

Om publikforskningens ”kris”¹

Kritisk realism som publikforskningens tredje väg

GÖRAN ERIKSSON

Publikforskningen befinner sig i kris, hävdar Bo Reimer (1998) i en artikel i *Nordicom Review*, och det är en kris som berör inte bara det dominanta paradigmet utan även de alternativa. Även om detta heterogena fält på olika sätt har bidragit med viktiga kunskaper om mediernas publik, så gör forskningen anspråk på att ha större kunskaper än vad den faktiskt har. För att komma vidare, argumenterar Reimer, måste den publikfokuserade medie- och kommunikationsforskningen överbrygga den ofructbara motsättningen mellan mikro och makro, men även, vilket framstår som den centrala uppgiften, överbrygga distinktionen mellan det specifika och det generella. Detta överbryggande framhåller Reimer som avgörande för fältets fortsatta utveckling.

I denna artikel ska jag diskutera hur det skulle kunna vara möjligt att finna en väg som överbrygger dessa motsättningar, motsättningar som, på ett eller annat sätt, varit i fokus för många interna debatter under de senaste 20 åren. Debatterna, som inte enbart kretsat omkring publikforskningen, utan även medie- och kommunikationsforskningen i sin helhet, har ofta präglats av ett ”antingen-eller-tänkande” där två till synes oförenliga vetenskapsteoretiska perspektiv har ställts mot varandra. Skiljelinjen mellan dessa har beskrivits med hjälp av (till synes) polariserande begrepp: exakta mätningar kontra hermeneutiska lösningar; determinerande lagar kontra ett intentionellt agentskap; neutrala representationer kontra kontextberoende tolkningar; samt objektiv kunskap kontra ideologi (se Lindlof, 1995). Och det är denna tudelning, detta antingen-eller-tänkande, som ligger till grund för den problematik som Reimer skisserar.

I denna artikel ska jag argumentera för en tredje möjlig metateoretisk ståndpunkt, en ståndpunkt som utgår från den kritiska realismen² och som, så vitt jag förstår, aldrig tidigare diskuterats i relation till publikforskningen³. Syftet är att visa hur det utifrån denna ståndpunkt är möjligt att överbrygga motsättningarna mellan det specifika och det generella, mellan mikro och makro. Men jag ska samtidigt, vilket är en nog så viktig uppgift i denna artikel, argumentera för att den kritiska realismen är förenlig med publikforskning som bedrivs idag.

Denna argumentation har jag disponerat på följande sätt: (1) I syfte att förtydliga den tudelning som Reimer visar på ska jag lyfta fram två forskare som kan ses som representanter för två motstridiga vetenskapsteoretiska ståndpunkter. (2) Dessa ståndpunkter, och den generaliseringsproblematik som aktualiseras i Reimers artikel, diskuteras sedan i relation till den kritiska realismen. (3) Denna ståndpunkt har givetvis konsekvenser för det vetenskapliga arbetet och i syfte att ta upp några av dessa ska jag diskutera teoriernas roll i publikforskningen. (4) Slutligen ska jag med utgångspunkt i begreppet *emergens* argumentera för hur distinktionen mellan mikro och makro kan överbryggas.

1. En vetenskaplig tudelning

Det tycks vara en vedertagen bild av publikforskningens utveckling, att det dominanta paradigmet publikforskning för snart två decennier sedan blev allt mer ifrågasatt och utmanat av mer humanistiskt orienterade ansatser, ansatser som främst förlitade sig på etnografiska metoder. Den kvalitativa vändningen inom publikforskningen har enligt Reimer (1998) lett till att vi nu ser två starka traditioner på fältet: Den ena som genom en kvantitativ metodologi är inriktad på att nå fram till generaliserbara resultat. Den andra traditionen bedriver his-

Humanistiska institutionen, Örebro universitet,
SE-701 82 Örebro, goran.eriksson@hum.oru.se

toriskt specifika studier för att fastställa människors mer eller mindre unika tolkningar; eller att utforska den särskilda kontext i vilka medierna konsumeras.

Innan jag går vidare ska jag ytterligare förtydliga den tudelning som Reimer på detta sätt målar upp. Det rör sig i grunden om två till synes oförenliga vetenskapsteoretiska ståndpunkter och jag ska kortfattat belysa dessa genom att lyfta fram två forskare som gjort återkommande inlägg i den interna debatten. Den ena ståndpunkten, det dominanta paradigmet publikforskning, får här representeras av Karl-Erik Rosengren, som i återkommande artiklar berört situationen inom medie- och kommunikationsforskningen⁴. Den andra ståndpunkten, ett alternativt tolkande paradigm, representeras här av Ien Ang. Ang har upprepade gånger kritiserat det dominanta paradigmet antaganden⁵.

Ståndpunkt 1

I ett ofta refererat nummer av *Journal of Communication* från 1983 ser Rosengren möjligheter till ett ökat samarbete mellan olika inriktningar⁶. Rosengrens optimism grundar sig framför allt på en stark tilltro till den egna inriktningens omfattande erfarenheter på fältet, parat med nya möjligheter till statistiska analyser (faktor- och stiganalys), men även i ett ökat intresse för empiriska undersökningar från många forskare inom de "oliktänkande" paradigmen. Konflikterna på fältet är till stor del pseudo-konflikter, som tvärtemot vad kombattanterna påstår, är möjliga att finna lösningar på, om bara de olika forskningsinriktningarnas representanter lade större vikt vid vad som faktiskt förenar dem, istället för tvärtom.

I denna artikel diskuterar Rosengren situationen utifrån, vad han benämner, *medie- och kommunikationsforskningens paradox*. Denna består i att forskarna i de alternativa (*dissident* i Rosengrens vokabulär) paradigmen väcker nog så intressanta och relevanta frågor, men inte kan leverera tillfredsställande svar. Samtidigt som det dominanta paradigmet forskare inte tycks kapabla att väcka dessa frågor är det inom detta paradigm som de giltiga resultaten kan produceras.

Rosengren menar att de tolkande ansatsernas resultat många gånger är mycket intressanta och kan framstå som uppenbart sanna. Men de kan inte falsifieras. Vilken begåvad forskare som helst kan komma fram med andra, och lika sannolika, tolkningar och kriterierna för vilken tolkning som bör väljas är allt annat än tydliga.

Vad som behövs för att nå fram till tillfredsställande och tillförlitliga svar är att de alternativa

paradigmens frågeställningar omvandlas till mätbara indikatorer. De måste formuleras som hypoteser som kan provas mot slumpmässiga urval med gängse former för kontroll och replikation. De multivariata statistiska analysmetoder, som Rosengren förordar, gör det möjligt att handskas med ett stort antal variabler, vilket i sin tur för med sig att forskningen kan leverera valida svar även på komplexa frågor som berör kultur och ideologi, vilket är frågor som framför allt aktualiserats inom de alternativa paradigmen.

Ett decennium senare har Rosengrens (1993) optimism klingat ut. I stället för det eftersträvade samarbetet mellan olika traditioner och perspektiv, har utvecklingen gått motsatt väg:

It is as if the field of communication research were punctuated by a number of isolated frog ponds – with no friendly croaking between the ponds, very little productive intercourse at all, few cases of successful cross-fertilization (Rosengren, 1993:9).

Det fundamentala problemet är, menar Rosengren att det ökande antalet forskningstraditioner saknar grundläggande förutsättningar för att den vetenskapliga kunskapen ska kunna ackumuleras. I sin förlängning bottnar detta i att det saknas kunskaper om vad forskning egentligen handlar om. Hos de tolkande ansatserna finns såväl substansiella teorier som omfattande empiriska data, men de tenderar att negligera fördelarna med formella modeller, vilket inte sällan beror på en djup misstro mot kvantifieringar. Vissa delar av receptionsforskningen förnekar som regel reliabilitetstest, validitetstest och krav på representativitet. Vad som produceras, menar Rosengren, är en imponerande rad av kreativa och insiktsfulla studier, men vilket värde dessa studier egentligen har är allt annat än tydligt.

I själva verket handlar forskning om att låta teorier, formella modeller och empiriska data "interact in a cumulative, spiraling process of knowledge building" (1993:9). Modellerna tillskrivs en central roll i forskningsprocessen: de är en förmedlande länk mellan den komplexa verkligheten och teorierna, mellan data och prövbara hypoteser, som "tvingar" forskaren att tydliggöra sina problemställningar. För framtida forskare finns en spännande "utmaning" i att omsätta den många gånger uppfinningsrika kvalitativa forskningen i teorier, som genom modeller kan provas på ett vederbörligt sätt med representativa urval: Det är bara en sådan process som kan möjliggöra generaliserbara resultat och enligt Rosengren har det dominanta paradigmet ihärdiga insisterande på de formella model-

lerna som länk mellan teorier och data, lett till en enorm tillväxt av allmängiltig kunskap.

Ståndpunkt 2

Den enorma kunskapsstillväxten är någonting som starkt ifrågasätts av Ien Ang (1989, 1990, 1991). Från Angs synvinkel är Rosengrens påstående ingenting annat än en överdrift. I relation till den genomgripande betydelse tv-mediet haft för vår kultur, vårt samhälle, har den dominerande publikforskningens svar varit långt ifrån tillfredsställande. Resultaten har allt som oftast presenterats i generaliserande och intetsägande termer som "många", "betydande" eller "minimala"⁷ (Ang, 1990).

Bristen på kunskap knyter Ang (1991) till att det dominanta paradigmatets ansatser i stor utsträckning eftersträvat en form av kunskap som tv-institutionerna har haft behov av för att kunna maximera sin publik. Denna *institutionaliserade* kunskap är inte intresserad av tv-publikens sociala kontext, av faktiska tittarsituationer, utan av en publik som är möjlig att kontrollera och utföra mätningar på. Detta är en konstruktion av publiken som givetvis får både politiska och epistemologiska implikationer: Politiskt tillåter det tv-företagen att utveckla strategier för att vinna tittare. Epistemologiskt så skapar det föreställningar om publiken som ett *taxonomiskt kollektiv*, som består av medlemmar med "neatly describable and categorizable attributes".

Istället för de kunskaper som den traditionella forskningens taxonomiska kategoriseringar har givit upphov till förordar Ang en kunskap som utvecklas från tv-tittarnas perspektiv. Den forskning som intresserar sig för tv-publiken måste rikta intresset mot de specifika situationerna, mot den vardagliga kontext där tv konsumeras, tolkas och förstås. Genom att koncentrera sig på olika typer av differentieringar riskerar publikforskningen att själv skapa kategorier som utesluter förståelse för de konkreta praktiker där tittandet pågår. Publikforskningen måste upphöra att betrakta publiken som någonting ontologiskt stabilt, och någonting som den kan söka generella kunskaper om genom empiriska kategoriseringar:

...instead, our starting point must be the acknowledgement that the social world of actual audiences consists of an infinite and ever expanding myriad of dispersed practices and experiences that can never be, and should not be, contained in any one total system of knowledge (Ang, 1991: 155).

Tv-tittande sker alltid i en specifik kontext som inte kan reduceras till en räckta bakgrundsvariabler. Dessa variabler kan aldrig täcka in de komplexa processer som involveras i mötet mellan tv-tittare och tv-program. Istället måste tv-tittandet betraktas som en "complex and dynamic cultural process, fully integrated in the messiness of everyday life, and always specific in its meanings and impacts." (Ang, 1991:160). Den verkliga tv-publiken är temporär och obestämd på olika sätt och dessa ständigt föränderliga formationer kan inte begreppsliggöras annat än som just sådana. Istället vill Ang belysa det situationella, det specifika: "... it is knowledge about particulars not the general that this perspective tends to highlight" (Ang, 1991:164). Denna kunskap kan aldrig vara någonting annat än tolkningar från en given position som måste avsäga sig alla anspråk på generalitet, därför att faran i att göra enkla kategoriseringar och generaliseringar är större än fördelarna med en konsekvent partikularism (Ang och Hermes, 1996:342).

Publikforskningens kris – en epistemologisk klyfta

Vi har, å *ena sidan*, Rosengrens objektivistiska paradigm som utifrån studier av många fall i representativa urval söker efter empiriska regelbundenheter, som kan ligga till grund för generaliserande kunskaper. Det handlar om kontrollerbara mätningar av det manifesta där resultatet ska vara oberoende av den som utför undersökningen.

Vi har, å *andra sidan*, Angs, tolkande paradigm som utifrån det konkreta mötet mellan tv-program och tv-tittare, utifrån den specifika situationen, söker en förståelse för de komplexa processer som involveras i denna kommunikation. Från denna ståndpunkt förespråkas en alternativ epistemologi som bygger på en etnografisk förståelse, som aldrig kan skiljas från forskarens närvaro. Från denna ståndpunkt förkastas alla möjligheter för forskningen att kunna producera generella kunskaper om det komplexa objekt som tv-publikerna utgör. Tv-tittandets praktik låter sig inte fångas i generaliserbara kategoriseringar.

Det är denna klyfta, detta antingen-eller-tänkande, gällande publikforskningens möjligheter till att nå generaliserbar kunskap som tycks ligga bakom Reimers problemställning. Jag ska i det följande stycket därför gå över till att mer specifikt behandla denna problematik genom att relatera dessa ståndpunkter till den kritiska realismen.

Innan jag går vidare och utvecklar dessa resonemang vill jag inskräpa att den kritiska realismen

måste ses som en egen ståndpunkt, inte ett mellan-
 ting av de ovan nämnda, men att den likväl är fören-
 lig med delar av den publikforskning som bedrivs
 idag. I syfte att visa att ett kritisk realistiskt perspek-
 tiv inte utgör en fundamental brytning med all den
 forskning som bedrivs idag kommer jag fortsättnings-
 vis i denna artikel åskådliggöra detta genom
 att återkommande knyta an till David Morley – en
 förgrundsfigur för receptionsanalysens etablering
 och utveckling (se t ex Moores, 1993) – och några
 av de forskningsprojekt som Morley varit involverad
 i. Dessa projekt finns sammanställda och pre-
 senteras och kommenteras av Morley själv i *Televi-
 sion, Audiences & Cultural Studies* (1992). Åter-
 kommande använder sig Morley i denna bok av ett
 språkbruk som i stor utsträckning konvergerar med
 den kritiska realismens. Men inte bara det: framför
 allt genom det sätt som Morley aktualiserar debatter
 och problem inom publikforskningen tydliggörs ett
 perspektiv på mediernas publikar som i stor ut-
 sträckning tycks förenligt med den kritiska realis-
 men.

2. Generalitet – en annan innebörd

När Ang från sitt tolkande perspektiv avsäger sig
 alla anspråk på att kunna nå generaliserbar kunskap
 gör hon det utifrån en föreställning om att den
 komplexa praktik som tv-tittandet utgör inte låter
 sig fångas i empiriska kategoriseringar. Från detta
 perspektiv framstår det som omöjligt att utifrån ett
 undersökt urval dra slutsatser om generella samband
 mellan olika egenskaper hos populationen. Detta
 blir inte minst tydligt när Ang (och Hermes, 1996)
 riktar kritik mot David Morley för att denne i den
 s k Family Television-studien (där sammanlagt 18
 familjer undersöktes) på ett generellt sätt framhåller
 hur ett tydligt könsmönster kommer till uttryck när
 familjen samlas framför tv-apparaten. För männen
 är hemmet i första hand en plats för avkoppling,
 medan hemmet för kvinnorna i studien, i första hand

är en plats för olika hushållssysslor som måste utfö-
 ras. För männen blir tv-tittandet en avkopplande
 syssla som de helhjärtat kan ägna sig åt, medan
 kvinnorna tittar okoncentrerat, med hemmets sys-
 slor för ögon, ett tittande förenat med skuldkänslor.
 Ang (och Hermes, 1996: 337) skriver: "After all it is
 not likely that the gendered pattern will be found in
 all (London working-class) families all the time...".
 Angs förkastande av forskningens möjligheter till
 generaliseringar kan m a o sägas grunda sig en före-
 ställning om att det krävs *kvantitativa bestämningar*
 för att generalisera. Även om Ang inte ser denna ge-
 neralitet som uppnåeligt mål, så kan hon på detta
 sätt sägas dela det dominanta paradigmet syn på
 vad generaliseringar innebär. Denna syn på hur vi
 ska nå fram till generella kunskaper om tv-publike-
 rna tycks också ligga till grund för den problematik
 som Reimer tecknar: Hur ska vi utifrån den mång-
 fasetterade och komplexa praktik som tv-tittandet
 utgör, som är så väl integrerad i våra vardagsliv, i
 vår kultur, kunna nå fram till generella kunskaper
 om tv-publikerna?

Från en kritisk realistisk ståndpunkt kan man, i
 likhet med det dominanta paradigmet företrädare,
 framhålla att forskningen bör ha generaliserande an-
 språk, annars, vilket är konsekvensen av Angs reso-
 nemang, riskerar forskningen att hamna i oändlig
 värld av kontextuella partikuläriteter. Men generali-
 seringar kan inte, som hos Rosengren, enbart
 grunda sig på empiriska observationer som gäller
 lagbundna samband mellan beroende och oberoende
 variabel. Med utgångspunkt i den kritiska realismen
 måste generaliseringar vara någonting annat än att
 fastställa samband och visa hur vanligt förekom-
 mande ett fenomen/händelse är. Generaliseringar
 måste ta hänsyn till verklighetens djupstrukturer.
 Forskarens intresse kan därför inte bara riktas mot
 empiriskt observerbara fakta, mot själva händelsen,
 utan måste framför allt vändas mot objektets struk-
 tur och de mekanismer som denna konstituerar.
 Dessa mekanismer är sällan eller aldrig någonting

Figur 1. Ontologiska domäner

	Ontologisk klyfta		Ontologisk klyfta
	Empirins domän	Det faktiskas domän	Verklighetens domän
Erfarenheter	+	+	+
Händelser		+	+
Mekanismer			+

Källa: Bhaskar,1978:56, I: Danermark, Ekström, Jakobsen och Karlsson, 1997:30.

som är tillgängligt genom direkta iakttagelser. De kan helt enkelt inte avläsas direkt som empiriska fakta.

Grunden till dessa tankegångar hittar vi hos den brittiske filosofen Roy Bhaskar – en centralgestalt för den kritiska realismen – som menar att verkligheten består av olika *ontologiska domäner*, mellan vilka det finns *ontologiska klyftor* (se figur 1). Bhaskar använder det naturvetenskapliga experimentet för att underbygga och exemplifiera dessa resonemang⁸: Experimentet är, enligt Bhaskar (1978), en process där forskaren har för avsikt att isolera en eller flera mekanismer för att kunna kartlägga hur de fungerar och verkar. De mekanismer som forskaren söker är sällan tillgängliga för direkta observationer. Utan manipulation, utan experimentet, utan att forskaren griper in och ”tvingar” fram reaktioner från mekanismerna, skulle dessa mekanismer inte kunna upptäckas. Detta är en kärnpunkt i den kritiska realismen och detta resonemang kan ses som grunden till att forskarens intresse bör vändas från händelser till mekanismer.

I det naturvetenskapliga experimentet strävar forskaren efter ett slutet system där en mekanism kan isoleras och arbeta utan att påverkas av andra mekanismer. D v s att andra mekanismers möjligheter att påverka ska neutraliseras. Detta är någonting som i princip är omöjligt i inom publikforskningen då denna arbetar under *öppna villkor*. Tv-tittande är, precis som Ang visar på, en komplex praktik, integrerad i ett vardagligt sammanhang, där en rad olika mekanismer kan tänkas vara verksamma i receptionssituationen. Mekanismer verkar alltid ett i sammanhang där andra mekanismer är verksamma och olika mekanismer kan motverka varandra. Det innebär att ett objekt kan, i egenskap av sina strukturer, ha vissa krafter utan att dessa kommer till uttryck, utan att de utlöses.

Bhaskar (1978) särskiljer alltså tre ontologiska domäner: Den *empiriska domänen* utgörs av det vi erfar, direkt eller indirekt. Den är i sin tur åtskild från *det faktiskas domän* i vilken händelser utspelas vare sig vi observerar dem eller ej. Denna domän är i sin tur skild från *verklighetens domän* i vilken det som kan producera händelser finns. Verkligheten, som innehåller de krafter, eller mekanismer, som kan producera händelser, är med andra ord inte tillgänglig för direkta observationer, men vi kan erfara verkligheten indirekt genom de observerbara händelserna.

Detta innebär att från en kritisk realistisk ståndpunkt består det vetenskapliga arbetet i att ”utreda och identifiera sammanhang mellan det vi erfar, det som faktiskt händer och de underliggande mekanis-

mer som producerar händelserna i världen” (Danermark, Ekström, Jakobsen och Karlsson, 1997:31). Sett från detta perspektiv handlar publikforskningen *inte* om att hitta kausala samband mellan empiriskt observerbara variabler, ej heller om ett göra tillfälliga tolkningar av specifika situationer. Istället handlar publikforskningen om att identifiera och synliggöra strukturer och mekanismer i den medierade kommunikationen och att förklara hur det kommer sig att det som händer faktiskt händer.

När vi från en kritisk realistisk ståndpunkt söker det generella handlar det alltså om att söka grundläggande strukturer och mekanismer. I en realistisk mening syftar generalitet på de transfaktiska villkoren, de grundläggande strukturer som gör ett objekt till vad det är; grundläggande strukturer och mekanismer som finns där oberoende av hur de kommer till uttryck under olika omständigheter: ”Scientifically significant generality does not lie on the face of the world, but in the hidden essences of things” (Bhaskar, 1978:227).

Detta är en ontologisk utgångspunkt som har avgörande betydelse för det vetenskapliga arbetet och som aktualiserar frågan om hur man når fram till denna generalitet. Med utgångspunkt i den kritiska realismen får begreppsutveckling genom abstraktionen en central roll i forskningsprocessen. Det är genom abstraktion, genom att använda sig av olika former av systematiska slutledningar⁹, som forskaren kan hantera en komplex värld och nå fram till begrepp som förmår identifiera strukturer och mekanismer som genererar händelser. I denna mening bör vetenskapen ha generaliserande anspråk. Men det handlar givetvis inte om fria spekulationer från forskarens sida. Forskningsprocessen ställer krav på forskarens förmåga till abstraktioner. Forskaren måste kunna skilja tillfälliga omständigheter från de nödvändiga egenskaper som gör objektet möjligt, som helt enkelt gör objektet till vad det är.

Likartade resonemang om forskningens möjligheter till generaliseringar har tidigare förts inom den kvalitativt inriktade medie- och kommunikationsforskningen av Jensen (1995). Vad Jensen framhåller är att empiriska generaliseringar, vad han även benämner extrapoleringar, befinner sig på en och samma abstraktionsnivå. De kan aldrig söka sig bortom den empiriska nivån. Genom teoretiska generaliseringar däremot kan forskaren få en fördjupad förståelse, en förståelse som befinner sig på en högre och mer utvecklad abstraktionsnivå¹⁰. På detta sätt, genom att försöka utveckla teoretiska generaliseringar, kan receptionsforskningen ”acquire general explanatory value, despite their ”non-representative” empirical samples” (Jensen, 1991:7).

När Ang och Hermes (1996) kritiserar Morley för att de könsstrukturer han synliggör i Family Television-studien inte kommer att komma till uttryck i 'samtliga familjer hela tiden' så är det givetvis riktigt i sig. Men vad Morley i själva verket har gjort är att han inte arbetat med generalitet i betydelsen kvantitativ bestämning, utan använt sig av kvalitativa och teoretiska analyser för att begreppsliggöra hur sociala (patriarkala) strukturer i samhället genererar händelser och kan komma till uttryck i konkreta situationer. Att dessa underliggande generella strukturer finns betyder inte att dessa strukturer måste komma till uttryck över allt och hela tiden på ett likartat sätt (någon gång jag återkommer till nedan). Denna form av generalitet som Morley arbetar med bör inte ses som en beskrivning av hur vanligt förekommande ett empiriskt fenomen är, utan just som ett sätt att tydliggöra generella strukturer.

En central del av forskningspraktiken handlar därför om att kunna utveckla begrepp för att kunna beskriva generella strukturer. Med utgångspunkt i den kritiska realismen får därför begreppsbyggnaden, att genom abstraktion kunna utveckla begrepp och teorier, en central roll för forskningen. Jag ska därför gå över till att lite närmare behandla teoriernas roll i forskningsprocessen.

3. Om teoriernas roll i publikforskningen

Från en kritisk realistisk ståndpunkt strävar forskningen efter att synliggöra strukturer och mekanismer som genererar händelser. Detta kan vi göra genom begrepp, och teorier om hur dessa begrepp är relaterade till varandra. Teorier måste därför hänvisa till mekanismer. Morley (1992:174-5, genom att referera och citera Hammersley och Atkinson, 1983) framhåller detta som en central aspekt av teoriutvecklandet:

the mere establishment of a relationship among variables, while providing a basis for prediction, does not constitute a theory: A theory must include reference to mechanisms or processes by which the relationship among variables identified is generated.

I den empiriska realism som Rosengren företräder framstår teorier som någonting som genom uppställda hypoteser om relationer mellan begrepp måste provas empiriskt, för att på så vis kunna vinna giltighet. Hos Rosengren (1993) blir detta tydligt när han ger uttryck för sina visioner om framtidens forskning. Utmaningen för nästa generations fors-

kare ligger i att omsätta de olikstänkande paradigmen teoretiserande i prövbara hypoteser. Det handlar om att omsätta de kvalitativa receptionsanalysernas resultat till formella kategorier och klassificeringar, vilket skulle möjliggöra prövningar enligt det dominerande paradigmet metodik. Abstrakta begrepp eller värden som kultur och frihet skulle, enligt Rosengrens visioner, kunna förvandlas till manifesta och mätbara indikatorer. Denna tillförsikt hos Rosengren grundar sig främst på utvecklandet av multivariata analysmetoder (faktoranalys, stiganalys), som gör det möjligt att hantera en så stor mängd variabler att de förmår pröva komplexa hypoteser. Men att utveckla kunskaper kan, som jag ovan framhållit, aldrig reduceras till enbart en fråga om empiriska observationer. Verkligheten framträder inte som något givet objekt, som tydliga och registrerbara fakta.

Angs (1989) kritik mot det dominerande paradigmet tar sin utgångspunkt i att varje forskningsprocess rymmer en diskursiv dimension och att denna dimension inte har problematiserats i någon större utsträckning inom det dominerande paradigmet. Ang framhåller att den kunskap som produceras alltid är beroende av ett historiskt och kulturellt sammanhang och av forskarens tolkningar. Kunskapen kan inte skiljas från forskarens subjektivitet och följderna av detta är att forskningen inte kan ägna sig åt att söka objektiva kunskaper och sanningar om publiken, menar Ang (1989).

Från en kritisk realistisk ståndpunkt kan vi, precis som Ang gör, instämma i att varje forskningsprocess med nödvändighet rymmer en diskursiv dimension. Ett objekt som är föremål för forskningens intresse är alltid teoretiskt definierat. Observationer kan därmed aldrig vara neutrala i sig; de är *teoriimpregnerade*. Observationer måste förstås genom begrepp och för att utveckla kunskaper, för att kunna förstå och förklara den sociala verkligheten, måste begreppen utvecklas. Med utgångspunkt i den kritiska realismen får teorierna en central roll; de är både mål och medel.

All kunskap kan alltså sägas produceras från en given position genom de olika kategoriseringar och frågeställningar som är aktuella i den givna praktiken, vilket givetvis har betydelse för den kunskap som produceras. Men, vilket är i enlighet med en kritisk realistisk ståndpunkt, inskräpper Morley att publikerna existerar oberoende av de begrepp och föreställningar forskningen gör om dem. Tolkningar handlar om någonting, om publik i den sociala verkligheten och teorier inkluderar med nödvändighet alltid tolkningar av dessa publik. De teorier

och begrepp vi gör oss om världen tillhör en dimension som alltid kan förändras¹¹. Den är ingenting slutgiltigt. Denna insikt, att vi inte med säkerhet kan fastställa objektiva kunskaper, leder hos Ang till slutsatsen att det enda en tolkande forskning kan vara är en kritik mot sådana kunskapsanspråk. En kritisk realist betonar istället kunskapens felbarhet.

I Angs ögon ligger den medieetnografiska forskningens värde framför allt i att utgöra en ständig kritik mot varje försök att beskriva tv-publiken med hjälp av empiriska kategoriseringar och generaliseringar. Vad som framstår som motsägelsefullt hos Ang är att hon, å ena sidan, pekar på det otillräckliga med variabelanalys av den komplexa tv-situationen. Det finns krafter i denna situation som inte kan fångas med formaliserade kategorier. Å andra sidan tycks hennes ambitioner att förstå tv-tittandet som en komplex praktik inte kunna sträcka sig bortom den konkreta situationen. Hon söker en förståelse för den specifika situationen, men söker inte förklara de krafter som är verksamma i detta sammanhang. Teorier blir på detta sätt någonting som beskriver det situationella, tillfälliga tolkningar av särskilda diskursiva (och upplösliga) praktiker och inte någonting generellt som kan förklara vad det är som kan tänkas leda till vissa tolkningar och inte andra hos tv-publikerna; eller att vad som gör att tittarsituationen ser ut och upplevs på ett visst sätt, men inte på ett annat.

Om vi åter knyter an Family Television-studien så är det uppenbart att de begrepp och teorier som Morley utvecklat syftar till att tydliggöra mekanismer i den sociala verkligheten. Den kritik som Ang och Hermes (1996) framför är riktig i sig, men samtidigt är deras kritik inget argument för att de strukturer och mekanismer Morley hänvisar till inte skulle existera. Strukturerna finns och de kan generera händelser och det är detta Morley har tydliggjort. Samtidigt, vilket Ang och Hermes kritik kan ses som ett argument för, finns andra mekanismer som kan vara verksamma och motverka könsstrukturerna. De mekanismer Morley hänvisar till finns på en övergripande nivå och de finns där även om de inte alltid kommer till uttryck i den konkreta tittarsituationen. Vad Ang och Hermes kan sägas peka på är att det finns andra mekanismer som kan vara verksamma just i själva tittarsituationen, och som kan motverka mekanismerna på en mer övergripande nivå. Detta visar samtidigt på att mekanismer finns på olika nivåer, inom olika strata av verkligheten. Jag ska utveckla detta genom att föra in begreppet *emergens* i dessa resonemang, samtidigt leder detta fram till att jag utifrån detta begrepp diskuterar relationen mellan mikro och makro.

4. Emergens i en stratifierad värld

Mekanismerna finns i olika strata av verkligheten, strata som är hierarkiskt ordnade. Fysikaliska mekanismer finns i ett stratum, kemiska i ett annat, biologiska i ytterligare ett annat, etc (Collier, 1994:45ff). Varje stratum är sammansatt av de krafter och mekanismer som finns hos underliggande strata. Bhaskar (1978) argumenterar emot en analys som strävar efter att reducera alla förklaringar till en nivå. Ett stratum utgör någonting kvalitativt annorlunda, med specifika strukturer, krafter och mekanismer, som inte endast kan härledas ur de underliggande nivåerna. Själva "uppkomsten" av det nya och egna inom varje strata är det som kallas för *emergens* (se Danermark, Ekström, Jakobsen, och Karlsson, 1997:79). Objekt har *emergenta krafter*. Det centrala insikten som detta resonemang implicerar är att mekanismer inom mer "grundläggande" strata kan förklara något om mekanismerna hos mindre grundläggande strata, men de kan aldrig helt och hållet bortförklara dessa mekanismer. Fenomen och händelser är sammansatta av krafter och mekanismer som kan verka i olika riktningar. Vilka mekanismer som är mest verksamma, mest betydelsefulla för de fenomen vi studerar måste ses i sitt konkreta sammanhang och avgöras genom empiriska studier. Från ett kritisk realistiskt perspektiv syftar forskningen till att kunna förklara sociala förhållanden. Att förklara någonting innebär då

att dels beskriva de egenskaper och kausala mekanismer som genererar och möjliggör händelser, som får saker att hända, dels beskriva hur olika mekanismer kommer till uttryck under specifika omständigheter (Danermark, Ekström, Jakobsen, och Karlsson, 1997:124).

En mekanism opererar som sagt var inte alltid och när den utlöses måste den ses i sitt sammanhang. Många mekanismer kan vara verksamma vid samma tidpunkt och motverka varandra, eller förstärka varandra. Mekanismernas verkan är på detta sätt inte entydigt och måste analyseras som *tendenser*: ett objekt har en tendens att agera eller bete sig på ett visst sätt. Om ett objekts krafter utlöses och påverkar, så kommer det att samspela med en rad andra objekts utlösta krafter. I ett slutet system hade en mekanism sätt att verka genom manipulation (experiment) kunnat isoleras och mekanismens effekter skulle ha kunnat iakttas på ett tydligt sätt. Men som jag tidigare framhöll arbetar publikforskningen under öppna villkor, många mekanismer kan vara verksamma vid en och samma tidpunkt och den effekt som kan iakttas blir rimligtvis inte lika stark

som om den hade varit möjlig att studera under slutna villkor.

Den publikfokuserade medie- och kommunikationsforskningen har fokuserat sitt objekt genom olika teoretiska föreställningar och metodologier. Olika ansatser har sökt förståelse/förklaringar på olika nivåer, inom olika strata. Ansatserna har inte sällan riktat sitt intresse mot en särskild dimension och framhållit rimligheten i att förståelse/förklaringar i huvudsak stått att finna inom ett specifikt stratum. Vi kan se det som att dessa olika ansatser sökt förstå/förklara mekanismer på olika nivåer. Jag ska försöka förtydliga detta med hjälp av den forskningskarta som utarbetats av Derek Layder (1993:71ff, se även Danermark, Ekström, Jakobsen och Karlsson, 1997:242). Jag har här gjort ett försök att anpassa denna karta något till den publikforskning som är i fokus för denna artikel. Samtidigt vill jag inskräpa att dessa resonemang inte ska ses som någonting uttömmande, utan snarare bör betraktas som ett exempel på hur man kan resonera omkring publikforskningen. Kartan sträcker sig från aspekter som berör en mer övergripande samhälllig kontext till aspekter som berör individens identitet och dennes sociala erfarenhet och omfattar vad vi kan se som fyra olika nivåer. De olika nivåerna kan, precis som Layder påpekar, i praktiken vara svåra att särskilja från varandra. Jag vill samtidigt inte utesluta att det kan finnas andra nivåer och påpeka att kartan inte kan ses som en ontologi, utan måste ses som en tillfällig konstruktion. Vi måste även hålla i minnet att det är mekanismerna som befinner sig på olika nivåer.

Layder (1993:72) urskiljer (1) *en övergripande samhälllig kontext*. På denna nivå rör det sig om en "makrosocial organisering". Det handlar om varaktiga ideologier, värderingar, traditioner, lagstiftning, ekonomiska strukturer, maktstrukturer etc. Ett exempel på en sådan forskning hittar vi i det perspektiv som inom medie- och kommunikationsforskningen benämns för *Political Economy*¹². Dessa forskare har med utgångspunkt i marxistiska teorier sökt förklara hur medierna kan vara ett instrument för de dominerande krafterna i samhället. Exempelvis Herman och Chomsky (1988) som utformade vad de kallade för en propagandamodell. I denna modell görs jämförande studier av mediernas innehåll, men utan att innehållet relateras till mediernas publikker. Forskarna menar att förklaringar står att finna bortanför de specifika situationer, i samhällets övergripande ekonomiska strukturer. Herman och Chomsky gör sig skyldiga till en slags textuell determinism genom att argumentera för att "the powerful are able to fix the premisses of discourse,

to decide what the general populace is allowed to see, hear and think and to 'manage' public opinion by regular propaganda campaigns" (1988:xi). Publikerna förutsätts tolka medierna i enlighet med makt-diskursernas budskap och några egentliga empiriska publikstudier genomförs inte. Herman och Chomsky bortser i stor utsträckning ifrån att det finns andra mekanismer som kan motverka eliternas dominans, att det t ex finns motverkande politiska krafter, att möjligheten finns för publikerna till olika oppositionella tolkningar.

Nästa nivå som Layder (1993) urskiljer är vad han kallar för (2) *setting* eller *en mellanliggande social organisering*. I sin kritik mot det dominanta paradigmet forskning är det denna nivå som Ien Ang (1991) framhåller som central för att kunna förstå tv-tittandets praktik. Intresset måste riktas mot faktiska, och komplexa, tittarsituationer för att forskningen ska kunna nå någon form av förståelse för tv-mediets publikker och de processer som involveras i denna praktik, menar hon. På denna nivå rör det sig omkring hur det sociala livet är organiserat och strukturerat omkring tv-mediet, hur den miljö ser ut där denna aktivitet äger rum. Frågeställningarna har kopplats till hur tv-tittandet som praktik konstitueras i vardagen: Hur påverkas tv-tittande av olika pågående aktiviteter i hushållet? Hur handskas familjerna med tv-apparaten vad gäller kanalbyten, d v s vem bestämmer vad familjen ska titta på? Vilka familjemedlemmar tittar och vid vilka tidpunkter etc? En mekanism på denna nivå skulle exempelvis kunna vara en familjs interna "maktstruktur", d v s hur man inom en familj kommer fram till vad det är man ska titta på. Något av en pionjär på detta område var James Lull (1990) som genom studier i över 200 hushåll, genom deltagande observationer och intervjuer, utarbetade en typologi över olika sätt att använda tv-mediet i hemmet. Lulls studie visade på att tv:n bl a fyllde en viktig social funktion, men att det inom olika familjer fanns olika sätt att använda sig av tv-mediet. Tv:n kunde t ex underlätta samtal i familjen, ge möjligheter till kontakter mellan familjemedlemmar eller skapa situationer där kontakt kunde undvikas. Ett flertal studier har fokuserat på denna nivå (se Moores, 1993), och (här kan jag instämma med Reimer) så har tittarsituationens roll i relation till mer övergripande strukturer i stor utsträckning ignorerats.

Vi kan sedan urskilja en tredje nivå, vad Layder (1993) kallar för *situationsbunden verksamhet* ("situated activity"). På denna nivå riktas intresset mot meningsskapande, hur olika innebörder skapas i interaktion mellan olika deltagare. Vi kan på denna nivå tala om hur tv-tittare tolkar och förstår medier-

nas budskap, hur de förstår och definierar situationen och exemplifiera detta med vissa reception-analytiska ansatser, ofta med humanvetenskapliga influenser. En vanlig definition av begreppet reception är att det är "den meningsproduktion som äger rum i mötet mellan ett visst slags text och publik" (Höijer, 1994: 101), dvs interaktionen mellan text och uttolkare. I en tidigare Nordicom-artikel argumenterar Mikkelsen och Steffensen (1996) för att receptionsforskningen varit alltför strukturalistiskt orienterad, med en determinerande syn på texten, eller i alltför stor utsträckning lagt tyngdpunkten på mottagarens subjektiva upplevelser utifrån texten. Istället vill de utveckla en receptionsanalytisk ansats som framför allt tar hänsyn till mottagarens intentioner i denna kommunikationsprocess, då "mottagarens opfattelse er af afgørende betydning for kommunikationens resultat, fortolkningen" (s 29). Mikkelsen och Steffensen (1996) framhåller texter är öppna för olika tolkningar och att vad eller vem som styr hur mycket i detta möte måste fastslås genom empiriska undersökningar. Och det är detta, att beforska tolkningspluraliteten, som ska vara receptionsforskningen centrala uppgift.

Slutligen har vi en fjärde nivå, *själv*, som berör individens identitet och sociala erfarenheter. Vi kan exemplifiera detta med den tidiga uses- och gratifikationsforskningen som innebar en vändning till att rikta intresset mot individens användande av medierna, hur tv-programmen fyller olika individuella behov och ger olika former av tillfredsställelse till individerna¹³. Så här beskriver Katz m fl vad uses & gratifikationsforskningen ägnar sig åt (en definition som varit inflytelserik för denna forskning): "the social and psychological origins of needs, which generate expectations of the mass media or other sources which lead to differential patterns of media exposure (or engagement in other activities), resulting in need gratifications and other consequences, perhaps mostly unintended ones" (i: Rosengren, Wenner och Palmgreen, 1985:14).

Hos de ovan exemplifierade forskningsansatserna har det funnits benägenheter att reducera förklaringar/förståelse till en specifik nivå. Genom Morleys forskning, och genom hans sätt att bemöta kritiken mot sin egen forskning, tydliggörs ett perspektiv som i stor utsträckning överensstämmer med den kritiska realismens perspektiv. Jag ska i det som följer förtydliga detta. *För det första* menar jag att (1) Morley ser sociala, ekonomiska och kulturella strukturer som någonting faktiskt, med krafter som kan generera händelser. *För det andra* att (2) Morley laborerar med olika nivåer i sin forskning som i stor utsträckning sammanfaller med den kritiska

realismens sätt att resonera. *För det tredje*, menar jag att (3) Morley arbetar med insikten att varje nivå rymmer krafter och mekanismer som inte enbart kan återföras till underliggande nivåer. *Slutligen* vill jag argumentera för att (4) med utgångspunkt i resonemangen om emergens i en stratifierad värld, kan distinktionen mellan mikro och makro överbryggas.

(1) Det huvudsakliga syftet med Morleys Nationwide-studie var att genom empiriska studier kunna förklara hur ett specifikt tv-program kunde verka för att upprätthålla en hegemonisk/dominant ordning. Med utgångspunkt i den av Hall (1980) utvecklade *encoding/decoding*-modellen beskrivs masskommunikationsprocessen som en struktur som produceras och reproduceras genom produktion, distribution och konsumtion. Det specifika med de produkter som cirkulerar är att de distribueras i en diskursiv form. Centralt för modellen hamnar därför mening och de avgörande moment för denna meningsproduktion, nämligen *inkodningen* och *avkodningen*. Intresset riktades mot hur olika strukturer och mekanismer på en övergripande nivå (främst olika maktdiskurser) kom till uttryck i de enskilda tv-programmen (Brunsdon och Morley, 1978). Men intresset riktades också mot hur olika publikgrupper, med olika sociala och kulturella erfarenheter och positioner, kunde tänkas inta olika förhållningssätt till programmet (Morley, 1980).

Halls (1980) poäng var att själva produkten av inkodningen, de olika tänkbara innebörder som fanns inkodade i texten och som sedan distribueras till tv-tittarna, gynnar vissa innebörder i avkodningen som i sin tur kan reproducera den rådande ordningen. Avkodningen sker i en specifik kontext, där avkodarens sociala tillhörighet, kulturella kompetens etc, avgör vilken mening som skapas, men där samtidigt *den gynnade meningen* tenderar att gynna en viss tolkning och inte andra. Den centrala insikten som detta implicerar är att tv-programmet i sig aldrig kan vara helt avgörande för den mening som skapas. Avkodaren har möjligheter att, utifrån sina egna erfarenheter, inta olika förhållningssätt till de i texten uttryckta innebörderna. På detta sätt, genom att försöka uttröna i vilken utsträckning ett särskilt budskap kan relateras till tv-publikernas sociala och ekonomiska status, söker sig modellen bort från ett snävt perspektiv på själva texten/budskapet och försöker integrera olika sociala, kulturella och ekonomiska faktorer i kommunikationsprocessen. Med utgångspunkt i *encoding/decoding*-modellen betraktas sociala, kulturella och ekonomiska strukturer som någonting faktiskt, de konstituerar sociala fenomen som kan fokuseras i en analys.

(2) Morley antog att hur publikerna skulle förhålla sig till de olika maktdiskurser som kom till uttryck i programmet var beroende av ett antal olika faktorer. Det handlade om sociala och demografiska faktorer som t ex ålder, kön, ras, men framför allt klass. Det handlade även om i vilken utsträckning publikerna var engagerade i olika organisationer (t ex fackförening, politiska partier), i vilken utsträckning de hade någon erfarenhet av de ämnen som togs upp i programmet. Morley var även intresserad av själva kontexten, den mer konkreta tittarsituationen.

Om vi relaterar Morleys ansats i Nationwide-studien till Layders forskningskarta (se figur 2 ovan) kan vi se att han intresserar sig för mekanismer på samtliga fyra nivåer, från en övergripande samhälls- till faktorer som berör tv-tittarnas egna identiteter och erfarenheter, men där framför allt mekanismer på två nivåer hamnar i fokus: Hur tolkningar i en *situationsbunden verksamhet* formas i relation till den *övergripande samhälls- kontexten*, d v s hur olika innebörder och förståelser av programmet av det specifika tv-programmet formas i relation till samhällets olika maktdiskurser. Däremot var den *situationella inramningen* någonting som Morley med sin metodologiska ansats fann svårt att analysera. Studien genomfördes i universitetsmiljö och bl a Hartley (se Moores, 1993) har riktat kritik mot Morley för att i Nationwide-studien skapa en publik som inte fanns och tvinga fram innebörder som aldrig skulle kommit fram under mer normala omständigheter. Skillnaden mellan en "naturlig kontext" och att titta på programmet i universitetsmiljö försvaras av Morley med att de mekanismer han i huvudsak var intresserad av befann sig på en annan och mer grundläggande nivå:

The difference between watching a programme in the home, as opposed to in a group at an educational institution, is a situational difference. But the question of which cultural and linguistic codes a person has available to them is a more fundamental question than the situational one. The situational variables will produce differences within the field of interpretations. But the limits of that field are determined at a deeper level, at the level of what language/codes people have available to them – which is not fundamentally changed by differences of situation. (Morley, 1992:100)

Morley har även kritiserats för att i allt för stor utsträckning bortse från de enskilda individernas specifika tolkningar, men en viktig utgångspunkt för studien var att bryta med Uses & Gratification-

forskningens intresse för det individuella användandet av medierna. I någon mån är givetvis alla tolkningar individuella, framhåller Morley, men det centrala var att relatera tolkningarna till olika grupperings *gemensamma* sociala och ekonomiska situation, till sociala strukturer som existerar oberoende av publikgrupperna.

(3) John Fiske (1987) har kritiserat Morley för att allt för ensidigt fokusera på relationen mellan klass och tolkning, att den sociala positionens betydelse för publikernas tolkningar har övervärderats. Vad studien i själva verket visar, enligt denna kritik, är att tv-publikernas tolkningar är mer komplexa än vad schemat över olika meningssystem förmår att begreppsliggöra¹⁴ Analysen visade att det inte fanns några direkta samband mellan social position och tolkning. Tolkningarna av programmet skiljde sig åt, både inom och mellan likartade grupper. Även om tolkningsprocessen var mer komplex än vad man antagit, att kommunikationen innefattade fler strukturer och mekanismer än vad man räknat med, så låg dessa resultat ändå i linje med de grundläggande tankegångarna bakom modellen: "These objective factors must be seen as setting parameters to individual experience, although not 'determining' consciousness in a mechanistic way..." (Morley, 1992:54).

Social position innebär inte med automatik att tv-tittaren gör vissa tolkningar. Tolkningar kan alltså inte förutses utifrån de strukturer som involveras i kommunikationen. Morley tycks m a o inte bara arbeta med insikten att mekanismerna befinner sig på olika nivåer, utan att när de förs samman, som t ex i en receptionssituation, rymmer de krafter och egenskaper som inte enbart kan förklaras med hänvisning till mer grundläggande nivåer. D v s att mekanismer som är knutna till den enskilde individens identitet och sociala erfarenheter kan förklara *något* om de olika innebörder och förhållningssätt som denne som tv-tittare skapar sig, men förklaringar kan *inte* helt och hållet reduceras till denna nivå.

(4) Hur kan vi då med utgångspunkt i ovanstående resonemang se en möjlighet att överbygga distinktionen mellan makro och mikro? Utifrån den kritiska realismen ses agent och struktur som två sammanlänkade fenomen. Som agenter, som t ex tv-tittare, är vi oupphörligen involverade i reproduktion och transformation av sociala institutioner och strukturer. Handlingar, för att i någon betydelse vara meningsfulla, förutsätter strukturer, men strukturer sätter samtidigt gränser för vilka handlingar som är möjliga. De handlingar vi som agenter utför upprätthåller eller förändrar samhället.

Förklaringar av olika individers handlande kan inte enbart utgå från agenternas intentioner, utan måste ta hänsyn till de strukturella villkor som råder i de olika situationerna där handlingar utförs. Agentskap och struktur är alltså två storheter som är beroende av varandra, men, vilket måste betonas, två olika storheter och vad som är intressant för forskningen är samspelet mellan struktur och agent. Sociala strukturer är alltid den kontext i vilken handlingar och social interaktion utspelas och det är genom handlingar och social interaktion som strukturer kan reproduceras eller transformeras.

Från ett kritiskt realistiskt perspektiv betonas att social struktur och agentskap betraktas som två skilda fenomen med olika krafter och egenskaper. Struktur och agentskap befinner sig i skilda strata, de besitter olika krafter och egenskaper, och den ena har betydelse för hur den andra kommer att uformas. Genom begreppet *emergens* framhålls att sociala strukturer aldrig kan ses som determinerande för handlingar och social interaktion. Sett från detta perspektiv är det en central uppgift för forskningen att nå kunskap om hur mekanismer verkar inte bara på en specifik nivå, utan även hur dessa mekanismer verkar mellan olika nivåer.

Jag menar att det är just på detta sätt som Morley arbetar i sin forskning. Vad Morley gjorde i Nationwide-studien var att se hur samhällets övergripande strukturer kom till uttryck i receptionen av ett specifikt tv-program. Med utgångspunkt i Encoding/decoding-modellen riktades intresset mot hur vissa innebörder gynnades i avkodningen, innebörder som kunde tänkas ha...

the whole social order embedded in them as a set of meanings, practices and beliefs: the everyday knowledge of social structures, of 'how things work for all practical purposes in this culture', the rank of power and interest and the structure of legitimations (Hall, 1980:134).

Den centrala frågan var i vilken utsträckning publikerna accepterade tv-programmets beskrivningar av olika händelser eller i vilken utsträckning de intog ett mer oppositionellt förhållningssätt till programmet. D v s i vilken utsträckning publikerna kunde sägas reproducera eller möjligtvis transformera de övergripande strukturer som aktualiserades i kommunikationen.

Man kan instämma med Corner (1991) att i en rad olika studier fokuserade mot faktiska tittarsituationer, med intresset mot tv-publikerna tolkningar och förhållningssätt, har samhällets mer övergripande kontext hamnat i skymundan. Frågor

om makt och ideologi har inte varit i fokus för forskarnas intresse. Men detta kan inte sägas gälla Morleys studier. Det har snarare handlat om att se hur övergripande strukturer, utan att tillskriva dessa en bestämmande funktion, kommer till uttryck i konkreta situationer:

For my part, I would argue that this work is of value precisely in so far as it can inform our understanding of media power as it operates in the micro-contexts of consumption – without divorcing those issues from those of macro-structural processes (Morley, 1992:40).

En sammanfattande avslutning

I sin artikel *Crisis? What Crisis?* belyser Bo Reimer (1998) situationen inom den publikfokuserade medie- och kommunikationsvetenskapen. Med denna avsikt tar Reimer sin utgångspunkt i Stuart Halls (1989) reflektioner omkring relation mellan det dominanta paradigmet och de alternativa, och kritiska, ansatserna. Reimers slutsats är att det är kris inom publikforskningen och det är en kris som berör båda dessa paradigmer. Krisen konstitueras i stor utsträckning av forskningens oförmåga att övervinna distinktionerna mellan det enskilda och det generella, mellan mikro och makro.

I denna artikel har jag argumenterat för en "tredje väg" för publikforskning, en väg som tar sin metateoretiska utgångspunkt i den kritiska realismen. Jag menar att med denna utgångspunkt är det möjligt att överbygga och hitta lösningar på de problem som Reimer skisserar. Jag har argumenterat för att detta överbyggande också är förenligt med publikforskning som bedrivs idag. Detta kan ses som ett argument för att om den rådande situationen inom publikforskningen ska benämnas kris eller inte är avhängigt hur man tecknar problematiken.

I en publikfokuserad ansats som tar sin utgångspunkt i den kritiska realismen riktas forskarens intresse mot de strukturer och mekanismer som genererar händelser. Bakom händelser finns alltid olika krafter och det är forskningens uppgift att försöka synliggöra de mekanismer som genererar händelser, för att kunna förklara varför det som händer faktiskt händer. Vad forskningen från detta perspektiv syftar till är att begreppsliggöra *generella* mekanismer och strukturer på olika nivåer.

Verkligheten har ett ontologiskt djup. Bhaskar (1978), en förgrundfigur för den kritiska realismen, urskiljer tre olika domäner av verkligheten (se figur 1). Om vi betraktar den sociala verkligheten diffe-

rentierad på detta sätt får det till följd att vi inte kan reducera vetenskapen till att enbart handla om empiriska händelser. Men verkligheten är också stratifierad. De mekanismer forskningen söker finns i olika strata av verkligheten. Med begreppet *emergens* framhålls den centrala tanken att det inom varje stratum skapas mekanismer som har egenskaper och krafter, som inte enbart kan reduceras till underliggande nivåer. Mekanismer verkar i ett sammanhang där många olika mekanismer är verk-samma och kan motverka eller förstärka varandra. Mekanismer måste därför ses i ett konkret sammanhang och analyseras som tendenser. Detta är inte minst viktigt inom publikforskningen då den arbetar under öppna villkor. Tv-tittande är, vilket framför allt den etnografiskt inriktade publikforskningen pekat på, en i allra högsta grad komplex praktik som involverar olika mekanismer på olika nivåer.

Hur vi som forskare tar oss an denna praktik är en annan fråga som tudelat publikforskningen. Det dominanta paradigmet företredare (som t ex Rosengren) har förespråkade statistiska analysmetoder som den enda vägen till generell och giltig kunskap. Från tolkande ansatser (som t ex Angs) riktats kritik mot detta tillvägagångssätt då det reducerar en komplex och mångfasetterad verklighet till mätbara indikatorer och istället förespråkas etnografiska metoder. Från den ståndpunkt jag argumenterar för i denna artikel kan vare sig den ena eller den andra metoden uteslutas. Metoder kan med fördel kombineras för att kunna validera resultat. Men att studera publikar innebär att vi riktar intresset mot tänkande och reflexiva människor, som har förmågan att förändra den sociala verklighet de lever i. Publikforskningen är en vetenskap som bedrivs på hermeneutiska vill-

kor. Vi måste, för att kunna tydliggöra generativa mekanismer, kunna förstå andras tolkningar av den sociala verkligheten. Detta gör att vissa metoder med stor sannolikhet lämpar sig bättre än andra på detta objekt.

Med utgångspunkt i den kritiska realismen handlar medie- och kommunikations-forskningen om att identifiera och synliggöra strukturer och mekanismer i den medierade kommunikationen. Detta är inte minst viktigt i en tid då, som Hall (1989) skriver (i den av Reimer refererade artikeln):

communicative institutions and relations define and construct the social; they help to constitute the political; they mediate productive economic relations; they have become 'a material force' in modern industrial systems; they define the technological itself; they dominate the cultural.

Mediernas dominans i kulturen, att de integrerats i vardagslivet, leder Reimer till att fråga sig om medie- och kommunikationsforskning överhuvudtaget är meningsfullt: "Why not just conduct cultural analysis in general?" Jag menar att den publik-fokuserade medie- och kommunikationsforskningen har en omfattande och central uppgift. Mycket återstår att göra, vilket Reimer torde hålla med om. Om denna uppgift innebär att det arbete jag utför betraktas som medie- och kommunikationsforskning eller ej, är i mina ögon av underordnad betydelse. Men vad det med säkerhet innebär, vilket har en central betydelse för forskaren och förespråkas av Hall (1989), är att man ansluter till "the critical enterprise".

Noter

1. Artikeln är skriven inom ramen för projektet *Politiken och tv-journalistikens dramaturgi*. Stort tack till Mats Ekström för outhärlig vägledning. Tack till Berth Danermark, Thomas Coniavitis och Stig Arne Nohrstedt för kommentarer till olika utkast.
2. Den kritiska realismen har i stor utsträckning kommit att förknippas med den engelske filosofen Roy Bhaskar (1978, 1989). De tankegångar som presenteras i denna artikel har i stor utsträckning hämtats från Bhaskars arbeten, men även från Andrew Collier (1994) som gör en omfattande, men delvis kritisk, presentation av Bhaskars tankegångar. Det bör inflikas att Bhaskars resonemang inte är renodlat filosofiska utan även kretsar omkring en mer renodlat

samhällsvetenskaplig problematik. En annan viktig utgångspunkt för denna artikel har Danermark, Ekström, Jakobsen och Karlsson (1997) varit. Med den kritiska realismen som grund presenterar dessa författare metodologiska riktlinjer för samhällsvetenskaplig forskning.

3. Inom medie- och kommunikationsforskningen har Ekström (1996) samt Ekström och Nohrstedt (1996) explicit tagit utgångspunkt i den kritiska realismen i studier av journalistikens praktik, men i de sammanhangen ej publikforskningen. Chouliaraki och Fairclough (1999, kommande) knyter den kritiska diskursanalysen (CDA) till den kritiska realismen när de diskuterar diskursanalysens möjligheter inom en kritisk samhällsvetenskaplig forskning.
4. Se Rosengren, 1983, 1985, 1989 och 1993.

5. Se Ang, 1989, 1990, 1991; även Ang och Hermes, 1996. Angs artiklar finns även sammanställda i *Living Room Wars*, 1996.
6. Rosengren beskriver situationen inom medie- och kommunikationsforskningen utifrån Burells och Morgans typologi över olika sociologiska skolbildningar. Typologin innehåller två dimensioner: en distinktion mellan subjektivism och objektivism, en mellan radikala förändringar och regleringar. Detta ger upphov till fyra olika paradigmer: Ett radikalt humanistiskt, ett radikalt strukturalistiskt, ett tolkande och ett funktionalistiskt. Det är dock i Rosengrens ögon framför allt den förstnämnda distinktionen som utgör den problematiska för forskningens möjligheter att konvergera. Forskaren kan inte vara både och, menar han: "one is either a 'subjectivist' or an 'objectivist'".
7. Livingstone (1996:314) konstaterar att mycket av den traditionella effektforskningens resultat var vaga. Hon citerar Schramm m fl (1961) för att tydligt illustrera detta: "...for some children, under some conditions, some television is harmful. For some children under the same conditions, or for the same children under other conditions, most television is probably neither particularly harmful nor particularly beneficial."
8. Det naturvetenskapliga experimentet används som exempel för att visa på de gemensamma utgångspunkter som finns för forskare, men givetvis finns det avgörande skillnader mellan naturvetenskap och samhällsvetenskap som har ofrånkomliga konsekvenser för det vetenskapliga arbetet.
9. Med systematiska slutledningar menas här inte enbart det som traditionellt ses som formaliserade logiska slutledningar såsom deduktion och induktion, utan här inbegrips även abduction och retroduktion. Från en kritisk realistisk ståndpunkt utgör dessa senare former av slutledningar ett ofrånkomligt komplement till de förra. Se Danermark, Ekström, Jakobsen och Karlsson (1997:132-172) för en utmärkt diskussion om dessa olika slutledningar och användbarhet i forskningsprocessen.
10. Jensen (1995) argumenterar i detta sammanhang för abduction som en form av slutledning för att uppnå dessa generaliseringar.
11. Inom den kritiska framhålls att vetenskapen har två dimensioner, eller objekt: en *intransitiv* dimension och en *transitiv*. En forskning som tar sin utgångspunkt i den kritiska realismen strävar efter att komma så nära vetenskapens intransitiva objekt som möjligt, dvs den oberoende verkligheten. Vetenskapens transitiva objekt är då de olika teorier och föreställningar, de kunskaper vi har om det som är objektet för studierna och som åtminstone indirekt kan sägas förbinda vetenskapen med verkligheten. Men dessa uppfattningar och kunskaper är alltid felbara. Att all kunskap om den oberoende verkligheten är felbar innebär inte att all kunskap om den är lika felbar. Den kunskap vi har kan vara mer eller mindre sanningslik: det är framför allt en fråga om hur väl våra olika begrepp förmår att fånga de generativa mekanismer som finns hos det studerade objektet (se Danermark, Ekström, Jakobsen och Karlsson, 1997).
12. Det bör framhållas att andra forskare, som t ex Golding och Murdock (1996), som knyter an till detta perspektiv för fram en stark kritik mot Herman och Chomskys "instrumentalistiska" hållning.
13. Samtidigt bör det påpekas att Uses- och Gratifikationsforskningen i allt större utsträckning sökt förklaringar på mer övergripande strukturell nivå (se t ex Weibull, 1985).
14. Morley framhöll själv detta i en självkritisk efterskrift, att avkodningsprocessen i allt för stor utsträckning förenklades i studien. Exempelvis Höijer (1994) menar att några av de resultat Morley pekar i studien kan bero på denna förenkling av avkodningsprocessen och t ex Schröder (1997) har utvecklat en modell som på ett mer differentierat sätt försöker fånga denna process.

Litteratur

- Ang, I (1989) 'Wanted Audiences: On the Politics of Empirical Audience Studies', I: Seiter, E, Borchers, H, Kreutzner, G och Warth, E-M, *Television, Audiences & Cultural Power*. London: Routledge.
- Ang, I (1990) 'The Nature of the Audience'. I: Downing, J, Mohammadi, A och Sreberny-Mohammadi, A (red) *Questioning the Media – A Critical Introduction*. London: Sage.
- Ang, I (1991) *Desperately Seeking the Audience*. London: Routledge.
- Ang, I och Hermes, J (1996) 'Gender and/in Media Consumption', I: Curran, J och Gurevitch (red) *Mass Media and Society*. London: Arnold.
- Bhaskar, R (1978) *A Realist Theory of Science*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Bhaskar, R (1991) *Philosophy and the Idea of Freedom*. London: Verso
- Bhaskar, R (1989) *Reclaiming Reality: A Critical Introduction to Contemporary Philosophy*. London: Verso.
- Brunsdon, C och Morley, D (1978) *Everyday Television: Nationwide*. London: British Film Institute.
- Burrell, G och Morgan, G (1979) *Sociological Paradigms and Organisational Analysis*. London: Heinemann.
- Collier, A (1994) *Critical Realism – An Introduction to Roy Bhaskars Philosophy*. London: Verso.
- Corner, J (1991) 'Meaning, Genre and Context: the Problematics of 'Public Knowledge' in the New Audience Studies', I: Curran, J och Gurevitch, M (red) *Mass Media and Society*. London: Edward Arnold.
- Corner, J (1996) 'Reappraising Reception: Aims, Concepts and Methods', I: Curran, J och Gurevitch (red) *Mass Media and Society*. London: Arnold.

- Chouliaraki, L och Fairclough, N (1999, kommande) *Discourse in Late Modern Society: Rethinking Critical Discourse Analysis*.
- Danermark, B, Ekström, M, Jakobsen, L och Karlsson, J C (1997) *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, M (1996) 'The Validity of TV Journalism: Theoretical Starting Points for Critical Journalism Research'. *The Nordicom Review* nr 1:129-152.
- Ekström, M och Nohrstedt, SA (1996) *Journalistikens etiska problem*. Sthlm: Rabén Prisma.
- Fiske, J (1987) *Television Culture*. London: Methuen.
- Golding, P och Murdock, G (1996) 'Culture, Communications, and Political Economy', I: Curran, J och Gurevitch (red) *Mass Media and Society*. London: Arnold.
- Hall, S (1980) 'Encoding/Decoding', I: Hobson, D, Lowe, A, Willis, P och Hall, S (red) *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson.
- Hall, S (1989) 'Ideology and Communication Theory', I: Dervin, B, Grossberg, L, O'Keefe, B och Wartella, E (red) *Rethinking Communication*. London: Sage.
- Hammersley, M och Atkinson, P (1983) *Ethnography: Principles and Practice*. London: Tavistock Books.
- Herman, E och Chomsky, N (1988) *Manufacturing Consent*. NY: Pantheon Books.
- Höijer, B (1994) 'Från kunskapsförvärvande och begripplighet till upplevelser och reception'. I: Carlsson, U m. fl. (red.) *Kommunikationens korsningar. Möten mellan olika traditioner och perspektiv i medieforskningen*. Göteborg: Nordicom.
- Jensen, KB (1995) *The Social Semiotics of Mass Communication*. London: Sage.
- Jensen, KB (1991) 'Introduction', I: Jensen, KB och Jankowski, N (red) *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. London: Routledge.
- Layder, D (1993) *New Strategies in Social Research*. Oxford: Polity Press.
- Lindlof, T (1995) *Qualitative Communication Research Methods*. London: Sage.
- Livingstone, S (1996) 'On the Continuing Problem of Media Effects', I: Curran, J och Gurevitch (red) *Mass Media and Society*. London: Arnold.
- Lull, J (1990) *Inside Family Viewing*. London: Routledge.
- Mikkelsen, J F och Steffensen, B (1996) 'Hvad er receptionsteori?' *Nordicom-Information* nr 3-4.
- Moore, S (1993) *Interpreting Audiences*. London: Sage.
- Morley, D (1992) *Television, Audiences & Cultural Studies*. London: Routledge.
- Morley, D (1980) *The Nationwide Audience: Structure and Decoding*. London: British Film Institute.
- Palmgreen, P, Wenner, L och Rosengren, K-E (1985) 'Uses and Gratifications Research: The Past Ten Years', I: Rosengren, K-E, Wenner, L och Palmgreen, P (red) *Media Gratifications Research*. London: Sage.
- Reimer, Bo (1998) 'Crisis? What Crisis?' *Nordicom-Review* vol 19, nr 1:135-42.
- Rosengren, K-E (1983) 'Communication Research: One paradigm or four'. *Journal of Communication* 33: 185-207.
- Rosengren, K-E (1985) 'Communication Research: One Paradigm or Four?' I: Rogers, E och Balle, F (red) *The Media Revolution in America and Western Europe*. Norwood: NJ; Ablex.
- Rosengren, K-E (1989) 'Paradigms Lost and Regained', I: Dervin, B, Grossberg, L, O'Keefe, B och Wartella, E (red) *Rethinking Communication*. London: Sage.
- Rosengren, K-E (1993) 'From Field to Frog Ponds'. *Journal of Communication* 43:3.
- Schröder, K (1997) 'Audience Discourse and Social Change: A Critical Reappraisal of the Encoding/decoding Model': paper presenterat vid 13:e Nordiska konferensen för masskommunikationsforskning, Jyväskylä, 1997.
- Weibull, L (1985) 'Structural Factors in Gratifications Research', I: Rosengren, K-E, Wenner, L och Palmgreen, P (red) *Media Gratifications Research*. London: Sage.

Parental Control and Regulation of Schoolchildren's Television Viewing

JUHA KYTÖMÄKI

It is very hard to find empirically and theoretically sound analyses of the role of parents 'in-between' children and television. In the effects tradition, the accent is on rules and control. More recent research, particularly the cognitively oriented school, attaches more importance to children's social contexts. Various studies have highlighted the active role of children as viewers and interpreters of television programmes, as well as the important role that parents, older siblings and friends play in the development of media skills. In empirical work, however, all this tends to be ignored and forgotten: the role of parents in mediating and regulating TV viewing, for instance, is typically reduced to a handful of more or less self-evident variables: 'we watch/we don't watch TV with the children' (see e.g. Dorr et al. 1989). The empirical material collected for this study shows concretely that many, even widely shared conceptions about children and television are not in fact as self-evident as has been assumed.

The overly pessimistic picture drawn of parenthood also raises questions about the understanding of essential aspects of parenthood and family life. Why shouldn't parents pay attention to the guidelines and recommendations issued in a sphere of life which is considered important to children's development? Why should television be the only exception, when generally cultural meanings guide child development by providing a framework for parental understanding of child-rearing goals and methods? (Valsiner 1987, 68-69)

This is the question that lies behind the analysis in this article, which starts out from earlier conceptions of the roles of parents as media educators. Most of the earlier work on parents' mediating role

is based on a normative model of expected or ideal behaviour on the part of parents, with very few attempts to seriously explore and reflect upon this role. The variables concerning children and television, it seems, have been carried over from one study to another without ever questioning their relevance. This conclusion appears in the qualitative research of the 1980s, especially as a critique of earlier studies. Patricia Palmer, for example, says that the careful observation and description of children's television viewing, as it actually occurred at home, was very much neglected in earlier research. Early 'theories' of children's relationship to television were therefore based on assumptions which reflected the then-current thinking rather than descriptions and classifications of actual examples of behaviour, usually the first foundation of study in a new area (Palmer 1986, 2). The same argument is made by Robert Hodge and David Tripp, from a slightly different angle and even more polemically. According to them, earlier researchers have paradoxically attempted to prove something which is not understood in the first place. In future, they say, the emphasis must be placed on discovery rather than proof, exploration rather than demonstration and suggestiveness rather than certainty (Hodge and Tripp 1986, 2-11).

These ideas have regained currency during the 1990s with the work of David Buckingham (Buckingham 1993, 1996). Buckingham's results confirm many of my own findings, but are omitted from the time perspective of the present article, which is based on my licentiate's thesis at the University of Helsinki Department of Social Psychology in autumn 1996 (Kytömäki 1996).

The purpose of this study is not to assess how well parents meet certain pre-set norms. Its main object, instead, is to reconstruct parents' own dis-

Finnish Broadcasting Company, Audience Research, P.O. Box 76, FIN-00024 Yleisradio, juha.kytomaki@yle.fi

courses on control and mediation of children's viewing. How do parents say they act, how do they justify their thoughts, and what meanings do they give to the central concepts related to the relationship between children and television and the experts' recommendations? (On children's own views, see Kytömäki 1996)

The article also proceeds to offer more generalized, theoretical interpretations of the empirical results. The ideas put forward by Jaan Valsiner in *Culture and the Development of Children's Action* (1987) emerged as significant to this effort in that they shed very interesting light on the empirical findings. Valsiner's theory of developmental psychology combines children's creativity and activity with the seemingly self-evident idea that the child is assisted by another individual. Within this framework, development is seen both as an individual and essentially also as a social process. The interpretation of the interview observations on the basis of Valsiner's theory led to a new a conception of the nature of parental mediation and by the same token to a more realistic picture of parents' responsibility with regard to children and television.

Material and Method

The data on the viewing and reception of television programmes in families with children were collected in Tampere in spring and summer 1988 in semi-structured personal interviews. The interviews covered a wide range of themes from families' viewing habits to the adults' and children's favourite programmes. This article is based on the interviews conducted with the parents and focuses on their relationship to children's television viewing, on situations where the family watches television together, and on discussions about television programmes with the children. The same interview material has been used by several other studies concerned particularly with adults' own relationship to television (Alasuutari 1992, Alasuutari, Armstrong and Kytömäki 1991, Kytömäki 1991, Lempiäinen and Virtanen 1991).

The sample was drawn from six primary schools and three senior secondary schools in different types of areas (city centre, suburbs, traditional residential areas) in the city of Tampere in southern Finland. The sample covered a broad spectrum of social strata as well as viewers with access to different programme supplies: most households in the city centre had access to cable and satellite in addition to the terrestrial channels of YLE (the public-service broadcaster), MTV and Kolmostelevisio. Sampling

was done by the interviewers Marja Alastalo and Marja Ikkala, who randomly picked 180 names, 90 boys and 90 girls, from the pupil rolls. The study met with a very favourable reception and there was no need to resort to any of the reserve names picked out in the sampling process. In most cases (80 families) one of the parents was interviewed, in 10 randomly selected cases, both parents were interviewed. Out of the total of 90 families interviewed, one child could not be reached. Thus the total number of children interviewed is 89, the number of parents 100.

The interviews were tape-recorded and transcribed verbatim. They were saved on diskette in a form suitable for word-processing, enabling the use of ZyINDEX, a software package specifically designed for handling qualitative materials. The material is relatively extensive, comprising some 1,700 double-spaced pages.

To illustrate each topic or theme, the text below uses quite a large number of quotations from the interviews; these have been chosen with a view to representativity. The quotations have been slightly edited for easier reading, mainly by omitting elements that are irrelevant to understanding the text and the subject discussed. The interviewer's initials (MA or MI), the number of the person interviewed, and for children, gender and age (e.g. G14) are indicated at the end of each quotation.

Indifferent Parents?

Research on children and television has devoted much attention to parental behaviour in relation to children's television viewing. Traditionally, studies have been based on a normative model of how parents are supposed to act. Generally, it is proposed more or less explicitly that parents ought at least to:

- control the time spent viewing
- control which programmes are suitable viewing
- watch television together with the children.

The latter point has not been considered important in itself; the idea of coviewing is that parents should 'take an active role in mediating their children's experiences with television' (Dorr et al. 1989, 35). The term 'mediate', which is widely used in the literature, has been defined as referring to discussing programmes, helping to make programmes understandable and influencing viewing decisions through discussion – to disapprove of certain types of programmes and encourage watching others (Lin & Atkin 1989, 59). The concept can also cover a

wider range of educational processes, for instance the attempt by parents to influence their children's interpretations and judgements (e.g. Dorr 1986) of different programmes. However, empirical analyses show a strong bias towards narrower definitions. This is because they are chiefly concerned with the effects of mediation (or its absence) rather than with the mediation of viewing itself.

The picture emerging from research so far is quite pessimistic about parental control and mediation of children's viewing. For instance, a study by Dorr, Kovaric and Doubleday confirmed earlier findings according to which coviewing occurs primarily in instances where parents and children have the same viewing preferences. It follows that parents watch television more often with their older children, even though it is the younger children who would benefit most from the situation. On the other hand, the weak correlations found between coviewing and positive effects have prompted researchers to conclude that coviewing might be an 'imperfect indicator of parental mediation of children's television experiences' (Dorr et al. 1989).

However, many researchers go much further than that, even in the context of academic texts. Straightforward interpretations of parenthood can be found most particularly in studies on the control and rules of viewing. Swedish sociologist Marianne Svenning, for instance, (1988, 190-191) draws the inference that parents are 'bad censors'. In Germany, Baacke, Sander and Vollbrecht (1990, 334) say that the indifference shown on the part of parents to their children's media consumption is 'appalling'.

In Finland it is much less frequently that we hear these sorts of conclusions being drawn about parental action. The tendency, instead, is either to tell parents what to do (i.e. in terms of highlighting the importance of coviewing), or simply to state the research evidence, particularly with regard to the effects of violent programming and the amount of viewing (for a summary of the Finnish debate on TV violence, see Hemánus 1988). Although the results are presented as hard facts, they do convey the indirect message that not all parents control their children's television viewing. (There are children who watch 'brutal video violence' or children who watch TV 'half their waking hours' or 'even up to 9 hours a day'). Publication of the results is therefore an important, if not the most important way to inform what the public is expected to do, and to focus the attention of parents on what their children watch on television and how much.

To what extent do the findings genuinely reflect the actual situation around television in families

with children? The least one can say is perhaps that all in all, the educational processes taking place in families with regard to television, are still poorly understood and that they are far more complex than is given to understand in surveys. The definition of mediation by Leichter (1979) draws attention to the wide spectrum of educational processes involved, defining it as comprising the way in which the family screens, interprets, criticizes, reinforces, complements, counteracts, refracts or transforms the material seen (Leichter 1979, 32; quoted in Bryce & Leichter 1983, 310).

Conclusions drawn about parenthood, especially insofar as they are based on survey results, are highly problematic on account of the unconscious nature of the rules concerning television viewing. Ethnographic research in particular has demonstrated that these rules are rarely expressed in explicit terms, but are usually 'embedded in the activities of [people's] daily lives, unintentional and unremarkable at the time it occurs' (Bryce & Leichter 1983). Irene Goodman was one of the first writers to point out that existing social-psychological family research is also applicable to the study of television. According to her, implicit rules as a strong, invisible force in family life have remained very much in the sidelines, while the research has tended to focus on explicit rules (Goodman 1983, 410-411). From the point of view of family research, the result that there exist no rules concerning television viewing in the family, is quite simply impossible. What is possible is that there are no outspoken rules. A situation calling for explicit rules may arise, for instance, when a family member unexpectedly takes an interest in programmes that the family has previously not watched at all (op.cit. 415).

The empirical analysis below looks from the parents' perspective at what is regarded as one of their priority tasks, namely coviewing and controlling the programmes viewed by children and the amount of time children spend with television. However, our first question derives from the paradox that was briefly discussed above: how do we explain the recurring survey results according to which parents seem completely to disregard the public debate on children and television. Taken at face-value, the results of earlier research seem to be confirmed by the findings of this study as well: most parents say that they do not restrict their children's viewing in any way. This paradox may in part reflect the implicit, unspoken rules that we mentioned earlier. However, it is clear that this does not provide an exhaustive explanation. Parents could, if they so wanted to, stress the educational aspect in their interviews, or

at least leave unmentioned (for reasons of social desirability) the fact that they have no restrictions on children's viewing.

Accepting the Special Character of Children

Perhaps the most surprising thing about parent's attitudes towards their children's TV viewing is the absence of moral undercurrents. Parents quite simply state what kind of programmes their children usually watch, without any effort to explain or defend their children by saying that they only watch television 'when they're tired' or 'just for the sake of entertainment'. It is taken for granted that children watch adventure and police series, comedies or soap operas. This neutral stance is emphasized in the context of the whole interview material, because television viewing is definitely a moral question for adults. Adults want to set themselves apart from the viewer who is ignorant of the risks of television and who becomes absorbed in its escapist world (Alasuutari 1992).

It is also surprising to find how rarely parents talk about television programmes and their viewing with children in positive terms, for instance for purposes of promoting social learning. This was not in fact explicitly asked of the interviewees, and the rare spontaneous examples suggest that there is probably little awareness of this aspect of viewing. The latter conclusion is supported by the findings of a participant observation study by James Lull, in which social learning emerged as one of the main forms of social uses made possible by television viewing (Lull 1980). However, the absence of positive educational goals from parents' descriptions also underlines the impression that parents are not seriously concerned about children's viewing.

The following, quite typical account of children's viewing can thus easily be interpreted as indifference.

– No, we've never really had any rules, and especially during week-ends he's allowed to watch pretty much what he wants to.

Do you generally try to control the amount of time that the kids are allowed to watch television?

– No, not really. But sometimes if it goes too far and they just sit there for hours on end, I sometimes tell them to move their backsides and get out for a while or do something else for a change. I'll say that it's not good for your

eyes, or something. But no, we've never had any serious discussion in the family about , you know, so and so many hours a day. MI, 40 (B13)

A more careful reading of the interviews does not lend support to this interpretation, however. The strongest argument against the interpretation of parental indifference lies in the understanding and appreciation shown by parents towards their children's TV-viewing. Parents know perfectly well what their children's favourite programmes are and that they react to these programme in a fashion that is typical of their age. This, to an extent, is self-evident when we think of the modern nuclear family, which is based on mutual emotional ties: parents allow their children to apply their own criteria in defining what they regard as good programmes.

This equality among family members is reflected in the appreciation shown towards children's programme choices and in the acceptance of children's enthusiastic attitude towards the programmes. This also means that parents are unable to rank-order the programmes their children like most:

– We receive three channels and have an old black-and-white tv-set for watching the news. There's not much else you'd want to see. We don't have all that many rows. When Robin Hood is on, nothing else matters, this gentleman here (the brother of the interviewed girl) wants to watch Robin Hood. MI, 36 (G11)

Some parents say they have actually opted to give up watching their own favourite programmes for a number of years. In this sense the parents' assessments involve a value judgement in that they might want to see their children watch something else as well. The fact that children do not do this is explained by reference to their special character; the time for this 'something else' will come later, when the children grow up:

Has there been any conscious education on your part in the sense that...

– (interrupts) Yes, certainly. But at that age they don't really want to listen, do they? I've tried to encourage him to go and see some proper youth films, but he's just not interested. At that age all they're after is excitement and thrills. MA, 35 (B11)

In stressing the special character of children as an audience of television programmes, the parents are in fact defining much of the programme supply as a

form of children's and youth culture. When they say that the programmes their children watch are special, they are at once implicitly saying that they themselves are different from children. It follows that the same norms cannot be applied to children's television viewing and adults' viewing. An adult may watch programmes that children like to give them company and for the sake of entertainment, the child watches the same programmes with enthusiasm and 'seriously'.

Acknowledging the special character of children is one of the factors which makes it possible to describe children's viewing in neutral, non-moral terms. No explanations or excuses are needed for children being absorbed in their favourite programmes because this is natural and they will eventually grow out of it. This, however, cannot be the whole explanation. We need also to look in more general terms at how parents see the relationship between television and children. The first thing that has to be taken into account here is the way in which parents see the situation of their own family in relation to the much debated question of the role of television in leisure time.

Conceptions of the Proper Amount of Viewing: Not Us but Others

Television research has always shown a keen interest in the question of how much time children and adolescents spend with television. The interest has been largely motivated by concerns over the attractiveness of television, that viewing might gradually gain the upper hand over genuine social relationships and activity.

On the basis of earlier research it has been concluded that only few parents restrict the amount of television viewing (for a summary, see Dorr 1986). However, these restrictions are understood in very abstract terms. It is clear on the basis of the interview evidence that parents do not think of their children's viewing in terms of hours and minutes; therefore parents will be inclined to answer this question in the negative, as in the example above (MI 40) where the interviewee said 'no, not really'. However, it is reasonable to assume that some concrete limits must exist. In the example above, the father continued his answer by saying that 'if they've been sitting there for a long time, I might ask them to go out'.

All the parents agreed that on the whole, the amount of time their children spent viewing was reasonable, even though there were times (especially during the long winter months) when the lim-

its of reasonable were overstepped. The definition of what is reasonable is obviously no easy task for parents because there exist no absolute criteria. The following example clearly illustrates how parents tended to consider the question in relative terms – and in relation to other families:

Do you think that's a lot?

– Well, to be honest sometimes I think it is a bit too much...but of course there's nothing to compare it with. If you think of our family...Perhaps they don't watch television as much as... I mean I don't know how much television they watch in other families, do they stay up half the night or what. Usually our youngest goes to bed first, then the next one has to be in his bedroom by eight o'clock, and the oldest one at half past. So they don't watch television after that. MA, 9 (G11)

Underlying this assessment there is clearly an image of 'other families' and their viewing habits, but there are also certain criteria against which one's own habits are justified. The excerpt above could also be read as saying that 'our children do not watch television from early morning late into the night, no matter what the situation is in other families'. Use-of-time limits ('before the evening news') are quite a common way of imposing restrictions on viewing. In addition, appropriate viewing is often defined as viewing at a level which is not addictive. An example is provided by a situation where a child who is watching television can leave when a friend drops by to ask him out. Viewing is under control when it is not the child's only leisure interest.

So, what do you think about your own children's viewing habits?

– Well, I think that we don't...that our children are not addicted to television. They both have their hobbies in which they spend quite a lot of time. Perhaps that gives them some sort of protection against addiction. And, er, we have had some restrictions with television.

Do you mean you've set a definite limit...

– Yes, when they are at school, we've always tried to set a limit. The news, after the news. MI 38 (G13)

At the time that the study was carried out in the late 1980s, children aged 10-14 watched television and video for an average one and a half hours a day (Kasari 1990, 23). Estimates by children themselves

have been found to exaggerate the amount of time they spend with television (van der Voort and Vooijs 1990). In this study, too, children's own estimates were certainly on the high side.

It is easier for parents than for schoolchildren to estimate the average amount of time spent with television by relating viewing to normal weekly routines, for instance. All the parents present in the interview situation interfered to correct their children's estimates, always to cut down the figure. One obvious reason for this is that parents do not want to give the impression that their children are heavy consumers; the children themselves were rarely aware of there even being such a risk. On the other hand, the impression one gets from the interviews is that despite the tendency of the children to exaggerate the amount of time they spent viewing, the parents were not overly concerned about the risk of being labelled heavy consumers; they took this exaggeration very much as natural thing for children to do. One possible explanation for this attitude is that the amount of time that one's own children spent viewing – one, two or even three hours – was nonetheless considered to be well below the figures for 'other children' or 'average children'.

–I think that's quite reasonable. I'm sure it could be much more. I mean if you look at the statistics the figures are quite fantastic, aren't they? Our children have so much to do that there's no harm in their relaxing every now and then. MA, 23 (G11)

People's conceptions of 'prototypical' viewing habits were not included in the interview schedule. However, these were clearly visible in a few other comments.

Do you think your children watch too much television?

–What do I think?

Yes. Is this a silly question?

–Do the kids watch too much television? My kids don't watch nearly as much television as other children, I mean they watch it *all the time*. MI, 25(G13)

All in all, on the basis of these few observations, it may be hypothesised that we are looking here at a rather familiar phenomenon: television is a problem for others, not for us (cf. Cullingford 1984). In this connection the matter also has a broader significance. The conception of 'others' places one's own

family so securely on the 'safe' side that there is no need for any apologies of one's own practices or children's viewing habits. The finding that none of the parents regard their own children as heavy consumers has usually been interpreted as an indication of double standards of morality. Our interviews with 100 parents provides an excellent opportunity to examine the whole issue in this light.

The key question that needs to be addressed is this: Why did each and every parent interviewed think that television viewing in their family was within reasonable limits? It does not suffice to say that some of the parents wanted to conceal the real situation and make themselves 'look better'. Rather, it seems that there is no felt need to estimate television viewing in terms of hours spent with television. Given the 'incredible figures quoted in the statistics', it is impossible for the parents even to imagine that they might have a problem in their home. If there is a problem, it is someone else's. Hence the public representation of children's television viewing becomes counterproductive. Parents can rest assured that their own viewing habits are certainly acceptable, at a considerably lower level than seems to be common practice.

Rules Concerning Viewing

Research on children and television seems to be more or less unanimous in its conclusion that most parents have no rules concerning their children's television viewing. Most studies also point out that it is even less common for children themselves to say that they have any rules. On this basis it is suggested that parents exaggerate the existence of rules for reasons of social acceptability (see Dorr 1986, 134-136, Cullingford, 1984). This result is often taken as a given fact even in studies that take a less traditional approach. Hodge and Tripp (1986, 1) who represent a semiotic approach, say that the belief that television is a bad influence is for many [parents] an unstable, insecure one. It is often hard to sustain in the face of the apparently healthy enjoyment of television by one's own children.

From the very outset it was clear that it would be difficult to interpret the responses to the question of whether the parents had any rules or restrictions on their children's viewing. In many cases the elements within one response seemed to contradict one another, particularly in the children's own responses. For instance, the child might have said that he was allowed to watch everything he wanted, only to go on in the next sentence to say that he went to bed

regularly at nine and that he never watched the late night programmes. Similar contradictions also appeared in the interviews with parents, and differences were found between the views of children and their parents. In one of the interviews, a father said that before bed-time the children were free to watch anything and everything they wanted, except for video cassettes he had marked as forbidden. The 10-year-old daughter gave a detailed description of a very strict weekly schedule which set out what she was allowed to watch.

The examples above draw attention to two problems concerning the interpretation of the interviews. Firstly, they lend support to the observation that rules may be implicit or self-evident and therefore not experienced as rules at all. Secondly, the impression one gets is that the parents' responses to the questions of control or rules are in some way haphazard. It is quite easy to pick out from the material two parents who describe the typical practices in their families in almost the same way, yet one of them may say that there are rules and control in the family, while the other says they have never had any rules. In this case it is evident that the concepts in question mean different things to different parents. One possible explanation is that these particular concepts – i.e. rules or control – are not very commonly used in the Finnish debate on children's television viewing.

The parents interviewed were asked whether they had restrictions on their children's television viewing and if so, what kinds of restrictions. It was clearly difficult for the parents to answer this question unambiguously. This was evident most particularly in the fact that various reservations and

specifications were added to the negative answers, i.e. which said that there were no restrictions. In these cases the parents answered the questions both in the affirmative and negatively at the same time. This, of course, raised the question as to which of the answers one should believe or stress.

Let us take a real example: The interviewee says that the family has no rules, but adds that if the child were to take a liking to videos containing violence, he would certainly intervene. On the one hand the respondent is thinking of violence as something that calls for control and intervention, on the other hand he is saying that there are no rules in his family. This observation led to the insight that the various reservations identified are in fact explanations and specifications as to why the family has no rules for viewing. This observation allows us to reconstruct typical survey results, and at the same time to take a closer look 'behind' the different answer categories for a closer analysis of what the parents in fact have meant with their answers. In Table 1. responses are based literally on the parents' own classification. Even though the responses 'yes we have; they are not allowed to watch late-night shows' and 'no, we haven't, but then again, they do not watch the late-night shows', have the same content, they are placed in different classes.

Looking at how the parents themselves answered the question, we find that only 32 percent said they had rules or restrictions concerning television viewing in the family. Although these kinds of results have been used to back up the argument that there is very little control, the figure does not in itself say anything about what the parents have, upon closer scrutiny, actually meant with their replies. Only 4

Table 1. *Parents' Responses to the Question as to Whether they Have Rules or Restrictions on Television Viewing, by Child's Age and Gender (%)*

	Boys			Girls			All
	10-12	13-14	Total	10-12	13-14	Total	
Yes	41	22	33	41	13	31	32
No	7	6	7	3	–	2	4
No longer	–	33	13	–	44	16	14
No, but							
time rules	30	–	18	21	25	22	20
psychological explanation	11	17	13	31	–	20	17
mediational explanation	11	22	16	3	19	9	12
Total	100	100	100	100	100	100	99
N=	27	18	45	29	16	45	90

percent of the parents say unequivocally, without any reservations, that they have no limits or restrictions on their children's viewing.

The parents have various explanations for the lack of rules and restrictions. Most of these are based on bed-times: 'They can watch what they want, but then again they do go to bed at nine'. References to the time of day as an explanation for the lack of rules are made by one-fifth (20%) of the respondents (see Table 1). This is often justified by saying that there is nothing on television early in the evening that is not suitable for children. Thus far the results of this study are consistent with the findings of an earlier study where bed-times were found to be the most important restrictions (Wober et al., 1986).

In almost one-fifth (17%) of the interviews references are made to children's own control (psychological explanation, Table 1). Typically this is so expressed that viewing is not controlled because children can decide for themselves what is suitable viewing, or that decisions are made in an atmosphere of 'good mutual understanding'. The following excerpt gives some idea of what is usually meant by children's own control. The mother interviewed characterizes her children's viewing habits in a very typical fashion. It is only with the interviewer's follow-up question that violence emerges as a potential cause for control.

Have you at any stage imposed any restrictions on N's TV viewing?

—Well, there's been no need really, because she's very rarely at home during the evenings. And when she does stay in, she usually stays in her own room, or we play games or then she goes out with her friends. So she only really watches the most exciting programmes like McGyver and Batman. I know that if she watches anything more exciting, she'll have nightmares and she knows it herself, so we've had no problems with that. We'll have to see what happens now that we have video, you know, will we have to buy all these films and record programmes on tape; that's all a mystery. But so far, we've had no problems.

Do you think you'd interfere if she wanted to watch all the thrillers, and now that you've got video, and rent all these video films...

—Yes I would. I do not want her to get used to all that violent stuff. I think like in McGyver and what have you, the violence in these shows...we've talked about this, and I think they have plenty of violence for children of

this age, and that's the absolute limit. MA, 41 (G10)

The two classes discussed above, i.e. explanations referring to times of the day and to children's own control (together accounting for 37% of the responses) reflect a situation where the views of different family members as to suitable programming are in balance and no particular rules or restrictions are considered necessary. In these cases, 'there are no rules' means in practice that 'no rules are needed'.

The third reservation in the parents' responses refers to mediational measures; this was mentioned in 12 percent of the answers. This response differs clearly from all others and has rather connections with the category 'no restrictions any more' (14%). By this, the parents mean that their children are allowed to watch television more than before, but only on condition that the parents are present in the viewing situation when necessary. This is perhaps best illustrated by the following example:

—Now that he's older, somehow you feel that you can't be bothered any more... I mean if there's a good western on, I wouldn't want to say no any more. Because, I mean, they do select these films, don't they, for television. Video films are a different matter altogether.

So you no longer say no if there's something on that he wants to see.

—No, there's nothing really that bad. If there's sometimes been something he knows we wouldn't like him to watch, then he's really decided it for himself. On the other hand if we've not been quite sure, then we've also watched it, you know just so that he's not there on his own. So I mean the control is there in that sense. We talk about it and criticize the program together. MI 18 (B13)

The parents feel it is important for them to heed to expert advice, to watch television together with their children. In this situation they will try to 'criticize' the television programme (and the more dubious programmes in particular) and in so doing to influence their children's attitudes.

Overall the material lends support to the findings of previous studies which suggest that purposive, frequent viewing together with children and a concurrent discussion about what is happening on the screen, is comparatively rare. However, the interviews nonetheless indicate that parents do intervene in viewing, and do so with determination if neces-

sary. Mothers in particular often pointed out that even though they do not necessarily watch television together with their children, they are all the time 'on the alert', monitoring the viewing situation and, above all, their children's reactions. David Morley (1986, 160) has also pointed out that women do not immerse themselves in viewing to the same extent as men, but usually retain their role as parents, keeping an eye on the family situation even while watching television.

The control situation changes dramatically when children reach adolescence. From the virtually problem-free situation with children aged 10-12, things become far more difficult to handle as decision-making authority shifts increasingly to children approaching adolescence. This is clearly seen in Table 1. If you add them together the indicators reflecting children's decision-making power 'no longer' and 'mediational explanation' increase from 11 percent to 55 percent among boys and from 3 percent to 63 percent among girls. In some families this shift takes place out of practical necessity, in others it is a matter of internalizing parental norms, and in others still it is simply a matter of not wanting to argue, even if parents do not like what their children are watching.

Regardless of the criteria set for acceptable viewing, it seems clear that one of the main objectives of imposing restrictions on viewing is to make sure that children cope at school without difficulty. It seems that programme contents is not a major factor; after all it is fairly common that during weekends families with children watch even the late-night programmes.

How to Define a Violent Programme?

Violence (and, often synonymously, late-night programming) is the single most important reason for parental control. But what do parents mean by violence; why do they want to avoid it; why do they seem to fail in this avoidance?

The main objection against TV violence, both in the public debate and in academic research (see e.g. Hemánus 1988), is that it is believed to foster aggression and/or violence in the audience. None of the parents interviewed for this study raised this argument as a reason for controlling their own children's viewing. Although parents believe that these kinds of effects do exist, they do not think their own children would be affected. However, another common research finding was mentioned quite often: that television violence gives children an unrealistic

picture of the consequences of violence at an individual level.

Is this parental attitude towards violence an indication of double standards (it affects others but not our children)? Our material does not seem to support this idea. Rather, it seems that parents sincerely feel they have been successful in controlling the viewing of violent programmes. The following interview is a good example of how parents understand harmful violence:

—Well, at least I think... shows where they, well, just shoot you in the face. I think they're not for children. I think that a normal...if one shoots from a distance like you see in many films, you can't help that, but in my mind it's awful... shooting at close range. It is so horrible that I would definitely.... No, and not on video. MA 61 (B 10)

This is a representative account of what kinds of programmes parents will not let their children watch, programmes that are often characterized briefly as too cruel for children to watch. The interview above could easily be seen as a naive apology for entertainment violence. The essence of the statement, however, is similar to the notions shared by many parents and can be expressed in a more sophisticated form:

—But I mean programmes like westerns, they're something of a borderline case. Some of it...in relative terms it can get extremely violent. But of course you have to realize that the environment and all the rest of it is different, they can't relate to that sort of reality, so they don't experience it in the same way.

We've tried to avoid these sorts of programmes, or even told them plainly that they are out of the question, if we know they are excessively violent...but in any case they're in bed by the time most of these things are on. MI 42 (B14)

Gunter has arrived at very similar conclusions in a study of how the British audience perceives violence. Violent acts portrayed in the context of ordinary everyday life and close by in terms of time and place, clearly added to perception of violence, whereas violence in surroundings that are clearly imaginary is experienced as less confusing and frightening (Gunter 1985, 245).

Horror films or programmes which are 'too exciting' will also cause parents to switch the television off, often in good understanding especially

with younger children. However, these programmes are linked with the category of violent programmes. They are described as wholly unsuitable to children, so much so that they cause them to have nightmares.

The main purpose of control, then, is to spare children from experiences which might shock or frighten them. This motive is clearly and understandably stronger than the aim of giving children a realistic picture of the consequences of violence. Parents will, however, try to make it clear that the portrayals they see do not give a realistic picture of violence.

Do you talk about these programmes while you're watching them?

—Yes we often do criticize programmes, you know if it's something really crazy. So we criticize it...that's how it comes, and R. will realize what it's all about. Because he's always been quite a sensible boy, ever since he was very small. He seems to understand things, and doesn't take everything seriously. So that's why we've given him some freedom to make his own choices, because he doesn't believe all of it.

—(Father) That's right. I mean like there, where they hit you over the head, really kick you in the face. Absolutely stupid. It's not like that in real life anyway. And he's seen it at school, they had this demonstration so he knows what happens. So I mean when they keep punching each other in the face for minutes on end and nothing happens, he understands it's not for real. He knows it's only a film. MI 18 (B13)

In many responses the parents said that they also try to make it clear to their children that not everything you see on television is for real. In the example below the parent interviewed highlights the utility of this method (in practice taught by the child's older siblings):

Do you think that these programmes they show after 9 pm...how much of it is not suitable for children?

—I don't know if it's any different from many serials you get before the news. But because R. is...you know she's not afraid of it. Even when she was younger, well perhaps it is because she's got older brothers. So she sometimes watched these programmes with her brothers and they've explained to her that it's just a film, that is how they do it. She doesn't believe it's for real. She knows it's

only acting. She's not afraid of these things, the scenes they show. But somehow I've been thinking that they are more suitable to adults, the programmes that are on after the news. That they've been chosen, that someone else has made the choice. MI 29 (G11).

This example shows how television violence is often defined in relation to the capacity of the child to take in what he or she sees. At the same time, our examples clearly illustrate another special feature of mediation. In learning to watch television, it is possible to identify periods which are related to the child's developmental history and during which certain things are explained to the child. In an earlier study it was found that parents have to make it clear to the child at a very early stage, by age 3-4, that there are things that are true and others that are fantasy. These processes often get under way when parents notice their child has fears or is worried about the fate of imaginary characters. Another factor that lies behind mediation at this age is the real physical danger involved in imitating the actions of cartoon figures, for instance. This kind of mediation of TV viewing is a way of socializing children to the concept of fiction which is an essential part of our culture (Messaris 1987). In our study many parents said they remembered the stage when they had to make it clear to their children how unrealistic TV violence really is. In many families this had been a distinct period when the subject was much discussed and the children's viewing closely monitored.

New Interpretation of Parental Mediation of Children's Television Viewing

Why do parents not feel they have to stress and underline their own role and contribution in regulating and controlling their children's viewing? Clearly, they do not feel there is any problem as far as television is concerned in their own family. They believe that their children's favourite programmes reflect a taste that is typical of their children's age and that this is a phase which will pass in due course. The amount of time that children spend with television is nowhere near the figures that are quoted in the media. The rules that are in place to control viewing in the family are for the main part implicit, unspoken rules, which means that there is no need for parents to stress the role of active control; things will be decided upon in 'good mutual understanding'. As far as violence is concerned, parents feel that they are doing the responsible thing by ruling out all forms

of violence that are not suitable to the child's current phase of development. Having said that, things do get somewhat more complicated when children reach adolescence and they gradually have to take on the responsibility for viewing decisions themselves.

The main motive for intervening in children's viewing is to protect them from shocking experiences; this is the reason why parents impose restrictions on programmes depicting realistic violence and horror. The criteria that parents employ for purposes of practical decision-making are the reactions observed in children in continuous interaction. If these observations warrant an intervention in the viewing situation, that is what the parents will do. From this it follows that acceptable programme contents will change as children grow up. This means that on the basis of the programmes viewed by children at different ages and stages of development, it is impossible to draw inferences about, say, differences in parental permissiveness, because all parents seem to follow the same principle in applying restrictions.

Parental control does not always mean an absolute ban on viewing. It is clear, however, that programmes which on the basis of prior experiences are suspected to have unfavourable effects, will be subjected to special monitoring. These programmes are invariably viewed together with children, particular attention is paid to the child's reactions, and parents make clear their own views about the programme. The results of this study suggest that schoolchildren's interpretations of programmes are constructed partly in interaction with the parents.

The findings lend support to the view that coviewing does not serve as an indicator describing parental mediation. Parents do not consider it their duty to watch television regularly with their children. They will intervene in viewing situations when necessary, and therefore forms of viewing together which genuinely reflect mediational aims, may be very rare indeed. Especially with younger children, whose programme choices are not seen as problematic by parents, the 'teaching periods' may be limited to a few situations in which it is 'made clear' to the child that the world of fiction is different from reality. In contrast to what is generally believed, the increase of coviewing with older children does not necessarily reflect a convergence of tastes (Dorr et al. 1989). At least in part, it seems that influencing children's interpretations of programmes and the world they portray is at this age the main form of parental mediation when an outright ban on viewing is often too difficult to implement. All in all, the

question of viewing together is not an 'either-or' issue. Even in the case where a parent refuses to watch a programme that he or she considers dubious, the very exceptionality of this decision may be an extremely powerful educational measure.

The description above may well be seen as complementing existing research. However, familiarizing myself with the thoughts and theories of Jaan Valsiner has given me the insight that the independence allowed to children and the periodical intervention of parents in their children's viewing is not an empirical specification, but an integral part of an underlying developmental theory.

The idea that coviewing is an indication of parental intentions to mediate, to influence the children's choices or their interpretations, places accent on quantity at the expense of quality. Valsiner has heavily criticized this assumption that is very common in psychology, i.e. that people will try or that they should try to maximize their actions (see Valsiner 1987, 28). Valsiner says that in most everyday situations solutions are based on incomplete information and that there are many different possible solutions. Therefore in most ordinary life-situations people will try to find solutions with which they can be satisfied, which are adequate. Valsiner argues that the principle of maximization only makes sense if there is no more than one acceptable solution (op.cit. 29).

Underlying the recommendation that parents should watch television together with their children is the view that continuous guidance is useful, which again is consistent with the principle of maximization. The traditional theory of learning also involves another problem: it sees the child as a passive object of education. This idea is in fact analogous to traditional effects theory in television research, which also takes the child as a passive object. Such elements as creativity are necessarily excluded from this picture.

In order to understand the nature of parental mediation of viewing, we need to have a new frame of reference for studying child development. Valsiner makes a distinction between four types of theories of developmental psychology: intra-individual, inter-individual, individual-ecological, and individual-socioecological. The latter two, Valsiner says, are genuine development theories, containing as they do a context for action and allowing for the conceptualization of creativity. The individual-ecological approach (e.g. Piaget) examines the action of an individual or a group of people in a problem-solving situation which arises in interaction with the environment. The individual-socioecological frame-

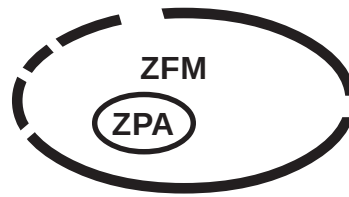
work (e.g. Vygotsky) differs from the former in that it takes into consideration the helping of others in the encounter between the individual and the environment. Within this framework, the individual's action and thinking is seen not as an individual but essentially as a social occurrence. Valsiner emphasizes that children are for a very long time dependent on adults, who throughout their development will help them acquire culturally accepted and successful ways of resolving problem situations (Valsiner 1987, 45-50).

Valsiner's theoretical system is quite complex and detailed. It borrows from and elaborates upon parts of the theories of Piaget, Baldwin, Werner and Vygotsky, and integrates parts of Lewin's field theory. One of Valsiner's basic concepts is that of canalization. From the earliest age, parents will arrange the child's surroundings in such a way that can help to avoid dangers or promote socially preferred aims. Limits are imposed on the child's actions; on the other hand, certain ways of acting or thinking are promoted by teaching these to the child. Boundaries and obstacles direct the child in his or her actions, but not too strictly and closely; rather the boundaries define the area within which the individual can act freely. Valsiner calls this the zone of free movement (ZFM).

Despite its 'physical' nature, the ZFM and its boundaries are applied broadly; physical boundaries will in fact only be used for the very smallest children (such as gates to prevent them getting to staircases). The area can also be expanded to thinking and emotions. As the child continues to develop, the boundaries change into internalized psychological phenomena (e.g. beliefs, rules of logic, social norms; op.cit. 91). The child will learn how to create a ZFM in his or her own thinking and feelings. The ZFM now becomes internalized. The ZFM is often constructed on the basis of what the parents think the child can do in a certain situation. It is an object of constant negotiation and change, and the children themselves play an active part in changing the boundaries.

Another field-theoretical concept of Valsiner's is the zone of promoted action (ZPA), by which he means measures aimed at developing new abilities. Together, the ZFM and the ZPA work as a mechanism which organizes the canalization of the child's development (op.cit., 101). This organizing can be illustrated with the following figure, which also shows that the child's ZFM does not have to be closed on all sides. It may contain clear and firm boundaries for some areas of life (for instance,

Figure 1. Schematic Illustration of Valsiner's Zone-Concepts

watching horror movies), but elsewhere the boundaries may be weaker or altogether undefined.

Valsiner's theoretical system has here been used as a general framework that helps to shed new light on the empirical phenomenon in question. In most Finnish families, early-evening television programmes belong to the ZFM, once the parents are convinced that their children can watch them without problems. It is interesting that even in problem situations parents are not likely very easily to shift the limits of the ZFM (although they may sometimes try that as well). One of the main reasons for this is no doubt the will of children (from their point of view, there is no problem). This means that parents will try to resolve problem situations by strengthening children's skills and competencies and chances to operate within the current boundaries.

Valsiner emphasizes a new kind of concept of the nature of learning and development, which are not based primarily on constant guidance. Valsiner's concept is based, on the one hand, on children's active learning, experimenting and independent thinking, and on the other hand, on the boundaries imposed on children's activity. This also includes that the actions of children are monitored and if necessary, the boundaries will be changed and the children's various capabilities will be developed. As described above, these kinds of measures can be intensive periods in family history, which are later remembered as important milestones. According to Valsiner, rare but subjectively important events can have longer-term impact upon people's future lives, whereas the majority of recurring behaviour or life events become automatic and lose their canalizing relevance for a person's development (op.cit., 223).

The paradox of parental indifference addressed in this article has drawn our attention not only to what parents say about how they regulate and control their children's viewing behaviour, but also to the area of cultural meanings. On the basis of the discussion above it may perhaps be concluded that

parents seem to do their best to make their children competent viewers. The paradox remains, however, because in the light of current knowledge they still seem to be doing the wrong things. The reasons for the slow progress made in research are quite deep-rooted. One of these reasons, it seems, is that all parties have been content with the results obtained – all for their own reasons. The studies have produced the right findings for experts concerned about media development, for professional educators and par-

ents. At the same time, the findings have not made anyone feel guilty. When they read the results, all parents can sigh with relief: at least they do not belong to the great majority.

Translation: *David Kivinen
& Markku Mustaranta*

Quotations: *David Kivinen*

References

- Alasuutari, P. (1992) I'm Ashamed to Admit but I have Watched Dallas: The Moral Hierarchy of TV Programmes. *Media, Culture and Society* 14, 561-582.
- Alasuutari, P., Armstrong, K. & Kytömäki J. (1991) *Reality and Fiction in Finnish TV-viewing*. Helsinki: Yleisradio.
- Baacke, D., Sander, U. & Vollbrecht, R. (1990) Medienwelten Jugendlicher. Ergebnisse einer sozialökologischen Forschungsprojekts. *Media Perspektiven* 5/1990.
- Bryce, J. & Leichter, H.J. (1983) The Family and Television. Forms of Mediation. *Journal of Family Issues* 2/1983.
- Buckingham, D. (1996) Moving Images. *Understanding Children's Emotional Responses to Television*. Guildford and King's Lynn: Manchester University Press.
- Buckingham, D. (1993) *Children Talking Television. The Making of Television Literacy*. Basingstoke: Falmer Press.
- Cullingford, C. (1984) *Children and Television*. Aldershot: Gower.
- Dorr, A. (1986) *Television and Children. A Special Medium for a Special Audience*. Beverly Hills: Sage.
- Dorr, A., Kovaric, P. & Doubleday, C. (1989) Parent-Child Coviewing of Television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 1/1989.
- Goodman, I.F. (1983) Television's Role in Family Interaction. A Family Systems Perspective. *Journal of Family Issues* 2/1983.
- Gunter, B. (1985) *Dimensions of Television Violence*. Aldershot: Gower.
- Hemänuš, P. (1988) Paha vihollinen, hyvä vihollinen. In J. Kytömäki and S. Paananen (ed.) *Televisio ja väkivalta. Suomalaisia näkökulmia*. Helsinki: Yleisradio.
- Hodge, R. & Tripp, D. (1986) *Children and Television. A Semiotic Approach*. Worcester: Polity Press.
- Kasari, H. (1990) *TV-yleisö 1989-90*. Helsinki: Yleisradio.
- Kytömäki, J. (1996) *Täytyy kattoo jos saa kattoo - laadullinen tutkimus televisiosta ja videosta 10-14 -vuotiaiden arkielämässä*. Sosiaalipsykologian lisensiaattitutkimus, Helsingin yliopisto.
- Kytömäki, J. (1991) Televisioyleisö - perheyleisö? In J. Kytömäki (ed.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Gaudeamus ja Yleisradio.
- Kytömäki, J. & Paananen, S. (1988) *Televisio ja väkivalta. Suomalaisia näkökulmia*. Helsinki: Yleisradio.
- Leichter, H.J. (1983) Families and Communities as Educators: Some Concepts of Relationship. In H.J. Leichter (ed.) *Families and Communities as Educators*. New York: Teachers College Press.
- Lempiäinen, K. & Virtanen, H. (1989) Se dallas oli pakko kattoa aina. Tulkintaa perhesarjojen vastaanotosta. In J. Kytömäki (ed.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Gaudeamus ja Yleisradio.
- Lin, C.A. & Atkin, D.J. (1989) Parental Mediation and Rulemaking for Adolescent Use of Television and VCRs. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 1/1989.
- Lull, J. (1980) The Social Uses of Television. *Human Communication Research* 3/1980.
- Messaris, P. (1987) Mothers' Comments to their Children About the Relationship Between Television and Reality. In T.R. Lindlof (ed.) *Natural Audiences. Qualitative Research of Media Uses and Effects*. Norwood: Ablex.
- Morley, D. (1986) *Family Television: Cultural Power and Domestic Leisure*. London: Comedia.
- Palmer, P. (1986) *The Lively Audience. A Study of Children Around the TV set*. Sydney: Allen & Unwin.
- Svenning, M. (1988) *Barn, massmedia och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Valsiner, J. (1987) *Culture and Development of Children's Action. A Cultural-Historical Theory of Developmental Psychology*. Chichester: Wiley.
- Viemerö, V. (1990) Lapsi ja taikalaatikko. *Terveys* 2000 2/1990.

Wober, J.M., Fazal, S. & Reardon, G. (1986) *Parental Control of Children's Viewing: Patterns of Discipline and Viewing Experience*. London: Independent Broadcasting Authority.

van der Voort, T.H.A. & Vooijs, M-W. (1990) Validity of Children's Direct Estimate of Time Spent Television Viewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 1/1990.

Parental Control of Broadcasting, Film, Audiovisual and On-line Services in Denmark

BIRGITTE TUFTE & THOMAS TUFTE

The creation of better opportunities and settings for children's use of mass media is preferable to restricting them from specific kinds of media content or to limit the media's editorial freedom. – The Committee thus believes that the effort must be directed towards developing the setting for the media use rather than to institute a policy of prohibitions. Because the development of the media, including the many new media, makes it more difficult to enforce prohibitions, and because one must have a basic confidence that children and young people together with their parents are able to evaluate what is quality and what is relevant to them. – This does not mean that, for example, the exhibition of violent behaviour in the electronic media is unproblematic. Some areas may demand continued attention, but total restrictions are and must be reserved for limited areas. (Report No. 1311/Media Committee, 1996: 67)

This recommendation was set forth by the Governmental Committee established in 1994 to prepare the elaboration of the Broadcasting Act which was adopted in 1996. It reflects the guiding principles upon which Danish policy and practice is based referent to media content harmful to children and youth, but also to media policy in general. They are principles also inherent in the Film Act adopted in 1997 and which provides the legal system for Film

*Royal Danish School of Educational Studies,
Emdrupvej 101, DK-2400 Copenhagen NV,
tufte@dph.dlh.dk*

*Department of Film and Media Studies,
University of Copenhagen, Njalsgade 80,
DK-2300 Copenhagen S, tufte@coco.ihl.ku.dk*

and Audiovisual services in Denmark. No legal system exists yet on on-line services.

These historically and culturally founded principles to which the governmental committee recommendation refers are those of awareness raising, dialogue and freedom of expression. They are as such guiding principles for the overall establishment of the modern Danish democracy. This country report will provide insights into how these guiding principles have been applicable with the concern of this study, thus how the legacy of enlightenment and freedom of expression in Denmark influences parental control mechanisms, giving priority to awareness raising initiatives along with a series of rating systems, albeit mostly non-technological mechanisms.

It is important to note that possible initiatives regarding parental control mechanisms should contemplate these historically and culturally founded traditions within the Danish democracy, given that the cultural expectation regarding ratings, acoustic warnings and symbols naturally will be steeped in these traditions.

This country report is structured in the following way: The first part provide general information and analysis, being of a horizontal nature and therefore relevant for the general issue of parental control. These points thus provide insights regarding cultural characteristics, legal systems, relevant institutions and governmental reports and recommendations. The second part treat the individual media separately: film and video, computer games, television and on-line services. Finally, the third part are again of horizontal nature, dealing with issues of relevance to the field as a whole: the issue of moral panic vis-à-vis new technologies and media content, the issue of media education and finally the conclusion and general overview.

History

Public Service and the Legacy of Enlightenment

Television in Denmark is linked to a long tradition of public service broadcasting, originating back to the beginning of radio broadcasting in the 1920s. Danmarks Radio (DR, at the time called Radiosymfonien) is created in 1925 around the time of the passing of the first Broadcast Act. One of the fundamental criteria in programme production and selection is that they should be of a general enlightening and cultural nature. Radio is seen as a disseminator of high quality programmes with educational aims and influence.

When television is introduced by DR in 1951 the above high brow cultural discourse and subsequent distaste for popular culture remains very manifest (despite DR transmitting quite many popular programmes, including popular music programmes and radio soap). DR's tv monopoly is kept until local tv experiments initiate in 1983, and is ultimately broken in 1988 with the establishment of the second national tv channel TV2.

This organisation of both radio and later television as public broadcasting represents a continuation and development of a strong Danish tradition of popular enlightenment dating back to the early 19th century and strongly linked to the social movement and philosophical ideals of that time. These movements and ideas strongly influenced the writing of the first Danish constitution (1848) and were fundamental for the founding of the Danish democracy. The founding of public service broadcasting in Denmark constitutes an extension of these ideals, at that time reflecting a wish from the political an intellectual elite to promote education for all, to spread information and to democratise culture.

Rooted in this politically broad Danish legacy of enlightenment is the Social Democratic party. Historically, public service television in Denmark is linked to the Social Democratic dominance in politics, from the pre-war era through the entire post-World War II period and all the way up to the early 1980s. For the Social Democrats throughout this period, television is to support the basic principle of socializing and capacitating all Danes to become well informed democratic citizens.

Given this political-ideological context, the mass media must be public, and all forms of commercialization of the electronic media, including the use of advertising, should be avoided. The economical and industrial aspects of this new medium are given scarce consideration. Television is cultural politics,

and in order to secure a correct enlightening use of television, it is established and developed as an organisation under state control.

The trajectory of Danish public service broadcasting demonstrates two particularities which impacted strongly on the more recent media development, also providing the historical background within which to contemplate contemporary possibilities for parental control vis-à-vis both broadcasting as well as film, audiovisual and on-line services. These two particularities are:

1. The slow deregulation process in Denmark vis-à-vis other EU-countries, explained by the specific political and ideological basis on which television was founded in Denmark.
2. A strong political influence on Danmarks Radio, in particular from 1973-1987, an influence and political struggle which largely was a power struggle regarding the future of Danish television: what would and should happen once the monopoly fell?

Today the monopoly is history. The institutional deregulation is largely completed, permitting less state control, liberalizing broadcasting access to the Danish territory, and basing broadcasting on a much larger market orientation and consumer sensitivity. Danish television's political-ideological basis in the legacy of enlightenment, as well as the market orientation characterizing broadcasting today in each their way influence the discussions on media violence and thus on parental control mechanisms: moral concern versus the arguments of wanting to give the mass audience what they presumably want: more dramatic, and violent programmes. The principle of enlightenment – as historically conceived, as a high brow cultural discourse – has been challenged by the deregulation of broadcasting in Denmark and/or to a Danish audience.

Freedom of Expression

The protection of freedom of expression is an element rooted in our democratic tradition and instituted in our current constitution from 1953: Everybody has the right to publish his thoughts albeit subject to the consequences of the law. Censorship and other preventive measures can never again be implemented. It is seen in the abolition of the Obscene Publications Act in 1967. In cultural terms, a broad Danish consensus exists vis-à-vis prohibitive measures, where the general opinion is that prohibitions attract attention, radical actions and feelings, and in

some settings may lead to criminal behaviour. The forbidden fruit is often considered attractive and tempting. Thus, antipathy towards prohibition and detailed regulation is widespread.

In relation to the public service institutions no explicit control mechanisms regulate their programme scheduling. They themselves decide on a self-regulative basis suitability and/or possible harmfulness of programmes.

Nevertheless, censorship is not unknown in Denmark. It was known with for example film censorship (1913-1969) and theatre censorship (1853-1954). Film censorship still exists for children, as will be elaborated on below.

A fundamental aspect of this guiding principle has been the tradition for grassroot movements influencing the political processes in the country. This has been seen in the workers' movement, the feminist movement, etc. The main point is the broad and rather participatory political processes, as is seen in the latest process of revisions of media legislation. The Media Committee set up by the Prime Minister Poul Nyrup Rasmussen in 1994 consisted of 30 people representing a broad spectrum of interest organisations, public and private media enterprises (both workers' and employer's side) within the mass media. Despite a rather large group of personally nominated people (11 out of 30), the Committee was considered representative of the different interest groups.

The development of regulations has been slow and often hesitant and new protective or regulatory measures have normally been initiated due to new (technological) developments. As the initial recommendation by the Media Committee illustrated, the regulative concerns have focused more on cultural and social consequences of media developments than on moral or decency issues. Meanwhile, a new era in the Danish mediascape begins from 1988 onwards with the introduction of a second national television channel, TV2. This initiates a period of deregulation and commercialization. It develops in the 1990s into a situation heavily influenced by internationalization and globalization of the tv-flow and by the rapid technological development. Political initiatives are taken in an attempt to adapt to, and to handle, the new media situation. As will be elaborated below processes of deregulation, increased commercialisation and globalization lead to 1) revision and new legislation, 2) new institutions (and/or revised mandates for institutions) acting in this field and 3) generation of new knowledge in this field.

Legal System

There are four national laws that are relevant to the issue of parental control broadcasting, film, audio-visual and on-line services in Denmark:

1. *Broadcasting Act of 19 February 1998*. Regulates television (and radio). Contemplates the development of digital television. Will be renegotiated in the year 2000, although some politicians already are pressing for a revision. The main points relevant to the issue of this report are: a) The two national public service broadcasters, Danmarks Radio and TV2 gain increased economical liberty, becoming independent of the Minister of Culture, enabling themselves to determine the budget frame within which they operate; b) Their public service obligations are extended and are to be accounted for in their annual reporting, in order thereby to prove fulfillment of the same. With regard to content regulation, the only regulation regards the country of origin of the programmes.

With explicit reference to the question of harmful content to children, chapter 2, §3 in the Act stipulates as follows:

The possessor of a broadcasting license must secure that no programmes are sent that to any serious degree can damage the physical, mental or moral development of minors, exercising particular control with programmes that include pornography or unmotivated violence. This also counts for programmes that can damage the physical, mental or moral development of minor, unless it is secured – by choice of programming hours or by installing of technical devices – that minors don't watch or listen to the programmes.

With regard to children, all pornographic films are automatically rated to 16 years and above. With regard to the question of violence, the Broadcast Act contains no explicit regulations. Finally, no explicit paragraphs refer to control of programme content.

2. *The Film Act of 12 March 1997*. Here there are explicitly issues relating to parental control, in particular the prohibition of films for minors younger than 7 years of age. The Minister of Culture at the time, Jytte Hilden, had, in preparing the Bill, sought to establish voluntary and guiding regulations regarding children's relation to and access to film. However in the third reading of the Bill an adult accompaniment system was introduced, making all films legal for children above the age of 7 once they were accompanied by adults. Further-

more, prohibition was (re)introduced for less than 7 year-olds' access to some films.

The criterion of harmfulness is reflected upon in Note no. 38 referent to the Film Act, where emphasis is put on whether the film contain scenes presumed to having brutalizing effect on children and youth, namely by weakening their inhibition towards use of violence. It is also taken into consideration whether the film contains sexual descriptions that shouldn't be shown to children below 7 respectively 11 and 15 years of age. The further interpretation of harmfulness is thus left to the MCCY to administer (elaborated under part 6 in this report).

The main issue in this new Film Act is that it states the basic principles, leaving specific details either to the minister in charge, the so-called ministers instruction which can be changed and amended without involving the parliament, and secondly leaving specificity's to advisory bodies such as the MCCY. The lack of explication in the Broadcast Act has as consequence that the media enterprises themselves install mechanisms of self-regulation, although guided by the mandatory demand of conducting yearly public service accounts.

3. *The Danish Marketing Practices Act No. 428 of June 1st 1994.* It establishes the Consumer Ombudsman (§15) who plays an important role in regulating marketing towards children. The Governmental Consumer Office is thus secretariat for the Consumer Ombudsman (see below, point 4).

4. *Paragraphs 234 and 235 of the Criminal Law.* Paragraph 234 states that those who sell obscene pictures or objects to a person below 16 is punishable by a fine. Paragraph 235 states that those who sell (for profit) or in any other way distribute, produce or buy material to sell which contains obscene pictures or moving pictures involving children is punished with a fine or prison for up to 6 months.

Relevant Institutions

The Ministry of Culture is one of the most central executive bodies with regard to legislation referring to children and media, and in particular to parental control mechanisms. However, also the Ministry of Trade and the Ministry of Social Affairs have relevant institutions subdued their administration as shall be explained below.

The guiding principles of the Ministry of Culture was stipulated already in 1977 when the Minister of Culture at the time, Niels Matthiasen, presented his Statement for Culture Policy, explicating the four guiding principles in Danish culture policy, under

which the media pertain. These principles are: freedom of expression, decentralisation, cultural democracy and quality. Regarding children and the media, four institutions – two of which are linked to the Ministry of Culture – are particularly relevant:

a) Children and Culture is an advisory body established by the Ministry of Culture already in 1975. Its objectives are the following: to advise and assist the Ministry of Culture in matters concerning children, young people and culture; to keep abreast with developments and pass information and experience on to relevant groups, institutions and organisations through required meetings and the exchange of information as required; to stimulate and support work with child and youth culture throughout Denmark and also contribute to new approaches at both central and local levels; to initiate relevant projects needing special contributions in coordination with relevant authorities, organisations and institutions; to carry out relevant tasks, assigned by the minister, in a co-operative effort with the ministry's other advisory bodies and institutions in general. Their 1998-budget was 5.7 Mio Danish kroner (House of Imagination 1998: 26).

b) The Children's Council is an advisory body established on a provisional basis, in 1994, by initiative of the Minister for Social Affairs. From 1997 it has become permanent, regulated by the Departmental Order no. 2 of 5 January 1998. It is an independent body which has as its objective to promote children's rights and interests in society. The Council has 7 members, a secretariat of 4 persons and a budget in 1997 on 8.2 Mio Danish kroner. The Children's Council was influential on the preparation of the Film Act in 1996-1997, especially on the aspect of establishing a minimum age and the rule of adult accompaniment.

c) The Media Council for Children and Young People (MCCY) was established by the Minister of Culture in April 1997. Chapter 6 in the Film Act of 12 March 1997 establishes the legal setting, outlining the Council's mandate. Simultaneously with its establishment, the State Film Censorship was closed down. The MCCY's activity is regulated by the Departmental Order no. 30 of 16 January 1998. The advisory body is fundamental vis-à-vis regulation toward film, video and computer games on CD-ROM. It also pertains to the mandate for MCCY to maintain a continuous dialogue with the national public service broadcasters, Danmarks Radio and TV2, in order to advise them to follow the stipulated regulations provided by the Broadcaster Act and the subsequent ministerial order.

MCCY's budget is 1.8 Mio Danish kroner in 1998. The expected 1998-income from producers and distributors paying for the evaluation of film is 300.000 Danish kroner.

d) A fourth relevant institution, subdued the Ministry of Trade, is the Governmental Consumer Council. It was established in 1994 and is particular relevant vis-a-vis marketing towards children, emphasizing the need for protecting children against marketing of violent and pornographic material. Increasingly active vis-à-vis the challenges merging with the development of the Internet.

Reports and Recommendations

Two reports from the mid-1990s constitute fundamental references regarding the question of parental control mechanisms. The first one is the *Report No.1311* written in 1996 by the Media Committee under the Prime Minister's Department. It is referred to in detail under the headline "Television". The other report is *Media Violence – children and young people* written by the Committee concerning Film-, Tv- and Video-Violence established by the Minister of Culture in 1995. This was a comprehensive analysis of the research conducted, nationally and internationally in the area of children/youth and violence. The Committee concluded by formulating a series of recommendations vis-à-vis a series of different constituencies in society. The principal recommendations were:

- a) Parents. The committee recommends increased awareness raising towards parents, informing them of how moving pictures can influence children both in a positive and negative direction. Better informed parents should influence positively on their children by speaking to their children about what they watch, help them find programmes relevant for their age and finally talk with their children about any violence they see and about the function of the violence in the programme.
- b) School, leisure time institutions and kindergartens. The committee recommends to support media education in school in as such that the pupil from the very beginning of school obtain possibilities to work both productively and analytically with moving images.
- c) Social- and Health Policy. The committee recommends to develop preventive and reaching out casework initiatives that socially, in health terms and also economically, can improve the

situation for problem-threatened families and thus for a number of those children and young people that are particularly vulnerable towards violent programmes.

- d) Media Institutions and the area of Media Policy. The committee recommends that serious attention is given to the quantity and quality of violence shown on television, especially within the family programme schedule where there are many infant viewers.
- e) Computer Games and Virtual Reality. The committee recommends that an advisory rating is sought carried out on computer games with a scaring or violent content, corresponding to the rating of video film.

To sum up, within the last 4-5 years a series of bills have been revised, public institutions have been established and national, governmental reports and recommendations formulated. These initiatives have sought to contemplate and respond to the last years' substantial changes in media structures and technological development, characterised by globalization and increased commercialisation. Referent to parental control, a series of mechanisms have been established referring to each medium, which will be elaborated on in the following.

Film and Video

The organisation which takes care of evaluating film and video for children and young people is the Media Council for Children and Young People (MCCY). The MCCY has 7 members. Three of the council members are child experts, two members have knowledge about the film industry, one member represents cultural and/or media insight while the last member represents consumer interests. The tasks of the MCCY include the work previously carried out by the State Film Censorship in addition to a series of new tasks with information and guidance. The MCCY:

- 1. Evaluates film
- 2. Provides guidance and information on film
- 3. Demonstrates independent initiatives regarding the suitability of films
- 4. Assists the minister
- 5. Establishes contact and dialogue with broadcasters and others
- 6. Participates in Nordic cooperation

Through these tasks, the role of the MCCY is: 1) To protect children and youth, 2) To contribute to developing media awareness and 3) To contribute to the development of competent people that are able to choose.

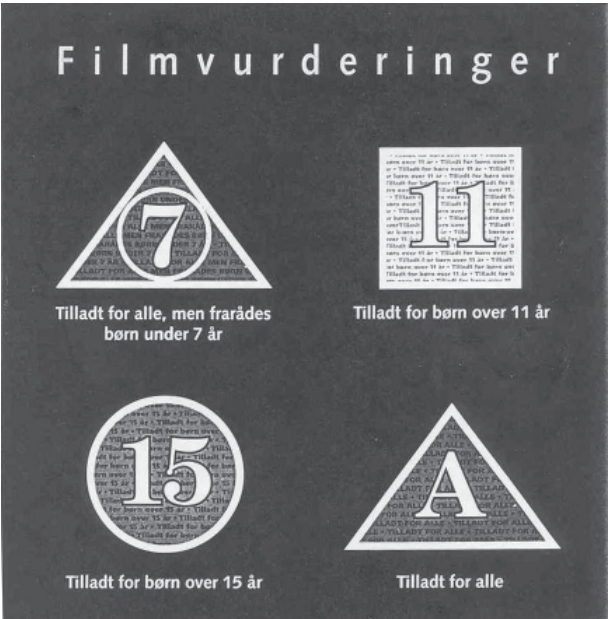
The principal task of the MCCY is to evaluate films and videos analysing their suitability for children below the age of 7, 11 and 15. They base their evaluations on the criterion of harmfulness that are stipulated in the Film Act, albeit in very general terms. Within the first year of the MCCY's existence substantial time has been spent on formulating and establishing consensus on the criteria for assessing harmfulness in films and videos. Given the ambiguity of the concept, the discussions will continue. The notion of harmfulness changes as does the norms and moral of a society.

It is important to stress that in the evaluation of films and videos, it is the harmfulness and not the suitability the age limits express. It implies that a film may receive the 7-year age classification without thereby being particularly suitable for children. The film may be both difficult to understand and boring for children, however not thereby containing a harmful content. The MCCY's evaluate films from a general perspective including interaction between

the actual story and the special effects. Harmful effects are not an unequivocal concept. The concept changes with norms of the society and moral development. Films harmful for children one generation ago will probably not obtain the same rating today. Furthermore, children and young people today are more familiar with moving images.

The evaluation committee under MCCY have in 1997 evaluated 127 films, 150 trailers, 208 videos and 100 commercials. In compliance with the technological development it has from 15 April 1998 become part of MCCY's practice to evaluate and label Digitale Versatile Discs (DVDs) in accordance with the practice for videos.

The principal purpose of evaluating films is to protect children and young people when they watch films in the cinema or rent, buy or borrow videos. In this respect one can say that the MCCY sets the official standards and limits as to what children and young people ought to – and ought not to – watch. Private performances and films shown on television are not encompassed in the MCCY's work. The MCCY has an evaluative committee that view and classify the films. The committee consists of the chairperson of MCCY and a number of children's experts.

Film Ratings: 1) For all, but not recommended for children under the age of 7, 2) Permitted for children above the age of 11, 3) Permitted for children above the age of 15, 4) Permitted for all.

In accordance with the Film Act of 12 March 1997 it has since its coming into force in April 1997 been permitted for children of the age of 7 and above to watch any film in the cinema, as long as the child is accompanied by an adult. This decision was received with satisfaction within the industry and likewise among parents. MCCY's evaluation is that this rule seems to solve situations that used to create frustration among the audience – the fact that they could not decide themselves what their children were allowed to see. This rule provides the parents and children with the possibility of jointly deciding what the children can or cannot bear to see, thereby putting cinema visits on the same footing as what occurs at home, where it is the adult parent who decides which programme children may watch on television or video.

The problem about this rule of accompaniment is that it can become a pretext for the parents to do nothing. Although an adult accompanies a child, the scaring elements do not disappear in a film. Another problem lies in the confusion that may occur in advertising a film, where the rule of accompaniment is mixed up with the MCCY-evaluation of the film. For example, a violent film with a 15 years age limit can be advertised while – in the same advertisement – it may appear that the film can be seen by children aged 7 and above, as long as they are accompanied by an adult. The audience get confused in this situation. The MCCY maintains a constant dialogue with representatives of the industry, seeking a solution where the rule of accompaniment can be advertised independent of the evaluation of each individual film.

In addition to this work on evaluation of films and videos, the MCCY attributes information, awareness-raising and the formulation of guidelines top priority. MCCY co-operates with other institutions (ie The Danish Film Institute, public libraries, children film clubs) with similar purposes to pass on information to teachers, users and parents about suitable films for children and about the importance of raising awareness among the users.

Computer Games

Computer games constitute an increasing part of children's consumption of media. There are different types of computer games, and children use them either on ordinary computers or on play stations. Parents often have a relaxed attitude to computers and computer games, and they often buy computers in order to enable their children to learn how to use the computers which they think is useful in relation

to the children's future, and parents often consider some of the games such as for instance the strategy games very good for the children. There are gender differences, as it is mainly the boys who are using the games, maybe because most of the computer games produced till now focus on the boys as target group. It should be emphasized, that – although the public debate has been very much focused on the violence of the computer games – there are a great variety of computer games available on the market.

So far not much research has been carried out regarding children's and young people's use of computers. Accordingly, the Media Council has decided to initiate a research project regarding the possible harmfulness of computer games in order to consider the possibility of making a rating system for computer games. The idea is inspired by the recommendations of the Report on Media Violence. The project will be finished by the end of 1999. Another project supported by the Media Council is a survey which investigates a possible categorisation of all computer games within a 12 month period together with an analysis of the distribution of the games in Denmark. This project will be finished by February 1999.

Rating of computer games is more difficult than rating of videos. One of the reasons for that is that the computer games are received in an original foreign package with rating from another country. Seen from a consumer perspective it is confusing to receive a product with two ratings. This problem has not yet been solved.

Television

The History and Role of Electronic Visual Media in Danish Families

Television is a rather new phenomenon in Denmark. It was introduced in 1951 with one public service channel, and – like in all other countries around the world – tv grew very quickly, and today almost all Danish families are able to watch a great number of international commercial tv channels. At the same time video and computers have become members of the Danish family. The video recorder entered the Danish households in 1981 with a coverage of 4%, growing to 52% in 1992 and 79% in 1995. Recent figures regarding tv, video and computers are presented later. Thus, during the past few years electronic media have been undergoing a change and has become a very important factor in the every day lives of grown ups and children.

In a society characterized by an increasing extent of communication, one-way as well as two-way, children and young people are today surrounded by and using media to an extent that were not expected a few years ago. Thus the electronic visual media are in these years acquiring a socializing and educational function that is new in history.

During the past few years globalization and commercialization of the visual media have had an influence on the content. In order to attract the viewers the tv screen has during recent years presented an increasing amount of entertainment and of violent films. At the same time commercials in the shape of traditional tv commercials as well as product placement and program length commercials have entered the Danish tv screen.

Before the impact on children of these new trends and possible rating system are discussed a summary of recent research regarding children and media will be presented.

In the 1990s various research reports and papers have been published. Report no. 1311, Media Committee 1996 regarding children's and young people's use of media, mentioned earlier, has some crucial results:

Key statements regarding children's and young people's use of mass media:

- Children use less time on media than young people. 7-12 year old children use 3½ hours daily on media. A teen-ager uses 4:45 hours daily.
- Children and young people do not use as much time on media as grown-ups do. The average daily media consumption for 7-18 year olds is 4 hours, whereas a grown-up person uses 6 hours daily on media. Adults spend more time on radio.
- Children and young people spend much more time on electronic visual media than on newspapers.
- Children and young people have in general a more varied consumption of electronic media than adults, and they get more easily used to new media such as satellite tv, video and computers.
- Some children and young people have a remarkably high consumption of specific media. For instance 18% of the teenagers use more than 3 hours daily on tv, and 29% of the teenagers spend more than one hour daily watching video. Another example is that 56% of the 7-9 year old children only read print media in the shape of comics in their free time.

- Some children and young people have a remarkably low consumption of specific media. Every fifth of the teenagers do not at all use print media, and 40% of the children do not listen to the radio.
- There is a vague trend that children and young people do not use print media very much. However, this is a trend which is due to the population in general.
- Children and young people use more or less the same amount of time daily as they did 10 years earlier. However, there is a decrease in relation to radio.
- Those who have access to satellite tv use a considerable amount of their viewing time on satellite tv. The percentage for adults is 37%, whereas teenagers use 48% of their viewing time on satellite tv. (ibid:13)

The same report focuses on two items in relation to children and media i.e. *media violence* and *commercials*.

The conclusions regarding children and media violence are:

- There is a broad spectrum of factors such as for instance the child's social background and family situation that may influence children and make them afraid, aggressive or restless – and that the media play an important role in relation to this
- Some children and young people are more susceptible to influence by media violence than others. These are:
 - a) the youngest children because they to a lesser extent are able to distinguish between fiction and reality
 - b) boys with lower social background who are large-scale consumers of television and video
 - c) children and young people from different social classes but all in lack of loving care, with bad conditions of life, and negative school experiences.

As to commercials the rules for marketing towards children and young people are mentioned. These are in accordance with the EU directive (TWF) but have some more detailed rules.

Seen from a family perspective a new trend in the 1990's is that the family is no longer gathered around tv every night but is splitting up due to the fact that there are several tv sets, video recorders

and computers in the family. The newest research has shown that in the rooms of children and young people the electronic visual media have become part of the furniture.

Figures from 1995 are the following for media equipment in 12-15 year old children's rooms: Radio: 96%, CD/record player: 66%, tape recorders: 95%, tv: 62%, video: 18%, computer for computer games: 17% and home computer: 16%. A characteristic trend is the gender difference, boys having more equipment than girls. (Andersen 1995) The same trend is appearing in the ongoing 5 year research project "Girls' and boys' everyday life and media culture – between a global and a local perspective", which will be finished in the year 2002. So far a pilot report from that project has been published (Christensen & Tufte, 1998).

The most recent Danish published research regarding young people (Drotner et al. 1997, Fridberg, 1997) have interesting figures and conclusions:

- 15-18 year olds spend around 7 hours daily on media with the gender difference that boys in general use half an hour more daily than the girls
- The visual media are the preferred media, boys using a little more than 4 hours daily, girls 3:43 hours daily
- The boys spend almost one and a half hour daily in front of the computer where the girls spend less than the half amount of that time

The young generation is called the "multi-media generation" and it is emphasized that although the average amount of time used on media daily is about 7 hours it is a mix of media, as the young people often use several media at the same time.

Although the computer plays an important role for the young people it does not replace the other media. It has been an important supplement to the total media menu where the visual media play an important role.

As to the content young people prefer tv fiction such as films, soaps and sitcoms, and they watch more foreign fiction than the population in general.

One interesting aspect in relation to some of the above-mentioned research is that apparently family culture is crucial for children, and looking for instance at the content perspective of the children's media use, especially the children's familiarity with international media culture and advertising as well as its possible influence on purchases, it would appear that the gender-specific differences that emerge in the children's preferences are firmly anchored in

the attitudes and values prevailing within the family – at any rate what young children are concerned. Apparently media play a very important role in most Danish families although they are used with different approaches depending on the norms and traditions of the family, and with gender and generation differences.

Rating Systems and Parental Control in Relation to TV

What makes ratings in relation to tv especially difficult is that the viewing takes place in the family where all the members are watching together or – which makes it even more difficult today – that the child watches on its own without the parents being present.

An informal watershed of 21.00 is used by the Public Service Television Danmarks Radio, and there is also a standard provision for all broadcasters that those programmes which are considered harmful to minors can only be shown after midnight. The guidelines used by Danmarks Radio are inspired by EBU (The European Broadcasting Union).

A normal procedure is acoustic warnings before films or tv series that may be harmful to children. And – where trailers for violent films sometimes have happened to be placed in relation to children's programmes – this is not the case any more. Such trailers are now – mainly – placed in relation to programmes for grown ups.

On-line Services – The Internet

So far the discussions in Denmark have to a certain extent been inspired by other countries' approach – and not least have people been afraid that the censorship practiced in other countries may also be a way in Denmark which would not be in accordance with the Danish way of thinking. What is new is the digitalisation of the television technology and the growth of interactive television. It will be interesting to see what the perspectives this will have in the future.

The Internet provides a huge amount of information available to children and young people around the world. On one hand the Internet is an educational and informational opportunity. On the other hand the Internet contains much material which is unsuitable for children such as violence, pornography, racism and other addressed to an adult audience.

The Internet is interesting seen from a gender perspective. Where it has mainly been the boys who have used the computers till now the girls are increasingly getting interested in the Internet, which apparently use very much for chatting.

When children are allowed to use the computers of the school they – if possible – use it for chatting – or they try to find “forbidden” home pages. What do the teachers do ? – According to a number of interviews with teachers they try to appeal to the children to use the Internet for “reasonable” purposes. They are of the opinion that is the only thing they can do, as the Internet has so many possibilities that it is of no use to make certain prohibitions.

The same is due to the libraries. There are no common rules for the libraries as to controlling the children’s use of the computers, but the librarians try to appeal to the children, and some libraries have experiments going on in order to find out how they may use filters or other control devices.

As to the family use, some computer experts have publicly suggested that – even if there are several computers in the family – it should only be on the common family computer that it is possible to use the Internet. In that way parents will have a possibility of a certain control.

The anarchistic character of the Internet makes it different as a media compared to already known media when it comes to approaches to restricting access to material on the Internet which is not suitable to children.

The Moral Panic Discussion

Every time a new media technology has been introduced there has been a public debate internationally and in Denmark. This was due to the radio, to the film, to television and to video, and the main theme has very often been the influence of the specific medium on children, especially what violence, sex and language is concerned.

In relation to tv, focus has been very much on media violence and recently on commercials and marketing strategies towards children more than focus has been on pornography. That debate has mainly taken place in relation to the Internet and it has proved difficult – as already mentioned – to control access to specific home pages on the Internet.

During the spring of 1998 there was a very excited discussion in the Danish media about new marketing strategies towards children where concepts such as the “pester power” of the children towards the parents were criticized as being used by

the advertisers in their aiming at reaching the parents as consumers. It was claimed that it was against the interest of the child to conduct this new aggressive kind of marketing toward minors where children were persuaded to influence the purchase of the family.

What is typical for Denmark is that the public discussion about media violence and pornography has been more liberal than in the other Scandinavian countries and to a lesser extent leading to regulations and legal actions. This may be due to the fact that there is a tradition for dialogue and enlightenment which is supposed to work. Accordingly, education is considered as a means to enlighten – in this case media education.

Media Education

Denmark in the International Media Education Discussion

As long as the subject “media education” has been on the international agenda, it has been discussed what to call it and how to define it. What the “child” has been called depends very much on different pedagogical traditions and theories in the different countries. It seems, however, as if there is general agreement internationally to call it “media education”.

During the past decades there have been different definitions of its scope as well internationally as in Denmark, and it is a fact that media education still remains at a pioneer stage both in relation to research as well as to teaching. To a very large extent, media teaching relies on enthusiasts in the schools who offer to take on the task of teaching media. They are innovators within a new field, and despite lack of consensus about the definition of the subject area of media education, these teachers are working very hard – often getting ideas from and being inspired by the international media education movement.

Newer media research and recent trends within the area of pedagogical research focus on the audience, the “receiver” of the message. This has influenced the media education in Europe to the extent that it has changed during the last years. Where the media some years ago were considered as big bad wolves influencing children and young people with lies and propaganda, today there is a twofold trend: masse media are still seen as powerful, but on the other hand the audience is considered to be “strong” to a limited extent. One of the consequences of this philosophy is that media teaching is seen as a rela-

tionship between producers, texts and audiences. Perceiving pupils as active producers of meaning who are also vulnerable in their reception of messages, is a way of thinking which has implications for media education. The media competences of children have to be taken into consideration, and the traditional role of the teacher has to be changed.

This new trend is part of what one could call the new media education which is an approach that is no longer based on moral panic. The new way emphasizes a relaxed, pluralistic and cross-curricular approach to media teaching.

A Retrospective

Like in many other countries film was used in the classroom in Denmark from the 1920s, but it was not until the 1970s that media education was becoming a part of the curriculum, mainly within Danish. In the 1980s and 1990s various media education development projects have been carried out, but much of the work done was carried out by enthusiasts or innovators who used many hours of their leisure time to educate themselves within this new area.

Denmark, to a larger extent than the other Nordic countries, tries to let children work with media production themselves, emphasizing the importance of the combination of media analysis, production and theory.

Although an education bill in 1994 gave media education a certain impetus, it is still not an integrated part of the school. What is actually happening in the 1990s is that focus is put so much on information technology, defined primarily as computers, that the technical media equipment for a broader media education including all media is given less resources than some years ago. This seems to be a general international trend.

As has already been said various reports have been published during the 1990s all concluding that media education ought to be a compulsory part of the Danish school. However, there is still a huge gap between the intentions and the political practice and support.

A characteristic aspect of the Danish media education is the grassroot tradition which to a certain extent is excellent and useful in a democracy. However, in the case of media education, it has turned out that (too) much of the teaching has been carried out by the above-mentioned innovators who – if not supported from the top – will get exhausted in the long run.

Conclusion and General Overview

The main objective of this study has been to present the advantages and disadvantages of regulatory frameworks, technological capabilities, cultural contexts and relevant policy concerns in Denmark in relation to film, video, television and on-line services with special focus on television. In order to answer these questions it has been necessary and important to see possible initiatives regarding parental control in relation to historically and culturally founded traditions within the Danish democratic system.

A fundamental aspect of the principles in legislation, guidelines etc. is the idea of freedom of expression which is an element rooted in the Danish constitution. Accordingly, compared to other countries, even our Scandinavian neighbours, Denmark has a tradition for awareness raising initiatives and education and only to a certain extent accepting censorship and regulations. This tendency is also visible in the policy of today. The development of regulations has often been rather slow and new regulatory measures have often been initiated due to new technological inventions. This has definitely also been the case in relation to what has happened within the area of broadcasting, film, audiovisual and on-line services during the past years. Various political initiatives have been taken in order to handle the new media situation – one of the goals being to protect minors from harmful media content. These initiatives can be summarized as 1) new legislation, 2) new institutions and 3) new research areas and issues.

In this country report we have treated film and video, television and on-line services separately trying to conclude in relation to the above mentioned initiatives with – as has been the mandate – special focus on television. Television serves in the daily lives of children and young people as education and socialization. Media violence and child pornography is part of the content on the screen today, be it tv or computer – and – although media violence does not cause real-world violence, international and Danish research results point at the fact that media violence may be one of many factors that can consolidate a negative development among small children who have not yet established norms and values and among children and young people who live in culturally and socially deprived environments.

What is happening in these years is that the media landscape is changing. Many households have a

great variety of media as well in the common rooms of the family as in the rooms of the children. Many children and adolescents have their own television, video recorder and computer which means that they often retire to their own rooms. The “traditional” (at least the last 30 years) gathering of the family around tv every night is no longer the common pattern. Tv viewing has become more individualised. Another new aspect is the digitalisation of television technology and the growth of interactive television the consequences of which is that the content to a large extent is increasingly controlled by the recipients themselves. This of course also has consequences for media policy today and not least in the future.

As has already been mentioned in this report, a public debate has been taking place recently in Denmark about new marketing strategies towards children. The debate is particularly important in relation to projection of children, because advertisers are using new hybrid genres with an increasing amount of aggressive and violent elements in their marketing strategy. What is interesting in this debate is the broad perspective seen from a technological and a content perspective. The legal point of departure is the Danish Marketing Practices Act. The public debate has focussed very much on the fact that children increasingly are considered as a new target group. Marketing strategies work in very sophisticated ways to reach the children in order that they influence their parents to buy specific products. This is what is called “the pester power” of the children. And all media are used i.e. television, computers and comics. This has led to guidelines on “Children, adolescents and marketing” by the Danish Consumer Ombudsman (1998).

On the basis of the above mentioned Marketing Act the guidelines are to be considered as “guidelines to businessmen... telling which rules and principles in force in relation to marketing towards children and adolescents” (ibid.:3). What is emphasized is that it should be possible to define a commercial as a commercial. Other important aspects are that marketing towards children should avoid violence and effects that may frighten the child. Furthermore marketing should not undermine social values.

Talking about media, for example direct mail should not be used addressing children and in competitions promises of gifts to the children should be used with care. The most interesting part regarding media is about tv-commercials and the Internet. As to commercials the Ombudsman refers to a minister-

ial order of the Ministry of Culture regarding advertising and sponsoring in radio and television – with special regulations regarding protection of children and young people.

As far as the Internet is concerned advertising on the Internet with children as a target group is a new phenomenon. It is an interactive kind of advertising consisting of games, toys, painting, language games and competitions, where dolls, animals and trademarks related to the products are all mixed together. The discussion about marketing to children on the Internet sums up in the following guidelines from the Ombudsman:

- There ought to be a distinction between commercials, entertainment (including games) and access to purchase (contract) via the Internet
- There ought to be a clear distinction between marketing towards children and adolescents and marketing towards adults
- Children and adolescents should not be encouraged to purchase goods or make contracts via the Internet
- Measures should be taken so that children and adolescents do not buy or make contracts via the Internet
- Children or adolescents should not be promised prices or gifts for taking part in activities on a home page
- Parents should be encouraged to participate in or attend their children’s activities on the Internet
- In the marketing links to other pages on the Internet should not be used – if these links do not come up to these guidelines
- Businessmen should always use techniques that enable the parents to limit the material to which their children have access on the Internet (ibid:17)

These guidelines are a kind of ethic appeal to businessmen to respect the Marketing Act and it will be interesting to see to which extent it will be followed in the future.

So, summing up one could say that what is typical for the Danish situation is de facto a horizontal approach in relation to the protection of minors to harmful media content including as well legislation, the work of institutions like the Media Council, the Children’s Council and research and education. In most cases the guidelines, proposals and media edu-

cation ideas have more the character of being evaluative and non-deterministic than mandatory.

As a matter of conclusion we would like to comment briefly on the 3 objectives explicated in the template provided by the Programme in Comparative Media Law and Policy. These are :

1. Requiring new television sets and/or computers to be equipped with technical devices (such as for instance the v-chip).
2. Setting up appropriate rating systems for film, video television, and on-line services.
3. Encouraging family television viewing and on-line service policies as well as other education and awareness measures.

Ad 1 : In relation to the traditions, norms and values of the Danish society and the way family members interact technical use of devices such as the V-chip does not seem to be an appropriate approach. There will be cultural obstacles to a mandatory implementation of technical devices like the V-chip. It is possible that some parents will choose to install and apply the V-chip, but it ought not to be part of an official mandatory system

Ad 2. As will have been read in this country report various initiatives have been taken recently to develop guidelines, age limits and proposals in relation to the media mentioned. A new area is the computer games. Recently initiatives have been taken to consider the possibility of making a rating system for computer games.

The discussions about control and labeling will no doubt continue during the coming years. The Scandinavian countries have a tradition for cooperation regarding as well production as film classification which could be further developed and maybe even give inspiration to other European countries.

Ad 3. As this study has shown a typical aspect of the Danish democracy is awareness raising approaches and educational initiatives. The philosophy behind it is that children ought not to be controlled and restricted but rather taught about different matters, in this case about the media. Accordingly, media education ought to be supported and further developed on all levels in the Danish Educational system as well as in other member countries of the European Union.

The article is based on the report *Parental Control of Broadcasting, Film, Audiovisual and On-line Services in the European Union. Country Report: Denmark* by Birgitte Tufte and Thomas Tufte.

The country report is part of study on the parental control of television broadcasting in the European Union. The study is mandated by Article 22b of the *Television Without Frontiers Directive* (97/36/EC) of the European Parliament and Council of 30 June 1997. The study provides a horizontal examination of the television broadcasting, film, video and on-line services in the European Union in consonance with the Council Recommendations on the Protection of Minors and Human Dignity in the Audiovisual and Information Services (Adopted 28 May 1998).

The European Commission DG X (Information, Communication, Culture and Audiovisual Media) has commissioned the Programme in Comparative Media Law and Policy (PCMLP) of the University of Oxford to conduct the study. This country report was sent to PCMLP on 21 November 1998.

The authors wish to thank the following persons who have read and commented upon this report: a) Charlotte Vangsgaard, Ministry of Culture, b) Per Schultz, Danish Broadcasting Corporation and c) Susanne Boe, The Media Council for Children and Young People.

References

- Andersen, D. (1995) *Skolebørns fritid*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Bekendtgørelse nr. 491. 11.6.1997. LBK nr. 138. af 19/02/1998.
- Bekendtgørelse om et Børneråd. Statsministeriets bekendtgørelse nr. 2 af 5. januar 1998.
- Bekendtgørelse om lokal radio- og fjernsynsvirksomhed. Bekendtgørelse nr. 69 af 30. januar 1998.
- Bekendtgørelse om mærkning af videogrammer. Lov nr. 435 af 1. juni 1995.
- Bekendtgørelse om Medierådet for Børn og Unge. Bekendtgørelse nr. 30 af 16. januar 1998.
- Bekendtgørelse om radio- og fjernsynsvirksomhed. Lovbekendtgørelse nr. 75 af 29. januar 1997.
- Bekendtgørelse om reklame og sponsorering i radio og fjernsyn. Bekendtgørelse nr. 489 af 11. juni 1997, § 16-23 (Kulturministeriet).
- Betænkning om Bibliotekerne i Informationssamfundet (1997) Afgivet af Udvalget om Bibliotekerne i Informationssamfundet. Kbh.: Kulturministeriet (betænkning nr. 1347. 1 bind samt 1 bilagsbind).
- Betænkning om Børn og unges brug af massemedier (1996) Kbh.: Statsministeriets Medieudvalg (betænkning nr. 1311).
- Betalingskortloven. Lov nr. 811 af 12. september 1994.
- Billeder i bevægelse – en udfordring for skolen (1996) Undervisningsministeriet.
- Børnerådet, Årsberetning 1996-97.
- European Broadcasting Union (1992) *The Portrayal of Violence on Television*. Published in English and French editions by the EBU, Switzerland.
- Carlsson, Ulla & Cecilia von Feilitzen (eds.) (1998) *Children and Media Violence. Yearbook from the Unesco International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen*. Göteborg: Nordicom.
- Christensen, Ole & B. Tufte (1998) *Pigers og drenge mediebrug og hverdagsliv*. Danmarks Lærerhøj-skole.
- Drotner, Kirsten. Mediedannelse: (1995) *Bro eller barriere? – om børn og unges mediebrug*. Kbh.: Statsministeriets Medieudvalg.
- Drotner, K. et al. (eds.) *Tankestreger. Nye medier, andre unge*. Kbh: Borgens Forlag.
- Filmloven. Lovbekendtgørelse 1996-05-02 nr. 342.
- Fridberg, Torben et al. (eds.) (1997) *Mønstre i mangfoldigheden: De 15-18 åriges mediebrug i Danmark*. Kbh: Borgens Forlag.
- Guidelines for the Department for Children and Young People, in *The Danish Broadcasting Corporation.: Hvem? Hvad? Hvor? og Hvorfor? i B&U*. November, 1998.
- Grünbaum, Pia (1997) *Børn og computere. En håndbog for voksne*. Kbh.: Gyldendal.
- Kort og godt. *Børn, unge og markedsføring* (1988) Kbh: Forbrugerstyrelsen, august.
- Markedsføringsloven. Lov nr. 428 af 1. juni 1994.
- Medieansvarsloven. Lov nr. 348 af 6. Juni 1991.
- Medievold – børn og unge/Udvalg vedrørende film-, tv- og videovold (1995) Kbh.: Kulturministeriet.
- Mortensen, Frands, Jørgen Poulsen og Jørgen Stigel (1990) *Mediehåndbogen*. Kbh: Gyldendal.
- News on Children and Violence on the Screen* (1998) A Newsletter from the UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen. Göteborg: Nordicom.
- Television without Frontiers*. Directive 97/36/EC of the European Parliament and of the Council of June 30, 1997.
- Tufte, Birgitte (1995) *Skole og Medier – Byggesæt til de levende billeders pædagogik*. Kbh: Akademisk Forlag.
- Tufte, Birgitte (1998) *TV på tavlen – om børn, skole og medier*. Kbh: Akademisk Forlag.
- Tufte, Thomas (forthcoming) Proximity Television in Denmark: New Legislation – a Last Minute Rescue? In: Miguel Moragas Spa et al (Eds.) *Proximity Television in Europe*. UK: University of Luton Press.
- Årsberetning 1997/1997. Medierådet for børn og unge.
- Årsberetninger for DR, 1997.
- Årsberetning for TV2, 1997.

Kommunikasjon: Teknologi og kultur

PER HETLAND

Moderne kommunikasjonsmedier er avanserte maskiner for å manipulere og redefinere tid og rom. Den pågående sammenkobling mellom det handlende menneske og et økende antall kommunikasjonsmedier har dermed gitt oss evnen til å utvikle samfunnsformer basert på et voksende nettverk av forbindelseslinjer, med stadig større skala både økonomisk og geografisk. Digitaliseringen av mediene har medført at skillet mellom massemedier og andre medier i økende grad viskes ut. Digital teknologi har dermed tilført både avsender, budskap og mottaker ny fleksibilitet og innebærer muligheter til å forandre både budskap, bruk og produksjon. Det er med andre ord etablert grunnlag for en turbulent hybridiseringsprosess på mediefeltet. Innsatsområdet *Kommunikasjon: Teknologi og kultur* (KTK) ble etablert for at Universitetet i Oslo skulle utvikle ny kompetanse gjennom tverrfaglig forskning rettet mot den kommunikasjon som skjer ved anvendelse av nye kommunikasjonsmedier. Forskningen i innsatsområdet har vært rettet inn mot den kommunikasjon som skjer ved anvendelse av datamaskinbaserte medier, som gir mulighet for interaktivitet. Forskningen kan beskrives i fire tverrfaglige temaområder;

- 1) utforming og anvendelse av ny kommunikasjonsteknologi,
- 2) kommunikasjonsteknologiens rolle i det offentlige rom
- 3) endringer i symbol- og samhandlingsmønstre og
- 4) universitetets egen bruk og utprøving av kommunikasjonsteknologien.

*Kommunikasjon: Teknologi og kultur (KTK),
Universitetet i Oslo, Postboks 1161 Blindern,
N-0317 Oslo, per.hetland@intermedia.uio.no*

I innsatsområdet har det vært et sentralt mål at kommunikasjon ved hjelp av nye kommunikasjonsmedier skal forstås i sin kulturelle, sosiale og politiske sammenheng. Den sentrale innsatsen er derfor rettet mot utvikling, anvendelse og analyse av kommunikasjonsmediene i lys av teknologiske, historisk/filosofiske, språklige/symbolske, samfunnsmessige, politiske, juridiske, etiske og pedagogiske forhold. Dette gjelder både betingelser *for* og konsekvenser *av* de nye mediene. Innsatsområdet er etablert for perioden 1995-1999. I 1997 etablerte Norges forskningsråd det tredje nasjonale programmet innenfor *IT og samfunn* for perioden 1997-2002. Programmet fikk betegnelsen *Samfunnsmessige og kulturelle forutsetninger for informasjons- og kommunikasjonsteknologi* (SKIKT). Med utgangspunkt i dette programmet ble det etablert to strategiske universitetsprogrammer, hvorav det ene ble knyttet til KTK. Innenfor KTK har man stimulert relevant forskning på alle kompetansenivå. Prosjektene er derfor gjennomført av forskere innenfor hele spennet fra hovedfagsstudenter til seniorprofessorer. Ved hjelp av KTK og forskningsrådets satsing har det dermed blitt satt igang nærmere 40 større og mindre prosjekter ved Universitetet i Oslo. I tillegg er 12 dr.gradsstipendiater og to post.doc./forskere igang med sine prosjekter. Fra 1999 er KTK (<http://www.hf.uio.no/ktk/>) lokalisert til det nye senteret for tverrfaglige studier i nye medier og kommunikasjonsteknologi: InterMedia@Universitetet i Oslo (<http://www.uv.uio.no/intermedia/>).

KTK er imidlertid først og fremst et nettverk av aktiviteter, og hovedtyngden av aktivitetene er lokalisert til universitetets grunnenheter. I denne korte presentasjonen vil jeg belyse forskningsinnsatsen ved å fokusere på noen utvalgte prosjekter på KTK-feltet.

Utforming og anvendelse av ny kommunikasjonsteknologi

Forestillinger om kommunikasjonsteknologiens framtidige bruk og brukere, er et viktig element i utviklingen av nye kommunikasjonsmedier. Antakelser om kjønn, kompetanse, jobbutførelse og arbeidsmiljø hos den aktuelle målgruppen, blir en viktig del av teknologisk design og blir fast forankret sammen med denne. Med andre ord: Vi møter de teknologiske gjenstandene ikke bare som redskaper, men også som bærere av mening og fortolkning av sosiale og samfunnsmessige relasjoner. Dette er egenskaper som imidlertid ikke forhindrer at brukerne refortolker gjenstandene. Man har derfor i økende grad ansett det som et tverrfaglig ansvar å bidra til at det utformes kommunikasjonsløsninger som ivaretar et bredt spekter av behov både for brukere og for samfunn. I denne sammenheng er brukernes aktive medvirkning viktig, såvel faktisk som normativt. Rent metodisk har man ansett kvasi-eksperimenter eller sosiale forsøk som en interessant forskningstilnærming (for en mer utførlig diskusjon se Hetland 1996).

Utforming og anvendelse av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi reiser en rekke spørsmål. Imidlertid er både *designer* og *bruker* brede betegnelser. I utformingen av ny kommunikasjonsteknologi kan vi identifisere flere mulige kategorier av designere og/eller brukere som i ulik grad deltar i designprosessen: 1) initiativtakeren til et nytt system eller teknologisk gjenstand, 2) de som betaler regningen ved utvikling av nye løsninger, 3) de som deltar i utviklingsprosessen av systemet eller den teknologiske gjenstanden, 4) de som betaler for de teknologiske gjenstandene eller systemene når de blir "hylleware", 5) sluttbrukerne som manipulerer systemet eller den teknologiske gjenstanden, 6) sekundære brukere eller ikke-brukere som blir påvirket av planlagte eller ikke-planlagte konsekvenser. Innenfor hver av disse kategoriene kan vi identifisere ulike aktører, slik at innenfor kategorien *sluttbruker* finner vi f.eks. i et fjernundervisningsprosjekt både elever, lærere og ulike lokale eksperter. I tillegg til at vi har ulike kategorier av designere og/eller brukere, og at vi innenfor hver kategori kan identifisere ulike grupper av aktører, så opptrer aktørene med ulik innsikt i egne og andres behov. Det kan være at designere og/eller brukere ikke kjenner brukernes nåværende eller framtidige behov, og det kan være at de kjenner dem, men ikke kan formulere dem. I tillegg så kan både designere og/eller brukere endre mening om hva som bør være prioriterte behov. Ikke overraskende vil også ulike designere og/

eller brukere identifisere ulike behov. På den måten er deres identifiseringer ikke representative for alle (relevante) brukere.

De ulike problemene som brukeren møter, er et viktig inntak for å beskrive hvordan løsningene er utformet i forhold til brukerne. Erfaringene med ulike typer problemer gjør det for eksempel mulig for oss å beskrive utviklingen av ny teknologi over tid. Kriser og problemer er derfor en viktig empirisk inngangsport til å forstå hva som foregår. I prosjektet *Identitet og subjektivitet i kommunikasjonsteknologier: Gjennom grenseland til normaliteten* tar Ingunn Moser utgangspunktet i handlingsplanen for funksjonshemmede og dens målsetting om en brukerorientert utvikling og formidling av IT-hjelpemidler. Målet i dette prosjektet er å studere hvordan identitet og subjektivitet skapes og uttrykkes gjennom interaksjon med kommunikasjonsteknologier. Inntaket til problemfeltet er grensetilfellene; en studie av hvordan mennesker med funksjonshemminger får stemmer og blir aktører, spiller ut og kan fastholde identiteter gjennom bruk av kommunikasjonsteknologiske hjelpemidler. Med utgangspunkt i Donna Haraway og hennes kyborg-begrep, beskriver Moser hvordan funksjonshemminger ikke blir en gitt tilstand, men er resultatet av helt spesielle relasjoner og konfigurasjoner. For den funksjonshemmede blir datamaskinen en protese som komprimerer avstand mellom mennesker og skaper forbindelse (Moser 1998:55).

I dag er situasjonen den at dokumentteknologi og informasjonssystemer er to atskilte verdener. Det blir hevdet at 80% av all informasjon som er tilgjengelig elektronisk ligger i dokumenter og ikke i informasjonssystemer. Mye av denne informasjonen er av en slik natur at den også hører hjemme i informasjonssystemene. I prosjektet *Dokument Informasjons Systemer* (DIS) har Braa, Sandahl og Sørgaard dels forsøkt å beskrive og forstå ulike kompromisser mellom standardisering og fleksibilitet, dels eksperimentert med enkelte alternative løsninger (Braa og Sandahl 1998). Videre arbeider prosjektgruppen med utvikling av et teoriapparat for forståelse av de ulike løsningsformene. I dette apparatet kopler de sammen graden av strukturering av arbeidet hos tekstprodusentene, den anvendte teknologien og valget av organisasjonsform. Det er for eksempel mulig å oppnå den ønskede standardisering ved å la tekstprodusentene fortsette som før, og å strukturere den tekstlige informasjonen i en egen (ny) organisatorisk enhet.

Svært mange nasjonale policy-dokumenter har hentet sin inspirasjon fra Bangemann-rapporten

(European Commission 1994). Prosjektet *Informasjons- og kommunikasjonsteknologi i økonomisk politikk* har tatt for seg de offisielle dokumentene som omhandler IKT-relevant politikk på europeisk plan, i tillegg til de nasjonale handlingsplanene for Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Danmark og Norge (Roedelé 1999). Selv om det er en sterk grad av likhet når man ser på de overordnede mål, er det tildeles svært store forskjeller når det gjelder handlingsplanenes innhold og myndighetenes organiseringsmåte. Dette paradokset kan høyst sannsynlig forklares ved hjelp av historiske, institusjonelle og kulturelle forhold. Det vil si at selv om forholdet til de nye teknologiene kunne tale for en annen type organisering enn den mange av landene har valgt, er det historiske, institusjonelle og kulturelle årsaker til at organisasjonsmåtene pr. i dag er såpass forskjellige som de er.

Det er enkelte felter hvor landene har stort sett de samme synspunktene når det gjelder IKT-utviklingen. IKT må være:

- tilgjengelig for publikum,
- innovative bedrifter må støttes,
- små og mellomstore bedrifter vektlegges,
- multimedia kommer til å stå i sentralt i tida framover,
- konkurranse mellom selskaper ansees som den beste måten å oppnå bedre produkter, service og prisnivå,
- følgelig må ikke reguleringer stå i veien for investeringer, og det politiske system må snarere etablere institusjoner som støtter effektiv bruk av IKT.

Roedelé understreker at de forskjellige handlingsplanene også deler et annet fellestrekk (slik de er presentert) – den slående mangelen på seriøse økonomiske analyser av forholdet mellom IKT og samfunn. Det nærmeste man kommer er at planene inneholder noen betraktninger om at det er nødvendig med investeringer i utviklingen av kunnskaper og ferdigheter innen IKT-relaterte felter.

Når det gjelder områder eller tiltak hvor Norge skiller seg ut sammenliknet med de andre landene kan nevnes:

- Fornebu-prosjektet (som er et forsøk på å utnytte Oslos tidligere flyplassområde til et nasjonalt IT-senter),

- de fire universitetenes rolle (som får en spesiell oppgave i å utvikle nasjonal IKT-kompetanse),
- et utpreget regionalt perspektiv.

Prosjektet *Social Shaping of Telematics and Rural Development* har konsentrert seg nettopp om det regionale perspektivet. Prosjektet ble gjennomført som en sammenlignende studie under COST A4 av sosiale forsøk med informasjons- og kommunikasjonsteknologi med basis i erfaringer fra Danmark, Norge og Sveits. Studien har hatt spesiell fokus på de regionale muligheter for å nyttiggjøre seg både ny kommunikasjonsteknologi, men også sosiale forsøk som metode. Prosjektet bygger på tidligere forskningsprosjekter i de tre landene. Artikkelsamlingen som kom ut av prosjektet tar for seg teknologipolitikk, konstruksjon og forming av informasjon- og kommunikasjonsteknologi i et regionalt perspektiv (Hetland & Meier 1998). Det gis ikke noen enkle svar på hvorfor noe lykkes, mens andre tiltak mislykkes. Den sammenlignende studien er snarere et forsøk på å øke forståelsen av lokale prosesser i utformingen av teknologiske muligheter og hvordan det teknologiske er sammenvevd med det sosiale.

Kommunikasjonsteknologiens rolle i det offentlige rom

Den kommunikasjonsteknologiske utvikling har vært knyttet til *revolusjonære* endringer i samfunnet med *informasjonsamfunnet* som et sentralt begrep. Svært ofte har informasjonsamfunnet vært forstått som en kvantitativ endring i teknologiske, økonomiske, yrkesmessige, romlige eller kulturelle forhold. De kvalitative endringene har imidlertid stått sentralt i KTK. Betydningen av de nye kommunikasjonsmediene må knyttes til opprinnelse og sammenheng. Det vil si at vi må forstå utviklingen av bestemte kommunikasjonsmedier knyttet til de formål de skal tjene for sosiale grupper med mer eller mindre definerte interesser. Francis Sejersted, drøfter i denne sammenheng IT eller IKT som både informasjonsteknologi, kontrollteknologi og kommunikasjonsteknologi. Han understreker at "den har fått den form den har fått ved at den har sprunget ut av en historisk situasjon, den er en del av en historisk prosess. Å erkjenne dette er viktig som basis for politisk handling" (Sejersted 1998:130). Den teknologiske utvikling reiser en rekke nye etiske, juridiske og politiske spørsmål om hvordan teknologien bør styres og tas i bruk i "det offentlige rom". End-

ringene bør ikke minst studeres i historisk lys. Innsatsområdet har også hatt som mål å ta opp både muligheter for, begrensninger på og ønskeligheten av politisk styring av den kommunikasjonsteknologiske utvikling.

Ny teknologi er i ferd med å endre samhandlingsmønstre mellom borgerene og offentlig forvaltning. I prosjektet *Informasjonsteknologi og nye medier i den offentlige informasjonens tjeneste – rettslige utfordringer* ser Dag Wiese Schartum på noen av disse endringene. Ett område der slike endringer skjer, er innen forvaltningens informasjonformidling overfor borgerene. Arbeidsdirektoratets jobbautomater, Skattedirektoratets taleautomater for telefonhenveldeiser, Lånkassens bruk av tekstvevsider på Internett og departementenes ODIN-tjener (Offentlig Dokumentasjon og Informasjon i Norge) er enkelte eksempler på bruk av ny teknologi i informasjonsarbeidet. Også informasjon vedrørende enkeltsaker kan det i løpet av kort tid være aktuelt å gjøre tilgjengelig på nettet. Slik teknologibruk kan bl.a få betydning for informasjonsomfang og -innhold, for spørsmål om informasjonslikhet, og den kan endre balansen mellom informasjonsarbeidernes lokale tilstedeværelse og sentral utsending av informasjon (se Schartum 1998).

I den norske IT-meldingen *Den norske IT-veien – Bit for bit* kan vi lese at "Nye kanaler for informasjon og kommunikasjon vil påvirke og danne grunnlaget for å videreutvikle vårt demokrati". Denne typen utsagn reiser en rekke spørsmål. Prosjektet *Fremveksten av det elektroniske demokrati* har tatt sikte på tre ting: 1) å vinne oversikt over det forskningsfelt som dagens informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) representerer, for med dette 2) å gi en statusrapport over hvor forskningen på feltet befinner seg. Hensikten har vært 3) å utvikle planer for videre forskning på IKT-feltet. I sin gjennomgang og orientering i store deler av den faglitteratur som finnes i dag, viser Bastiansen at det finnes store mangler i vår kunnskap om IKT og demokrati. Litteraturstudiene viser at dagens IKT kan sees som det foreløpig siste leddet i en lang medieteknologisk utvikling der elektroniske medier har virket i samspill med politiske prosesser. Denne utviklingen må faktisk føres helt tilbake til innføringen av telegrafer i 1850-årene. I tur og orden har så telefonen, radioen, fjernsynet, EDB- og datateknikken igjen og igjen lagt nye rammebetingelser for politisk virksomhet i Norge.

I konsentrert form kan vi si at denne infrastrukturen hittil har vært forstått nærmest som et nøytralt formidlende mellomledd mellom samfunnets egentlige politiske aktører. I dag derimot er det nærlig-

gende å politisere og problematisere de konsekvenser som den teknologiske og elektroniske infrastrukturen har lagt også for politisk virksomhet i Norge. Og dermed oppstår et helt nytt forskningsfelt som hittil har vært nærmest totalt neglisjert av forskningen. Bastiansen reiser spørsmål som : Hvilke føringer la f.eks. telegraf-nettets utbygging for politisk kommunikasjon i Norge etter 1850-årene? Når man vet at telegramtrafikken alt i 1870-årene pr. år i Norge kom opp i over en halv million avsendte telegrammer, viser det hvilke dimensjoner denne implementeringsprosessen fikk i løpet av svært kort tid. Samtidig reiser han spørsmålet: Hvilke føringer la telefon-nettets utbygging for politisk samtale og diskusjon i Norge? Alt før år 1900 kom antall telefonsamtaler bare i hovedstaden alene, opp i ca. 27 mill. samtaler pr. år. Hva fikk dette å si for politisk meningsutveksling?

Endringer i symbol- og samhandlingsmønstre

Bruken av nye interaktive medier tar ikke bare plass i en gitt kontekst; bruken skaper også kontekst. En telefonsamtale kan derfor bringe mennesker på helt ulike geografiske steder nærmere sammen enn det de i øyeblikket opplever sammen med mennesker i den umiddelbare nærhet. For å fange inn de ulike varianter av lokalitet og kontekst, skiller Rasmussen mellom a) lokaliteter som kontekst for ansikt-til-ansikt kommunikasjon, b) opplevelser av å både være til stede i en lokalitet og fraværende dvs. deltaker i flerkontekstuelle sammenhenger hvor man deltar i en pseudo-kommunikativ prosess og c) *virtuelle* kontekster som referer til den kontekst vi etablerer for kommunikasjon mellom adskilte lokaliteter (Rasmussen 1996). Utviklingen av nye interaktive medier medfører dermed en rekke nye konstellasjoner mellom avsender, budskap (eller retttere sagt den fortolkbare *tekst*, enten det dreier seg om tekst, bilder, grafikk, lyd eller innskrevne forestillinger om framtidig bruk og brukere i de teknologiske løsningene) og mottaker. Et av prosjektene med nær tilknytning til KTK, *Internett i endring*, tar spesielt for seg samfunnsmessig og tekstuell dynamikk i Internettets tredje fase (se Liestøl og Rasmussen 1998).

Interaktive medier er som nevnt viktige redskaper for å sammenpresse og endre rommet for kommunikasjon og handling. Samhandlingsrommet defineres ved de symboler, begreper og aktiviteter som tillates brukt innenfor en gitt eller definert kontekst. Nye interaktive medier konstituerer dermed nye informasjonsrom og nye rammer for samhandling.

Det sosiale liv som utspiller seg ved hjelp av nye interaktive medier eller på "nettet", har derfor fått enkelte forfattere til å sammenlikne det moderne mennesket med henholdsvis jegere og samlere eller nomader. Med dette ønsker de å beskrive en endring fra det stedsbundne samfunnet til en tid preget av rastløshet og til og med en egen "sjølbergings-økonomi" for informasjon og kommunikasjon. I datamaskinenes barndom var det bare ekspertene som hadde tilgang til teknologiens muligheter. Senere har økende brukergrupper fått tilgang til data-teknologien. Ved årsskiftet 1998/99 hadde 71% av alle nordmenn over 13 år tilgang til datamaskiner hjemme og/eller på jobb og skole (Gallup-InterBuss november 1998). Tilsvarende hadde 47% tilgang til Internett, mens 36% hadde brukt Internett siste 30 døgn. Datamaskinen har blitt både et beregnings-verktøy, en databehandlingsmaskin, en styringsenhet, et kommunikasjonsmiddel og et leketøy. I vår tid møter allmennheten som regel nye medier gjennom gamle og velkjente massemedier. Der blir de nye mediene fortolket, dramatisert og tilført innhold. Internett er kanskje det av de nye mediene som klarest illustrerer dette forholdet. Massemediens framstilling vil derfor over tid kunne oppleves som en dramatisering av forestillinger om muligheter og problemer. Ulike forhold ved de nye mediene problematiseres. Noen underkommuniseres eller registreres ikke i det hele tatt. Med utgangspunkt i Internett har prosjektet *Medieteknologiske drama: Internett møter publikum* som hovedmål å gi et bedre empirisk og teoretisk fundament for å forstå hvordan forestillinger om ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi konstrueres, og den rolle våre forestillinger spiller for utvikling, bruk og spredning av den samme teknologien (Hetland 1998). Metaforer har spilt en sentral rolle i beskrivelsen av Internett. Vi kan si at metaforer hjelper oss til å håndtere situasjoner preget av høy usikkerhet, manglende data, uklare mål og dårlig forståtte variabler. Tre mer globale metaforer har blitt brukt for å forstå Internett; *den globale landsby*, *cyberspace* og *den elektroniske motorvei*. Metaforene appellerer i ulik grad til publikum og de håndterer også ulike sider av Internett. I en spørreundersøkelse ble metaforene formulert som påstander som man kunne være enige eller uenige i langs en skala. 83% var helt eller delvis enige i at Internett på en meningsfull måte kunne forstås ved hjelp av motorvei-metaforen. Tilsvarende resultat for cyberspace-metaforen var 65% og global landsby-metaforen 50%. Metaforene utelukker imidlertid ikke hverandre og jo *nærmere* man var Internett og jo mer aktiv man var på nettet, jo

vanligere var det å forstå Internett gjennom metaforer og jo flere metaforer brukte man for å forstå Internett.

I økende grad har vi nå fått beskrivelser av *virtuelle* samfunn med nye former for samhandling – aktørene opptrer som bricoleurs. Bricoleurs er de som unndrar seg det stedsbundne samfunnets sosiale kontroll ved å stadig å "reise" rundt, uten det stedsbundne samfunnets sosiale forpliktelser. De konstruerer egne sosiale miljøer blant de mange som eksisterer, ikke ved å skape nye miljøer, men ved å kombinere egne miljøer ut i fra de mange som er tilgjengelige. I prosjektet *The Theatre of Imaginative Spaces: Inter-Acting Through Performative Writing* analyserer Ragnhild Tronstad nærmere hvordan teatermetaforen kan brukes for å forstå det som skjer i bestemte samhandlingssituasjoner på nettet. Integrasjonen av tekst, lyd og bilde og interaktiviteten i globale nett endrer kommunikasjons- og symbolsystemer og påvirker samhandlingsmønstre. Dette gjelder alle former for kommunikasjon der ny kommunikasjonsteknologi tas i bruk. Her reises en rekke humanistiske, samfunnsvitenskapelige, pedagogiske og juridiske problemstillinger. Nini Ebeltoft studerer nærmere hvordan et globalt datanett for barn og ungdom gir nye muligheter for samhandling (Ebeltoft 1997).

Nye interaktive medier har blitt sett på som en mulighet for å sikre bedre beslutninger og bedre tjenester, ikke minst i helsevesenet. I prosjektet *Klinisk profesjonsutøvelse og teknologisk formidlet ekspertise* har Geir Kirkebøen tatt utgangspunkt i en modell av en anerkjent nevropsykologs kliniske kompetanse og beslutningstaking. Modellen skal være et kombinert *kunnskapsklargjørings- og beslutningsstøttesystem* som skal gjøres tilgjengelig over Internett. En sentral egenskap ved det ferdig implementerte systemet skal være at det (i tillegg til å gi beslutningsstøtte) skal synliggjøre (og lokalisere kildene til) den store usikkerheten som er knyttet til nevropsykologiske vurderinger av enkeltindivider (Kirkebøen 1999). Foreløpig er det etablert en referansegruppe som skal bruke systemet og komme med forbedringer. Neste forbedrede versjon er ment å være en *konsensusmodell* av klinisk nevropsykologi, dvs. en modell som referansegruppa kan enes om. Dette konsensus-systemet skal på sikt prøves ut blant annet som en komponent i fjernspesialiseringen av nevropsykologer.

Den andre delen av prosjektet har som tema hvordan Internett og tilgangen til oppdatert klinisk kunnskap over nettet, påvirker klinisk profesjonsutøvelse; mer spesielt – hvordan det påvirker forhold

det mellom pasient og profesjonsutøver, resurssterke og resurssvake pasienter og kravet til dokumentasjon i sakkyndighetsarbeid.

* * *

Jeg har skissert noen problemstillinger og eksempler på noen prosjekter. Om to-tre år kan man for alvor se resultatene av den mer langsiktige delen av forskningsaktiviteten. Forøvrig: – mange av de problemstillinger som gjelder samfunnet som helhet,

kan prøves ut på universitetssamfunnet først. For at universitets- og høyskolemiljøene skal kunne bistå andre i møtet med den nye kommunikasjons-teknologien, må de akademiske miljøene selv utvikle og videreutvikle kompetanse for anvendelse og forståelse av de nye mediene. Eksempler på anvendelser som er prøvd ut er multimediestøttet pasientinformasjon, nettbaserte studier og oppbyggingen av et eget multimedia kommunikasjonslaboratorium.

Referanser

- Bastiansen, H.G. (1999) *Framveksten av det elektroniske demokrati*. Universitetet i Oslo, KTK-notat nr. 18.
- Braa, K. & T. Sandahl (1998) *Approches to Standardization of Documents. Information and Process Integration in Enterprises: Rethinking Documents*. Cambridge, Massachusetts: Kluwer Academic Publishers, 125-143.
- Ebeltoft, N. (1997) *Overalt og ingen steder – samhandling i et globalt datanett for barn og ungdom*. Universitetet i Oslo, Pedagogisk forskningsinstitutt.
- Hetland, P. (1996) *Exploring Hybrid Communities: Telecommunications on Trial*. Universitetet i Oslo: Department of Media and Communication.
- Hetland, P. (1998) *To Connect or De-Connect? That is the Question! The Internet User: Inscribed, Transcribed and Described*. Universitetet i Oslo, KTK-notat nr. 15.
- Hetland, P. & H-P Meier-Dallach (Red.) (1998) *Making the Global Village Local?* Luxembourg: European Commission, Social sciences, COST A4.
- Kirkebøen, G. (1999) Skjønn, formel og klinisk praksis: Hvorfor vurderer erfarne klinikere så dårlig enda de vet så mye? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* (kommande)
- Liestøl, G. & T. Rasmussen (1998) Internett i endring – samfunnsmessig og tekstuell dynamikk i Internettets tredje fase. *Nordicom Information* 20(1998)4, 81-87.
- Moser, I. (1998) Kyborgens rehabilitering. In: K. Asdal, A-J Berg, B. Brenna, I. Moser, & L. M. Rustad (Red.) *Betatt av viten – bruksanvisninger til Donna Haraway*. Oslo: Spartacus Forlag, 39-74.
- Rasmussen, T. (1996) *Communication Technologies and the Mediation of Social Life*. Universitetet i Oslo: Department of Media and Communication.
- Roedelé, T. (1999) *ICT in the European Economic Policy; A Survey of Official Documents*, Universitetet i Oslo, KTK-notat nr. 17.
- Schartum, D.W. (1998) Access to Government-Held Information: Challenges and Possibilities. *Journal In-*

formation Law & Technology no. 1: http://jilt.law.strath.ac.uk/jilt/infosoc/98_1scha/default.htm

Sejersted, F. (1998) *Teknologipolitikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

KTKs notatserie se; <http://www.hf.uio.no/ktk/notater/index.html>

1. *Internett i den offentlige informasjonens tjeneste?* av Per Hetland
2. *Oversikt over offentlig elektronisk informasjon* av Maisen Lied
3. *Kunnskap, autoritet og kommunikasjonsteknologi: – en litteraturstudie om mulig forskning på universitetsansattes bruk av informasjonsteknologi* av Beate Elvebakk & Terje Grønning
4. *Multimedia in Educational Settings- Prospects for Learning* by Ola Erstad
5. *Krav til systemer for forvaltning av immaterielle rettigheter- elektronisk handel med åndsverk i et rettsinformatisk perspektiv* av Svein Engebretsen
6. *What Happens when You Let Go?* by Andrew Morrison
7. *Media Technological Dramas- Beyond Domesticated Monsters and the Brutalism of Triviality* by Per Hetland
8. *Information Technology in Its Cultural Setting- or the Impact of Society on Information Technology* by Francis Sejersted
9. *Good Passages, Bad Passages* by Ingunn Moser and John Law
10. *Notes on Desire, Complexity, Inclusion* by Ingunn Moser and John Law
11. *Internett er Skjebne før det er Frihet – et forsvar for en frigjørende teknologideterminisme* av Lars Risan
12. *Det offentlige Norge på Internett – organisering av arbeid med elektronisk informasjon* av Espen Marrius Foss
13. *Det offentlige Norge på Internett – informasjonssinnhold og tjenestetilbud* av Eivind Wiese Vigeland

14. *Media on the Eve of the Second Millennium – Comparing Revolutions in Communication* by Sverre Høy
 15. *To Connect or de-Connect? That is the Question! The Internet User: Inscribed, Transcribed and Described* by Per Hetland
 16. *Det er synd på de skolene som ikke har en ildsjel – IT-satsing ved norske videregående skoler* av Ola Erstad & Karin Trandheim Røn
 17. *ICT in the European Economic Policy; A Survey of Official Documents* by Thierry Roedelé
 18. *Framveksten av det elektroniske demokrati* av Henrik Grue Bastiansen
 19. *Kommersialiseringen av Internett: Dekonstruksjon av e-markedet – et kultursosiologisk forbrukerperspektiv* av Anita Borch
- Franko, Katja: *Punishment, Knowledge and Technology – From an Ethical Perspective*
- Hoida, Jason: *Misbruk av markedsdominans i et konkurrerende telekom-marked*
- Karanja, Stephen Kabera: *Dismantling Internal Borders: Extending Control to Entire Society. The Schengen Convention and Data Protection*
- Moser, Ingunn Brita: *Identitet og subjektivitet i kommunikasjons-teknologier: Gjennom grenseland til normaliteten*
- Risan, Lars Christian: *Bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi i produksjon og forvaltning av natur*
- Storsul, Tanja: *Technology and Democracy. The Democratizing Potential of ICT and Irish and Norwegian Strategies*
- Stuedahl, Dagny: *Produsenter av internettinnhold. Fra folkeopplysning til informasjon*
- Tronstad, Ragnhild: *The Theatre of Imaginative Spaces: Inter-Acting Through Performative Writing*

Stipendiater

- Ebeltoft, Nini: *Omsorgsbasert relasjonsbygging og interlokal organisasjonsutvikling: IKT og undervisning*
- Elvebakk, Beate: *Universitetsansattes bruk av IKT og universitetets virkemåte*
- Engen, Bård Ketil: *Fjernundervisning over Internett*
- Fagerjord, Anders: *Digital medieontologi: Om forskjeller i retorikk mellom ulike digitale medier*

Post.doc./forsker

- Bygrave, Lee: *Personvern og forbrukervern i det elektroniske markedet (post.doc.)*
- Kirkebøen, Geir: *Klinisk profesjonsutøvelse og teknologisk formidlet ekspertise (forsker)*

Gör illustrationen vad vi tror?

LARS MELIN

Nyhetsartiklar kan vara illustrerade för att dokumentera eller väcka känslor, reklam kan vara illustrerad för att visa varan eller skapa kundidentifikation, och konstnärliga texter kan vara illustrerade för att fördjupa den estetiska dimensionen. När informativ text har illustrationer krävs fler förklaringar. Med mycket lite semiotiskt djupsinne kan man motivera illustrationer till informativ text på huvudsakligen två sätt: det *emotionella* och det *sakliga*. Det emotionella perspektivet är att bilder ska fånga läsaren blick, locka till läsning eller ge en estetisk dimension åt texten. Det sakliga perspektivet är att bilden ska säga mer än tusen ord, att den ska konkretisera, demonstrera eller verifiera det som sägs i texten. Båda dessa synsätt låter sig verifieras eller falsifieras genom experimentella studier, och inte i något fall är resultaten fullt förutsägbara. I denna undersökningar av text-bildrelationer har jag således begränsat mig till material med en i grunden informativ huvudfunktion; det är bara för dessa man reliabelt kan undersöka textfunktionens faktiska målpuppfyllelse.

Under några termer har jag handlett ett antal B- och C-uppsatsförfattare som gjort förberedande studier. Studenterna har arbetat med enkla redskap: korta, manipulerade textunderlag, studenter som försökspersoner som själva fått mäta sina lästider; flervälsfrågor för mätning av minnesretention; semantiska differentialskalor för attitydmätningar. Sammanfattade ger dock dessa studier – tillsammans med ett par undersökningar som jag själv genomfört – en god bild av illustrationers funktion och effekt.

Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet, SE-106 91 Stockholm,
lars.melin@nordiska.su.se

Forskningsbakgrund

Litteraturen om samverkan mellan text och bild är tunn. Textanalysmodeller finns det gott om, men bildanalys avser oftast något annat än den informativa bilden, t ex dagspressens bild (Segerstedt, 1974). Undantag är Pettersson (1993) och forskningsrådsnämndens *Forskning kring bild* (1984). Psykologer har gjort det grundläggande arbetet om bildperception (Kolers, 1973; Coren m fl 1993; Gregory 1998; Barlow m fl 1990), inlärningseffektivitet (Anglin, 1986; Jörg, 1982; Levie & Lentz, 1982; Levin 1987) samt begriplighetsstudier (Findahl & Höijer 1984; Bock 1983). Teleman (1984) har gjort en teoretisk genomgång av texters och bilders möjligheter. Melin (1990) och Nyhetsgrafik (1988) är studier av lexivisioners formspråk. En sjudande aktuell form av bildforskning rör utformning och förståelse av ikoner (Barnard & Marcel, 1984; Piomonte 1997). Mediaforskare som Garcia (1990) har fokuserat på bilders uppmärksamhetsvärde och läsares beteende inför komplicerad informationspackning.

Bilders funktion

I semiotisk litteratur (Kress & Leeuwen 1996) och i handledningar i bildanalys (Pettersson 1993; Nordström 1984) finns ofta taxonomier över bilder och bildfunktioner. Sådana har visat sig ha extremt lågt förklaringsvärde när man konfronterar dem med autentiskt material från t ex broschyrer, personaltidningar eller läroböcker (Krook 1997 och Nilsson 1998), medan de har högt förklaringsvärde när det gäller starkt formaliserade bilder, t ex väderinformation (Engström 1996). Informativa bilder tycks vara starkt beroende av text för sin tolkning (Krook 1998). Bilden är ännu mer svårtolkad i icke informativa sammanhang (Pettersson 1985).

Metod

Flertalet delundersökningar i detta projekt har utförts som test med olika versioner av manipulerat informationsmaterial som exponerats för så homogena försökspersoner som möjligt, d v s studenter inom samma utbildningsprogram. Vid testen har några av parametrarna lästid (i sekunder), textuppskattning (i skalor), omedelbar och fördröjd minnesretention (i rättsvarspoäng) mätts och bearbetats statistiskt.

Resultat

Undersökningarna har fokuserat illustrationernas effektivitet, deras emotiva impact, deras uppmärksamhetsvärde och deras förmåga att styra läsningen. Dessutom har bilders utformning och metaforiska bärkraft undersökts.

Hur effektiv är illustrationen?

Effektivitet brukar definieras som kvoten mellan uppnådda resultat och insatta resurser. Tillämpat på illustrerade texter innebär en illustration en extrabelastning till en text: den kostar processtid. För att den illustrerade texten ska ha samma effektivitetsvärde som den icke illustrerade måste illustrationen alltså bidra till en högre grad av måluppfyllelse. Detta resonemang gäller alltid, men det är bara operationaliserbart där texten har en så väldefinierad pragmatisk uppgift att denna låter sig mätas. Enklast blir detta för informativa texter, där man kan schematisera problemet på detta sätt:

$$\text{effektivitet} = \frac{\text{måluppfyllelse} \approx \text{minnesretention} \approx \text{testpoäng}}{\text{läsarmöda} \approx \text{lästid}}$$

Eftersom man inte kan få samma måttenhet på båda sidorna av bråkstrecket måste sambanden uttryckas mer oprecist. Dessutom är bildinformation inte ett helt enhetligt begrepp. I den mån bilden alls ger information (och alltså inte är enbart dekorativ) finns i princip tre möjligheter: bildinformationen dubblar

textinformationen, den kompletterar med relevant extrainformation som inte finns i brödtexten eller den tillför irrelevant extrainformation. Alternativ tre låter konstlat, men det är faktiskt synnerligen vanligt i framför allt broschyrer av olika slag.

Tabell 1 visar hur den illustrerade versionen skiljer sig från den oillustrerade i en serie experiment. I experimentet med komplementär information hade texten manipulerats så att försökspersonerna hade tillgång till samma information, dock i bild i den ena versionen och i brödtext i den andra. I experimentet med dubblerande information fick den ena gruppen viss information dubblad, d v s både i text och bild.

Dessa värden är sammanställda från tre olika undersökningar med tre olika texter (Ek 1998, Eriksson 1997 och Hellström 1998) som delvis överlappar, delvis kompletterar varandra.

Tabell 1 kan tolkas som att försökspersonerna i båda grupperna tillgodogjorde sig information i illustration snabbare än i verbal form. I fråga om den dubblade informationen behövdes försumbart med extratid för att processa både text och bild, och i fråga om den komplementära gick det fortare att tillgodogöra sig informationen via illustration. Värdena för minnesretention visar dock att dubbling är effektivare än informationsfördelning.

I alla tester bidrog illustrationen till en positiv uppskattning av texten, dock minst när illustrationen fungerade som ensam informationsbärare av en del av det totala meddelandet. Förmodligen har textuppskattningen en viss betydelse för de andra två faktorerna. Hög textuppskattning tenderar att höja lästiden, vilket i sin tur påverkar minnesretentionen (Bock 1983). I dessa undersökningar har det ju visat sig att t o m irrelevanta bilder ökar textuppskattningen. Men uppenbarligen räcker det inte med att lustfyllt dröja vid den illustrerade texten; om bilden är irrelevant blir minnesretentionen väsentligt lägre än om försökspersonerna använt t o m kortare tid för att betrakta de relevanta informationsbilderna.

Gustafsson (1997) har bekräftat huvudresultatet och experimentellt visat att illustrationer till naturvetenskapliga texter som dubblar informationen

Tabell 1. Procentuella skillnader mellan illustrerad och oillustrerad information med olika informationsallokering i text och bild ($N \approx 30$)

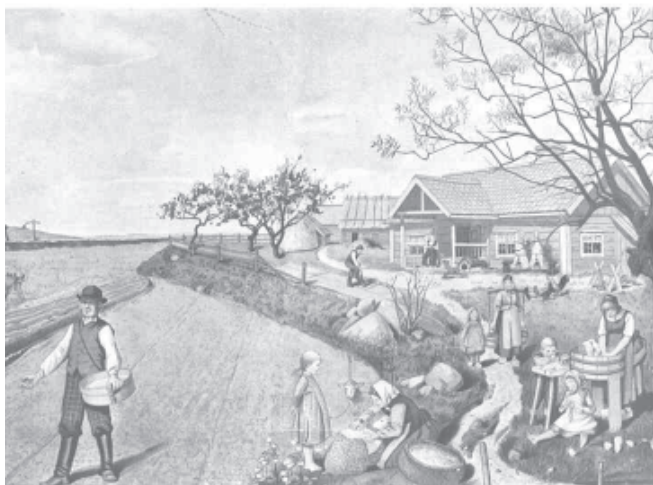
	Dubblande	Komplementär	Irrelevant
tid	+ 1	- 24**	+ 16*
minnesretention	+ 12*	+ 2	+ 2
uppskattning	+ 30**	+ 10	+ 26**

Bondefamiljen -

var – och är alltjämt i många länder – en produktionsenhet, som inom självhushållets ram utgör en egen arbetsgemenskap. Ofta är arbetet nogt fördelat efter ålder och kön. Att ha många barn är en tillgång och trygghet för ålderdomen. I storfamiljen ingår minst tre generationer (även mor- eller farföräldrar).

Bondefamiljen +

Förr i tiden levde alla i familjen i en nära gemenskap. De skötte alla sysslor tillsammans. De levde nära naturen och nära varandra. I arbete och vila, i vardag och helg var de alltid varandras stöd. Även de riktigt gamla ingick i samma gemenskap som de medelålders och unga. Livet kunde stundtals vara slit- samt och hårt, men gemenskap och tradi- tion gav dem styrka och glädje i arbetet.

Den borgerliga familjen -

var en sluten, patriarkalisk familj med stor föräldraauktoritet. Kvinnans plats var i hemmet med ansvar för barnens vård och fostran. Mannen hade monopol på förvärvsarbete. Fotot t.v. från 1886 visar en solid enhet med fadern som central gestalt.

Vården om de gamla hade redan börjat lyftas ut ur familjen. Så har definitivt skett i den moderna kärnfamiljen (nedan), som består av två generationer med starkt minskat barnantal.

Den borgerliga familjen +

var den trygga förankringen vid förra sekelskiftet. Där hade barn och vuxna en fast identitet, väl avgränsade sysslor och skydd mot en ofta ogästvänlig omgivning. Det var en självklarhet att alla gav varandra stöd och uppmuntran.

Omsorgen om de små, de svaga och de sjuka var en viktig uppgift inom familjen.

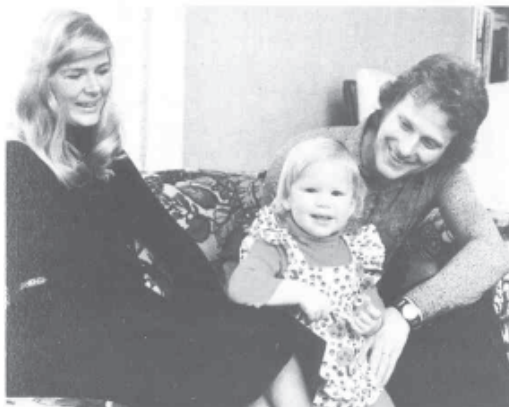
Dagens kärnfamilj -

Jämlikheten kräver att kvinnan har lika stor rätt till förvärvsarbete som mannen. Familjen splittras därför under dagtid.

Samhället har ökat ansvar för barn (och för gamla).

Dagens kärnfamilj +

Har färre barn än tidigare generationer, men i gengäld får barnen högre standard, bättre utbildning och mer kärlek och omvårdnad. Båda föräldrarna har numera yrkesarbete, men de har kortare arbetstid än sina föräldrar och farföräldrar, och det gör att båda kan ta del av alla göromål i hemmet.

Källa: Media: familjexikon/lexivisioner. Texter i kursiv stil är nyskrivna av artikelförfattaren.

höjer minnesretentionen. Hon har testat på gymnasister.

Den emotiva faktorn i text och bild

I en rad experiment varierade vi bilder och texter med tydliga emotiva övertoner: positiv text – positiv bild, positiv text – negativ bild, negativ bild – positiv text etc och mätte fp:s reaktioner med semantiska differentialskalor (Osgood 1957) med sju skalsteg (se Tabell 1). Bilderna och hälften av texterna har hämtats ur uppslagsboken Medias lexivision om Familjen (se sid 54). Lexivisionen diskuterar den gamla bondefamiljen, den borgerliga familjen från slutet av 1800-talet och den moderna kärnfamiljen. Jag kommer här endast att redovisa försöket med de två senare eftersom bondefamiljen i stort sett dubblar kärnfamiljen i struktur och måtvärden).

Här kommer inte den stilistiska bakgrunden till positiv och negativ värdering av text och bild att diskuteras; det räcker för de aktuella syftena med att fp reagerat positivt resp negativt.

Traditionellt skulle man förvänta sig att lika tecken (t ex positiv text tillsammans med positiv bild) skulle ge förstärkning och att det emotionellt starkare mediet – bilden – skulle segra vid olika tecken. Tabell 2 visar att detta inte stämmer.

Tabell 2 kan sammanfattas i ett par enkla huvudresultat. Ensam bild vållar alltid de starkaste svängningarna, här mätt i volatilitetsmättet standardavvikelse (σ) och redovisat i sista kolumnen. När bild och text har olika tecken tar de i viss mån

ut varandra, men det är inte självklart att bilden är starkast. Det är bara negativ bild i kombination med positiv text som visar klar bilddominans. I kombinationen positiv bild och negativ text är texten starkare. När texten och bilden har samma tecken förstärker de inte varandra utan visar ungefär samma volatilitet som ensam text, i ena fallet något högre i andra fallet något mindre. Huvudresultaten är signifikanta på ,01-nivå i t-test. Resultaten framgår tydligare av streckdiagrammen på nästa sida (Figur 1 och 2).

Sammanfattningsvis tycks det finnas ett tak för det emotionella engagemang en läsare är beredd att ställa upp med, och ytterligare känslomässiga stimuli däröver blir därför verkningslösa. Det finns t o m vissa utjämnigstendenser som att en positiv text upplevs mer positivt om den kontrasteras mot en negativ bild, d v s precis det omvända mot att den starkare bilden borde ta överhand över den emotionellt svagare texten.

De viktigaste delarna av denna undersökning har replikerats av Nilsson (1998).

Detta resultat är ingalunda enastående. Cedronius & Holmberg (1995), Hatt (1997) och Sigeman (1996) undersökte vilken effekt positivt resp negativt laddade illustrationer hade i anslutning till huvudsakligen medicinsk information och fick måtvärden som pekar i samma riktning, dock svagare.

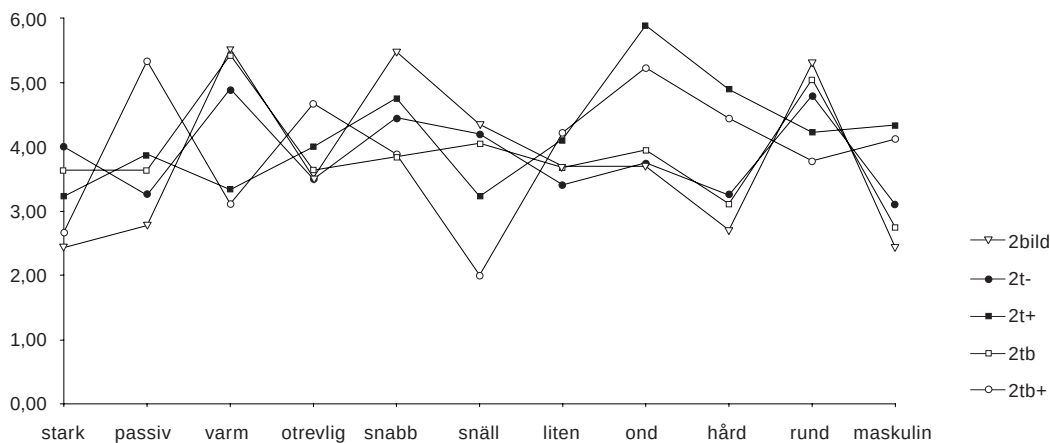
Mattsson (1993) har experimentellt undersökt textvärdering och minnesretention i samband med information med emotivt positiv, negativ resp neutral illustration och funnit ett par intressanta sam-

Tabell 2. Semantiska differentialskalor för text-bildkombinationer (N= 3 x 30)

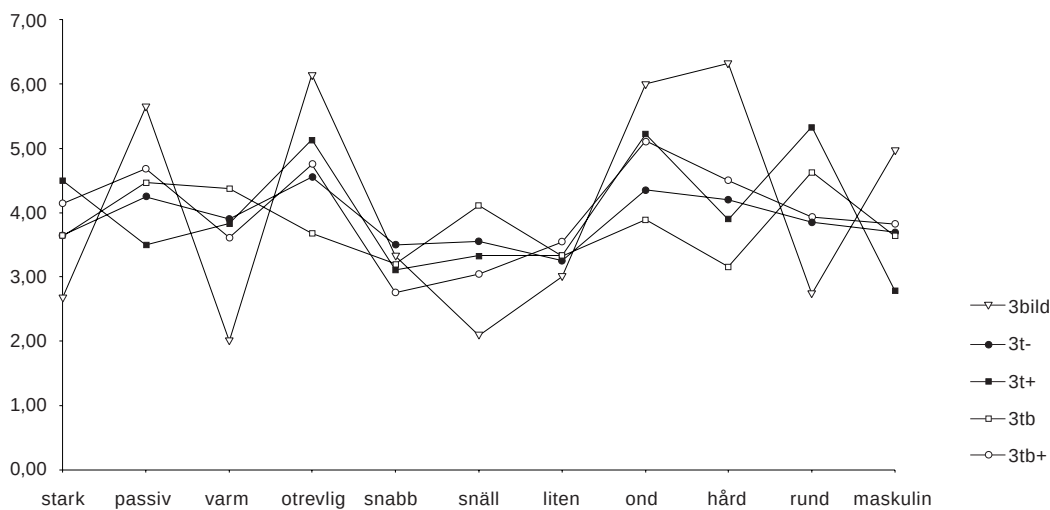
1. Borgerlig 1800-talsfamilj. Negativ bild												
	stark	passiv	varm	otrevlig	snabb	snäll	liten	ond	hård	rund	maskulin	σ
bild-	2,43	2,78	5,52	3,52	5,48	4,35	3,70	3,70	2,70	5,30	2,43	1,20
text-	4,00	3,25	4,90	3,50	4,45	4,20	3,40	3,75	3,25	4,80	3,10	0,64
text+	3,22	3,89	3,33	4,00	4,75	3,22	4,11	5,89	4,89	4,22	4,33	0,80
bildtext-	3,63	3,63	5,42	3,63	3,84	4,05	3,68	3,95	3,11	5,05	2,74	0,77
bildtext+	2,67	5,33	3,11	4,67	3,89	2,00	4,22	5,22	4,44	3,78	4,11	1,03
	svag	aktiv	kall	trevlig	långsam	elak	stor	god	mjuk	fyrkantig	fem	
2. Kärnfamiljen under sent 1900-tal. Positiv bild												
bild+	2,68	5,64	2,00	6,14	3,32	2,09	3,00	6,00	6,32	2,73	4,95	1,73
text-	3,65	4,25	3,90	4,55	3,50	3,55	3,25	4,35	4,20	3,85	3,70	0,41
text+	4,50	3,50	3,83	5,13	3,11	3,33	3,33	5,22	3,89	5,33	2,78	0,91
bildtext-	3,63	4,47	4,37	3,68	3,21	4,11	3,32	3,89	3,16	4,63	3,63	0,51
bildtext+	4,14	4,68	3,61	4,75	2,75	3,04	3,54	5,11	4,50	3,93	3,82	0,74

Förklaringar: bild- = negativ bild; bild+ = positiv bild; text- = negativ text; text+ = positiv text; bildtext- = bild samt negativ text; bildtext+ = bild samt positiv text. σ = standardavvikelsen.

Figur 1. *Borgerlig 1800-talsfamilj (negativ bild)*

Figur 2. *Kärnfamiljen (positiv bild)*

band som redovisas i Tabell 3: illustration kostar alltid processtid, och positiv laddad illustration ger högre textuppskattning och bättre minnesretention och negativ illustration lägre textuppskattning och sämre minnesbehållning. Sämst klarade sig den neutrala (=tråkiga). Den extremt förlängda lästiden tyder på en fakirmässig inställning hos försökspersonerna att tristessen till trots processa all information. De övriga värdena tyder på motsatsen: man dröjer hellre vid positiv information än negativ. Differenserna mot oillustrerad text framgår av Tabell 3.

Emotivitet i informativa sammanhang måste alltså skötas lagom. Exponeras den i både text och

bild går något av effekten förlorad. Å andra sidan är neutralitet/tråkighet direkt kontraproduktiv.

Text Appeal

Flera uppsatsskribenter har försökt ta reda på i vilken utsträckning en bild har betydelse för om man väljer att läsa en viss text framför en annan och för om man läser den färdigt, en faktor som vi gett kodnamnet *text appeal*. Eriksson (1997), Ulfvarsson (1997) och Hellström (1998) har experimentellt visat att illustrerad text har ett försteg, dock inte så stort som man skulle kunna förmoda, och endast för

Tabell 3. *Differenser i procent mellan illustrerad och oillustrerad text. N = 3 x 30*

	negativ ill	positiv ill	neutral ill
Lästid	+8	+20*	+62*
Minnesretention	+23*	+39*	+5
Textuppskattning	-1,7	+1,45	+,1

den del av läsekretsen som är måttligt intresserad eller ointresserad av ämnet. De allra mest intresserade tenderar att välja den oillustrerade versionen.

Bilders observationsvärde har inte undersökts. Men det är en till synes motsägelsefull uppfattning i litteraturen att läsare normalt först uppmärksammar en bild (Garcia 1990; Hallberg 1992), men att de ofta ignorerar informationen i bilden (Pettersson 1993).

Metaforiska bilder

Melin (1990) testade läroboksinformation om samhällsekonomi på högstadiel elever och fann att ett par bilder med metaforisk funktion, t ex *svångrem* för besparing, i lexivisioner gick över huvudet på flertalet elever. Hugosson (1995) har dock visat att metaforiska bilder har ett högt informationsvärde i den mån motsvarande verbala metafor är känd. Hon undersökte metaforen "toppen av ett isberg" med högstadiel elever som försökspersoner och fann att bild utan text hade gott begriplighetsvärde, abstrakt text utan bild lågt och att metaforisk bild + förklarande text hade bäst. Hon mätte inte lästid eller textuppskattning.

Bengtsson (1995) har undersökt metaforisk bild i populärvetenskap. Fp bjöds fyra versioner av information om Einsteins teori om vågrörelser:

1. maximal version: brödtext, bild, bildtext, verbal liknelse
2. verbal version: brödtext, liknelse
3. minimal version: endast brödtext
4. lagomversion: brödtext, bild

Testet visade att version 4 (lagomversionen) var bäst i alla avseenden. Poäng i Tabell 4 avser medelpoäng på flervalsfrågor i anslutning till texten.

Metaforisk bildinformation tycks alltså fungera alldeles utmärkt, men under ett par förutsättningar: metaforen ska tidigare vara bekant av målgruppen och man förlorar i processtid vad man vinner i förståelse om man överlastar informationen. Endast tidsdifferenserna är signifikanta på ,05-nivå.

Bildens styrförmåga och textens

Lindberg (1997) har visat att en introduktionsbild har stor betydelse för vilken information försökspersonerna senare kommer att minnas. Hon har varierat bilder till en artikel om psykopater och funnit att sådana delar av informationen som fått stöd i en stor introduktionsbild bevaras i bäst minnet. De som fått se en schematisk hjärna med inringade skador har fokuserat på sjukdomens orsaker, de som fått se bilder på kända psykopater har fokuserat på symtomen, och de som fått se en massbild med vissa anonyma inringade ansikten har fokuserat på sjukdomens spridningsmönster.

Styreffekten går också i riktningen från bildtext till bildförståelse. Padoan (1995) har varierat bildtexter till identiska bilder och brödtexter och funnit att bildtext styr var läsaren lägger fokus i bild- och textinformationen.

Bildens utformning

Cedronius (1996) har jämfört samma text illustrerad med detaljerad resp stiliserad bild utan att finna några signifikanta skillnader i minnesretention.

Tabell 4. *Effekter av information presenterad genom metaforer i text och bild. N≈30*

	Max	Verbal	Min	"lagom"
tid	217	221	224*	167*
poäng	3,14	3,17	3,18	3,5

Tabell 5. Effekter av stiliserad respektive detaljerad bild. N = 25, 26 och 30

	Foto + text	Teckning + text	Endast text
% rätta svar	84,8	90,4	83,5
processtid i sekunder	400	416	367

Denna variabel tycks dock vara mycket material-känslig, för en annan undersökning (Fahlgren 1996) visar att körkortsbokens text illustrerad med schematiska teckningar är överlägsen samma text illustrerad med foton (Tabell 5).

Inte heller Fahlgrens data är signifikanta i t-test, men de går i riktning mot hypotesen: bildläsning tar alltid tid, stiliserad teckning (d v s endast relevant information) höjer både processtid och minnesretention och alltför detaljerad bildinformation i ett foto höjer processtiden utan att stödja minnesretentionen.

Resultatdiskussion

När vi nu efter ett par terminer summerar resultaten av en mängd småundersökningar kan vi skönja vissa samband, varav följande är viktigast:

I. Bilden varierar:

1. Det är klarlagt att bilder alltid blir en extrabelastning i tid.
2. Emotivt laddade bilder kan höja läsmotivation och därmed också minnesretention under förutsättning att bilderna är positivt laddade och att laddningen är måttlig.
3. Emotivt laddade bilder har ytterst måttlig, och ibland negativ, effekt i samband med texter som också är emotivt laddade.
3. Stiliserade bilder är normalt effektivare än detaljerade
4. Bilder som skapar redundans genom att dubblera textens information är effektivare än bilder som presenterar ny information.
5. Bilder som förmedlar relevant information är effektivare än bilder som förmedlar associativ kunskap.
6. Bilder kan få läsaren att fokusera vissa innehållselement snarare än andra.

II. Texten varierar:

Vi har ännu inte varierat text till olika bilder, men vi utgår från följande hypoteser för framtida testningar:

komplexitet: en komplicerad text leder till noggrannare bildstudium än en enkel. Bock (1983) antyder att vi inte är benägna att använda bildinformation alls om vi inte måste p g a textens obegriplighet.

formalitet – en lättsammare text gör sig mer bildoberoende än en stelare och opersonligare.

specifikation – en abstrakt text är i större behov av onkretiserande bilder.

Vi avser att mäta detta genom systematiserade textmanipulationer som exponeras för fp som sedan får göra bildreferat.

De flesta av här nämnda text är genomförda under ganska primitiva förhållanden och ibland med otillfredsställande få försökspersoner. Dessutom har test med textvariationer inte genomförts. De utförda testen utgör dock en viktig startpunkt för ett nytt forskningsområde där man tidigare haft få orienteringspunkter. Med dessa uppsatser som bas kan man nu börja formulera hypoteser och designa mer bäriga testserier.

Det är frestande att mot bakgrund av här givna resultat ha visioner om en Ohms lag där textvärdering, processtid och minnesretention samspelar under olika förutsättningar som ges av textens och bildens utformning. Men åtskilligt arbete återstår innan faktorerna kan vägas samman korrekt. Slutmålet är att kunna teckna en bild av de kognitiva processer som en läsare använder för att bygga upp mentala representationer av bjuden information, och en viktig sidoeffekt kommer att bli att traditionell begriplighetsforskning dateras upp att omfatta även den illustration som är ett nästan obligatoriskt inslag i flertalet informativa produkter.

Referenser

- Anglin, G (1986) Prose-Relevant Pictures and Older Learnes' Recall of Written Prose. *Educational Communication and Technology Journal*, 34.
- Barlow, H, Blakemore C & Weston-Smith, M (eds) (1990) *Images and understanding: Thoughts about Images, Ideas about Understanding*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Barnard, P & Marcel T (1984) In: R Easterby & H Zwaga (eds) *Information Design*. Chichester, New York, Brisbane, Toronto, Singapore: John Wiley and Sons Ltd.
- Bengtsson, L (1997) *Nyhetsgrafikens grunder*. Värnamo: Björklunds förlag.
- Bengtsson, Y (1995) *Liknelser och metaforiska bilders påverkan på textuppfattningen*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Bock, M (1983) The Influence of Pictures on the Processing of Texts: Reading Time, Intelligibility, Recall, Aesthetic Effect, Need for Rereading. In: G Rickheit & M Bock (ed.) *Psycholinguistic Studies in Language Processing*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Cedronius, K (1996) *Bilders inverkan på minnet av innehållet i en informativ text. Stiliserade, detaljerade samt inga bilder alls*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (C-uppsats i Svenska).
- Eriksson, I (1997) *Relevant bild, irrelevant bild, eller ingen bild alls*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Coren, S; Ward, L M & Enns, J T (1994) *Sensation and Perception*. Fort Worth: Brace College Publishers.
- Ek, M (1998) *Illustrationens betydelse för uppfattandet av texten*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Engström, A (1996) *Vädertecken – en jämförande studie*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Fahlgren, K (1996) *Bildens betydelse för textförståelse och lästid*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (C-uppsats i Svenska).
- Findahl, O & Höijer, B (1984) *Nyheter, förståelse och minne*. Lund: Studentlitteratur.
- Garcia, M R (1990) *Eyes on the News*. St Petersburg.
- Gregory, R L (1997) *Eye and Brain – the Psychology of Seeing*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Gustafsson, J (1997) *Bild som dubblerar textinnehållet. Vilken effekt har de?* Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Hallberg, Å (1992) *Typografin och läsprocessen*. Halmstad.
- Hatt, K (1997) *Positiv bild resp negativ bild kombinerad med positiv text resp negativ text. Påverkan på handling, attityd och textuppfattning*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Hellström, Ch (1998) *Grafisk illustration eller inte – det är frågan. Ett experiment med grafik i en informativ bild*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Hugosson, M (1995) *Metaforisk bild i en lärobok*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Hård af Segerstedt, Th (1974) *Dagspressens bildbruk. En funktionsanalys av bildutbud i svenska dagstidningar 1900-1970*. Uppsala: Uppsala universitet, Konstvetenskapliga institutionen.
- Jörg, S (1982) The Semantic Power of Verbal and Pictorial Parts of Situations. In: G Rickheit & M Bock (eds): *Psycholinguistic Studies in Language Processing*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Kahlin, L (1997) *Bilders inverkan på textminne och förståelse av lärobokstest. Specificerande och förtydligande bild*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Kolers, P A (1973) Some Modes of Representation. In: Pliner, Karmes & Alloway (eds): *Communication and Effect, Language and Thought*. New York, London: Academic Press.
- Kress, G & Leeuwen, T (1996) *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London, New York: Routledge.
- Krook, U (1997) *Att tolka bilder. En analysmetod*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Krook, U (1998) *Fotografiets roll*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (C-uppsats i Nordiska språk).
- Levie, H & Lentz, R, (1982) Effects of Text Illustrations: A Review of Research. *ECTJ*, 30(1982)4.
- Levin, J R, Anglin G J & Carney, R N (1987) On Empirically Validating Functions of Pictures in Prose. In: D M Willows & H A Houghton (eds): *The Psychology of Illustration*. New York, Berlin: Springer.
- Lindberg, Ch (1997) *Minns vi det i en text som bildtexten fokuserar?* Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Lundström, A (1998) *Dubblande information i text och bild*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Mattsson, G (1993) *Bildens inflytande på textvärdering och textminne*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (C-uppsats i Svenska).
- Media: *familjelexikon/lexivisioner* (1983) Stockholm: Bonnier.
- Melin, L (1990) *Text, bild, lexivision. En studie i textbildsamverkan i en lärobok*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (stencil).

- Nilsson, M (1998) *Bildens betydelse för informativ textuppfattning*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Nordström, G Z (1984) *Bildspråk. Bildanalys*. Stockholm: Prisma.
- Nyhetsgrafik. *Text – teckning – foto i samverkan*. (1988) Köpenhamn: NATS .
- Osgood, Ch; Suci, G J & Tannenbaum, P H (1957) *The Measurement of Meaning*. Urbana: University of Illinois Press.
- Padoan, P (1995) *Bildtextens betydelse för retention av en text*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).
- Pettersson, R (1983) Bilden som informationsbärare i informations- och utbildningssammanhang. In: R Pettersson: *Factors in Visual Language: Image Framing*. Stockholms universitet, Institutionen för ADB (Temarapport nr 11).
- Pettersson R (1984) *Forskning kring bild. Bildens innehåll, utförande och kontext*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden (Rapport 84:4).
- Pettersson, R (1985) Avsett respektive upplevt innehåll i bilder. Stockholms universitet, Institutionen för ADB (Temarapport nr 29).
- Pettersson, R (1993) *Visual Information*. New Jersey: Educational Technology Publications.
- Piamonte, P; Abeysekera, J & Ohlsson K (1997) *A User-based Evaluation of Telecommunication Icons: Some Cross-Cultural Issues*. Luleå: Tekniska högskolan.
- Sigeman, F (1996) *Förändrar bilden synen på texten?* Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i information).
- Teleman, U (1984) Ordens och bildernas språk. In: *Om kommunikation I*. Linköping: Linköpings universitet, Tema kommunikation (SIC III).
- Ulfvarson, M (1997) *Hur relevanta resp associativa bilder påverkar lästid och minnesbehållning*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för nordiska språk (B-uppsats i Information).

Finländarna är ett tidningsläsande folk

PEKKA MERVOLA

Finländarna är flitiga tidningsläsare internationellt sett. I Europa finns bara ett enda land, Norge, och i hela världen endast fyra länder där man läser fler tidningar. Jämfört med t ex belgarna läser finländarna nästan tre gånger flera tidningar. Finländarnas förhållande till tidningarna är också exceptionellt stabilt. Här prenumererar man på 89% av tidningarna på ett år eller åtminstone för en period på flera månader. I flera länder i Mellaneuropa köper man över hälften av tidningarna som lösnummer och då blir läsarens förhållande till sin tidning mindre fast. Det finns dagar då man inte köper tidningen bara för att man inte har tid att stanna vid tidningskiosken. (Sanomalehtitieto 1996)

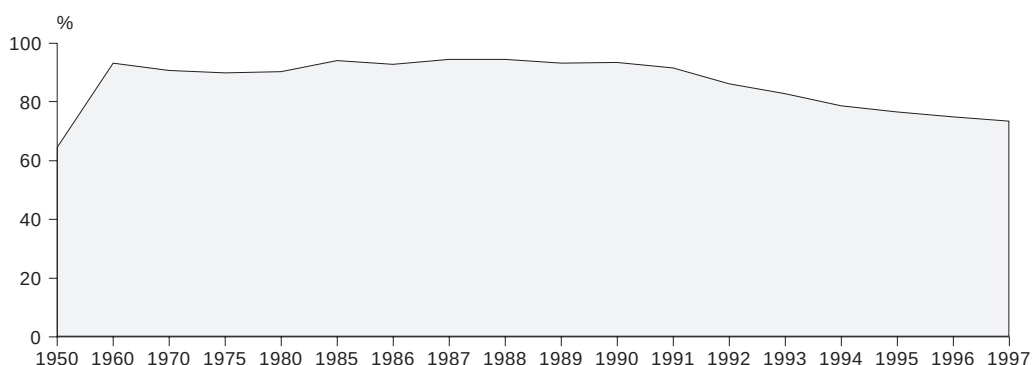
Att tidningarna har en så stark ställning är inte ett särskilt gammalt fenomen i Finland. Så sent som vid senaste sekelskiftet nådde tidningarna endast en femtedel av befolkningen. Finländarna blev ett tidningsläsande folk på två decennier från 1930 till 1950. Tidningarnas popularitet ökade redan innan den "totala" läskunnigheten uppnåddes på 1930-talet. I takt med den tilltagande läskunnigheten ökade tidningarnas popularitet bland finska folket. Enligt uppgifter från läsförhören var läskunnigheten rätt god redan i början av 1800-talet. Den bestod dock till stor del av att kunna läsa en bekant text utantill och var inte tillräcklig för att klara av tidningarnas varierande texter. Ökningen av den egentliga läskunnigheten som baserar sig på det internationella begreppet *literate* (som avser både läs- och skrivkunnighet) kan dateras tillbaka till en betydligt senare tid. Denna faktiska läskunnighet som innebär att kunna tillgodogöra sig en obekant text spred sig först vid sekelskiftet och under de första årtiondena på 1900-talet. (Mervola 1995)

Statistiskt sett prenumererade varje hushåll på en tidning redan på 1950-talet. I figur 1 ingår förutom sjudagartidningarna även tidningar som utkommer 1-6 gånger per vecka, vilka till största delen består av lokaltidningar. Att läsa tidningar blev ett nationellt intresse, för nästan alla från skolungdomar till åldringar. Även spridningen av sjudagartidningarna ökade snabbt på 1950-talet och redan 1960 hörde en tidning till saken i varje hushåll.

Entusiasmen för tidningsläsandet riktade sig på 1960- och 1970-talet speciellt mot den regionala pressen. Så sent som år 1950 stod två rikstidningar, *Helsingin Sanomat* och *Uusi Suomi*, för 39,8 procent av sjudagartidningarnas totala upplaga. Speciellt *Uusi Suomi* var till sin karaktär en elitidning. Innehållsmässigt motsvarade den inte den växande medelklassens behov, utan den återspeglade överklassattityder. Också i *Helsingin Sanomat* fanns en antydning till elitism, även om tidningen försökte återspegla de idéer som fanns inom den vanliga allt starkare medelklassen. På 1960-talet sjönk rikstidningarnas utbredningsandel till under trettio procent och där har den hållit sig kvar (åtminstone fram till år 1997). Regiontidningarnas upplagor ökade i takt med att välfärden i landet bredde ut sig. Tidningarna fick nya läsare i och med att inkomstnivån steg. T ex *Keskisuomalainen* och *Savon Sanomat* ökade sin upplaga i takt med ökningen av bruttonationalprodukten.

Tidningarnas upplagor ökade tämligen jämt fram till övergången mellan 80-talet och 90-talet. Tillfälliga svackor som energikrisen på 70-talet, hejdade den ökade spridningen, men så snart konjunkturen svängt började tidningarna få nya prenumerationer. Nationalekonomin och tidningsläsandet utvecklades hand i hand tills Finland åter drabbades av lågkonjunktur i början av 1990-talet. Bruttonationalprodukten sjönk markant i tre års tid, vilket inte inträffat sedan lågkonjunkturen på 1930-talet. Arbetslösheten blev explosionsartat ett omfattande samhälls-

Figur 1. Spridning av tidningarna

Varje hushåll prenumererade på en tidning ända sedan 1960-talet fram till början av 1990-talet.

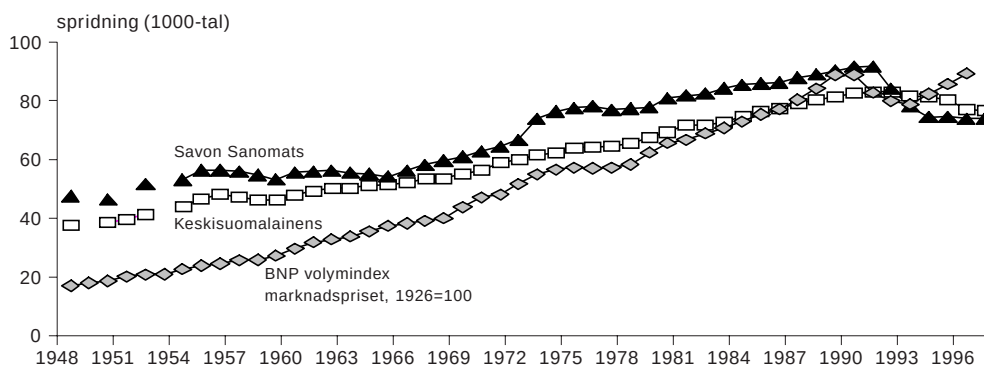
Källor: Statistik över spridning av tidningar, Suomen Mediataarkastus Finlands Mediagranskning, Finlands presshistoria, del 5-7.

problem, och skuldsatta människor råkade i stora ekonomiska svårigheter. Detta återspeglades i tidningsprenumerationerna och därigenom också på läsandet i stort, även om en del av de som avstått från sin tidning i början läste den på biblioteket eller hos bekanta. Sjudagarstidningarna förlorade 157 000 prenumeranter på fyra år (1990-1993). År 1994 gick landets ekonomi slutligen uppåt, men tidning-

arna miste sammanlagt 114 000 prenumeranter ännu under åren 1994-1997.

Antalet betalande prenumeranter krympte med 271 000 personer på 1990-talet. År 1997 var sjudagarstidningarnas genomsnittliga utbredning endast 73,7 procent, medan den från 1960-talet fram till början av 1990-talet varit över 90 procent. Högkonjunkturen som började år 1994 vände dock inte

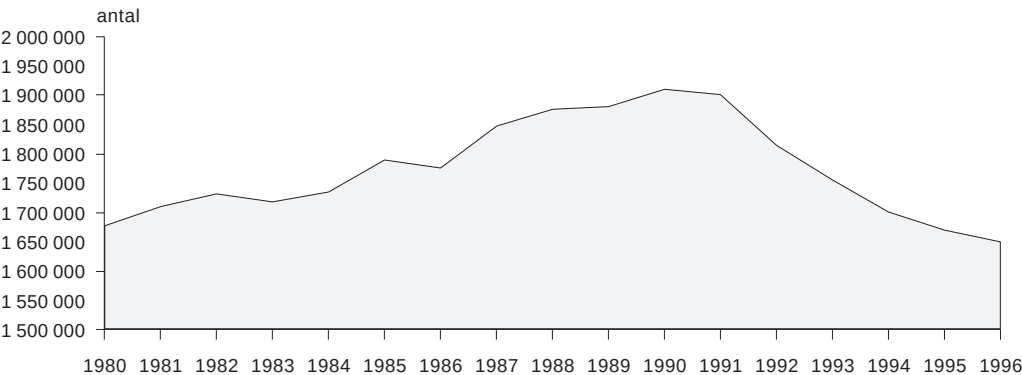
Figur 2. Spridning och BNP i samma takt?

Keski-suomalainen och Savon Sanomats spridning har utvecklats i linje med ökning av bruttonationalprodukten. Det fanns en relation mellan BNP och spridningen fram till början av 1990-talet, men denna relation bröts då lågkonjunkturen i början av decenniet övergick till ett ekonomiskt uppsving. Tidningsprenumerationer reflekterades inte längre av den ökade nationalprodukten utan en del människor hade "permanent" avstått från sin tidning.

Källor: Statistik över spridningen av Keski-suomalainen och Savon Sanomat.

Figur 3. Spridning av finskspråkiga sjudagarstidningar

Den finskspråkiga dagspressen förlorade över 270 000 prenumerationer på 1990-talet.

Källor: Statistik över spridningen, Finlands Mediagranskning, Finlands presshistoria, del 5-7.

till den ökning i prenumerationer som man väntat, utan minskningen av prenumerationerna fortsatte fram till år 1997. Vad var det som hade hänt? Var inte finländarna det tidningsläsande folk man trott?

Prenumerationerna på dagstidningar och samtidigt läsandet minskade på 1990-talet. Först drabbades de största städerna. I varje stor stad kunde man till tidningsutgivarnas fasa finna stadsdelar eller delar av stadsdelar där mindre än hälften av hushållen prenumererade på en sjudagarstidning. (Mervola 1996) Ta till exempel Jyväskylä och *Keskisuomalainen*. Den genomsnittliga spridningen för *Keskisuomalainen*s del hade i Jyväskylä varit över 90 procent ända sedan 1960-talet. Därtill prenumererade 14-15 procent av människorna på *Helsingin Sanomat*. (Tabell 1.)

Bakom de siffror som anger den genomsnittliga procentuella spridningen döljer sig hela den drastiska utvecklingen. Då man undersöker de mer exakta siffrorna får de olika stadsdelarna finna snabbt områden där endast 25-45 procent av hushållen prenumererar på någon sjudagarstidning överhuvudtaget. Sådana områden finner man i höghusförstäder, där upp till var tredje människa är arbetslös. På dessa områden bor också många ungdomar, unga familjer och pensionärer.

Uppenbarligen prenumererade man ännu på 1980-talet flitigt på *Keskisuomalainen* även i höghusområdena. Den genomsnittliga spridningen av denna tidning var 95-98 procent under hela decenniet. Då spridningen ens i de bästa områdena knappast översteg hundra procent, kunde den inte

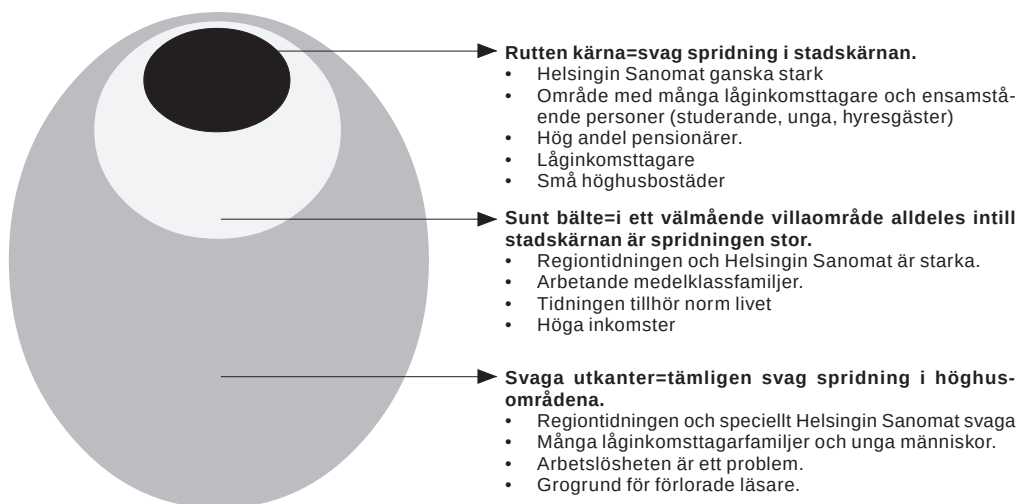
Tabell 1. Tidningarna *Keskisuomalainen* och *Helsingin Sanomat*s täckning i Jyväskylä

	Keskisuomalainen	Helsingin Sanomat
1960	92.7	18.2
1970	92.5	13.2
1980	98.3	14.5
1990	95.5	15.1
1995	85.5	15.5
1997	74.3	14.1

I början av 1990-talet minskade spridningen av *Keskisuomalainen* i Jyväskylä. *Helsingin Sanomat*s spridning har varit stabilare.

Källor: Spridningssiffrorna för *Keskisuomalainen* och *Helsingin Sanomat*.

Figur 4. Spridningskretsarna i staden

Det finns en relation mellan prenumeration och bostadsort i städerna. Människorna i höghusområden prenumererar på betydligt färre tidningar än de som är bosatta i villa- och radhusområden. De flitigaste prenumeranterna bor i medelklassområden, i villa- och radhusområden kring stadskärnan, där människornas ekonomiska resurser är bra. Över hälften av invånarna i förstädernas höghusområden har avstått från att prenumerera på en tidning.

vara särskilt låg någonstans. På 1980-talet prenumererade över 80 procent av hushållen på *Keskisuomalainen* även i de sämsta områdena.

Utebliven prenumeration på dagstidningar och att de sålunda inte blir lästa är inte vanligt bara i höghusområdena i städerna och stadskärnan. I Finland fanns det 1997 totalt 47 finskspråkiga kommuner där endast mindre än hälften av hushållen prenumererade på någon sjudagartidning. Sådana orter var bl a Heinola, Hartola, Valtimo, Imatra, Varkaus, Pyhäjoki och Kuusamo. Gemensamt för de här orterna är, att de har en stark lokaltidning. Denna kan utkomma en eller ett par gånger i veckan, men i många småstäder läser man mest en lokal- eller regiontidning, som utkommer 3-6 gånger per vecka. I sådana småstäder är det svårt för en nutida regionförankrad dagstidning att få prenumeranter och läsare.

Enligt Suomen Mediataarkastus (Finlands Mediagranskning) siffror är dagstidningarnas spridning under 80 procent i sydvästra och södra Finland. I Satakunda, Egentliga Finland, Nyland, Tavastehuslän och delvis i mellersta Finland är dagstidningarnas sammanräknade spridning i allmänhet 60-80 procent. I dessa områden sjönk tidningarnas spridning redan i början av 1990-talet till den nivå,

där den låg år 1997. I slutet av årtiondet har spridningen gått ner också i andra delar av Finland. Antalet prenumerationerna på dagstidningar var lägst bland Humppilaborna och Tammelaborna år 1997. Endast 17,5% av hushållen i Humppila prenumererade på en sjudagartidning och i Tammela var motsvarande siffra 15,9%. I bägge kommunerna hade invånarna ersatt den dagliga tidningen med en stor lokaltidning och andra medier.

I Finland finns det fortfarande kommuner där det läses mycket. Mest dagstidningar prenumererade av Uukuniemiborna år 1997 (spridning 121,0%) och Muonioborna (121,2%). I Uukuniemi var Itä-Savos spridning väldigt hög, hela 97,9 procent. Dessutom försöker *Etelä-Saimaa* få några spridda prenumeranter och *Helsingin Sanomat* har ett visst underlag i kommunen. I Muonio tävlar två tidningar, *Lapin Kansa* och *Pohjolan Sanomat*, nästan jämnstarkt om prenumeranterna. Några enstaka prenumeranter i kommunen har *Kaleva* och *Helsingin Sanomat*.

Det prenumereras på mest tidningar i kommuner där två eller flera tidningar fortfarande på fullt allvar tävlar om prenumeranterna. År 1997 utgjorde Västra Lappland, Yttre Savolax samt gränstrakterna i Östra Savolax, Norra Karelen och Södra Karelen dylika tävlande områden. I dessa områden var dags-

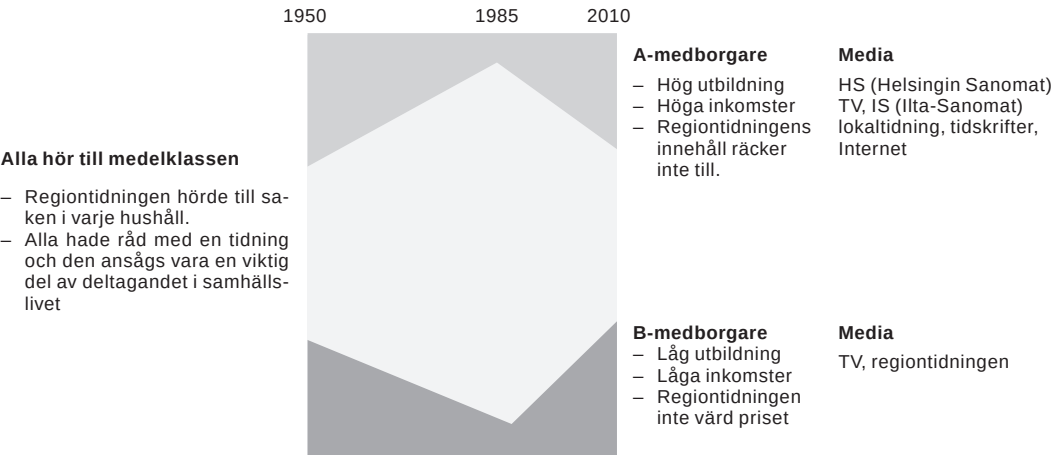
tidningarnas spridning över hundra procent. I Syd-österbotten var tidningarnas sammanlagda spridning påfallande hög ända fram till mitten av 1990-talet, men nu börjar människorna där så småningom prenumerera på allt färre tidningar. Fusionen mellan *Ilkka* och *Pohjalainen* medverkade till detta då *Pohjalainen* avstod från att eftertrakta stor spridning på största delarna av *Ilkka*s territorium. Slutet på det långa kriget mellan dessa två tidningar kommer troligtvis att leda till en fortsatt minskning för bådas del i det finskspråkiga Sydösterbotten.

Varför har prenumerationerna på tidningar och samtidigt också läsandet minskat på 1990-talet? Svaret på den frågan kan först sökas i det förändrade konkurrensläget. Så sent som på 1970-talet hade konkurrensen mellan regiontidningarna på samma område vanligen lett till att den ena av tidningarna avgick med segern. Dessa ledande tidningarnas ställning var bra på 1970-talet. De dominerade informationsflödet i sin region suveränt. En riksfattande nyhetstävling pågick mellan radion och rikstidningarna (*Helsingin Sanomat* och *Uusi Suomi*). Den regionala och lokala tidningen mötte ingen konkurrens då det gällde lokala och regionala nyheter. Mediernas underhållande roll upprätthölls i stort sett av tidningen eftersom televisionen inte kunde en bjuda tittarna på ett digert programutbud.

När det gällde annonser kunde den ledande tidningen operera tämligen fritt då konkurrensen var obetydlig.

Situationen på mediemarknaden förändrades i slutet av 1980-talet och på 1990-talet. När det gällde att förmedla nationella och internationella nyheter tog televisionen över makten. Det blev kärvarer tider för lokala och regionala nyheter när lokalradio, lokal-tv och allt flera nya lokal- och stadstidningar dök upp på marknaden. Televisionen och dagspressen visade sig vara de starkaste underhållande medierna. Tidningarnas verksamhetsfält begränsades även av den ökade tidskriftsfloran som snabbt fick nys om olika fritidsintressen och livsstilar. De ledande regiontidningarna fick många konkurrenter då det gällde att förmedla annonser och var och en av dessa konkurrenter åt bitvis upp den förra ledarens makt. Tidningarnas andel av reklamvinsterna pressades drastiskt ner av direktreklam, lokalradio, tv, gula börsen och liknande. Så sent som i slutet av 1980-talet tog tidningarna hem 69 procent av reklamvinsterna, men redan i mitten av 1990-talet hade andelen gått ned till ca 56 procent. I och med att tidningarna förlorade annonser till konkurrerande medier, miste de samtidigt en del av sin dragningskraft i läsarnas ögon. Människorna tenderar ju att uppleva reklam som viktigt stoff i en tidning.

Figur 5. Nationen tudelas

Dagspressens framgång i Finland har baserat sig på ett medelklassamhälle. I ett medelklassamhälle har människorna önskat prenumerera på en tidning och kunnat göra det. Ända sedan slutet av 1980-talet har medelklassutvecklingen varit på tillbakagång och en del människor faller bort från medelklassen och hamnar i den nya B-klassen. Å andra sidan stiger somliga människors utbildnings- och förmögenhetsnivå och de utgör den nya A-klassen, som gynnar s.k. kvalitetsmedier. Den minskande medelklassen försämrar ställningen hos den finska pressen som riktar sig till hela befolkningen i en viss region.

Den finansiellt sett kraftiga ökningen av mediemarknaden på 1980-talet ingav regiontidningarna den falska illusionen att det finns plats för alla på marknaden. Det var först lågkonjunkturen i början av 1990-talet som visade hur allvarligt läget var. Regiontidningarna har förlorat kontrollen över sin region och de är tvungna att dela sin region med andra medier.

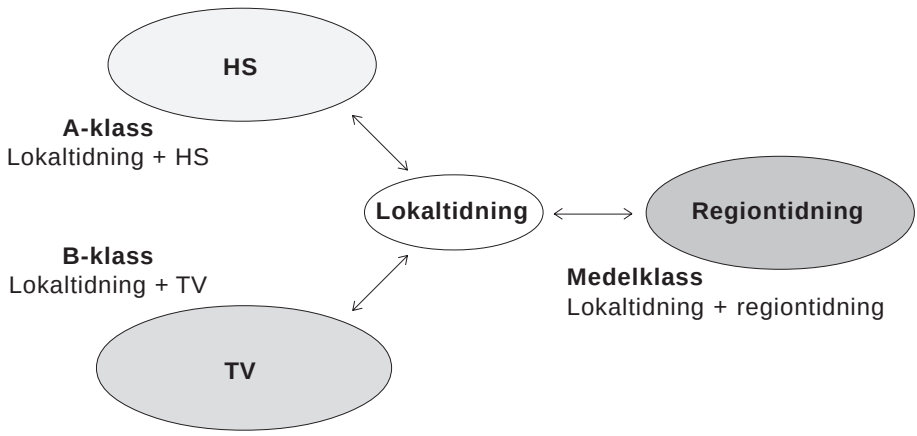
Samtidigt som regiontidningarna förlorade sin monopolställning har samhället börjat tudelas. Nu talas det om A- och B-människor. Den utveckling i riktning mot medelklassen som har förstärkt regiontidningarna är nu på väg åt fel håll och håller på att upplösas. Den långsamma upplösningen av medelklassen driver bort folk från regiontidningar medan de nya s.k. överklasserna tar någon kvalitetstidning (*Helsingin Sanomat*) och kanske nätverken (Internet) och de s.k. underklasserna vänder sig mot tv, lokaltidningar och kvällspress.

När man talar om regiontidningarnas utveckling glömmer man ofta bort samhällsutvecklingens inverkan. Från och med 1950-talet utvecklades det finska samhället till ett medelklassamhälle och denna utveckling nådde sin kulmen i radikalismen i

början av 1970-talet. När det finska samhället utvecklades till ett medelklassamhälle ökade inkomsterna snabbt. Samhället utjämnades även i fråga om åsikter. Tidigare hade de allra fattigaste finländarna, (reservarbetskraften, pigorna osv) inte riktigt känt sig som en del av samhället. Medelklassutvecklingen infogade dem tätt i samhället. Denna assimilationsprocess påverkade även behovet av information. När en piga som tidigare arbetat som barnvakt hemma hos förmögna människor utbildade sig till barnträdgårdslärare blev hon också mer intresserad av hur samhället fungerade. Den högre utbildningsnivån och levnadsstandarden utvidgade marknaden för tidningarna och särskilt regiontidningarna. I medelklassamhället hörde en regional sjudagars-tidning till vardagslivet. Att läsa tidningen ansågs vara en medborgerlig plikt i samhället som framhävde jämställdhet, enhetlighet och välfärd. I Finland skedde tidningarnas spridning samtidigt med den ökade välfärden.

Samhällsutvecklingen har en kraftig inverkan på den minskade prenumerationen och tidningsläsandet. Den regionala pressen har traditionellt haft en nära anknytning till välfärdssamhället både i Fin-

Figur 6. Mediamixer

Indelningen av människor i A-, medel- och B-klass förändrar masskommunikationens ställning. Varje människogrupp väljer ut den mediamix som passar den bäst och tillfredsställer sålunda sitt behov av information och underhållning. A-klassen gynnar *Helsingin Sanomat* och kan även prenumerera på en lokaltidning. Den kan så småningom avstå från regiontidningen. Medelklassen läser både region- och lokaltidningen. Den kan avstå från regiontidningen om lokaltidningen innehåller riklig och mångsidig information om regionala angelägenheter. Människorna av B-klass tittar mycket på tv och prenumererar kanske på en förmånlig lokaltidning. Alla tre grupperna tittar på tv, men regiontidningen och en kvalitetstidning typ *Helsingin Sanomat* har en tendens av att höra hemma i en viss profilerad människogrupp. En kvalitetstidning är A-klassens och en regiontidning medelklassens viktigaste informationskälla.

Tabell 2. Tidningen *Keskisuomalainen* spridning i Jyväskylä och i andra delar av mellersta Finland

	i Jyväskylä	i andra delar av mellersta Finland
1960	92.7	60.6
1970	92.5	65.6
1980	98.3	70.3
1990	95.5	70.8
1995	85.5	64.8
1997	74.3	60.3

Spridningen av *Keskisuomalainen* minskade på 1990-talet särskilt i Jyväskylä. I andra delar av landet var prenumeranttroheten starkare.

Källor: Spridningssiffror för *Keskisuomalainen*.

land och de andra nordiska länderna. Välfärdssamhället blev "färdigt" i Norden i mitten av 1980-talet och sedan dess har det långsamt skurits ned. Denna långsamma nedskärning av välfärdssamhället har redan påverkat spridningen av tidningarna och kommer att söndersmula regiontidningarnas läsekrets. När en del av befolkningen hamnar i utkanten av samhället på grund av arbetslöshet och fattigdom avstår de från regiontidningen.

När man väl vant sig vid att den inte finns i brevlådan på morgonen har man inte ens saknat den. Man vänjer sig snabbt.

Man, 56, arbetslös montör (Hujanen 1997)

Att man inte har någon tidning börjar på 1990-talet bli ett vanligt fenomen bland B-människorna särskilt i städerna. På landsbygden tycks människorna prenumerera på en tidning längre även om deras ekonomiska och samhälleliga levnadsvillkor motsvarar stadskusinernas. Å andra sidan blev det aldrig en lika vanlig företeelse på landet att prenumerera på en tidning som i städerna (tabell 2) så man kan anta att de sämst lottade på landsbygden alltid varit utan dagstidningar. De har bara läst lokal-tidningar. De lägsta socialgrupperna intresserar sig mest för lokala angelägenheter medan de mer allmängiltiga nyheterna inte intresserar dem på samma sätt.

Minskningen i tidningsprenumerationerna har även påverkats av förändrad tidsanvändning. Så sent som på 1960- och 1970-talen lade sig människor ett par timmar tidigare än på 1990-talet. Å andra sidan sover människorna nuförtiden längre på morgonen, så det blir inte mycket tid över för att läsa tidningen förrän det är dags att fara till jobbet. Den förändrade livsrytmen beror delvis på det förändrade medieutbudet. Televisionen håller människor längre uppe på nätterna, men delvis kan förändringen bero på den urbana livsstilen där det är

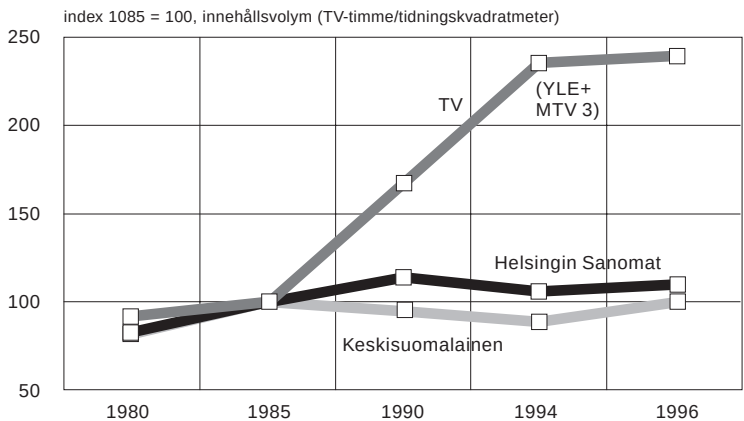
mer acceptabelt att hålla sig vaken längre på kvällarna och sova längre på morgnarna än i landsbygds-kulturen.

Ur en vanlig människas eller läsares synvinkel råkar man ut för en djungel av tämligen komplicerade medieval när man ska prenumerera på en tidning på 1990-talet. Olika människogrupper kan tillfredsställa sin nyfikenhet genom många olika slags medieval nuförtiden. En ung studerande flicka kan till exempel få sitt behov av riksomfattande nyheter och romantisk underhållning tillfredsställt med hjälp av televisionen. Hon följer kanske med lokala nyheter genom att lyssna på lokalradion och läsa gratistidningar. En pensionerad man kan för sin del följa med de lokala nyheterna i tidningen och förströ sig genom att lyssna på radio under dagens lopp. En man som har arbete läser däremot kanske lokaltidningarna för att få reda på olika myndighetsbeslut. Han följer kanske med vad som händer på riksnivån genom att läsa *Helsingin Sanomat* och tittar på sportprogram i tv. De flesta människors valsituation kan dock beskrivas förenklat såsom ett grundschema (figur 7). De förändrade medievalen kommer så småningom till synes på tidningsmarknaden. *Helsingin Sanomats* andel på tidningsmarknaden har under de senaste tjugo åren ökat medan landsortspressen på andra orter har hamnat i försämrad position. En del människor tycks ha löst problemet med val av medier så att de läser både *Helsingin Sanomat* och lokaltidningar och tittar på tv. I denna situation har regiontidningarna blivit lidande.

Jag tycker att den (*Keskisuomalainen*) är på något vis..., jämfört med t ex *Helsingin Sanomat* är den mycket ofullständigare eller att det inte finns så mycket information i den.
Kvinna, 19, arbetslös (Hujanen 1997)

En viktig faktor i konkurrensen mellan tidningarna har varit mängden innehåll. Människorna har länge

Figur 7. Televisionen har ökat sitt utbud snabbare än tidningarna

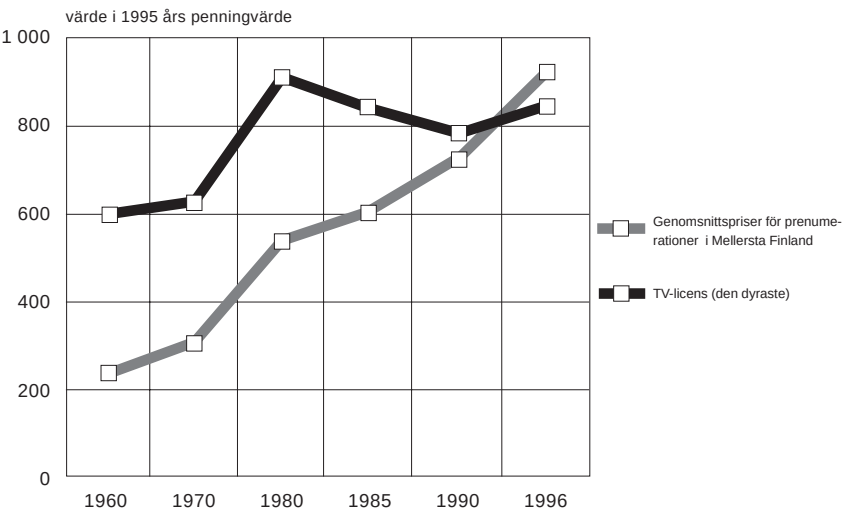
Konkurrensläget mellan televisionen och tidningarna var 1985 bra ur tidningarnas synvinkel. Televisionen var en konkurrent men den hade inte blivit det avgörande mediet i människornas medvetande. I figuren har televisionens och tidningarnas innehållsvolym indexerats till hundra för året 1985. Televisionen dubblade sitt utbud 2 och en halv gång på tio år. Tidningsutbudet förblev detsamma. Att televisionen ökade sitt utbud gjorde den mer attraktiv för publiken. Tidningarna däremot förlorade något av sin dragningskraft eftersom de inte kunde bjuda sina läsare på nytt stoff.

valt den tidning som innehållit fler historier och annonser än konkurrenterna. Som amerikanerna brukar fråga: "Vem har den största biffen i sin hamburgare?". Tydligt fungerar samma logik även i konkurrensen mellan de olika medierna. Televisionen har lyckats öka sitt utbud fortare än tidningarna.

Människorna tenderar att söka sig till den framgångsrika. Televisionen har lyckats locka till sig publik på bekostnad av tidningarna. Också annonsörerna har övergått till att använda televisionen.

Tidningsprenumerationerna borde betraktas även som en kostnadsfråga (figur 8). Tidningarna har tra-

Figur 8. Regiontidningens och tv-licensens prisutveckling

TV-licensen har traditionellt varit betydligt dyrare än årsprenumerationen på en tidning. I början av 1990-talet blev tidningarna dyrare än tv-licensen.

ditionellt ansetts vara billiga och med hjälp av olika reklamkampanjer har tidningarna försökt hålla denna uppfattning vid liv. Olyckligt nog för tidningarna, omvandlades uppfattningen om tidningspriser till det motsatta på 1990-talet.

Inte är det... inte är jag så fattig att (skrattar)
jag inte hade råd men, men (funderar) jag har
hört att människorna tycker det är lite dyrt.
Ensamstående kvinna, 46, städare (Hujanen
1997)

Är det sant att priset är högt? Undersöker man den historiska prisutvecklingen finner man att påståendet stämmer. Så sent som år 1960 kostade en regiontidning ca 240 mk omräknat till 1995 års penningvärde. Prenumerationspriset har långsamt och lömskt stigit ända sedan 1950-talet. Prenumerations- priset på regiontidningarna har stigit nominellt och reellt. Prenumerationspriset på t ex *Savon Sanomat* har tredubblats från 1970 till 1996. Penningvärdet har med levnadskostnadsindex omräknats till 1995 års värde. Det ger en bra bild av pengarnas köpkraft i relation till människans grundbehov, speciellt i fråga om livsmedel och utrustning för hemmet. Om man tillämpar en annorlunda skala, dvs arbetstimmar för en industriarbetare märker man att prisstegringen inte är så stor. År 1970 måste en industriarbetare arbeta bara nio timmar för att med sin bruttolön kunna prenumerera på *Savon Sanomat*. År 1996 var han tvungen att arbeta 15 timmar för en årsprenumeration. Om man därtill be-

traktar att beskattningen även i någon mån stramats åt så har *Savon Sanomat* och andra regiontidningar blivit rätt dyra.

Då man jämför, som i tabell 3, tidningens prenumerationspris vid olika tidpunkter, måste man naturligtvis komma ihåg att även produkterna förändras. På 1990-talet finns i varje regiontidning specialsidor (ekonomi, kultur osv.), vilka inte var några självklarheter år 1960. Regiontidningarna har sedan 1960-talet utvecklats till allmäntidningar som innehåller de viktigaste lokala, riksomfattande och internationella nyheterna. Detta har lett till att tidningarnas kostnadsstruktur blivit allt tyngre och fått tidningarna att prissätta sig allt högre. Prissättningen av tidningarna har grundat sig på den allmänna kostnadsnivån för produktionen, och priset på en årsprenumeration har fastställts enligt de egentliga kostnaderna. En marknadsbaserad prissättning med beaktande av konkurrensläget har varit praktiskt taget ett okänt begrepp. Tidningar som haft monopolställning har i sin prissättning egentligen inte behövt bekymra sig om "marknaden".

Ökningen av prenumerationspriserna och konsekvenserna därav har ett samband med hur människornas disponibla tillgångar. Har man mycket pengar att göra av med är inte prenumerationspriset avgörande. Hushållens köpkraft och levnadsstandard har ökat tämligen jämt ända sedan 1950-talet. Hushållen har i princip alltid haft extra pengar för att använda på nya konsumtionsartiklar. Enligt Statistikcentralens undersökningar har prenumera-

Tabell 3. *Priset på en årsprenumeration*

	1950	1960	1970	1980	1985	1990	1996
Keskisuomalainen							
1995 års penningvärde	153	242	374	548	632	710	952
arbetstimmar	7.6	9.8	10.7	11.7	12.6	12.3	14.3
Savon Sanomat							
1995 års penningvärde	136	242	312	586	679	761	971
arbetstimmar	6.8	9.8	8.9	12.5	13.5	13.2	14.6
Helsingin Sanomat							
1995 års penningvärde	241	404	449	685	736	776	1042
arbetstimmar	12.0	16.3	12.9	14.6	14.6	13.4	15.6

Priset på ett års prenumerations har omräknats till 1995 års penningvärde enligt levnadskostnadsindex. Indexet ger en bra bild av penningvärdet i relation till baslivsmedel och vardagliga förnödenheter. 1996 års pris har omräknats till 1995 års pris med inflationskoefficienten, inflationsnivå 0,7%. Arbetstimmar som behövs för att betala en årsprenumeration har räknats enligt bruttotimlönen för en manlig industriarbetare. Beskattning har inte beaktats.

Källor: Tidningarnas prislistor, levnadskostindex, genomsnittlig bruttolön för manliga industriarbetare enligt Statistikcentralen.

Tabell 4. Tidningarnas andel av hushållsutgifterna (%)

	1966	1976	1985	1994
Tidningar och tidskrifter	0.91	1.30	1.55	1.61
Tidningar (totalt)	0.45	0.64	0.82	0.93
Tidningsprenumerationer	0.42	0.60	0.70	0.78
Tidningarnas lösnummer	0.02	0.04	0.09	0.15
Tidskrifter	0.47	0.66	0.62	0.62

Tidningarnas andel av hushållsutgifterna har ökat stadigt. Försäljningen av lösnummer tycks ha ökat mest på 1990-talet. Tidskrifternas andel har inte stigit sedan 1970-talet.

Källor: Statistikcentralens enkäter till hushållen.

tionskostnadernas andel av alla hushållskostnader gått upp ända sedan 1960-talet. Ökningen av prenumerationspriset har således hela tiden varit snabbare än hushållens inkomstökningen. En dylik utveckling kan i princip inte fortsätta i all oändlighet eftersom följderna i extrema fall vore att alla hushållsinkomster skulle gå åt till en tidningsprenumeration. Granskar man å ena sidan följande tabell över prenumerationsprisernas andel av hushållsinkomsterna och å andra sidan håller i minnet prisökningen i relation till levnadskostnadsindex och dessutom kommer ihåg hur spridning av tidningar minskade i början av 1990-talet kan man inte undgå att märka, att tidningarna senast i början av 1990-talet delvis har prissatt sig ut ur läsarmarknaden. En del människor accepterar inte eller kan inte längre acceptera (arbetslöshet) prenumerationspriserna i jämförelse med andra förnödenheter och i jämförelse med deras disponibla inkomster.

Är finländarna fortfarande ett tidningsläsande folk? Svaret är fortfarande lätt att ge. Det är de, även om den största iveren att läsa och prenumerera har

minskat på 1990-talet. Men om upplösningen av välfärdssamhället och uppdelningen av människorna i A- och B-klass fortsätter, kan man säga att så inte är fallet efter några år. Den utveckling som nagat tidningarnas prenumerantkrets i kanterna bryter så småningom ned de små och medelstora sjudagarstidningarnas prenumerationsbas. I denna situation har de två alternativ: antingen att förvandla tidningen till en fyra-femdagars lokaltidning eller att låta tidningen ingå som en del i en stor mediekedja. Väljer man att bli en lokaltidning förlorar man prenumeranter snabbt och drastiskt. Om man blir en länk i en mediekedja försvagar däremot konkurrensen mellan tidningarna och tävlan om läsarna i samma geografiska region upphör. Detta minskar det sammanlagda antalet prenumeranter. Konkurrens och konkurrerande utbud tycks alltid ha ökat även konsumtionen av produkten – i det här fallet tidningen.

Översättning: *Marianne Forsberg*

Forslag til en materialesamling om de danske mediers historie

KLAUS BRUHN JENSEN

De mediehistoriske projekter i Norden i de seneste år (Jensen, 1998) har bl.a. dokumenteret, på hvilke måder massemedierne er blevet en del af den moderne periodes kultur i videste forstand – dens udtryksformer, processer og strukturer. I løbet af de sidste ca. 150 år er de informationer og fortællinger, som formidles gennem medierne – bøger, aviser, ugeblade, film, radio, tv og computere – blevet en uadskillelig del af såvel hverdagen som samfundets institutioner. Imidlertid har de kulturhistoriske standardværker som oftest lagt vægten på enten fin-kultur eller folkløse. Ligeledes har de tilgængelige kilde- og materialesamlinger til det videre arbejde med 'kultur' inden for forskning og undervisning været mangelfulde eller ensidige med hensyn til mediernes betydning. Denne artikels formål er at præsentere et forslag til en materialesamling, der kan bidrage til en mere alsidig forståelse af kulturbegrebet i undervisningssystemet og offentligheden samt understøtte den videre forskning i medie- og kulturhistorie.

Forslaget vokser umiddelbart ud af *Dansk Mediehistorie*, Bind 1-3 (DM) (Jensen, 1996-97), som giver den første samlede fremstilling af mediernes udvikling og betydning for dansk kultur. En af planerne i forskergruppen bag DM har været at gøre dele af det bagvedliggende originalmateriale tilgængeligt for en større kreds af læsere og brugere. I modsætning til f.eks. (dansk) litteratur eller billedkunst er denne mere populære del af kulturarven kun med besvær (f.eks. gennem udlån af æl-

dre aviser til biblioteks-læsesale) eller slet ikke (f.eks. er Statens Mediearkiv for radio og tv lukket for offentligheden) tilgængelig for studerende eller en bredere offentlighed. Den oprindelige plan var at samle fyldige eksempler fra forskellige medier, genrer og perioder på en cd-rom, der hermed kunne komme til at udgøre et 'Bind 4' i DM.

Imidlertid har det vist sig, at denne plan ikke kan realiseres på nuværende tidspunkt. Årsagen skal søges i et samspil af omstændigheder: De høje udgifter til copyright for især nyere medieindhold; de forholdsvis store udgifter til produktion af et fleksibelt interface; og – sammenholdt hermed – det begrænsede dansksprogede marked. Med denne artikel publiceres idéen og er dermed til rådighed, når den forhåbentlig på et senere tidspunkt bliver økonomisk og teknologisk realisabel. Artiklen gennemgår først elementer og en mulig struktur i materialesamlingen, og diskuterer derefter nogle valgmuligheder med hensyn til dens teknologiske udformning samt dens målgruppe.

Indhold og struktur

En anvendelig materialesamling må indeholde et fyldigt materiale i form af tekst, lyd og billede, som understøttes af realkommentarer, fortolkninger og perspektiveringer. En hensigtsmæssig struktur vil være tre moduler, der forbindes som hypertext. De tre moduler indeholder: Primærmaterialer i form af eksempler på medier og genrer fra mediehistoriens forskellige perioder, med hovedvægten på perioden fra ca. 1840, alt med tilknyttede realkommentarer; den forklarende og fortolkende tekst fra DMs tre bind; og en søgestruktur, der forbinder de to øvrige elementer, og som kan tage udgangspunkt i DMs regi-

ster, hvor bl.a. alle omtalte personer og titler er dokumenteret.

Primærmaterialer

Eksempelmaterialet følger *Dansk Mediehistories* opdeling i perioder og medier. Perioderne er: 'Mediernes forhistorie' frem til 1840; 1840-1880; 1880-1920; 1920-1960; og 1960-95(98). Medierne er: Bøger, aviser, ugeblade (og andre periodica), plakater, tegneserier, film, radio, tv, video og computere. Hertil kommer emnekredsene musik og reklame, der i særlig grad går på tværs af medierne.

Bøger. Hovedvægten lægges for det første på ændringer i format, layout og forsider. Formålet er at understrege bogens udvikling som medie, og ikke blot som en neutral container for fiktion eller fakta. For det andet præsenteres eksempler især på populærlitteraturens hovedgenrer, bl.a. sammenholdt med (den samme) litteratur i ugebladene og med den (delvis overlappende) 'fine' litteratur. I et vist omfang inddrages eksempler på bogen som fakta-medie og brugen af illustrationer.

Aviser. Eksemplerne skal specielt vise tre ting: De store forandringer i formater fra 1700-tallet til i dag; de ændrede redigeringsprincipper, fra spalte-til side-redigering, med et voksende antal foto-illustrationer fra begyndelsen af 1900-tallet; og udviklingen af nye genrer, fra afhandlingen og referatet til reportagen og interviewet. Det er en særlig pointe, at eksemplerne – i modsætning til tidligere samlinger på dette område (f.eks. Andersen et al., 1980) – både skal klargøre en hel avis' opbygning (til gennembladrning på skærmen) og den enkelte artikels form.

Ugeblade. Periodica er særlig dårligt tilgodeset i tidligere forskning og undervisningsmaterialer. Udvalget skal belyse udviklingen fra (lærde) specialiserede tidsskrifter til (folkelige) brede ugeblade for hele familien – og tilbage igen mod mere specialiserede magasiner. Ligesom i avisernes tilfælde skal eksemplerne give et indtryk både af et helt ugeblads opbygning på forskellige tidspunkter og af de skiftende genrer inden for oplysning og underholdning. Et særligt element må være udviklingen af billedsiden, fra træsnit via xylografi til fotografi – en udvikling, der genfindes i avisen, men som er særlig markant i ugebladene.

Plakater. Plakater er et noget overset medie, specielt som et middel til hurtig kommunikation i byens hverdagsliv. Denne del af materialesamlingen udbygger eksemplerne fra DMs 'klummer' ("På plakaten") og kan bl.a. trække på et nyligt standardværk om den danske plakat (Dybdahl, 1994).

Tegneserier. Som kulturform befinder tegneserien sig i en gråzone mellem en genre inden for tegnekunsten og et egentligt medie. I denne sammenhæng behandles den formentlig mest hensigtsmæssigt som et medie med to former – striben og albummet. Hovedvægten lægges på de markante danske bidrag til tegneseriens udvikling, med udblik til internationale forbilleder og paralleller.

Film. På grund af især levende billeders omfang i bits – uanset det medie, der vælges til lagring og transmission af materialesamlingen – vil det med de nu kendte teknologier være nødvendigt af udvælge relativt korte sekvenser fra repræsentative danske og til dels udenlandske værker, fra stumfilmsperioden til i dag. Dette udvalg kan kombineres med (serier af) still-billeder og med detaljerede henvisninger til andre prototypiske film, som er tilgængelige på video til køb eller udlån, eller som jævnlige vises f.eks. i filmklubber og på visse tv-kanaler.

Radio. I første omgang må det afklares nærmere, hvor store dele af specielt de tidlige perioders udsendelser der stadig findes i arkiverne. I det omfang optagelser er bevaret, dækkes radioens historie for det første gennem klip fra væsentlige genrer – nyheder, dramatik, radiomontager, koncerter, etc. – eventuelt kombineret med illustrationer bl.a. af de optrædende i studiet. For det andet gives der især for de seneste årtier eksempler på opbygningen af radioens indhold i sammenhængende 'flader'. Endelig for det tredje er radioen et af de medier, hvor andre stemmer end de rigsdanske først kommer til orde igennem regional- og lokal-radio; et udvalg af disse inkluderes.

TV og video. Ligesom for radioens vedkommende er store dele af fjernsynets udsendelser gået tabt, og der forestår et udredningsarbejde om bestanden. Også for tv's vedkommende dækkes så vidt muligt de væsentligste genrer, fladerne samt de forskellige niveauer i tv-systemet – lokal-tv, landsdækkende kanaler og transnationalt satellit-tv. Ligesom for filmens vedkommende vil det være nødvendigt at udvælge sekvenser, der kan suppleres med still-billeder samt henvisninger til visse udsendelser, som er tilgængelige på kommercielle videoer. Endvidere er der mulighed for at illustrere f.eks. det omstridte spørgsmål om beskæring af film til bestemte tv- og video-formater med konkrete eksempler.

Computere. Computerens status som medie belyses dels med udviklingen fra batch-processering via kommando-linier til 'vinduer', dels med eksempler på de mest alment udbredte anvendelser og genrer i dag – fra tekstbehandling og regneark,

til computerspil, e-post og World Wide Web. En særlig pointe i eksemplerne vil være forbindelseslinierne fra bl.a. film og tegneserier til computers udtryksformer. Igen kan det være hensigtsmæssigt at kombinere eksempler i form af stills og grafik med henvisninger til hele prototypiske programmer, som er tilgængelige andetsteds.

Reklame. På tværs af de enkelte medier har reklamen spillet en afgørende rolle for deres opbygning og forandringer. Ligeledes kan reklamens æstetik spores i en række andre genrer. Der gives eksempler både på reklamens udformning og karakteristiske temaer i forskellige medier frem til tv-reklamen, og på forbindelseslinierne mellem reklame og andre typer af medieindhold.

Musik. Musikken er en af de overhørte og kun delvis udforskede sider ved de moderne medier. I denne sammenhæng lægges hovedvægten i eksemplerne på emner som gramfonmusik i radioen og underlægningsmusik i lydfilmen, med tilbageblik til folkelige sangtraditioner i form af bl.a. skillingsviser, og med fremblik til de ungdomskulturer, der først og fremmest har udtrykt sig gennem musik.

Sekundærmaterialer

En fremstilling og analyse af de danske mediers udvikling foreligger allerede i DMs tre bind. Denne beskrivende, fortolkende og perspektiverende tekst kan overføres til materialesamlingen sammen med værkets illustrationer. Det vil være naturligt, at de tekster og billeder fra DMs enkelte perioder, der behandles i værket, så vidt muligt også inkluderes i materialesamlingen. Forbindelseslinierne mellem primær- og sekundærmaterialer, medier og perioder, værker og producenter, etableres gennem en søgestruktur:

Søgestruktur

Den nærmere opbygning og implementering af en søgestruktur må afhænge af en udredning af mulighederne inden for den teknologi, der vælges (se nedenfor). En grundstruktur foreligger allerede i DMs register, som foruden henvisninger til personer og titler indeholder en systematik med underinddelinger for f.eks. avistyper, filmgenrer og publikumsgrupper. På den ene side skal den valgte struktur give mulighed for at søge og sammenligne forskellige tekster og emner inden for materialesamlingen; på den anden side skal strukturen etablere en række systematiske og tematiske forbindelseslinier mellem primærmaterialerne og DM-teksten. Des-

uden udgør realkommentarerne en tredje database, der skal integreres med materialesamlingens to hovedelementer.

Andre elementer

Endelig vil det forøge brugsværdien af materialesamlingen som en ressource i undervisning og forskning, hvis den inkluderer en sektion med supplerende oplysninger og henvisninger til organisationer på mediefeltet, inklusive hvad man kunne kalde 'medier om medier': Arkiver, biblioteker, samlinger og andre institutioner, der udlåner og formidler materiale, men også relevante interesseorganisationer og oplysningsforbund. Herudover indlægges af hensyn til anvendelsen af materialesamlingen i videre forskning en artikel (Jensen, 1998), der sammenfatter erfaringerne fra arbejdet med DM i en oversigt over 'blinde pletter' på mediehistoriens landkort.

At vælge medie

Teknologier og organisationer

Som nævnt indledningsvis har det vist sig ikke at være praktisk muligt at udgive den skitserede materialesamling på cd-rom, der p.t. er den mest nærliggende teknologi. Der er tale om en situation, hvor medieforskningen selv støder mod de teknologiske og økonomiske grænser, som den normalt gør til genstand for analyser.

Med henblik på fremtidige initiativer er der mindst to faktorer at tage hensyn til. For det første vil der sandsynligvis være flere forskellige teknologiske valgmuligheder. Mens en cd-rom er udtryk for en 'pakke-løsning' – en *fysisk distribution* af en struktureret mængde audiovisuel software – giver Internettet, specielt hvad der i dag kendes som World Wide Web, mulighed for en 'net-løsning' – en mængde software, der løbende kan struktureres og gøres tilgængelig i kraft af netværks *distribuerede fysik*. I begge tilfælde vil der fortsat være betydelige udgifter forbundet med copyright og design af interface. Men i det sidste tilfælde – net-løsningen – er det i det mindste muligt, at omkostningerne kan begrænses noget ved en ændret, virtuel distributionsform; det er ligeledes muligt, at der kan opstå stordrift-fordele, når Internettet efterhånden finder sin form som rammemedie, og bl.a. kan give plads til nichemedier såsom forskningspublikationer.

For det andet må valget af teknologi afhænge af samarbejdsmulighederne med organisationer både

inden for og uden for medierne. Efterhånden som information i bredeste forstand i stigende grad lagres digitalt, vil der formentlig ske en konvergens mellem massemedier og forlag, men også mellem museer og biblioteker. Hvilken form dette sker i, har vidtrækkende økonomiske og politiske implikationer: I hvilket omfang vil adgangen til fortiden blive styret af et princip om public service? For medieforskningen vil det være væsentligt at afklare samarbejds- og alliancemuligheder i den nuværende fase, hvor en ny infrastruktur fastlægges. De mulige partnere strækker sig fra medier og forlag, via bl.a. Statens Mediearkiv og Dansk Pressemuseum, til fonde, råd og ministerier inden for forskning og undervisning. I dette perspektiv kan en materialesamling om dansk mediehistorie betragtes som et mindre, omend vigtigt spin-off produkt.

Målgruppe

Den centrale målgruppe for en materialesamling vil formentlig – uanset de teknologiske valg – være uddannelsessystemet, herunder det ekspanderende voksenuddannelsesområde, inklusive efteruddannelse og højskoler. Uanset definitionerne af (efter-)uddannelse i et fremtidigt informationssamfund er det vanskeligt at forestille sig, at medierne ikke skulle få central og stigende betydning på dette område.

Materialiesamlingens anvendelighed vil være dobbelt, dels som en kilde til bestemte begivenheder og temaer, der har afspejlet sig i medierne; dels som et redskab til arbejdet også med medierne selv som et afgørende moderne kulturudtryk. I denne sidste henseende bliver medierne gradvis en stadig mere integreret del af undervisningen på de fleste niveauer, uanset at de fleste medieforskere nok både fagligt og kulturpolitisk kunne ønske sig en hurtigere ligestilling mellem bogen og andre medier. Historien arbejder for medierne.

Endelig for den alment interesserede mediebruger kan en materialesamling om mediehistorien tilbyde et perspektiv på hele kulturhistorien, som supplerer og korrigerer tidligere standardværker inden for bl.a. litteratur og billedkunst. Med en netløsning vil der endvidere være mulighed for en løbende opdatering og revidering af historien. Medier er et middel til refleksion over verden og hverdagen; materialesamlinger er et middel til den videre refleksion over medierne.

Endelig for den alment interesserede mediebruger kan en materialesamling om mediehistorien tilbyde et perspektiv på hele kulturhistorien, som supplerer og korrigerer tidligere standardværker inden for bl.a. litteratur og billedkunst. Med en netløsning vil der endvidere være mulighed for en løbende opdatering og revidering af historien. Medier er et middel til refleksion over verden og hverdagen; materialesamlinger er et middel til den videre refleksion over medierne.

Referencer

- Andersen, L. et al. (red.) (1980). *Massekommunikation og offentlighed*. Århus: Modtryk.
Dybdahl, L. (1994). *Den danske plakat*. København: Borgen.

- Jensen, K.B. (red.) (1996-97). *Dansk Mediehistorie*. Vols 1-3. København: Samlerens Forlag.
Jensen, K.B. (1998). Hvad man ikke ved: Dagsorden for forskning i (dansk) mediehistorie. *Nordicom-Information*, 20(1-2).

Towards a Constructivist Communication Theory?

Report from Germany

ROY LANGER

Nothing is so practical as a good theory!

Kurt Lewin

This article aims to offer a short overview about the current debate and theories on communication, media and culture in Germany. The background for the article is provided by the author's three-month research visit at the "Institut für Kommunikationswissenschaft und Publizistik" at the University of Münster, which had the purpose to underpin the foundations of the author's Ph.D.-dissertation about media discourse analysis of the constructions of Germany and Germans in the Danish media¹. This research in particular aimed to define a perspective for interpretation in this dissertation, which appears to be an alternative to both positivist quantitative content analysis and qualitative content analysis from the perspective of ideological criticism.

Besides my personal interests, I think there is a variety of reasons, why other Nordic scholars should also be interested in German communication research. Both my research visit and this article are furthermore based on my observation of a reciprocal lack of contact between German and Scandinavian media and communication researchers and institutions which especially during the 80s and 90s had appeared to be increasing. Surely, we all know Elisabeth Noelle-Neumann's *Schweigespirale* (1974). Surely Gerhard Maletzkes *Psychologie der Massenkommunikation* (1972) has had a broad reception also in the Nordic countries. In particular Jürgen

Habermas' *Theorie des kommunikativen Handelns* (1981) and *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (1962) have been a guide for many Nordic scholars. Although the latter especially still seems important today, Nordic communication research appears to have turned its interest towards French and British sources of inspiration since the 1980s.

There is probably a variety of reasons for the lack of contact between Nordic and German communication research. One explanation might be the growing linguistic distance: German researchers do not publish in English at the same rate as the decline in the use of the German language as a communication device in scientific and academic fields. Another reason might be the special tradition and history of German communication research, including a very narrow self-perception as "Zeitungswissenschaft", preventing a more distinct international orientation for many years.

Still, the lack of reception and recognition is remarkable and even questionable, due to the fact that German communication research especially in the 80s and 90s has had a face lift and new conditions of existence, and thus can offer remarkable progress in both theoretical and applied studies². The growth and differentiation of German communication research has among other things resulted in an extension of the objects of research as well as in an intensified discussion about the theoretical and methodical foundations of communication studies.

One final reason for an increased interest in German communication research is the correspondence between central topics in current Nordic and German discussions concerning communication and media research. The plenary sessions at the 13th Nordic Conference for Mass Communication Re-

Institute for Intercultural Communication and Management, Copenhagen Business School, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg, rl.sprqk@cbs.dk

search (Jyväskylä 1997) had two topics for a self-critical discussion about the methodological foundations of communication research and the ability of Nordic communication research to cope with a new mediascape changed by technological progress. Keynote speakers mourned about a proclaimed conformism in current Nordic communication and media studies, partly resulting from thinking in traditional Cartesian dualisms (Ekecrantz, 1997:11-12) and from reading and using the same books (Kivikuru, 1997:6; Gripsrud, 1997:21). Other keynote speakers (e.g. Jensen, 1997; Fornäs, 1997) asked for a new orientation in communication studies regarding the technological development and its consequences for communication by bridging between the research on information technology, communication, media and culture.

German communication and media studies have been confronted with the same kind of questions. By presenting the German debate it is my hope that Nordic scholars will be inspired to have a look into widely unknown and unperceived books as well as methodical attempts to enable communication studies to escape from stated conformism, inner self-limitation and lack of diffusion of central concepts and ideas into and from other scientific disciplines. The central questions, topics as well as new ideas and concepts in the German debate could be highly interesting and relevant for Nordic communication and media research in general, and especially for those scholars who for many years have been inspired by critical theory and its perspective on communication.

I will begin this project by outlining the development in German social philosophy and its affect on the field of German communication studies since the late 1970s and early 1980s when the majority of Nordic scholars moved their eyes towards Britain.

“Stocktaking”: About the Apparent Wretchedness of Communication Research

German media and communication studies have basically divided into two historical poles of development: on the one hand the Noelle-Neumann-school, which has always been strongly influenced by American positivism and pragmatism. The other pole – with Adorno, Lazarsfeld, Krakauer, Marcuse, Löwenthal or later Habermas as prominent leading figures – is the tradition based on critical theory, which has also been very influential in the Nordic countries.

During the 80ies German communication research was marked by the same main tendencies as

in Denmark and the other Nordic countries: target group orientation came into the centre of research interests, which again found its expression in an extensive growth of reception studies on micro-level. However, since the early 1990s at least three areas of concern pressed on the research agenda, needing discussion and demanding explanation. These areas of concern are:

1. *The technological developments*, which have resulted in a new mediascape, where traditional mass media increasingly become replaced by an ongoing differentiation of the media system. This does not mean that traditional mass media no longer exist – but their role in society as public space for discussion and debate is changed in step with the increase of new (multiple) media channels. This development is a growing challenge for all media and communication researchers and for the diverse theories, models, methods and criteria for evaluation in mass media research.
2. *The blind alley of reception and effect studies*: Despite intensified efforts during the last two decades, the results of these studies are rather modest and rarely reach out for more than singular case studies. This, sometimes by proponents of reception studies even proudly presented self-limitation, is making it difficult for media and communication scholars to gain public acceptance for their research.
3. *The schism between theory and practice in communication research in principle* which, from a theoretical and analytical point of view argues for a non-linear understanding of communication (e.g. based on semiotic approaches), but which is difficult to apply in practical planning of communication. Thus one is usually forced to fall back on the same linear communication models which are in principle based on the old Lasswell-formula. These are the same models that have just been criticised from an analytical point of view.

In Germany these areas of concern and interest raised a debate about the question, whether German communication research is able to cope with the developments described above. This debate even broke through the isolation and closed circles of academic conferences and journals, entering into Germany's leading weekly *Die Zeit* in 1997. The debate in *Die Zeit* started with the critique of a retired positivist colleague on current communication research, where he demanded a renewed self limita-

tion on a core field of interest. In reply to this critique, a number of Germany's leading communication researchers answered, that the discipline is well-equipped to meet the challenges of the future, although they acknowledged the dangers in the differentiation of the discipline which make it more incalculable and confused. Nevertheless, as an indication of the dynamics and yielding capacity several researchers focused on the discussion of a new constructivist approach to communication. This discussion is acknowledged as the most fruitful controversy that German communication research has ever experienced by most scholars, regardless of whether they agree with this approach.

Towards a Constructivist Science of Media Culture

Since the beginning of the 1980ies constructivist and systemic theories and concepts have experienced a broad spreading and reception in several scientific disciplines. However, especially in Nordic media and communication research the diffusion of the constructivist innovation has still not achieved its comprehensive breakthrough³.

Constructivist approaches share the view of the world as a phenomenon constituted through individuals (and communication of) socio-cultural potentials of meaning and experiences (cf. Reckwitz & Sievert, 1997:5). It is not a homogeneous approach, but rather differentiated into a variety of different schools of thought and direction⁴. In relation to the field of communication and media research and with regard to the debate in Germany, two protagonists of constructivist research are of particular interest. These are Niklas Luhmann, whose contributions to systemic constructivism on the level of grand theory is well-known, and Siegfried J. Schmidt, who has been working on a further development and application of constructivism in communication theory on the level of middle range theory.

The debate about the apparent wretchedness of communication research can fundamentally be drawn back to the general discourse about the concept of communication in sociology and social philosophy. Thus – and with regard to the prominence of Habermas' approach to communication in the Nordic countries – the German Habermas-Luhmann debate in the early 80ies can serve as a starting point for the understanding of the sprouts towards a constructivist modelling of communication.

1. Step: The Debate between Habermas and Luhmann

Looking back on Max Weber's analysis of modernity, three concepts characterising social life in modernity can be seen in the focus of today's reading (Kneer, 1996:33-34). These are: *rationality* – which is the central concept in Habermas' theoretical work; *disciplining* – which is the central concept in Foucault's analysis of power in discourses; and finally, *differentiation* (pluralism) – which is the central concept in Luhmann's system theory. From this perspective the three perhaps most fruitful and widely discussed contributions on the grand theory level of social science of this century can be seen as putting one of Max Weber's central aspects of modernity respectively into the centre of their considerations. At the same time Habermas, Foucault and Luhmann share the belief that communication is the key concept in their theoretical buildings to social analysis.

While a growing influence of Foucault's discursive thinking could be observed in the Nordic countries during the 1980ies, scientific debate in Germany was characterised by the showdown between Habermas' and Luhmann's view on communication in particular. As a consequence of this controversy, a considerable part of German communication research today has based its work on a systemic and/or constructivist perspective.

By claiming that counter-power can display locally by the actions of agents, Foucault adopts a somewhat middle position between the agents' theorist Habermas and the system theorist Luhmann, regarding the definition of the relationship between subject and society as well as between action and structure. The German debate between followers of Habermas on the one hand and supporters of Luhmann on the other hand was in this sense a debate between radical poles. The disagreement between the scholars was mainly about a) the definition of communication and b) the relationship between the individual and the social. These two main topics of the debate will be illuminated below:

a) The Definition of Communication

Habermas views communication as proof that human and social understanding in principle is possible. Luhmann, however, claims that communication is an inconsistent event which produces and reproduces the social. While Habermas is afraid of distortions in communication by strategic actions, Luh-

mann sees communication in mortal danger, because communicants believe to have understood each other. Furthermore, whereas Habermas hopes for understanding by communicative actions, Luhmann views mutual understanding in and by communication as an exception from the general impossibility to reach such an understandings⁵.

Luhmann (1987:32ff.) thinks that the evolutionary differentiation of society constantly changes the meaning of the single sub-systems in favour of the media system. Thus media⁶ gain a growing influence on socialisation processes and on the production of individual and social meanings. Modern society is, according to Luhmann, a functionally differentiated system, which is constituted by a number of sub-systems (such as science, politics, families) that are partly independent from each other. All these sub-systems are organised according to their own rules and work on the basis of different mechanisms of integration. There is, in contrast to Habermas, no universality, but a pluralism and variety of different possibilities of choice and selection. As a consequence the meaning of systems can only be identified in differentiation and selection among different possibilities, which is based on border drawing processes in communication between different social systems. Thus communication gets the most prominent placement in Luhmann's theory. Indeed, Luhmann believes that the modern (world-) society and its deepening complexity can only be integrated communicatively by the mass media (cf. Holzer, 1994: 177).

The distinction between psychic and social system serves as a key to understanding Luhmann's concept of systems. While psychic systems are constituted by conscious connections of minds, social systems are based on communicative connections which establish borders of meaning potentials that cannot be explained comprehensively (Luhmann, 1991:9, 18)⁷. Both types of systems are established through co-evolution, in which the one system must be seen as the surroundings of the other (ibid.:92). Both systems generate and process meaning, but they do it in a different manner: psychic systems are closed systems because consciousness can only think but not communicate. Only communication – social systems – can communicate:

As soon as any communication between human beings takes place, social systems arise. Because with each communication begins a story, which differentiates itself by selections which are interrelated to each other and in

which only one of many possibilities becomes reality (Luhmann, 1975:9).⁸

While Jürgen Habermas thinks about communication as an action and thus defines communication as a transmission of information, Luhmann defines communication as a self-referential system. Only communication can communicate (Luhmann, 1988: 884 If.) – with regard to the role of agents, this ultimately means also that the rational perspective on understanding of mediated messages has to be modified. As we already know from reception research, understanding of information does not depend on a variety of aspects. Thus, the establishment of meaning and cognition has, according to Luhmann, to be viewed as construction of reality and not as a reflection of reality.

b) The Individual and the Social

Habermas determines the relationship between the unique (individual) and the common (society) as a *relationship*, where *rationality* is the bridging concept to define the unique in the common *and* the common in the unique. The individual – the unique – is underlying social norms. These norms are the universal rules for the ideal speech situation. Luhmann calls this view naive, because individuals in his opinion cannot have both a personal and a social identity. To him individuals construct reality subjectively. Complying with this understanding, there are as many realities as cognitive systems. The viability of these realities can only be tested in concrete self-realisation, but not in proportion to or compared with a given reality or certain universal rules, which are independent from the individuals constructions of reality. Communication is not due to social norms and rules, but depends on the selection of information (cf. Rasmussen, 1993).

The differences between Luhmann and Habermas have finally consequences for the evaluation of communication: To Luhmann inter-subjective understanding is based on both consensus and conflict (Luhmann, 1996). Habermas, on the other hand, advocates the ideal speech situation based on inter-subjective consensus. He distinguishes communicative actions aiming at consensus from strategic and conflict orientated actions and ignores in this way that his own theory results from disagreements with other theories (cf. Cederstrøm, 1993: 117) .

As mentioned earlier, Luhmann sees the mass media as playing a central role in the interplay between systems. The self-reference of communica-

tion is founded on an arsenal of topics and concepts which have been established in and by earlier communication. On this background, culture can be defined as a knowledge about orientations that directs processes of selection. All this leads towards new central questions in media and communication research:

How do the mass media construct reality? Or, to put it in another way (and related to self-reference): How can we (e.g. as sociologists) describe the reality as their construction of reality? This does not mean: How do the mass media distort reality in the way they reflect it? This would presuppose an ontological, a real, an objective access to reality that can be recognised without construction. . . . Scientists can, of course, be of the opinion that they know the reality better than the one shown in the mass media that is obliged to popularisation. Yet this can only mean that one is comparing its own construction with another one (Luhmann, 1996:20).

It is not the task of communication and media research to criticise communication from the perspective of questionable universal rules, but rather to observe and analyse media constructions of reality as well as those collective and social schemes of understanding that are behind these constructions (Luhmann, 1996:193). Cognitive schemes are the instruments of oblivion and learning and make structural coupling of mass media communication in circular processes possible. The understanding of mass media depends on cultural schemes, (re-)produced by the media self.

When communication is no longer seen as the transmission of information, the classical models and theories of communication deriving from the positivist or the critical tradition must obviously be re-evaluated from the constructivist perspective. This perspective basically distinguishes between three historical stages of development for media theories (e.g. Hünneken, 1995). The first stage produced theories about the single media (e.g. film theory, radio theory, theories of the press). The second stage contained communication theories taking account of the immediate context of a communicative event (e.g. the division between mass and interpersonal communication). The third stage, of course, comprehends system theoretical media theories emphasising the global question about the mediated conditions for social actions and social reality. This group of theories is holistically orientated and can be labelled as “media culture science”.

“Radical Constructivism” had a decisive influence in sketching out the ground pillars of such a media cultural science. Thus, the central ideas and concepts in “Radical Constructivism” will be presented in the next passage.

2. Step: Perspectives on Communication in Radical Constructivism

Referring to Niklas Luhmann’s system theory and inspired by several other constructivist thinkers (e.g. Carl Friedrich von Weizsäcker, Gerhard Roth, Heinz von Foerster, Ernst von Glasersfeld), a group of researchers around Siegfried J. Schmidt developed a new approach to communication based on constructivism. In this approach Schmidt et. al. attempt to apply Luhmann’s rather abstract and generalised concept of self-reference on the middle range level of empirical communication research (Schmidt, 1996:4f).

The first programmatic introduction to communication science or media culture science was a series of educational programmes on German radio about media, communication and constructions of reality (DIFUT, 1991/1992), followed by the comprehensive publication *Die Wirklichkeit der Medien* (Merten, Schmidt & Weissenborn, 1994). The very idea of this introduction is to view the media and communication in general as mediators in an almost symbiotic relationship between the individual and the social, where cognitive schemes play the crucial role in mediation processes:

As socialised members of societies and cultures, cognitive systems acquire experiences in consensual domains with other living systems. These consensual domains constitute, and are in turn maintained by language and collective knowledge in the symbolic orders of a culture which constitutes, and is in turn maintained by communication. The operation called “construction of realities” thus takes place in individual cognitive systems according to the socio-cultural orientations which regulate, reproduce and evaluate communication and interaction...Media serve as instruments of socialisation and have an important impact on the staging and communicating of emotions. We learn from the media how to live and how to die. Media shape the relationship between culture and memory, between social and cultural differentiation and de-differentiation (Schmidt, 1997a).

Radical Constructivism's most important argument for an orientation towards cognitive systems in media and communication research is, that both social and media realities are subjective constructions, making the repetition of phenomenological processes impossible. Thus social reality cannot be recognised, and social phenomena, such as communication processes, cannot be understood *qua* linear or causal models of transmission, but only by using circular models based on selection (distinction) and self-reference (self-organisation). The analysis of a social system (e.g. the media) can only be done in deference to other social systems. Finally, the analysis of media offers cannot – as in the hermeneutic and the semiotic tradition – be done on their own conditions *per se*, but only in consideration of and deference to the concrete systemic context media offers (Schmidt 1997b:3£).

The context orientation of these basic assumptions become obvious in the definition of cognition, communication, culture and media as dimensional sub-systems, which constantly determine, condition and influence each other (Schmidt, 1996:7). Consequently, each communication analysis has to take account of each of those four dimensions and with regard to topics like informational content, knowledge, understanding, sense and meaning. Such a holistic analytical design requires also both a structural and a genealogical/historical perspective. Not to be understood as if each communication analysis has to comprehend an extensive analysis of each single aspect of each of the four dimensions. Instead each communication analysis has to argue for and reflect on its selective processes on each of the dimensions.

An understanding of communication as the transmission of information and reproduction of intended meanings is on the background of these assumptions and this analytical design no longer possible. The ideas of causality and linearity lying behind classical communication models are replaced by the concepts of plurality and diversity as the jumping-off point of any analytical reflection. Not misunderstandings, but rather the analysis of how communication succeeds at all despite the independence and closure of systems – becomes the focus of communication research.

Merten (1993:189ff.) argues that the linear understanding of communication can be referred back to Aristoteles, whose ideas have been based on absolute and classifying categories instead of relative and relational categories. Aristotelian Rhetoric introduced intentions and causality into our understanding of communication and both aspects are re-

flected in stimulus-response approaches. In addition, reception studies, which in their most outraged version divide the different parts of communications processes totally from each other and thus unable to explain the co-relationship between communicative agents *qua* media offers, also appear on this background as a reductive perspective.

The constituting principles of stimulus-response thinking – “proportionality”⁹, “causality”¹⁰ and “transitivity”¹¹ become in a constructivist approach to communication replaced by the principles of selectivity, reflexivity and emergens. Emergens can be understood as a process, in which new qualities arise on macro-level because of interactions on micro-level. These new qualities cannot be explained by the individual aspects characteristic in terms of transmission or causality, but are nevertheless a result of the interplay between these individual aspects. For that reason understanding presupposes a reflexivity, making allowance for those processes of selection that constitute communication (Schmidt, 1997b: 15).

Many media practitioners love to define themselves as the fourth power in state. According to their self-images they believe in their duty and ability to mediate real and concrete information (transmission, factual reports) about persons, things and actions to their audience (proportionality), which through these reports obtain an idea about what is going on in the world (causal effect). A constructivist approach on communication views the role of the media differently: Media mediate in first place (selected) meanings to meet certain already existing expectations in their audience. These meanings from media offers and expectations of the audience are melted together to ideas, images and schemes of things (emergens). In this way the media establish relations between the expectations on the part of the audience and those fictional images they produce. Thus talking about the reflection of social reality in mass media cannot be the point. Indeed, media is at best only able to produce a communicative coherence between social and media reality. Still, this kind of coherence will always at least be partly based on fiction.

To produce a media offer that is able to gain consent the product has to comply with social expectations to semiotic operations, i.e. it has to take account of common conventions and common sense knowledge. This normative knowledge is – from an evolutionary point of view social knowledge resulting from communication, which – from a structural

point of view – is constantly tested and reassured in communication (Schmidt, 1996:5).

Media please and satisfy the cultural expectations of their audience by using cognitive schemes and images they produce by themselves. Here we find the structural coupling between cognition, media, communication and culture – and the very difference in relation to classical understanding of media and society. In summing up, we can with reference to Merten (1993:194f.) underline four advantages of such an approach to communication:

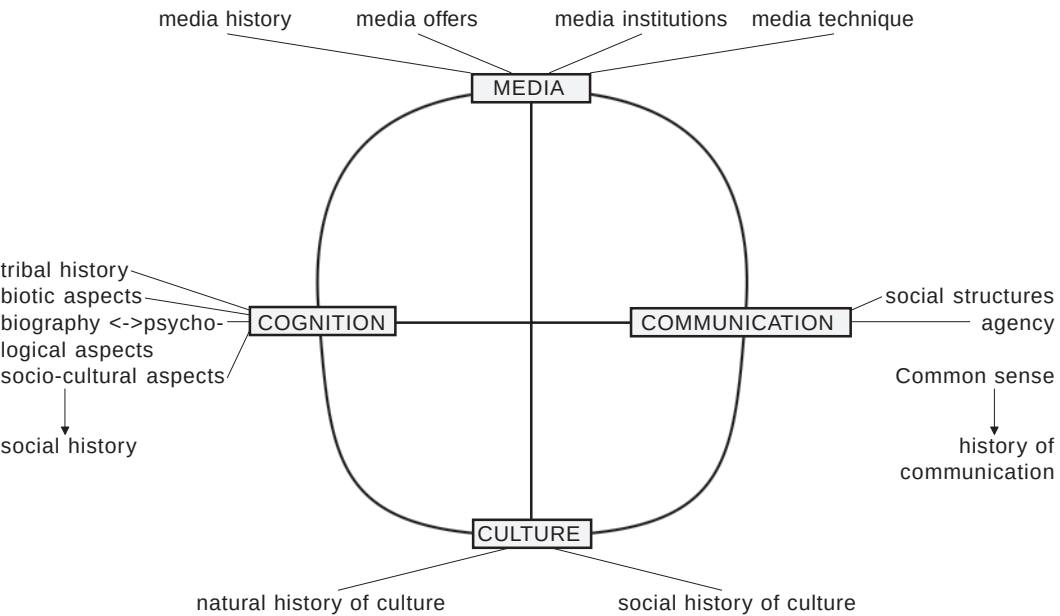
- 1) Systems are based on reflexive structures. This enables the analyst to work without causal assumptions (non-causality problem).
- 2) Systems can exist in different states (e.g. as organisms, technical systems, organisations and institutions). Findings and insights on one state can be fruitful for all other states (heuristic potential).
- 3) Systems in different states can be related to each other (relational potential).
- 4) Communication stimulates and stabilises all other social systems – and societal systems in particular (emergens potential).

The coupling between cognition, media, communication and culture lead necessarily to an understanding of media and communication science as *media culture science*, which has the task to study the complex inter-relationship and interaction between the four dimensions cognition, communication, culture and media. These four dimensions cannot, of course, be dealt with equally comprehensively, extensively and thoroughly as is usual in the already existing specific branches and disciplines of science. Thus selections have to be made with reference to knowledge, understanding, information and sense. An analysis in media culture science comprehends i.e. selective partial analysis of the cognitive, cultural, structural and mediating aspects of communication and their interplay. See Figure 1.

According to Schmidt (1997b:42) such a media culture science focuses on four global areas of interest, namely media epistemology, media history, media culture history and research on intercultural communication. These areas of interest can be described in detail as follows:

- *Media epistemology*, studies diachronic and synchronic possibilities for cognitive and communicative constructions of reality in specific media systems or media networks and hybrids.

Figure 1.

Source: Schmidt, 1997b:5.

- *Media history* studies the history of communication, technology and mentality with topics such as “war and media technology”, “media and economy” and “media and the public space”.
- *Media culture history* studies (re-)constructions of co-evolution of the media, of communication and of cultural programmes as instruments of social reproduction. Typical topics of this research are the history of media art or “media and modernisation”.
- *Research on intercultural communication* studies the interaction between cultures, cultural differentiation, colonisation, identities, etc.

These four global areas, which anticipate the agenda of future research in media culture science and are a consequence of the theoretical assumptions of Radical Constructivism, have, of course, raised an intense debate. After all, such a frame for future research also delimits the area of media and communication studies. In the following section I will give a critical review of the main arguments in this debate.

3. Step: The Debate about a Constructivist Approach on Communication

Three types of reactions on constructivist ideas can be identified among German communication and media researchers: most German scholars appear to find this new theoretical perspective that convincing so they have chosen to work from this platform on their own. The most negative reaction came from the well established centre of communication research at the University of Mainz which traditionally was orientated towards American research and which also for years had been the basis of the school of research around Elisabeth Noelle-Neumann. Here most scholars with professor Hans Mathias Kepplinger insist that media have to transmit reality to their audience. This group of scholars meets – although under different political conditions – critical researchers from the political left insisting on the critical ideological perspective in communication analysis. Meanwhile, both positions appear to be rather weak in the scientific discourse.

Another position is a more moderate critique which attempts to incorporate some of the central ideas of the constructivist approach into the traditional understanding of communication and the role of mass media in modern society. Perhaps the most prominent representative for such a position is Günter Bentele, professor at Germany’s oldest institute for communication studies at the University of

Leipzig (founded in 1916). Bentele, who is also the chairman of the German Association for Communication, distinguishes basically between a realist and a constructivist perspective in the current paradigm of communication research (Bentele, 1993:156ff.).

The realist position considers the comparison between social reality and journalistic description of social reality as possible, whereas the constructivist perspective denies that social reality is the grounding for journalistic work. According to Bentele, this position is a challenge for all research, and he criticises it in order to create simplified polarizations that are even trivial and inconsistent. Trivial he calls the constructivist assumption that all differentiations are not real, but the working result of the analyst; inconsistent he calls the claim of the constructivist school to present a “true” or “right” theory, whereas this very perspective at the same time denies truth or objectivity as criteria for human cognition (ibid.:162). On the background of his critique, Bentele presents his own “reconstructivist” approach:

Radical Constructivism, applied in communication science, (cf. Merten/Schmidt/Weischenberg, 1994) rejects the possibility of distortions between social reality and the representation of it in the media with the central argument that reality (not only media reality) is a – although not any – subjective construction and that social reality cannot be recognised. From a **re-constructivist** approach in communication research against such a position can be argued: Both levels of reality, the directly accessible social reality and the likewise directly accessible media reality (...) can be compared with each other, so that there can be drawn conclusions regarding common and similar structures, regarding deviations, differences and contradictions between these two levels of reality (Bentele, 1993:66).

Bentele also claims that Radical Constructivists narrow the possibility to criticise journalists because they, as a result of their basic assumptions, necessarily reject a distinction between entertainment and high quality journalism (ibid.:161ff.). His own re-constructivist approach should be understood as a mediating perspective between the realist and the constructivist position that

... on the one hand certainly does not theoretically assume representations and neither misunderstands the normative aim that news

have to depict reality adequately and equivalently, but on the other side neither falls for a naive constructivism, not seeing at the ultimate end that news despite and through all subjective aspects and rules of constructions describes reality (ibid.: 166).

According to Bentele, such a perspective on communication enables the analyst of public communication processes to take account of the fundamental principals of observation and cognition (as selection, perspective and construction) and also to compare the mediated reconstruction of reality with social reality itself. Conclusively, the analyst can evaluate how (exact) the mediated re-construction of reality matches, represents or distorts social reality – which to Bentele still appears to be one of the main tasks for media and communication studies (ibid.: 171).

In this sense Bentele offers a Solomon-like “both. . . and”-answer to the introductory question asked from the constructivist perspective, namely: “Do the media represent reality or do they construct reality?” (Merten, Schmidt & Weischenberg, 1994: Introduction). Whereas Bentele points at the analysis of the concrete setting and context of a communicative event to find an answer to this question, the constructivist scholar Schmidt rejects this Solomon-like attitude. According to him, Benteles approach still requires an authority able to decide whether the media representations of social reality are adequate or distorted (Schmidt, 1993:116). Bentele responds here that he is not referring to a hypothetical reality which is independent from the analyst or observer. To him, reality is a rather pragmatic than a ontological term. The discussion stops at this stage and appears, as far as I can see, to be in a temporary backwater.

Final Comments

The presentation of some of the major thoughts framing a constructivist approach to communication have hopefully already indicated, how its theoretical assumptions are able to respond to the general problems and areas of concern in current communication studies, mentioned in the beginning of the article. The system theoretical departure point offers qua the concept of differentiation a perspective enabling to scope and observe, to describe and to analyse current changes in mediascape (e.g. the debate about public service-tv) scientifically.

The self-limitations of reception studies are lifted away by focusing on cognitive schemes and

cultural patterns. These schemes and patterns direct individual receptions of media offers and are – from an analytical point of view – mediating concepts between the dualism between micro and macro as well as between the clean-cut analytical separation of the basic elements of communication (text production, the text itself, text reception).

Furthermore, the schism between linear models of communication from the text producers point of view, enabling practical communication planning, and semiotic (circular) models of communication from the analytical point of view, can be deleted by focusing on cognitive and cultural schemes. By proposing a holistic approach, constructivists aim not only at the immediate context of communication but also at its larger social context, where the traditional principles of proportionality, transitivity and causality are replaced by the principles of selection, reflexivity and emergens.

With reference to the analysis of media discourses the constructivist approach offers an attractive alternative to traditional theoretical perspectives on communication. The interpretation of media discourses is no longer based on a comparison between the analysts own (allegedly and ostensibly more true) constructions of reality and the constructions of reality in the media, resulting in a critique of the media for distorting reality. The media have no longer the task to represent reality at all – basically because they would never be able to do so. Thus the analysis of constructions of reality in the media appears rather to be an analysis of those cognitive schemes that reproduce cultural images and thus also reproduce a plurality of constructions of reality. At the same time Radical Constructivists defend themselves against the reproach of arbitrariness, especially with regard to the ability of individual agents to decide freely, how media discourses can be interpreted:

Observations will still – first of all in functional differentiated societies - depend on discourses, i.e. connections of knowledge and themes and their specific genres, patterns of presentations and argumentation... The individual agent is so to speak a meeting place for all limitations and not an autonomous or even arbitrary producer of meaning and sense (Schmidt, 1994:13).

On the other hand, constructivist communication theory has to clarify its position towards the ethical consequences of such a theoretical stand. If the content of media texts is reality on its own terms and based on its own systemic rules and mechanisms,

and if media no longer can be blamed for not representing social reality, new questions concerning the political consequences for the role of the media in democracy and public space arise. Furthermore, the traditional ground for an evaluation of media offers (e.g. news) disappears.

In particular I would argue that the current frame for a constructivist communication theory is short of a conceptualisation of the role of the text, its form and content, in the communication process. There are no models explaining how to analyse text and discourse from a constructivist perspective. In this sense the often criticised lack of empirical foundation of systemic and constructivist theories seems quite justified¹². I recognised this weakness myself, when I tried to apply the constructivist perspective in the analysis of my own data and experienced that the viability of the theory in terms of concrete ana-

lytical tools e.g. models and methods for empirical studies is still rather insufficient. This is especially surprising due to the fact that constructivism can be seen as a perspective on social reality that underlines the linguistic and discursive nature of social, political and cultural phenomena.

Further work on these aspects will in my opinion develop the constructivist perspective to a competitive approach to traditional linear or circular modelling of communication by offering a convincing frame to grasp current tendencies and areas of concern in media and communication studies. In this sense, a constructivist communication theory should not be considered as an entirely new paradigm, but should rather be seen as a widening frame for the analysis of communication, implementing earlier perspectives (e.g. the hermeneutical perspective) into a complex and holistic approach.

Notes

1. I would like to thank Professor Siegfried J. Schmidt for his kind professional advice and help during this research visit. The dissertation mentioned is intended to be finished at the end of 1998.
2. As a result of the general education reforms in the 70s communication research in Germany differentiated into several research disciplines (journalism, media economy, media pedagogy, film- and tv-research, communication politics, public relations, intercultural communication etc.) – mostly with their respective courses of study. Whereas there have been 10 professorships in communication in all during the 70s, there are about 100 chairs in Germany today.
3. Beside general introductions and discussions in social philosophy (e.g. Thyssen 1991, 1994; Jacobsen 1992), in Denmark in particular theology (e.g. Götke, 1997), organisational studies (e.g. Dahler-Larsen, 1998) and pedagogic (e.g. Cederstrøm. Qvortrup ~ Rasmussen, 1993) have put their attention on (Luhmanns) systemic thinking. In Norway, different aspects of the approach have been discussed among sociologists in the journal "Sociologi" (e.g. Rasmussen, 1996; Jonhill, 1993) on, and in Sweden Sverre Moe (1995) has introduced Luhmanns theories.
4. Reckwitz ~ Sievert (1997:5f.) distinguish between two basic groups of approaches:
 1. A system orientated constructivism which links the basic idea of a symbolic construction of reality with different versions of autopoietic and self-referential system theory.
 2. An action orientated, interpretative social constructivism, which links the basic idea of a symbolic construction of reality to collective meaning potentials in schemes of social action.
 In other words: While reality is constituted by independent and self-referential systems according to system orientated constructivists, social constructivists argue the social agents constitute reality by their actions which are based on a plurality and diversity of cognitive and cultural schemes.
5. Cf. Thyssen (1991) for a further discussion of the Habermas-Luhmann relationship (and their respective references to Talcott Parsons).
6. Luhmann uses "media" in a different and more general sense, referring to any device to communicate and distinguishing between language as the basic medium for understanding, distributing media (e.g. print, tv, radio) and other symbolic media, e.g. power as a political medium or money as an economic medium (cf. Thyssen, 1991). When speaking about the media in this article, I refer to "the media" as a term in communication studies to denote distributing media.
7. By claiming so, Luhmann turns his back on his former teacher Talcott Parsons, who believes that social systems are rooted in stable value patterns. The break with Parsons happened when Luhmann turned his interest towards theories of complexity and the concept of autopoiesis (Qvortrup, 1993:29). Theoretical inspiration about selfreferential and autopoietic systems he aquired from the Chilean neuro-biologists Humberto R. Maturana and Francisco J. Varela. Their theory applied to a sociological perspective leads to the notion of the

impossibility of communication between human beings, because their brains or conscious minds are unable to communicate. Thoughts and opinions cannot be transmitted in the same way as e.g. letters or a tv-show and only communication can communicate.

8. All quotations from non-English sources are translated by the author of this article.
9. Proportionality is here defined as the equal transmission of information quantities. Research on the effects of communication is trying to measure those quantities.
10. Causality refers to the earlier mentioned principle in Aristotelian rhetoric which presupposes that each action has concrete causal effects. Stimulus-response-theories are mainly based on this rather mechanical slip trying to explain reality directly and linear by causes and effects (representational theories).
11. Transivity refers to the transfer of information via a medium.
12. Qvortrup (1993:43-44) defends the lack of empirical depth in system theory with the argument that empirical phenomena are taken even more serious in system theory than in any other theory, because they are not just taken for granted. Thus system theory does not just study which phenomena exist (what?), but primarily the reason for their existence first (why?).

References

- Baacke, Dieter & Kubler, Hans-Dieter (1989) Medienforschung zwischen Stagnation und Innovation. In: *Qualitative Medienforschung. Konzepte und Erfahrungen*. Tübingen, Max Niemeyer Verlag, pp. 8-71.
- Bentele, Günter (1993) Wie wirklich ist die Medienwelt? In: Bentele, Günter & Rühl, Manfred (Hsg.) (1993) *Theorien öffentlicher Kommunikation*. München, Ölschläger, pp. 152-174.
- Cederstrøm, John (1993) Den åbne, ligeværdige dialog – mellem lukkede sociale systemer? In: Cederstrøm, John, Qvortrup, Lars & Rasmussen, Jens: *Læring, samtale, organisation – Luhmann og skolen*. København, Unge Pædagoger, pp. 23-62.
- Dahl, Henrik (1994) Nogle kritiske spørgsmål til receptionsanalysen. In: Højbjerg, Lennard: *Reception af levende billeder*. Odense, Akademisk Forlag.
- Dahler-Larsen, Peter (1998) *Den rituelle refleksion – om evaluering i organisationer*. Odense, Odense Universitetsforlag.
- Diff – Deutsches Institut für Fernstudien an der Universität Tübingen (1991/92) *Funkkolleg Medien und Kommunikation, Konstruktionen von Wirklichkeit*. Einführungsbrief und Studienbriefe 1-10, Weinheim/Basel.
- Ekecrantz, Jan (1997) Medier, kommunikation och social kritik. *Nordicom Information* 20(1998)3. Rapport från 13. Nordiska Konferensen för Massekommunikationsforskning, pp. 11-16.
- Fornäs, Johan (1997) Digitala gränsland. Identitet og interaktivitet i kultur, medier och kommunikation. *Nordicom Information* 20(1998)3. Rapport från 13. Nordiska Konferensen för Massekommunikationsforskning, pp. 25-28.
- Gripsrud, Jostein (1997) Ti år i bransjen. Fortid, samtid, fremtid. *Nordicom Information* 20(1998)3. Rapport från 13. Nordiska Konferensen för Massekommunikationsforskning, pp.17-23.
- Gøtke, Povl (1997) *Niklas Luhmann*. Frederiksberg, Anis.
- Habermas, Jürgen (1981) *Theorie des kommunikativen Handelns*. (2 Bd.) Frankfurt a.M. Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen (1962) *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Neuwied, Hermann Luchterhand Verlag.
- Holzer, Horst (1994) *Medienkommunikation. Eine Einführung*. Opladen, Westdeutscher Verlag.
- Høyer, Svernik (1991) According to Media Research – Does Mass Communication Work? In: Rønning, Helge & Lundby, Knut (eds) *Media and Communication. Readings in Methodology, History and Culture*. Oslo, Norwegian University Press.
- Hünneken, Annette (1995) Medientheoretische Spiegelkabinette. Ein Begriff wird Theorie. *TightRope* 1/95.
- Jacobsen, Jens Christian (1995) *Autopoeisis: En introduktion til Niklas Luhmanns verden af systemer*. København, Politisk Revy.
- Jensen, Jens F. (1997) Kommunikationsforskning efter Mediasaurus'en? Digital konvergens, digital divergens. *Nordicom Information* 20(1998)3. Rapport från 13. Nordiska Konferensen för Massekommunikationsforskning, pp. 29-44.
- Jonhill, Jan Inge (1993) Teori med sprangstoff – en introduktion til Niklas Luhmanns sociologi. *Sociologi i dag* 23(1993) 2-3, pp. 103-115.
- Kivikuru, Ullamaja (1997) Finns det kommunikationsforskning? *Nordicom Information* 20(1998)3. Rapport från 13. Nordiska Konferensen för Massekommunikationsforskning, pp. 5-10.
- Kneer, Georg (1996) *Rationalisierung, Disziplinierung und Differenzierung. Sozialtheorie und Zeitdiagnose bei Habermas, Foucault und Luhmann*. Westdeutscher Verlag, Opladen.
- Luhmann, Niklas (1996) *Die Realität der Massenmedien*. 2. erweiterte Auflage. Opladen, Westdeutscher Verlag.
- Luhmann, Niklas (1991) *Soziale Systeme. Grundriß einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt/M, Suhrkamp (4.Auflage).
- Luhmann, Niklas (1987) *Soziologische Aufklärung* 4. Opladen, Westdeutscher Verlag.
- Luhmann, Niklas (1975) Interaktion, Organisation, Gesellschaft. In: *Soziologische Aufklärung* 2. Aufsätze zur Theorie der Gesellschaft. Opladen. Westdeutscher Verlag, p. 9 ff.

- Maletzke, Gerhard (1972) *Psychologie der Massenkommunikation*. Hamburg.
- Merten, Klaus; Schmidt, Siegfried J.; Weischenberg, Siegfried (1994) *Die Wirklichkeit der Medien. Eine Einführung in die Kommunikationswissenschaft*. Opladen, Westdeutscher Verlag.
- Merten, Klaus (1993) Die Entbehrlichkeit des Kommunikationsbegriffs – Oder: Systemische Konstruktion von Kommunikation. In: Bentele, Günter & Rühl, Manfred (Hsg.) (1993) *Theorien öffentlicher Kommunikation*. München, Ölschläger, pp. 188-201.
- Moe, Sverre (1995) *Sosiologisk betragning*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Noelle-Neumann, Elisabeth (1974) Die Schweigespirale. Über die Entstehung der öffentlichen Meinung. In: E. Forsthoff & R. Hörstel (Hrsg.) *Standorte im Zeitstrom. Festschrift für Arnold Gehlen*. Frankfurt a.M, Suhrkamp.
- Rasmussen, Jens (1993) Læring og socialisation i skolen. In: Cederstrøm, John, Ovortrup, Lars & Rasmussen, Jens: *Læring, samtale, organisation – Luhmann og skolen*. København, Unge Pædagoger, pp. 65-100.
- Rasmussen, Terje (1996) Samfunnets resikable møte med fremtiden. *Sociologi i dag*. 26(1996)1, pp. 23-44.
- Reckwitz, Andreas & Sievert, Holger (Hrsg.) (1997) 'Konstruktivismus' und Sozialtheorie. *Interdisziplinäre Beiträge zu Stand und Anwendung system- und handlungstheoretisch orientierter Konzepte*. Working Paper zur Vorbereitung eines Forschungskolloquiums der Studienstiftung des deutschen Volkes vom 17.-21.2.97. Benedictinerabtei Gerleve.
- Rusch, Gerhard & Schmidt, Siegfried J. (Hg.) (1993) *Konstruktivismus und Sozialtheorie*. Frankfurt a.M, Suhrkamp.
- Schmidt, Siegfried J. (1997a) New Definitions of Reality. In: *Culturelink*. pp. 129-134.
- Schmidt, Siegfried J. (1997b) *Die Welten der Medien*. Wiesbaden.
- Schmidt, Siegfried J. (1996) Konstruktivismus als Medientheorie. Siegen, LUMIS.
- Schmidt, Siegfried J. (1994) Die Wirklichkeit des Beobachters. In: Merten, Klaus; Schmidt, Siegfried J.; Weischenberg, Siegfried (1994) *Die Wirklichkeit der Medien. Eine Einführung in die Kommunikationswissenschaft*. Opladen, Westdeutscher Verlag, pp. 3-19.
- Schmidt, Siegfried J. (1993) Kommunikation – Kognition – Wirklichkeit. In: Bentele, Günter & Rühl, Manfred (Hsg.) *Theorien öffentlicher Kommunikation*. München, Ölschläger, pp. 105-118.
- Qvortrup, Lars (1993) Skolen som kommunikation og organisation – en introduktion til nogle grundbegreber i Luhmanns teoretiske system. In: Cederstrøm, John; Ovortrup, Lars & Rasmussen, Jens: *Læring, samtale, organisation – Luhmann og skolen*. København, Unge Pædagoger, pp. 23-62.
- Thyssen, Ole (1994) *Kommunikation, kultur og etik*. København, Handelshøjskolens Forlag.
- Thyssen, Ole (1991) *Penge, magt og kærlighed*. København, Rosinante/Munksgaard.

The debate in *Die Zeit*

- Silbermann, Alphons: Marottenhafte Wichtigtuerei. Ein Abgesang auf die deutsche Medien- und Kommunikationswissenschaft. *Die Zeit*, 13.12.96.
- Neverla, Irene: Ein Kind der Bildungsreform. Warum die deutsche Kommunikationswissenschaft durchaus Zukunft hat. *Die Zeit*. 24.01.97.
- Ruß-Mohl, Stephan: Das Fach ist durchaus leistungsfähig. Aber die Kommunikationsforscher müssen noch kommunizieren lernen. *Die Zeit*. 30.01.97.
- Bentele, Günter: Das Fach ist höchst attraktiv. Und es produziert kaum Arbeitslose. *Die Zeit*. 30.01.97.

Ny litteratur

Erling Bjurström: Högt & lågt: smak och stil i ungdomskulturen

*Umeå, Boréa 1997, 624 s. (Doktorsavhandling,
JMK, Stockholms Universitet)*

Hvad gør man med en bog, der allerede i sin såkaldte ouverture åbner med at stille spørgsmålet: Hvad er kultur? Så er niveauet og ambitionen ligesom antydet. Erling Bjurströms (EB) disputats er en ambitiøs afhandling, og lad mig allerede nu slå fast, at den stort set indfrier sine ambitioner.

Afhandlingen består af tre hoveddele. Del 1 behandler ungdomskultur-forskningens historik fra begyndelsen af vort århundrede og frem med vægt på Birminghamskolen og de teoretikere, som også bliver ledende for den videre fremstilling; Habermas og Bourdieu, samt i mindre omfang Ziehe og Foucault. Men også feministiske og etniske teorier samt postmoderne kulturteori (samlet under overskriften "adskillelsens diskurs"). I del 2 spores teorier om smag og stil systematisk fra Veblen og Simmel til Bourdieu, og der gives en exposé om udviklingen af distinkte ungdomskulturer i Sverige og deres stiltræk. I denne del introduceres afhandlingens centrale teoretiske begreber, hvor navnlig forholdet mellem stilisering og stil er væsentligt, det vil i kort form sige forholdet mellem stilprocesser og stilprodukter. Der skelnes ligeledes mellem, hvad EB betegner som æstetisk stil, og hvad han betegner som social stil, hvilket svarer til begrebet livsstil i andre traditioner (s. 183n). Denne skelnen siges at bero på konteksten. Ligeledes behandles ungdomstilenes vigtigste institutionelle kredsløb, nemlig medierne og markedet ("varufieringen" af stilene).

I del 3 analyseres afhandlingens empiriske materiale. Fokus for den empiriske undersøgelse af stil og smag er unges musikkultur. Det er et velvalgt fokus, fordi det ofte udgør et overgribende perspektiv i unges egen forståelse af deres kulturer. Dels kvan-

titative metoder (spørgeskemaer til gymnasieelever i Göteborg og Gävle), dels kvalitative metoder (interviews med et mindre antal unge i Stockholm, samt essays skrevet af gymnasieelever i Göteborg). Ud fra de empiriske resultater diskuteres det, hvorledes adskillelserne og udvekslingerne ser ud mellem forskellige smagshierarkier hos svensk ungdom i dag.

Overordnet vurdering

Dette er en vægtig afhandling på flere måder. Først og fremmest rent *fysisk*. Totalt er den på 624 sider skrevet med punkt 10 og med næsten 3 000 enheder pr side. Omsat til normal bogopsætning svarer det til en afhandling på næsten 1 100 sider. Der er ikke noget index, hvilket gør den mindre brugbar for den almindelige læser, som måske ikke læser fra perm til perm. Og folk over 45 år må nok advares mod at give sig i kast med afhandlingen, hvis lille punktstørrelse gør den uhyre vanskelig at læse. Jeg har overvejet, om dette layout muligvis rummer en særlig hensigt fra forfatterens side: det er måske en slet skjult hentydning til, hvornår man evt. bør ophøre med at udforske unges kulturformer!

Afhandlingen er også vægtig i sin *videnskabelige tilgang*. Den er på omgangshøjde med internationale tendenser i kultur- og medieforskningen, og den bidrager på en original måde til disse tendenser. Det viser sig i EBs forsøg på at kombinere proces- og produktanalyse; det viser sig i hans integration af et bredt spektrum af teorier i den samlede analyse, hvor ikke mindst hans evne til at integrere feministiske teorier og perspektiver er usædvanlig for en mandlig forsker og derfor slående. Afhandlingens internationale tilgang og bidrag viser sig endvidere i EBs teoretiske optik: han stiller skarpt på en intersubjektiv dimension, altså på et analytisk mesoniveau, der ligger mellem mikroanalysen, hvor man ofte fokuserer på individuel variation, og makroana-

lysen, hvor man ofte fokuserer på meget overordnede udviklingstræk.

Endvidere er afhandlingen vægtig i sit *indhold*. Set i et overordnet perspektiv kendetegnes den af et stort overblik over og indsigt i stort set alle væsentlige områder inden for nyere og til dels ældre ungdomskulturforskning, en forskning som EB på nordisk plan selv i høj grad har medvirket til at opbygge og præge i de sidste 15 år.

Det teoretiske overblik og den empiriske indsigt er koblet med stor analytisk stringens. EB evner at kombinere både kvantitative og kvalitative tilgange til det empiriske materiale på en måde, som mange forskere i dag taler om, men få faktisk udfører. Til den analytiske stingens hører også en velsignet grad af teknisk præcision: vi får nøjagtige referencer – ikke akademisk *namedropping* med almen henvisning til navn og årstal.

Endelig er afhandlingen vægtig i sine *epistemologiske perspektiver*. EB formår at få ganske separate videnskabelige diskurser bragt på talefod og i produktiv dialog med hinanden. Denne dialog er et fint vidnesbyrd om de muligheder for nye indsigter, der ligger i at betragte ungdomsforskning som et tværvidenskabeligt felt og ikke en særlig underafdeling af samfundsvidenskaben. Måske fordi afhandlingen netop bringer forskellige teoridannelser på talefod, fordres en høj grad af refleksivitet om forskerens nødvendige delagtighed i det, han eller hun undersøger. En sådan refleksivitet gennemsyrrer hele fremstillingen – den er ikke begrænset til de obligatoriske metodeovervejelser. Tilsammen vidner dette om en forsker med solid videnskabelig tyngde. Som allerede det indledende spørgsmål antydede, så har vi her at gøre med en usædvanlig moden afhandling.

Den encyklopædiske metode

Afhandlingens tyngde udgør som nævnt en stor videnskabelig styrke. Men går man lidt tættere på substansen i afhandlingen – og det er det, jeg vil gøre nu – så antyder dens omfang også andre sider. Det er jo frem for alt tydeligt, at vi her har at gøre med en forfatter, der har villet skrive *the book to end all books*: stort set alle væsentlige emner inden for moderne ungdomskultur- og populærkulturforskning bliver berørt. Og skønt afhandlingen bestemt ikke kan beskyldes for at være overfladisk, får man som læser til tider indtryk af at dykke ned i et videnskabeligt katalog, navnlig i den historiske del 1 og den teoretiske del 2. Erling Bjurstrøm gør nemlig brug af, hvad man kan kalde en encyklopædisk metode.

Encyklopædi er jo en sammensætning af to græske ord, nemlig *enkyklios* (kredsformet) og *paideia* (belæring), altså ”kredsformet belæring”. Det kan forstås på i hvert fald to måder. For det første, at det er en fremstilling der ”holder sig inden for videnskabens kreds”, som der står i min ordbog, altså en videnskabelig fremstilling. For det andet, at det er en fremstilling, der danner sit eget univers med et netværk af forbindelser mellem de mange enheder, en fremstilling der i den forstand peger tilbage på sig selv og kan komme til at mangle et udtalt perspektiv på, hvad der er relevant for emnet. Både i sin videnskabelighed og i sin lukkethed er EB’s metode encyklopædisk. Det giver afhandlingen sine store forcer, som jeg allerede har antydnet dem i min almene karakteristik. Men det er også paradoksalt nok også afhandlingens største svaghed. Jeg vil forholde mig til tre problemfelter, hvor jeg mener dobbeltheden i den encyklopædiske metode kommer til udtryk. De tre problemfelter vedrører hver af afhandlingens tre hoveddele:

- Det gælder fremstillingen af ungdomskulturbegrebets historik
- Det gælder analysen af stilbegrebet, som er det centrale teoretiske begreb i afhandlingen
- Det gælder forholdet mellem teoretisk og empirisk udsigelse.

I Ungdomskulturbegrebets historik

Vi kender alle den umulige litteraturanmelder, der kritiserer en bog for alt det, den ikke har med, frem for at forholde sig til det, der faktisk står. Trods den overhængende fare for at fremstå som ligeså umulig vil jeg for en stund indtage denne umulige position. Det skyldes helt enkelt, at det er en position, som den encyklopædiske metode umiddelbart selv lægger op til. Netop fordi EB kaster så mange bolde op i luften, og fordi han for de flestes vedkommende evner at holde dem i spændstigt spil, ja så animerer hans metode til en læsning, der søger mod de få bolde, der måske ikke kom med. Lad mig nævne en glemt bold, som for mig at se har afgørende betydning for afhandlingens begrebsdannelse.

Ungdomskultur-begrebet spores tilbage til tyskeren Gustav Wynekens bog fra 1914 *Was ist Jugendkultur?*, hvor begrebet anvendes som et utopisk kampbegreb. EB betoner meget rigtigt, at ungdomskultur-begrebet altså kommer fra dagligsproget, at det er et samlebegreb for en række forskelligartede tendenser og bevægelser, og at begrebet først lang-

somt bliver videnskabeliggjort, en videnskabeliggørelse, som EB giver Talcott Parsons æren for.

Med et fint overblik spores begrebshistorikken inden for samfundsvidenskaben, også inden begrebet får selvstændig videnskabelig status, for som det hedder s. 29 om mellemkrigstiden: ”även om det vid denna tid knappast går att urskilja en mer eller mindre klart avgränsad ungdomsforskning inom samhällsvetenskapen, behandlades specifika ungdomsproblem i ett flertal sociologiska studier och undersökningar”. At spore kimformer til begrebet giver mulighed for at følge udviklinger – og afviklinger – af bestemte aspekter og betydningsselementer. Så langt så godt.

Hvad der forekommer mindre vellykket er, at ungdomskultur-begrebets følges inden for en samfundsvidenskabelig diskurs, men fx ikke inden for en mere almen kulturhistorisk diskurs. Her har man jo også tidligt italesat ungdomsproblemer, ligesom det sker i samfundsvidenskaben – og også inden man har en egentlig ungdomsforskning. Et tydeligt og tidligt eksempel på en sådan kulturel diskurs er debatterne fra slutningen af 1800-tallet og frem om unge læsning – eller rettere om voksnes frygt for, at unge enten ikke læste eller læste det forkerte. Unge er nemlig tidligt del af og i visse tilfælde fokus for en populærkulturel diskurs om højt og lavt, en diskurs som EB imidlertid ikke følger historisk tilbage på noget empirinært niveau.

Ligesom det er tilfældet i samfundsvidenskaben, sker der en videnskabeliggørelse af ungdomskulturbegrebet – eller i hvert fald en mere systematisk behandling af ungdomskultur i forhold til en række kulturelle felter. Og den sker måske hurtigere her. Det kan man fx se i tidlige studier af film. Åbenlyse klassikere er her Emilie Altenloh's undersøgelse af biografgængere fra 1914 *Zur Soziologie des Kino* og i en del af de s.k. Payne Fund Studies fra USA i begyndelsen af 1930'erne. Herbert Blumers *Movies and Conduct* (1933) tematiserer indgående unges personlige erindringer om deres filmoplevelser – iøvrigt baseret på stile skrevet af bl.a. gymnasieelever, en metode, som jo også EB gør brug af. Altenloh var elev af Max Weber og Blumer var som bekendt en af pionererne i Chicagoskolen, hvis mikrosociologi senere danner en af de vigtigste inspirationskilder for Birminghamskolen. Ved at inddrage også mere kulturhistoriske felter kunne den videnskabshistoriske diskurs om ungdommen være blevet trukket længere tilbage i tid, og man kunne påvise vigtige diskursive dialoger mellem kultur- og samfundsvidenskab tidligt i århundredet.

Mest afgørende for selve afhandlingens videre teser er imidlertid følgende: ungdomskulturbegrebet

rummer i sig selv en dobbeltdiskurs, der både vedrører kultur og ungdom. Begrebets historie er derfor udsendt mellem en ungdomsoptik og en kultur-optik. Den spænding er central for forståelsen af begrebets kompleksitet, men det kommer først meget sent ind i EB's behandling af begrebet. Fordi afhandlingen primært følger et mere klassisk samfundsvidenskabeligt ”ungdoms”-spor i sin afklaring af ungdomskulturbegrebets historie, fører det til den fejlagtige slutning s. 49, at det først er på 1950'erne og 1960'erne, at ungdomskulturbegrebet bliver ”föremål för mer humanistiskt och kulturvetenskapligt inriktade analyser”.

Hvis EB havde været ligeså omhyggelig i sin historiske tilbageføring af ”kultur”-sporet som han er af ”ungdoms”-sporet i sin begrebshistorie, kunne han have koblet ungdomskulturbegrebets historie til første kapitels exposé om kulturbegrebets historie. Her nævnes det netop med henvisning til bl.a. den danske filosof Hans Fink, at kulturbegrebet er et ”hyperkomplekst” begreb, der rummer en æstetisk og en antropologisk dimension, altså en dimension, der fokuserer på det normative og på kultur som det fælles overfor en dimension, der fokuserer på det beskrivende og på forskellige kulturer. En sådan tilbagekobling kunne have givet yderligere belæg for EB's meget fine pointe om, at ungdomskulturbegrebet er et ”multidiskursivt begreb” (s. 58) – det svinger mellem at anskue ungdomskultur som et alment begreb og som et differentieret begreb.

Faktisk ligger der i denne pointe kimen til en grundlæggende kobling, nemlig at relatere udviklingen af begrebet ungdomskultur til det moderne – en kobling, som EB kun foretager *en passant*: s. 124f. beskrives forholdet mellem universalitet og differentiering som en af de centrale dobbeltheder i det moderne. Det sker med behørig henvisning både til Habermas (”differentiering og fortætning på samme tid”) og Fornäs (”universell differentiering”) – og så skriver EB ”Denne tankegang kan også apliceras på själva ungdomskulturbegreppet” (s. 125). Indeed it can, og det ville være en uhyre centralt spor at følge.

Behandlingen af ungdomskultur-begrebet er blot et eksempel på den encyklopædiske metodes egen dobbelthed: i sin altomfattende ambitioner fremdrager den uhyre interessante pointer og centrale teoretiske og empiriske koblinger, men mange af disse pointer forfølges ikke videre, fordi der skal nye bolde i luften. Som læser holdes man derfor ofte i en åndelig forlyst-situation, der ikke altid er befordrende for det videnskabelige udbytte. Man savner relevans-kriterier for en del boldes tilstedeværelse.

værelse, uanset at man nyder boldene, så længe de er i luften.

II Stilbegrebet

Afhandlingens centrale teoretiske begreb er stil- og smagsbegreberne, som er knyttet til hinanden som ydre og indre aspekter af samme symbolske forhold. Det begreb vil jeg derfor gerne opholde mig lidt ved. EB indkredser stilbegrebet ved hjælp af et reklameslog (s. 168): det er svært at definere, men let at genkende. Det kan man vel sige om stort set alle centrale begreber i livet – kærlighed, had, livet selv – måske dog fraset døden.

EB argumenterer overbevisende for at opdele stilbegrebet i hhv stilisering og stil. Det første henviser til de skabende processer, hvormed unge kombinerer forskellige stilelementer (s. 156: "en process som resulterar i stilproduktion"). Det andet til resultatet af disse processer. Med denne adskillelse – og det er EBs originale pointe – åbnes for en distance mellem proces og resultat, der gør det muligt for stilelementerne at cirkulere og dermed deles af andre. Med sine teorier om stil rykker EB blikket i retning af det processuelle med det formål at åbne for et analytisk felt i koblingen af proces og produkt. Herved ligger han på linje med en række – i bred forstand – hermeneutiske analyser i disse år, hvor man netop også forsøger at overvinde veletablerede dikotomier. Mest kendt er nok Giddens med sin *structuration theory*, men man kan også nævne franske feministers opgør med subjekt-objekt paradigmerne, eller antropologers kritik af modsætningen mellem positivisme og naturalisme.

Som læser ser man klare erkendelsesmæssige paralleller i afhandlingen til internationale tendenser. Derimod savner jeg en mere eksplicit diskussion af, hvorfor det er relevant at analysere netop stil. Side 152 nævnes det, at stil er blevet et kodeord i mange samfundsdiskurser. Men har det empiriske grunde – er stil blevet vigtigere, mere synlig for unge? Eller har det snarere teoretiske grunde – stilbegrebet synes at udgøre en bro mellem mikro- og makro-analyse, sociale og æstetiske tilgange?

Afhandlingen behandler ganske udførligt forholdet mellem stil, marked og medier. Således hedder det s. 249, at medialiseringen af stile dekontekstualiserer stilene, den rekontekstualiserer dem ikke – hertil kræves nye stiliseringsprocesser båret af nye sociale aktører. Det synes altså som om, EB forudsætter, at stilisering kommer tidsmæssigt før medialisering og kommerialisering. Men hvordan skal man indpasse opkomsten af punken i den model: I 1976 begyndte reklamemanden Malcolm McLaren i

London at markedsføre gruppen The Sex Pistols, og hermed lagde han grunden til punken. Den var altså fra starten en ungdomsstil, der var uadskillelig fra de kommercielle og mediebarne kredsløb. Afhandlingen undlader at afklare, hvorvidt der stadig er tale om, at stil opstår uden for vare- og mediekredsløbene og dernæst indoptages af disse. Eller kan stiliseringer skabes af fx MTV og indoptages i unges egne kulturelle sammenhænge? Fungerer stilproduktionen i givet fald anderledes?

Forholdet mellem social stil og æstetisk stil

Forholdet mellem social og æstetisk stil defineres s. 183 som: "en begrepslig åtskillnad som gör det möjligt at å ena sidan referera till stilar (eller stilelement) som fugererer som symboliska uttryck för individers livspraktik och å andra sidan till sådana som utgår från kompositionsregler inom estetiske genrer, och/eller resulterar i vad som intersubjektivt uppfattas som estetiske objekt eller uttryck."

Forskellen mellem social stil og æstetisk stil, siges det, er altså konteksten. Det understreges ligeledes, at det stiliseringsarbejde, der ligger til grund for æstetiske stile, er mere bevidst end i de sociale stile. Den ensidige vægt på konteksten fører for mig at se let til en radikal relativisering af æstetisk kvalitet: det er lige meget, hvad man gør, bare det bliver defineret intersubjektivt som æstetisk. Her savnes en afklarende diskussion af, hvorvidt, der er noget i stilelementerne selv, der tilsiger, at de bliver enten æstetisk eller social stil? Er der ingen forskel på de stiliseringsprocesser der ligger bag social og æstetisk stil?

Æstetik og kommunikation

Vanskeligheden ved at definere forholdet mellem social og æstetisk stil, siges det s. 156, ligger i problemet med at definere, hvad "som är eller kan betraktas som estetik" – altså hvad der er en æstetisk dimension. For at fremme en sådan afklaring gives en historisk udredning om, hvad der i Bourdieus forstand bliver "konsekreret æstetik", altså hvorledes et æstetisk felt historisk udskiller sig i samfundslivet som et specialiseret felt kaldet kunst. Spørgsmålet om, hvad der definerer en æstetisk dimension i livet, bliver altså besvaret ved at beskrive, hvad der udskilles som en æstetisk sfære/et æstetisk felt. Men herved skjules en fundamental dobbelthed i det æstetiske, en dobbelthed som spiller med i unges egen stilproduktion, som det også fremgår af EB's empiri. Det æstetiske er nemlig

både en social institution og en psykologisk og kulturel oplevelsesmodus. Og de to aspekter er ikke identiske.

EB's historiske udredning af det æstetiske felts udvikling er i for høj grad bundet til udviklingen af kunstens felt, eller den konsekrerede æstetiks felt. Han taler meget om den æstetiske sfæres relative autonomi ift den sociale sfære og om transformationer og overgange mellem de to sfærer (s. 167). Her ud fra skelner han så mellem unges æstetiske og sociale stile. Denne fremstilling minder i hvert fald mig om helt klassiske, marxistiske diskussioner om kulturens relative autonomi ift den økonomiske produktion (fx Brecht vs. Lukács).

Derimod udvikles æstetikken som oplevelses- og erfaringskategori ikke. Det er måske naturligt nok, eftersom det traditionelt bliver opfattet som et subjektivt anliggende, og EB holder sig meget stringent til et intersubjektivt analyseniveau. Men hvis man vil specificere det særlige ved stilproduktion, må man i en eller anden forstand også forholde sig til det æstetiske som erfaringsmodus. Og netop unges ofte vældig sociale omgang med stil lægger op til at foretage sådan en specificering på et intersubjektivt plan. I den henseende ligger der vide teoretiske perspektiver i endnu en af EB's en passant bemærkninger (s. 168): stil er "et inslag i eller en aspekt af menneskelig kommunikation eller speciell dimension hos de symbolske udtrykk som ingår i olika kommunikationsformer. All symbolförmädlad kommunikation innefattar därför stilaspekter. Från denna utgångspunkt sammanfaller stilbegreppets logiska omfång med kommuniaionsbegreppets".

Det synes produktivt at definere det æstetiske som en særlig kommunikationsform. Den indeholder ligesom al anden kommunikation en tekstdimension (tegn i form af forskellige stiliserings-elementer) og en social dimension (som både omfatter produktion og reception eller oplevelse). Begge disse dimensioner bliver historisk set genstand for delvise institutionaliseringer, og disse udvikles både via dialog og via opposition: visse tegn i tekstdimensionen formaliseres i genrer og andre formale konventioner (her kan man fx tænke på den sorte farves skiftende, kulturelle konnotationer). Visse dele i den sociale dimension formaliseres i alt fra kunsthøjskoler til ugeblade, mens andre indgår i mere uformelle netværk og brugssammenhænge.

Det æstetiske må altså defineres dobbelt: det er både en oplevelsesform og en række sociale felter eller sfærer. Det er kun den sidste udvikling, som EB behandler, og han gør det uden at specificere ungdomsperspektivet på det æstetiske: fx ville det være oplagt at inddrage, hvorledes kunstens isole-

ring som institution i høj grad sker som svar på en kommerciel og ofte mediebåret kulturs fremvækst, en fremvækst, der har unge som centrale modtagere (seriehæfter, ugeblade, film).

III Empirisk og teoretisk udsigelse

Jeg nævnte tidligere, at afhandlingen er usædvanlig ved at kombinere kvantitative og kvalitative tilgange, hvilket giver de empiriske analyser en stor rigdom og fylde. Frem for alt anvendes de kvalitative data som ligeværdige med de kvantitative – de reduceres ikke til ekstatistiske anekdoter, og de er ikke blot led i at præcisere spørgeskemateknik i den kvantitative undersøgelse. De empiriske analyser lægger imidlertid også op til mere overordnede problemstillinger.

Det gælder først og fremmest forholdet mellem teoretisk og empirisk udsigelse. Som nævnt er afhandlingens teoretiske kernebegreber stilisering og stil, eller i kort form stil som proces og stil som resultat. Denne adskillelse udgør et originalt teoretisk bidrag til forskningen i ungdom, medier og populærkultur, og EB argumenterer overbevisende for, at adskillelsen åbner for afstand og dermed for både symbolske og sociale dialoger og forhandlinger. Hovedproblemet med de empiriske data er, at det udelukkende er resultaterne, altså stilene selv, der undersøges. Det er tydeligst i de kvantitative undersøgelser, som jo med nødvendighed operationaliserer og adskiller forskellige stile. Men også de kvalitative data giver øjebliksbilleder, der kun indirekte gør det muligt at følge stiliseringsprocesserne. EB er selv opmærksom på problemet. Han skriver nemlig, at han analyserer spor af stiliseringsprocesserne (s. 514, 517). Hermed er der altså en kløft mellem de teoretiske indsigter og de empiriske resultater. Det gør hverken teori eller empiri mindre væsentlige eller sande, men det svækker unægteligt udsigelsesværdien i analyserne.

En anden vigtig empirisk problemstilling er forholdet mellem social klasse, smag og stil. EB gør udstrakt brug af Bourdieus begreber om forholdet mellem symbolsk kapital, sociale felter og habitus. Teoretisk er han i høj grad opmærksom på svaghederne i Bourdieus snævre kobling af smag og social klasse. Således hedder det s. 208: "Social mobilitet och ett mer differentierat utbildningssystem (...) har gjort kopplingarna mellan å ena sidan smak och stil och å den andra status och prestige mer komplicerade (...) Förutsättningarna för diffusionen av sociala stilar har såldes ökat, samtidigt som det har blivit svårare att – i varje fall på ett mer entydigt sätt – relatera dessa till samhällets klassdifferen-

tiering". EBs empiriske data understøtter, at der er sket en individualisering af unges stil: for mange unge er deres stilbrug ikke en del af en gruppeidentitet, og der er ofte flydende grænser til unge med andre stiludtryk (s. 502-3).

Her savnes en empirisk baseret diskussion af, i hvilket omfang man fortsat kan anvende Bourdieus teorier om kulturel kapital til analyse af stil og smag. Andre nyere undersøgelser af fx unges computerbrug antyder, at forholdet mellem stil, smag og sociale relationer i dag nærmest er vendt på hovedet: medierne synes ikke længere blot at indgå i etablerede, sociale sammenhænge, de konstituerer også selv sociale netværk. EB fremhæver, at frem for alt uddannelsesvalg og køn ligger til grund for unges smag og deres valg af stil. Men set i lyset af anden nyere forskning kunne det være interessant at afklare, hvorvidt der i de svenske data findes belæg for, at særlige smagspræferencer mere direkte skaber sociale netværk.

Konklusion

Den kvalitative del af den empiriske analyse dokumenterer, hvorledes en del unge anvender smagshierarkier inden for populærkulturen, der er ligeså nuancerede, som dem, der traditionelt anvendes, når man diskuterer kvalitet inden for finkultur eller kunst. Der er god og dårlig rockmusik, gode og dårlige actionfilm. Og ingen af de unge synes at tage afstand fra populærkulturelle genrer. Herudfra taler EB (s. 432) med Gerhard Schulze (*die Erlebnissgesellschaft*) om, at de traditionelle finkulturelle smagshierarkier bliver svækket – "distinktionens semantik" ændres. I dag giver det en særlig distinktionsværdi, når unge formår at selektere kvalitet inden for både det fine og det populære register og frem for alt, når de formår at kombinere disse (s. 534). Spørgsmålet er selvfølgelig, i hvilket omfang dette er en historisk ny tendens: måske har unge været selektive og kvalitetsbevidste inden for populærkulturen også tidligere (fx mods i 1960'erne). Måske er der også tale om, at kulturforskerne i dag i højere grad end tidligere har øje for udvekslinger mellem fin og folkelig kultur både forstået som testlige udvekslinger og som brugsmæssige dialoger.

Hvad enten vi nu har at gøre med en empirisk eller en teoretisk tendens, når det gælder det mere nuancerede syn på populærkultur og på udvekslingerne mellem forskellige smagshierarkier, ja så er det i forhold til afhandlingen vigtigt at fremhæve, at EB afslutningsvis evner at gennemlyse Bourdieus teorier ud fra sine egne empiriske resultater. EB leverer her en velargumenteret kritik af Bourdieu for at

mangle teoretisk refleksion om populærkultur. Den bestemmes hos Bourdieu negativt som ikke-smag uden detaljeret intern analyse. Kritikken fører ikke til en afvisning af Bourdieus centrale kategorier. Kritikken fører heller ikke til en jubeloptimistisk besyngelse af postmoderne teorier om, at unge (og ældre med for den sags skyld) nu frit kan vælge stil og smag. Kritikken fører derimod til en opfordring om epistemologisk refleksion.

I tillæg til den opfordring kunne jeg godt have ønsket mig nogle afsluttende overvejelser over, hvilke empiriske implikationer, EB mener, hans resultater har for forskningen fremover. Altså nogle overvejelser over stilforskningens og måske i videre forstand populærkulturforskningens fortsatte relevans. Som jeg nævnte indledningsvis, er netop relevanskriterierne vanskelige at få øje på på grund af EBs encyklopædiske metode.

Når det er sagt, skal det understreges, at EB i positiv forstand er en værdig arvtager til de franske encyklopædister. Som oplysningstidens fremmeste mænd troede Diderot og d'Alambert på de demokratiske muligheder i oplysning og på værdien i rationel argumentation. Skønt man i dag kan diskutere visionerne om at ville omfatte alle vigtige problemstillinger inden for én videnskreds, ja så kan ingen forsker forhåbentlig betvivle encyklopædisters idealer. Det er dem, vi fortsat lever på og lever af. Og så kan vi jo kun håbe på, at den bjurstrømske encyklopædi vil komme i en ny udgave på CD-ROM.

Kirsten Drotner,
Institut for film- og medie-
videnskab,
Københavns universitet
drotner@coco.ih.ku.dk

**Tytti Soila, Astrid Söderbergh-Widding
& Gunnar Iversen:
Nordic National Cinemas
Routledge, London och New York 1998**

Förlagsgiganten Routledge publicerar sedan en tid tillbaka en skriftserie om nationella filmkulturer, National Cinemas series, redigerad av den brittiska romanisten Susan Hayward. I denna serie, genom förlagets vidsträckta distributionsnät representerad i boklädor och bibliotek över hela världen, har turen nyligen kommit till Norden, och det är med stolthet man kan konstatera att det är tre nordiska forskare som fått uppdraget. Det är trots allt få nordiska humanistiska forskare förunnat att få komma ut i den internationella hetluften.

Internationella skrifter om nordisk film har oftast författats av icke-nordiska skribenter, som t ex Brian McClroys bok från 1986 om svensk film i brittiska Flicks boks World Cinema-serie. Som författarna till *Nordic National Cinemas* (London och New York: Routledge, 1998), Tytti Soila, Astrid Söderbergh-Widding och Gunnar Iversen, konstaterar i introduktionskapitlet "Film production as a national project", har detta faktum hämmat den internationella synen på nordisk film, eftersom de utländska skribenterna saknat tillgång både till kultur och språk. Jag håller i detta fall med författartrion, men med den invändningen att så inte alls behöver vara fallet. Amerikaner, fransmän och briter skriver trots allt bättre böcker om Ingmar Bergman än vad svenskarna lyckas med, mest beroende på att den filmanalytiska nivån i dessa länder överglänser vår (jag bortser här från Maaret Koskinens avhandling om Bergman, *Spel och speglingar*).

Innan jag övergår till att recensera boken, måste jag rikta en grundläggande kritik mot dispositionen; den framstår som en diplomatisk fadäs. Av bokens sammanlagt 262 sidor har tre femtedelar skrivits av finlandssvenskan Tytti Soila själv. Av hennes del handlar 65 sidor om finsk film och hela 90 sidor om den svenska filmen. Norge har fått 40 sidor, habilt författade av norrmannen Iversen. Den danska filmhistorien däremot består endast 20 sidor tryckt text, och den isländska fem sidor; båda dessa kapitel har författats av den svenska forskaren Astrid Söderbergh-Widding. Island kan visserligen näppeligen pocka på samma uppmärksamhet som filmnation som de övriga nordiska länderna, och man har så vitt jag vet inga professionella filmhistoriker. Men Danmark?

Det enda jag kan säga är att man inte kommer att vara glada i varken Köpenhamn eller Aarhus, båda filmforskningscentra av rang, och med åtskillig aka-

demisk expertis inom ämnet dansk filmhistoria. (Söderbergh-Widding har i sitt karakteristiskt välgenomarbetade kapitel om dansk film haft uturen att det samtidigt som denna bok producerades utkommit inte mindre än tre nya mer omfattande verk om dansk film, samtliga tre författade eller redigerade av Peter Schepelern.) Och visst är det lite märkligt att den nordiska filmens största affischnamn för närvarande, Lars von Trier, ägnas fem rader, medan Bo Widerberg förekommer, i bland i stora textsjok, på inte mindre än 9 sidor. När boken dessutom har ett flott porträtt av Greta Garbo på omslaget – förvisso från hennes tid som amerikansk filmstjärna – kan man nog utgå från danska protester mot gammalt svenskt översitteri i vad som uppfattas som ett nordiskt samprojekt. (I kapitlet om Sverige påstår Soila att Garbo förmodligen är världens mest kända och firade filmstjärna (den positionen skulle jag nog vilja reservera för Marilyn Monroe!)

Nåväl. I introduktionen anlägger författarna sina metodiska utgångspunkter. Man påpekar där sin intention att avvika från gängse internationella uppfattningar om nordisk film i en receptionsprocess som sätter de stora "auteurerna" (Bergman eller Dreyer) i fokus; istället önskar man skriva en historia först och främst om den populära film som nått publik framgång på hemmaplan. Att man lyckas med detta kan redan inledningsvis konstateras. Dessutom önskar man bidra till den internationella debatten om nationella filmkulturer, en analytisk föresats som jag är mindre säker på om att man verkligen fullbordar mer än på så sätt att internationell filmforskning här får några nya filmkulturer ordentligt belysta.

Även om både Iversens och Söderbergh-Widdings bidrag som antytts är förtjänstfulla, koncentrerar jag här mina synpunkter till Tyttis Soilas kapitel, som genom att de fått mycket större utrymme också blir de intressantaste och mest utförliga. Och av dessa väljer jag att inrikta mig på det tacksamma objektet "Sverige", eftersom mer än en tredjedel av boken handlar om vårt land. Dessutom tycks det mig som om Soila skrivit en både originell och uppslagsrik historik över svensk film, med många upplysande utblickar mot det samtida samhällsbygget.

Det är väl genomtänkt att Soila valt att anlägga ett kritiskt perspektiv på det svenska folkhemmets utveckling fram till 90-talets ekonomiska ruin. Att som vissa svenskar försöka dölja det som många utländska bedömare redan insett i en stort upplagd internationell publikation av detta slag hade varit pinsamt.

Soila redogör noggrant både för den sociala, ekonomiska och politiska utvecklingen i Sverige och kopplar sedan filmerna och deras mottagande till denna. Med uppenbar inspiration från Per Olov Qvists forskning om 1930-talets filmkulturer, resonerar hon om hur socialdemokratiens makt tillträde 1932 kom att representeras i samtidsfilmen, t ex i Gustaf Edgrens *Karl Fredrik Regerar* (1934), där Sigurd Wallén porträtterar en lantbruksarbetare som blir jordbruksminister. Om man skulle kritisera några bortseende här vore det de motkulturella rörelser i förhållande till moderniseringsprojektet som Qvist funnit i många av 30-talsfilmerna. Dessutom nämns inget om den antisemitism Qvist fann i nästan 10% av utbudet (Bengt Bengtsson har i en ny avhandling noterat hur denna antisemitiska hållning fortsatte ända in på 50-talet, och till hösten blir just det antisemitiska inslaget i svensk film föremål för en hel bok – i USA (!)).

Ändå måste man applådera det djärva helhetsgreppet i Soilas redogörelse, och dessutom hennes digra kunskaper på fältet (hennes Finlandkapitel är för den delen lika genomsyrat av belysande historiska anknytningar). Ibland berättar hon livfullt om just kopplingarna till tidens politiska verklighet, som i den långa analysen av Gustaf Molanders *Rid i natt* efter Vilhelm Mobergs roman (1942), enligt Soila den enda svenska film före Stalingrad som tog direkt ställning mot Tyskland. Ibland gäller hennes intresse estetiska specialaspekter, t ex att den berömda första drömsekvensen i Ingmar Bergmans *Smultronstället* (1957) inspirerades av Rune Carlstens filmatisering av Hjalmar Söderbergs *Doktor Glas* (1942), där Glas (inkarnerad av Georg Rydeberg) under en av sina promenader i Gamla stan fascinerar av en klocka utan visare i ett skyltfönster. Som alla *Smultronstället*-fantaster vet är det just klockor utan visare som konfunderar Isak Borg (spelad av Victor Sjöström) i den bergmanska drömmen. Bergman är naturligtvis ett återkommande namn i Soilas berättelse, och de flesta omdömen som artikuleras verkar väl underbyggda. Dock har jag lite svårt att inse omfattningen av den estetiska konservatism hon understryker när hon hävdar att "han är en konservativ teaterregissör och talesman för en litterär teater och när man ser hans scenproduktioner eller för den delen filmerna verkar det som om Artaud, Craig, Reinhardt eller Brecht aldrig existerat". Även om Soila några rader senare hänvisar till Maaret Koskinens studier av krackeleringar i illusionsestetiken hos Bergman (i form av spegelmetaforen och spelet i spelet) kan man hänvisa till mer enkelt påvisbara Brechtska distanseringstekniker, t ex ramhandlingar i filmen *Fängelse* (1948)

eller för den delen inledningen av hans uppsättning av Shakespeares *Vintersagan* på Dramaten för några år sedan.

Bland de många namn som skymtar förbi gläder man sig särskilt åt den svenska filmvetenskapens nestor, professor Rune Waldekrantz, vars bidrag även till svensk spelfilmsproduktion här presenteras i en internationell kontext. Waldekrantz var en av de unga intellektuella (han hade varit filmkritiker i denna tidning under signaturen "Roderick") som anträdde filmindustrin i 40-talets början, som en följd av uppgörelserna med filmens förmenta konstnärliga undermålighet på 30-talet. Som produktionschef på Sandrews förespråkade Waldekrantz konstnärligt genomarbetade filmer med möjlighet att nå den internationella marknaden. Sin första internationella framgång som filmproducent fick Waldekrantz med Alf Sjöbergs mästertliga filmatisering av Strindbergs *Fröken Julie* (1951). Filmen vann första pris i Cannes tillsammans med Vittorio de Sicas *Miraklet i Milano* (1951), och Waldekrantz kunde driva sin linje vidare med Ingmar Bergmans *Gycklarnas afton* (1953), en film som i sin tur prisbelönades vid en filmfestival i Sao Paolo. Waldekrantz¹ ambitiösa strategi led dock ett svårt nederlag med misslyckandet med Alf Sjöbergs filmatisering av Pär Lagerkvists "Barabbas" (1953).

Om Soila i de tidigare avsnitten av sin svenska filmhistoria går i spår som plöjts av forskare som Jan Olsson, Leif Furhammar och Qvist, blir hon mer kreativt personlig vad beträffar de senaste decennierna. Bo Widerbergs bok *Visionen i svensk film* och den efterföljande nya vågen i svensk film på 60-talet får stort utrymme med mängder av inträngande analyser och fräscha värdeomdömen. Widerbergs *Kvarteret Korpen* (1963), Vilgot Sjömans *Jag är nyfiken Gul* (1967), Stefan Jarls Mods-trilogi (1968-1993) och Jan Troells Utvandrarfilmer (1972) lyfts fram som representativa filmer för 60- och 70-talen, även om Soilas anklagelse mot Troell för "misogyni" är lite överdriven. Även om det torde vara korrekt, som hon skriver, att Troells filmer kännetecknas av "ensamma män med omöjliga föresatser" så har denna tematiska ingrediens en klart negativ laddning. I Troells universum exemplifierar mannen som försöker hävda sin auktoritet (antingen det gäller Karl Oskar i *Nybyggarna*, Ingenjör Andrée i *Ingenjör Andréés luftfärd* (1982) eller Hamsun i *Hamsun* (1996), samtliga gestaltade av Max von Sydow, eller för den delen mördaren Jari i *Il Capitano* (1991)) ofrånkomligen det manliga självbedrägeriets tragedi.

I ett särskilt avsnitt behandlar Soila kvinnliga filmskapare i Sverige, från Anna Hofman Uddgrens

pionjärinsatser med Strindberg-filmatiseringar som *Fadren* (1912) till Agneta Fagerström-Olsson, vars första spelfilm, *Hjälten* (1990), var en inverterad variant av Verdis opera *Rigoletto* där Fagerström-Olsson istället för fadern apostroferar dottern. Mai Zetterlings karriär behandlas i ett längre textparti, och intressant nog betonar Soila att det var Rune Waldekranz som producerade hennes debutfilm *Älskande par* (1964). Angående könsproblematiken konkluderar Soila att det sedan 1980-talet är de kvinnliga regissörerna som upprätthåller den europeiska konstfilmstraditionen vad avser formella experiment, medan manliga filmskapare mer ägnar sig åt klassiskt berättade action-filmer och thrillerar. Denna skillnad är förvisso anslående, men förklaringen torde närmast vara konstfilmens förlorade prestige: den har helt enkelt inte samma ställning längre, vare sig bland filmare eller bland filmforskare, inte minst illustrerat av de historiografiska föresatserna i föreliggande bok. (Bland filmkritiker i dagspressen finns förvisso en sådan tendens kvar, oberoende av skribentens könstillhörighet.) Ändå bidrar Soilas feministiska ambitioner väsentligen till att hon lyckas producera något eget av den svenska filmhistorien, och jag ställer mig helt bakom hennes anmärkning att klassmarkören i Sverige inte längre är yrkestillhörigheten: det är istället kön eller ålder, t ex mellan kvinna född på 70-talet och man född på 40-talet.

I sina utläggningar kring det Svenska filminstitutet och de svenska formerna för att med offentliga medel subventionera filmproduktionen vinner Soila många närmast komiska poänger och anknyter härmed till de internationella verk (t ex Angus Finneys *The State of European Cinema* (1996) eller Martin Dales *The Movie Game* (1997)) som på senare tid starkt ifrågasatt effektiviteten i de offentliga engagemangen för filmproduktion i Europa. På ett övertygande sätt visar Soila på luftigheten i bestämmelserna, och kopplar dessutom i en del resonemang statssubventionerna till ett slags politisk styrning. T ex kritiserar hon med rätta historielösheten i vårt land i en historia som för många inleds med att arbetarrörelsen organiserade

sig för 100 år sedan. Eftersom svenskarna, hävdar hon, berövats sin historia söker de kompensation i ett slags privatisering av bakgrunden, uttryckt dels genom fascinationen i vårt land för psykologi, psykoterapi och psykoanalys och dels genom de många barndomsskildringarna, inte minst på film. Astrid Lindgren-filmatiseringarna, argumenterar Soila, projicerar ett utopiskt folkhem istället för det folkhem som aldrig blev. Det är särdeles signifikant, sammanfattar Soila, att denna propaganda med dess falska bild av historien (Sverige var vid den period Lindgren-filmatiseringarna behandlar ett av Europas fattigaste länder) finansieras av den svenska staten. Låt mig själv här få inskjuta att jag finner både djärvheten och den intellektuella spänsten i resonemanget beundransvärda. Därmed inte sagt att jag så där alldeles obesett köper det.

Som helhet är Soilas svenska filmhistoria stimulerande läsning. Man kan visserligen ifrågasätta vissa fakta, som t ex att Victor Sjöströms film *Ingeborg Holm* (1913) skulle ha skapat en debatt som ändrade lagstiftningen beträffande omhändertagande av barn. Snarare var det så att filmen var en del av en debatt som i förlängningen ledde till ny fattigvårdslagstiftning 1918. Likaså ställer jag mig undrande till bildtexten "The Fathers restored" till Kjell Sundvalls *Jägarna* (1996). Om något handlar den filmen om maskulinitetens haveri i en tid där mannens sociala roll blivit allt mer osäker.

Det finns också en del missar i engelskan, men det är snarare den professionelle förlagsgranskarens samt korrekturläsarens ansvar att det på något ställe står "in" istället för "at", och "at" istället för "in". En bok av det här slaget produceras ju med helt andra förlagsresurser än en svensk akademisk bok. Förutom missen i dispositionen, påtalad i början av denna artikel, finner jag att *Nordic National Cinemas* är en ytterst användbar bok och en snygg representation utåt, åtminstone av de nordiska filmkulturer som fått tillräckligt utrymme.

Erik Hedling
Litteraturvetenskapliga
institutionen
Lunds universitet

Konferenser, m m

Kommande konferenser

14:e nordiska konferensen för medie- och kommunikationsforskning **Kungälv, Sverige, 14-17 augusti, 1999**

Den 14:e nordiska konferensen för medie- och kommunikationsforskning äger rum i Kungälv, den 14-17 augusti 1999. Arrangörer är FSMK – Föreningen för svensk medie- och kommunikationsforskning, tillsammans med Nordicom och Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, JMG.

Tema för konferensens plenarsessioner är *frontforskning*. På den första står det *internationella perspektivet* i centrum med deltagande av utomnordiska gäster. På den andra är rubriken: *Var ligger forskningsfronten? – några nedslag i aktuell nordisk forskning*.

Liksom vid de tidigare nordiska konferenserna står verksamheten i arbetsgrupperna i centrum. I Kungälv kommer det att finnas 22 arbetsgrupper.

Program

Lördag 14:e augusti

- 13.00-15.00 Registrering
- 15.00-16.30 Öppningsprogram
- 17.00-18.30 Middag på Nordiska folkhögskolan
- 20.00-22.00 Mottagning på Bohus fästning
- 22.00- Pub på Nordiska folkhögskolan

Söndag 15:e augusti

- 09.00-12.00 Plenum 1: *Var ligger forskningsfronten? – ett internationellt perspektiv*
- 12.00-13.30 Lunch
- 13.00-16.00 Arbetsgrupper

- 17.30-22.00 Skärgårdsutflykt – med picknick
- 22.00- Pub på Nordiska folkhögskolan

Måndag 16:e augusti

- 09.00-12.00 Arbetsgrupper
- 12.00-13.30 Lunch
- 13.30-17.00 Arbetsgrupper
- 17.00-18.00 Tid för gruppmöten
- 20.00- Festmiddag på hotell Fars Hatt

Tisdag 17:e augusti

- 10.00-12.00 Plenum 2: *Var ligger forskningsfronten? – några nedslag i aktuell nordisk forskning*
- 12.00-12.30 Avslutning av konferensen
- 12.30-13.30 Lunch

Arbetsgrupper

- Medier och global kultur
- Mediernas struktur och ekonomi
- Multimedier og nye kultur- og kommunikationsformer
- Internett – sosiale og kulturelle endringer
- Lokala och regionala medier
- Mediehistoria
- Public service i förändring
- Radioforskning
- Politisk kommunikation
- Journalistikforskning
- Nyhetsförmedlingens sociologi och estetik
- Receptions- och publikforskning
- Børn, unge og medier

- Mediepedagogik
- Populärkultur
- Film- og TV-fiktion
- Bilden i medierna – verklighet och bildspråk
- Mediernas språk och retorik
- Mediernas konstruktion av kön
- Public relations/planerad kommunikation
- Marknadskommunikation
- Medierad risk- och kriskommunikation

För ytterligare information kontakta:

14:e Nordiska konferensen för medie- och kommunikationsforskning, JMG, Göteborgs universitet, Box 710, SE-405 30 Göteborg. Tel: +46 31 773 5446, e-post: nordkonf99@jmg.gu.se

Web site: www.jmg.gu.se/nordkonf99

IAMCR Conference on Media Systems in Transition

Leipzig, Germany, July 27-31, 1999

Ten years ago, in November 1989, the Berlin Wall, the symbol of the division of Europe after World War II, came down. The end of the *cold war* had global consequences, also for the implementation of the human right to communicate, the transformation of national media systems and the development of international communication. Changes are always challenges. The IAMCR Conference, the world largest annual meeting of communication researchers around the world, will in its 1999 event analyze the changes in the media worlds of the last ten years and discuss the challenges of the emerging global information society for the communication of tomorrow.

Leipzig, a city in the Eastern part of Germany, played a central role in the stormy days of fall 1989. Its famous *Monday Demonstrations* and the weekly meetings in the historical church St. Nikolai paved the way for the *velvet revolutions*, the fall of the wall and the German unification in October 1990. The city, an old *media city* with a new perspective, is an ideal place to discuss these changes and to re-think the challenges media and communication are confronted with at the eve of the 21st century. The IAMCR 1999 Conference will concentrate its discussion on the lessons learned from the transformation of media systems in the 1990s and will look

forward how global and regional communication will develop in the new world of cyberspace, digitized print and broadcasting media, on-line information and communication services and Internet. Papers are invited to analyze changes and challenges around five main topics:

1. Media and Communication Policies in the Global Information Society
2. Information Economy in a Digital World
3. Implications of New Information and Communication Technologies
4. Media Culture and Media Education
5. The Right to Communication and Civil Society

Preliminary Programme

Tuesday, 27th of July

15.00-18.00 Meeting of the Executive Board

Wednesday, 28th of July

09.00-18.00 Meeting of the International Council

09.00-18.00 Meeting of Working Groups

18.30-21.00 Opening Plenary: *1989-1999: Transformation of Media Systems, the Rights to Communicate and the Perspectives of the Global Information Society*

Introduction:

Prof. Manuel Pares I Maicas, Universidad Autonoma de Barcelona, Spain, President of the IAMCR

Prof. Peter Glotz, Rector of the University of Erfurt, Germany

Invited Speakers:

Prof. Lucia Castellon Aguayo, Universidad Diego Portales, Santiago de Chile, Chile

Prof. C.W. Kim, Sung Kyon, Kwan University, Seoul, Korea

Prof. Dov Shinar, Ben Gurion University, Jerusalem, Israel

Prof. Yassen Zassurski, Lomonossow University, Moscow, Russia

N.N. South Afrika

Moderation:

Prof. Hamid Mowlana, American University, Washington, USA, Past President of the IAMCR

21.00 Opening Reception
Lord Mayor & City Council of Leipzig

Thursday, 29th of July

08.30-10.30 Section Meetings 1-8
10.30-10.45 Coffee
10.45-12.45 Section Meetings 9-16
12.45-14.00 Lunch
14.00-16.00 Plenary II: *Communication and Media. Research in Germany (Organised by the German Association for communication Research – DGPK)*

16.00-16.30 Coffee

16.30-18.30 Plenary III: *Private vs. Public Broadcasting: The Case of Germany*

19.30 Media party
Mitteldeutscher Rundfunk/MDR

Friday, 30th of July

08.30-10.30 Plenary IV: European Communication and Media Research
10.30-10.45 Coffee
10.45-12.45 Plenary V: *Europe in the Global Information Society*
Keynote Speaker: *Joerg Wenzel*, Director of Information Society Activity Center, European Commission, Brussels
12.45-14.00 Lunch
14.00-16.00 Section meetings 17-24
16.30-17.00 Coffee
17.00-19.00 Section Meetings 25-32
20.00 Final Reception.
Leipziger Volkszeitung

Saturday, 31st of July

09.00-12.00 Meetings of Working Groups
09.00-12.00 Meeting of the International Council (optional)
1. Sectional sessions take place on Thursday, July 29 from 8.30 am to 12.45 pm and Friday, July 30 from 2 pm to 7 pm. Each session has a time slot of two hours. Each section has at least two (maximum 4) slots at its disposal.
2. All section presidents shall contact Kleinwächter and prehn as soon as possible pre-announcing their plans for the conference.

For further information please contact: Conference Secretary Prof. Wolfgang Kleinwächter, NETCOM Institute, Salomonstrasse 21, D-04103 Leipzig, Germany. Tel: +49 341 9 92 79 01, Fax; +49 341 9 92 61 52, e-mail: wolfgang.medienstadt@okay.net or Academic Programm Coordinator Ole Prehn, Aalborg University, Langagervej 6, DK-9220 Aalborg, Denmark. Tel: +45 9635 90 38, Fax: +45 9815 68 64, e-mail: prehn@hum.auc.dk
Web site: www.uni-leipzig.de/~iamcr/conference/index.html

ECCR Sessions on the Future of European Communication Research
Leipzig, Germany, July 31, 1999

The primary goal of the European Consortium for Communication Research (ECCR) is to exchange information and documentation about relevant research activities and meeting, and to organize research activities and meetings. The ECCR, like the European Consortium of Political Research (ECPR), operates through institutions. The Consortium welcomes institutions throughout Europe – North, South, East and West.

However, as the ECCR wishes to serve particularly the younger generation of scholars in the field of media, information and (tele)communications research, the ECCR activities will be open to interested individuals regardless of their affiliation.

The initial Steering Committee of the ECCR are *Jan Servaes*, coordinator (Belgium), *Jan van Cuijlenburg* (Netherlands), *Kaarle Nordenstreng* (Finland), *Michael Palmer* (France) and *Yassen Zaslowsky* (Russia).

Twenty-four institutions from 16 European countries, as well as a number of individuals from Europe and the USA have signed the so-called letter of intent and consequently decided to join the ECCR.

The ECCR, together with the German Association for Communication Research (DGKF) and the German Association for Journalism and Communication (PuK), continues to study the feasibility of a European Association for Communication Research (ECR). This ECR may be launched in 1999.

In the meantime, the ECCR is invited by the local organisers of the IAMCR conference in Leipzig (July 28-30) to organise a special plenary ses-

sion on the future of European Communication Research. The general theme of the conference is: *Media Systems in Transition on the Eve of the Information Society of the 21st Century*.

The ECCR will also organise a special one-day conference for junior scholar on Saturday, July 31. Three theme-sessions are planned:

- Public Service Broadcasting in Europe
Convenors: *Jo Bardoel* and *Jan Van Cuilenburg*
e-mail: bardoel@pscw.uva.nl
- Media Criticism Today
Convenor: *Risto Kunelius*
e-mail: tiriku@uta.fi
- The Socio-cultural Consequences of the European Information Society
Convenors: *Jan Servaes* and *Jean-Claude Burgelman*
e-mail: freenet002@ping.be

For more information please contact: International Association for Mass Communication Research (IAMCR), IAMCR '99 Secretariat, NETCOM Institute Medienstadt Leipzig e.V., Salomonstrasse 21, 04103 Leipzig, Germany. Tel: +49 341 9 92 61 53, Fax: +49 341 9 92 61 52, e-mail: wolfgang.medienstadt@okay.net

International Conference on Media and Diversity **Paris, France, June 18-19, 1999**

The University of Paris 3-Sorbonne, in association with the Cultural Environment Movement, will hold a conference in Paris, June 18-19, 1999. The conference is sponsored by UNESCO and the European Commission, on the expression of identities and the maintenance of diversity in the context of changing international media markets and state policies. This conference will address issues of interaction and confrontation between international market trends and state or local forces in areas such as:

- support of cultural identity (by regulation, economic and social policies, etc.)
- access to diversified media sources and content
- professional ethics (of journalists, broadcasters, producers) in the face of competition and changing requirements

- responses of citizen associations and alternative proposals for communications rights (charters for viewers, ...)

The organizers hope that the conference will engage all actors in the field (researchers, policy-makers, professionals and consumers) and will lead to active proposals and applications for all concerned. A possible goal would be to elaborate a few guidelines to define what the basic communications rights for citizens should be, across borders. During the conference, participants will be invited to discuss the necessity and the feasibility of such a project as well as the nature of its content, especially in terms of equity and diversity.

For further information contact: Divina Frau-Meigs, University of Paris 3- Sorbonne. Tel/fax: 33 1 42 77 91 69, e-mail: meigs@wanadoo.fr

The 82nd Annual AEJMC Convention **New Orleans, Louisiana, August 4-7, 1999**

The Radio-Television Division of The Association for Education in Journalism and Mass Communication (AEJMC) invites to convention in New Orleans, Louisiana, August 4-7, 1999.

For further information and updates on panelists and topics see **web site: [www2. drury.edu/rtvj/convention.html](http://www2.drury.edu/rtvj/convention.html)**

CCIS – Euricom Colloquium on The Political Economy of Convergence **London, UK, September 6-8, 1999**

The Centre for Communication and Information Studies of the University of Westminster (CCIS), in association with the European Institute for Communication and Culture (Euricom) will hold a Colloquium on the Political Economy of Convergence, at the Harrow campus in London, September 6-8, 1999.

This Colloquium aims to bring together academics and industry figures to discuss these differing perspectives. In keeping with the traditions established in Colloquia organised with Euricom, the

organisers do not wish to prioritise any particular method or approach within the scope of the overall topic. The aim is, however, to identify the following general themes as being particularly interesting:

- The impact on trade and employment
- The impact on existing regulatory codes and bodies
- Business strategies and industrial policies
- Changes in the patterns of work and leisure
- Democratic control over societies
- Changes in media content and forms

For further information about The European Institute for Communication and Culture and previous Colloquia, visit the Euricom website at:

www2.arnes.si/guest/ljjavno1/euricom.html

International Conference on Cultural Policy Research

Bergen, Norway, November 10-12, 1999

The first International Conference on Cultural Policy Research will be organised in Bergen, Norway, November 10-12 1999, by the *Centre for Cultural Research*, University of Bergen, in co-operation with the *International Journal of Cultural Policy*. The conference is sponsored by the Research Council of Norway, Programme for Cultural Research.

The conference aims to provide an outlet for an interdisciplinary and international exploration of the concepts, function and impact of cultural policies. It will reflect a broad view of cultural policy, encompassing culture as a *way of life* as well as culture in the narrower sense of the arts and the cultural industries. It will be concerned both with the policies of institutions and with the wider discourses which relates to the general conditions of culture.

Preliminary programme

The conference will combine a) plenary sessions with lectures from international scholars in the field of cultural research and cultural policy research, and b) presentation of papers by the participants at the conference. All papers will also be commented on by a well-prepared discussant.

The conference will invite participants to present papers about the following topics within the field of cultural policy research:

- cultural diversity
- regionalisation, decentralisation and globalisation
- cultural identity
- cultural policy as welfare policy
- institutionalisation/de-institutionalisation, privatisation
- artist policy
- cultural industries
- models and strategies of cultural policy
- cultural policy and copyright
- culture and economy
- history of cultural policy
- cultural policy, cultural diplomacy and international relations
- cultural policy and development policy

A selection of papers presented at the conference will, subject to the normal review procedures, be published in a special issue of the *International Journal of Cultural Policy*.

Nordic organisation committee

A Nordic committee of cultural policy researchers is in charge of the organisation of the conference, in co-operation with the *Centre for Cultural Research* and the *International Journal of Cultural Policy*. Per Mangset, Telemark Research Institute, Norway, is head of the committee.

The members of the international scientific committee are:

Oliver Bennett, University of Warwick, UK, Editor of the *International Journal of Cultural Policy*

Peter Bendixen, Hochschule für Wirtschaft und Politik, Hamburg, Germany

Jennifer Craik, Key Centre for Cultural and Media Policy, Griffith University, Australia

Peter Duelund, University of Copenhagen, Denmark

Nobuko Kawashima, University of Warwick, UK/Japan

Per Mangset, Telemark Research Institute, Bø, Norway

Vera Zolberg, New School for Social Research, New York, US

For further information contact Svein Bjørkås, Centre for Cultural Research, University of Bergen, Haakon Shetelig's plass 11, N-5007 Bergen, Norway. Phone: +47 5558 9810, fax: +47 5558 9809, e-mail: kulturstudier@kul.uib.no

Web site: www.uib.no/kul/Utlysning/henv.html

Will Europe Work? The 4th European Conference of Sociology
Amsterdam, Netherlands, August 18-21, 1999

The 4th European Conference of Sociology, the main biennial gathering of European sociologists, will be in Amsterdam, August 18-21, 1999. Its research networks will meet at the same time, including the mass media network. The conference theme is *Will Europe Work?* but the network meeting has an open agenda.

For further details of the network meeting contact the convenor: Prof. Peter Golding, Head of Department, Dept. of Social Sciences, Loughborough University, LE11 3TU. Tel: 1509 223390, fax: 1509 223944, e-mail: p.golding@lboror.ac.uk

For more information about ESA and the conference: www.qub.ac.uk/esa

Multiple Modernities in an Era of Globalization. The 34th World Congress of the International Institute of Sociology
Tel-Aviv, Israel, July 11-15, 1999

The 34th World Congress of the International Institute of Sociology will be held in Tel-Aviv, Israel, July 11-15, 1999. This is the first ISS Congress to be held in the Middle East; it is also the last major convention of the international community of sociologists in this millennium. The theme of the congress – Multiple Modernities in an Era of Globalization – addresses one of the central intellectual and

scientific challenges that bridge between this century and the next one.

For further information contact Department of Sociology and Anthropology, Tel Aviv University, e-mail: iss99@spirit.tau.ac.il

Web site: <http://spirit.tau.il/soc/IIS99>

The Union for Democratic Communications Conference on Communication, Culture and Environments
Eugene, Orlando, October 14-16, 1999

The Union for Democratic Communications (UDC) invites participation in its next international meeting in Eugene, Oregon at the University of Oregon, October 14-16, 1999.

The conference theme *Communication, Culture and Environments* is intended to be broadly interpreted to address issues of communication and culture as they relate to specific environments – not only natural, but also social, political, institutional, technological, legal, urban, local, and global. Presentations exploring the intersection of class, race, gender and sexuality with communication environments are also encouraged. Possible areas of concern include but are not limited to: how communication and specific environments intersect; the role of communications technology such as radio, cable access, video and the Internet in environmental and other activism; the role of communication technologies in creating cultural and social environments; the role of mainstream media in reporting environmental issues.

Please contact Ellen Riordan with any question about the conference: eriordan@darkwing.uoregon.edu

Screening Gender. A Project of Five European Public Broadcasters

Screening Gender – Promoting Good Practice in Gender Portrayal in Television is a project of the Northern European public broadcasting companies YLE (Finland), SVT (Sweden), NRK (Norway), NOS (the Netherlands) and ZDF (Germany).

During three project years, July 1997 – June 2000, it aims to develop an audiovisual Training Kit for the use of broadcasting companies, universities and other journalist training institutes as well as other interested organizations.

In 1996, five European public broadcasting companies – YLE/Finland, SVT/Sweden, NOS/Netherlands, DR/Denmark and NRK/Norway – decided to pool resources to encourage greater diversity in their programming. This Gender Portrayal Network (GPN) was later joined by ZDF/Germany. Together, the companies launched a training project called *Promoting Good Practice in Gender Portrayal in Television*. The project has received financial support from the European Commission's Fourth Community Action Programme on Equal Opportunities for Women and Men, and is now in its second year. Many international studies, including the research of this project, have shown that images of men and women seen on television are a great deal more stereotyped than real life would suggest, but that a diverse picture of gender leads to greater audience appreciation. The role of public broadcasting companies is to serve equally the widest range of audiences. That is why promoting diverse gender portrayal must be one of the key principles in programme-making.

The goal is to introduce unique training material, based on GPN's own research as well as other international studies, and illustrate it by current output of the partner companies. The material also demonstrates some of the alternatives for programme-makers in portraying gender. The project aims to disseminate its training material to other European broadcasters, universities and journalism training institutes as well as to NGOs interested in using the material in their activities.

The 3-year project is developing a complete training kit, which, although targeted at programme-makers, can be modified for the use of media students, media consumer associations and other activist groups concerned with this subject. The kit will include:

- 1) Video: *Gender Portrayal in Television – Who's Speaking?* This video consists of programme examples from all over Europe, to demonstrate the ways in which images of gender are constructed. Be prepared to be surprised!
- 2) Video: *Does Awareness of Gender Portrayal Make a Difference?* This video shows sequences – including some specially produced for this kit – from drama to talk shows to news, to illustrate the improvement in quality gained by paying attention to gender portrayal.
- 3) *Who Speaks in Television:* An international comparative study on female participation in television programmes.
- 4) *Issues in Screening Gender:* This comprehensive text analyses key issues in gender portrayal.
- 5) *Instruction manuals:* Detailed Instruction manuals help trainers to make full use of the videos.
- 6) *Workshops:* The project organizes national and international workshops to raise awareness among programme-makers, and to further develop the training kit's components.

For further information contact project coordinator Johanna Jääsaari, Finnish Broadcasting Company, Audience Research, P.O. Box 76, FIN-00024 Yle

Web site: www.yle.fi/gender

Litteraturnotiser

Danmark

Agger, Gunhild: *Forbrydelse, køn og provins: en analyse af "Strisser på Samsø"*. Århus, Århus Universitet, 1998, 58 p., ISBN 87-89271-58-0, (Arbejdspapir fra forskningsprojektet TV's æstetik; 24). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

En analyse af TV-serien "Strisser på Samsø". Forsøger at placere serien i forhold til internationale og især danske traditioner inden for krimi- og politigenren for derigennem at give et bud på, i hvilken forstand den er traditionel, og i hvilken forstand den fornyer genren.

Agger, Gunhild: *Genrebilleder i dansk TV-fiktion: en analyse af "Charlot og Charlotte"*. Århus, Århus Universitet, 1998, 42 p., ISBN 87-89271-64-5, (Arbejdspapir fra forskningsprojektet TV's æstetik; 26). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

En analyse af Ole Bornedals TV-serie "Charlot og Charlotte" (1996) med vægt på seriens medie- og genrebevidsthed.

Arendt Rasmussen, Tove: *Hverdagens samtaler i TV: del 1: interaktion*. Århus, Århus Universitet, 1998, 41 p., ISBN 87-89271-56-4, (Arbejdspapir fra forskningsprojektet TV's æstetik; 22). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

Paperet tematiserer som helhed en fænomenologisk iagttagelse af forandringsprocesser og nye tendenser i TV-produktionen, som benævnes "video-realisme". Udgangspunktet tages i problemstillinger og begreber, som traditionelt knyttes til forskning i interpersonel kommunikation, og paperet forsøger at diskutere forholdet mellem medieformidlet kommunikation, massekommunikation og interpersonel kommunikation gennem overvejelser om genreforhold og konkrete programanalyser.

Arendt Rasmussen, Tove: *Hverdagens samtaler i TV: del 2: programanalyse*. Århus, Århus Universitet, 1998, 58 p., ISBN 87-89271-58-0, (Arbejdspapir fra forskningsprojektet TV's æstetik; 23). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

Paperet tematiserer som helhed en fænomenologisk iagttagelse af forandringsprocesser og nye tendenser i TV-produktionen, som benævnes "video-realisme". Anden del af paperet forsøger at dokumentere, hvorledes video-realismen fungerer i to konkrete programserier, henholdsvis "Pizzamanden" på DR1 og "Taxi" på TV2.

Blak, Poul: *Journalistik: håndværk og hærværk*. Højbjerg, Hovedland, 1998, 148 p., ISBN 87-7739-355-4.

Et indlæg i debatten om det journalistiske håndværk i medierne.

Dahl, Rasmus: *TV-dokumentarisme: fra virkelighed til seer: bind 1*. Århus, Århus Universitet, 1997, 54 p., ISBN 87-89271-52-1, (Arbejdspapir fra forskningsprojektet TV's æstetik; 20). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

En undersøgelse af dokumentarbegrebet med særlig vægt på dansk TV-dokumentarisme. Undersøgelsen diskuterer som helhed hvad en dokumentarudsendelse er, hvad der karakteriserer den som tekst, og ikke mindst hvordan vi får øget vores tekstforståelse på en måde der gavner os når vi skal analysere æstetikken i det enkelte program.

Dahl, Rasmus: *TV-dokumentarisme: fra virkelighed til seer: bind 2*. Århus, Århus Universitet, 1997, pp. 55-80, ISBN 87-89271-54-8, (Arbejdspapir fra forskningsprojektet TV's æstetik; 21). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

En undersøgelse af dokumentarbegrebet med særlig vægt på dansk TV-dokumentarisme. Undersøgelsens andet bind søger at komme nærmere en forståelse af, hvad seeren får ud af mødet med den televisuelle dokumentariske tekst.

Forchhammer, Jette: *Børn med tv*. København, Nordisk Ministerråd, 1998, 323 p., ISBN 92-893-0179-1, (Nord; 1998:5), ISSN 0903-7004. (Nordisk Ministerråd). Note: English summary, pp. 17-21. Finnish summary, pp. 23-27. Faroese summary, pp. 29-33.

I 1981 og i 1991-92 blev der foretaget en kultursociologisk undersøgelse af færøske børns fritidsaktiviteter. Resultaterne fra begge undersøgelser er sammenfattet i denne rapport, der belyser nogle af de centrale spørgsmål i medieforskningen om børn og TV: 1) Hvordan har indførelsen af TV-mediet påvirket børnekulturen? 2) Har TV virket passiviserende på børns andre aktiviteter? 3) Har TV påvirket børns levevis, sprog, holdninger til kønsroller og erhvervsvalg? 4) Har TV gjort børn bange og aggressive? 5) Har TV været befordrende for fantasien og stimulerende for viden og nye aktivitetsformer?

Jensen, Jens F: *Road map of the information highway: a media typology for information traffic patterns on the Internet*. Århus, Århus Universitet, 1998, 39 p., ISBN 87-89271-62-9, (Arbejdsrapport fra forskningsprojektet TV's æstetik; 25). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

As such, seen as a medium, the Internet is an extremely complex phenomenon. This extreme complexity along with the Internet's increasing dissemination and meaning for society, necessitates a classification or typology of information services and communication which can comprise a kind of cognitive map of the Internet as a medium – a map of the information flow. The topic of this paper is a sketch of just such a map of the Internet highway.

Larsen, Elisabeth Frank; Krag, Inger Vigdis; Poulsen, Jørgen: *Tæt på måske-læserne: 82 samtaler*. Roskilde, Roskilde Universitetscenter, 1998, 181 p., ISBN 87-7349-411-9, (Papirer om faglig formidling, Kommunikationsuddannelsen, RUC; 48:98). (Roskilde Universitetscenter, Kommunikation og Journalistik).

Delrapport til hovedrapport fra forskningsprojektet "Måske-læserne", der har som formål at belyse hvilke faktorer der har indflydelse på husstandens avis køb, og hvilke faktorer der har indflydelse på den individuelle avislæsnings hyppighed, frekvens, art og omfang. Delrapporten er en detaljeret gennemgang af resultaterne fra 82 kvalitative informantsamtaler.

Lykke Christensen, Christa (ed.); Jerslev, Anne (ed.); Thorup, John (ed.): *Kroppe – billeder – medier*. København, Borgen, 1998, 173 p., ISBN 87-21-00836-1, (Borgen/medier), (Skriftserie fra Center for Ungdomsmedier; 4). (Københavns Universitet, Center for Ungdomsmedier /CUM).

En samling artikler der beskriver hvordan kroppe fremstilles i de visuelle medier. Analyserer bl.a. den mediefremmede krop i science fiction-filmen og horrorfilmen, i modefotografiet og det digitale fotografi, i musicalen, talkshowet og performancen. Indeholder følgende artikler: *Krop, teknik og medier: med Mauss, McLuhan og Virilio som vejvisere* (Niels Brügger), *Billeddele, kropsdele* (Bent Fausing), *Fra dræbermaskine til fødemaskine: Arnold Schwarzeneggers krop i teknologihistorisk belysning* (John Thorup), *Statuen og mannequindukken: den poserende kvindekrop i 1930'ernes publicitystill og 1990'ernes modefotografi* (Anne Jerslev), *Kropslig pinselform som spektakulært skue: om David Finchers film "Seven"* (Christa Lykke Christensen), *Dans og maskulinitet: Gene Kelly* (Tone Kristine Kolbjørnsen), *Karnevalistiske og naivistiske kroppe: parodiske tv-værter i senhalvfemserne* (Vibeke Pedersen).

Nielsen, Poul Erik: *Comedy series in Danish television: for better and worse*. Århus, Århus Universitet, 1997, 34 p., ISBN 87-89271-46-7, (Arbejdsrapport fra forskningsprojektet TV's æstetik; 17). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

The main purpose of this paper is to discuss, why Danish so called popular series and especially comedy series with a very few exceptions have been a string of mediocre series. The hypothesis is that the former public service monopoly and the creative community in Denmark have been stuck in a romantic conception of art, which has made them unable to take popular television series seriously.

Nielsen, Poul Erik: *Kvalitet og magt i TV*. Århus, Århus Universitet, 1997, 35 p., ISBN 87-89271-50-5, (Arbejdsrapport fra forskningsprojektet TV's æstetik; 19). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

Et forsøg på at give en oversigt over hvilke kvalitets- og vurderingskriterier, der benyttes inden for TV (og film), og undersøge hvorledes de forskellige kvalitets- og vurderingskriterier står i relation til hinanden.

Poulsen, Jørgen; Larsen, Elisabeth Frank: *Måske-læserne: bilag*. Roskilde, Roskilde Universitetscenter, 1998, 216 p., ISBN 87-7349-413-5, (Papirer om faglig formidling, Kommunikationsuddannelsen, RUC; 50:98). (Roskilde Universitetscenter, Kommunikation og Journalistik).

Delrapport til hovedrapport fra forskningsprojektet "Måske-læserne", der har som formål at belyse hvilke faktorer der har indflydelse på husstandens avis køb, og hvilke faktorer der har indflydelse på den individuelle avislæsnings hyppighed, frekvens, art og omfang. Del-

rapporten dokumenterer grundlaget for projektets fortolkningsproces ved at fremlægge det indsamlede og producerede materiale om syv typiske informanter.

Poulsen, Jørgen: *Måske-læserne: dagbladenes muligheder i mediekonkurrencen*. Roskilde, Roskilde Universitetscenter, 1998, 201 p., ISBN 87-7349-410-0, (Papirer om faglig formidling, Kommunikationsuddannelsen, RUC; 47:98). (Roskilde Universitetscenter, Kommunikation og Journalistik).

Præsenterer en undersøgelse af mulighederne for at fastholde eller udvide det danske dagbladsmarked. Projektets formål har været at belyse hvilke faktorer der har indflydelse på husstandens aviskøb, og hvilke faktorer der har indflydelse på den individuelle avislæsnings hyppighed, frekvens, art og omfang. Hovedvægten er lagt på køb og læsning af hverdagsaviser. Projektets resultater foreligger i nærværende hovedrapport, samt i tre delrapporter.

Poulsen, Jørgen: *Måske-læserne: metoder*. Roskilde, Roskilde Universitetscenter, 1998, 35 p. + app. 79 p., ISBN 87-7349-412-7, (Papirer om faglig formidling, Kommunikationsuddannelsen, RUC; 49:98). (Roskilde Universitetscenter, Kommunikation og Journalistik).

Delrapport til hovedrapport fra forskningsprojektet "Måske-læserne", der har som formål at belyse hvilke faktorer der har indflydelse på husstandens aviskøb, og hvilke faktorer der har indflydelse på den individuelle avislæsnings hyppighed, frekvens, art og omfang. Delrapporten diskuterer i detaljer de anvendte metoder og fortolkningsproblemer.

Stigel, Jørgen: *The aesthetics of television, the quality of television: on distinctions and relations of programme form and quality of address*. Århus, Århus Universitet, 1997, 39 p., ISBN 87-89271-48-3, (Arbejdsrapport fra forskningsprojektet TV's æstetik; 18). (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

A study of the very different (aesthetic) functions and communicative forms of television. The aim is to furnish these functions and forms with some systematization: the different (aesthetic) qualities of television as a medium and of television's genres and programme form, and their interrelations.

Wilhelm, Preben (ed.): *DRTVs frække lillesøster: konsekvenserne af tokanal-systemet: kvalitetskriterier for public service-tv: en antologi*. Frederiksberg, Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, 1998, 158 p., ISBN 87-7867-043-8.

En samling artikler der undersøger hvordan det er gået med DRs public service-forpligtelser og de erklærede hensigter siden etableringen af tokanal-systemet med

DR2. I lyset af den internationale medieforsknings seneste bestræbelser diskuteres desuden mulighederne for kvalitetsvurdering af TV-kanaler i almindelighed og public service-regnskab i særdeleshed. Indeholder følgende artikler: *Indledning: kort rids af tokanal-systemets historie* (Preben Wilhelm), *Indkredsning af public service-begrebet* (Preben Wilhelm), *Seeropfattelse af public service* (Karin A. Harvest og Lisbeth N.B. Møller), *Ungdomsprogrammerne på DRTV* (Morten Kamp Jørgensen, Bo Kolbye og René Nielsen), *Smalle udsendelser* (Preben Wilhelm), *I den bedste hensigt...: tokanalssystemet og de informationsssvage* (Sarah Katz, Camilla Bølling og Trine Smedegaard), *Kvalitetskriterier og tv: et "in-tema" i 90'ernes internationale medieforskning* (Kristian Klarskov), *Relativ entropi-indekset som indikator for DRTV-tokanal-systemets alsidighed* (Kristian Klarskov), *"Relativ entropi" som mål for kvalitet?: nogle kritiske modelbetragtninger* (Preben Wilhelm), *Public service-regnskabet: kulturpolitisk styringsredskab eller kønsløst debatunderlag?* (Kristian Klarskov), *Fordele og ulemper ved relativ entropi-indekset: og forslag til et særligt public service-indeks* (Preben Wilhelm), *Sammenfatning og mediepolitisk konklusion* (Preben Wilhelm), *Præsentation af TV-Meter* (Camilla Bølling, Sarah Katz og Trine Smedegaard), *Kanalernes share og udnyttelsesgrad* (Preben Wilhelm), *Markedsføring af DR2 ved hjælp af "slagvarer"* (Preben Wilhelm), *Sammenligning af DRTVs public service-regnskab 1994-96* (Kristian Klarskov).

Artiklar

Bang Carlsen, Benny (ed.); Boelt, Vibeke (ed.); Jørgensen, Martin (ed.); e.a.: Tema: Medier. *Kvan 18* (1998)50, temanummer, 119 p., ISSN 0107-4016.

Et temanummer om medier med vægt på billedmedier. Behandler bl.a. følgende spørgsmål: 1) Hvor går billedmedierne hen? 2) Hvordan afspejler og påvirker de vores liv? 3) Hvordan opdrager de vores børn, mens de konkurrerer med skolens undervisning? 4) Hvordan påvirker de vores forhold til fremmede, kriminalitet og seksualitet? 5) Hvordan kan vi i undervisningen understøtte børnenes og de unges aktive brug af medierne? Indeholder følgende artikler: *Medieanalyse: at lære om og med medier* (Birgitte Tufte), *Mediedannelse – hvad er det?* (Christa Lykke Christensen), *Den fortællende musikvideo* (Lennard Højbjerg), *Romeo og Julie: MTV på blankvers* (Benny Bang Carlsen), *Sammen om gys og gru: om unges fælles sening af horrorfilm* (Anne Jerslev), *Talkshowet som tv-genre* (Hanne Bruun), *Nyhedsformidling netop nu* (Henrik Poulsen), *Fiktionsserier i dansk*

tv (Poul Erik Nielsen), *Fjernsynskultur* (Henrik Søndergaard).

Hujanen, Taisto (ed); Jauert, Per (ed.): Special issue section: Symposium: radio broadcasting in Scandinavia: part I. *Journal of Radio Studies* 5(1998)1, *temanummer*, ISSN 1095-5046. (Broadcast Education Association / BEA).

This special issue section presents two articles on radio broadcasting in Scandinavia:

Hujanen, Taisto; Jauert, Per: The new competitive environment of radio broadcasting in the Nordic countries: a short history of deregulation and analysis. *Journal of Radio Studies* 5(1998)1, ISSN 1095-5046, pp. 105-131.

The article begins with an overview of the composition of radio in the Nordic countries at the systemic level. Then, it turns to professional and cultural changes within radio broadcasting practice. The article will end with a review of recent discussion concerning the reinterpretation of public service and the future role of public service broadcasters in the Nordic countries and beyond.

Kemppainen, Pentti: The channel reform of public service radio in the Nordic countries. *Journal of Radio Studies* 5(1998)1, ISSN 1095-5046, pp. 132-149.

The radio systems in the Nordic countries have many similarities. They all have a long tradition of public service radio monopoly that was broken by deregulation. The new commercial stations have created a competitive radio market and the public service companies have been forced to adapt to the new situation. This article reviews the situation by comparing and contrasting the public radio systems in Finland, Sweden, and Norway.

Qvortrup, Lars: From teleworking to networking: definitions and trends. In: Jackson, Paul J.; Wielen, Jos M. van der (eds.): *Teleworking: international perspectives: from telecommuting to the virtual organisation*, London, Routledge, 1998, 348 p., ISBN 0-415-17354-X, (The management of technology and innovation), pp. 21-39.

The article traces the origins and developments in teleworking concepts, stressing the importance of a purpose-based definition. For the author, telework should be linked to an individual's work situation, macro-sociological changes and the individual's life form.

Stureson, Lennart: The mis-match between suppliers and users in telework. In: Jackson, Paul J.; Wielen, Jos M. van der (eds.): *Teleworking: international perspectives: from telecommuting to the virtual organisation*, London, Routledge, 1998, 348 p., ISBN 0-415-17354-

X, (The management of technology and innovation), pp. 319-328.

A study of the role of IT and telecom companies as active promoters of telework in Sweden, searching for the mis-matches between what promoters of telework can offer and what teleworkers want and need.

Suomi, Reima; Luukinen, Ari; Pekkola, Juhani; e.a.: Telework: the critical management dimension. In: Jackson, Paul J.; Wielen, Jos M. van der (eds.): *Teleworking: international perspectives: from telecommuting to the virtual organisation*, London, Routledge, 1998, 348 p., ISBN 0-415-17354-X, (The management of technology and innovation), pp. 329-336.

The article points to the critical role played by management capabilities and opinions in the introduction of telework. The authors provide an overview of changes in Finnish working life and the role telework adoption has played in this.

IAMCR-Papers: Glasgow 1998

Agger, Gunhild: *National and international genre images in TV fiction*. Aalborg, Aalborg Universitet, 1998, 18 p., (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

A national production of TV fiction involves the production industry of a nation, and it draws on all the national traditions of genre, style etc. However, it also involves relations with foreign and transnational production industries and the traditions of their products, hence the typical impurity and hybridity. The purpose of the paper is to describe in which ways there seems to be a strong tendency to produce on a national level in Danish TV fiction production – within the internationally convened genre system. It will be discussed in relation to recent productions as "The Kingdom" and "TAXA".

Arendt Rasmussen, Tove: *What you see is what you get: authentic forms of television*. Aalborg, Aalborg Universitet, 1998, 28 p., (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

Theoretically the paper will discuss the potential use of interpersonal communication theories and concepts in relation to television. The topics discussed are relevant for both factual programming and fiction. The paper will primarily be discussing factual programming, raising questions about reality and television by investigating how authenticity, spontaneity, personality and

forms of contact may be produced in such a way that we may talk about quasi-interactive intersubjectivity in the relation between TV-participants and TV-observers.

Bang, Jørgen; Fibiger, Bo: *Codes and modalities in media supported learning*. Århus, Århus Universitet, 1998, 18 p., (Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

The paper addresses the modalities of different codes in media supported learning. Based on cognitive theories related to learning and visual competencies, genre theories and linguistic theories (especially speech act theory) the authors try to establish an overview of how the different modes of presentation and interaction support learning in specific situations and among different learners. Emphasis is on problems and perspectives related to writing interactive learning material for the WWW and CD-ROM and to teaching via video conferencing.

Bondebjerg, Ib: *National cinema, cultural identity and globalization: Bille August and Lars von Trier*. København, Københavns Universitet, 1998, 23 p., (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

This paper looks at two modern Danish film directors – Bille August and Lars von Trier – whose films represent very different aesthetic prototypes in modern Danish and European cinema, and whose development in relation to global cinema tendencies are interesting. The paper will analyse modern Danish film culture in relation to theories and empirical data on cinema, cultural identity and globalisation and discuss film genre and film aesthetic tendencies in relation to general tendencies in modern European film culture since 1960. Special attention will be given to the new tendencies in the 1990's and to the cultural and aesthetic question of national identity, European culture and the global American dominance.

Bruhn Jensen, Klaus: *Reception as interactivity: modeling the computer as medium*. København, Københavns Universitet, 1998, 27 p., (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

Interactivity remains an ill-defined, if central concept for the analysis of computer-mediated communication. Focusing on the moment of reception, this paper presents

an outline of some of the necessary constituents of a working definition of computer media and of the specific forms of communication which the computer enables.

Haastrup, Helle Kannik: *Intertextual genericity: hybrids and chronotopes: intertextuality in 1990s popular cinema*. København, Københavns Universitet, 1998, 20 p., (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

The paper demonstrates how the concepts of genre as hybrid and the chronotope are useful in analyzing contemporary self-conscious popular cinema and the importance of being specific when analyzing intertextual genericity.

Pedersen, Vibeke: *Invasion of the body stockings: the threat of femininity in the new public service television*. København, Københavns Universitet, 1998, 8 p., (Københavns Universitet, Institut for Nordisk Filologi; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

Not only sex, but also domesticity are used to visualize the threat against the old public service stations from the new commercial stations. Seduction and domesticity are the feminine traits that are associated with commercial television. The paper will discuss this association of misogyny and media panic, and as the author will argue, the resulting re-masculinization of Danish public service television.

Schubart, Rikke: *"Land of Opportunity": "Rocky" and the American dream*. København, Københavns Universitet, 1998, 19 p., (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

The paper is part of the author's Ph.D. on "Masculinity in the American action movie 1968-1998". A first chapter analyzes the action hero as a Christian savior hero. This second chapter places the hero within his national, historical and mythic context, which is America and the American dream. Through a textual analysis of the movie "Rocky" (1976) the aim is to sketch the imaginary America and the myth of the American dream that is circulated in contemporary discourse.

Steeg Larsen, Bent: *Media situations: a situational view on media use and everyday life*. København, Københavns Universitet, 1998, 18 p., (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

ral Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

A discussion of the presence of media in daily life. Why is it that some media become such an integrated and inseparable part of everyday life? What gratifications do they provide and what role does each medium have in the overall media budget that the everyday use of different media constitute?

Stigel, Jørgen: *TV-advertising virtually speaking: the invisible voice elaborating on the space between screen and viewer*. Aalborg, Aalborg Universitet, 1998, 32 p., (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

The aim of the paper is to reflect and discuss general as well as specific communicative and aesthetic problems of the tv spot commercial especially as regards the different ways in which tv spots intend to create a communicative space of an audience partaking.

Tufte, Birgitte: *Girls' and boys' media culture – two different worlds?: a media-ethnographic study*. København, Danmarks Lærerhøjskole, 1998, 18 p., (Danmarks Lærerhøjskole, Institut for Æstetiske Fag og Mediepædagogik; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

The first part of the five-year research project "Girls' and boys' everyday lives and media culture: between a global and a local perspective" is a pilot study aiming at testing and evaluating parts of the theoretical basis and, in particular, testing the method of the project with a view to a possible revision of the method before the main project is started in August 1998. The present paper is intended to describe the project and present some findings from the pilot study.

Tufte, Thomas: *Local lives, global media, multiple identities: an ethnographic study of gaucho lives between chimarrao and cable television*. København, Københavns Universitet, 1998, 18 p., (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab; International Association for Media and Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998).

This paper introduces an ethnographic study the author has been carrying out in Southern Brazil. It deals with the formation of cultural identities in times of globalisation, and gives particular emphasis to the question of how people use the media and communication technologies in processes of formation of cultural identity.

Finland

Arstila-Paasilinna, Anja: *Opetusviestintä ja viestintävirtuteisuus nuoren aikuisen oppimisympäristössä: tutkimus kolmen opetusmenetelmän eroista toisen asteen oppilaitoksissa.* (Communication and communications agility in the teaching process of a young adult). Helsinki: Helsingin yliopisto, 1998, 258 p. (Helsingin yliopisto, viestinnän laitos, Julkaisuja, Sarja 1 A; 1998, 1, ISSN 1236-1356) Note: Doctoral dissertation.

The author looks at teaching as a communication process. Firstly, she aims to clarify teaching environment's and teaching methods' effect on young adults learning. Secondly, she examines how communications agility reflects to the learning process.

Hakkarainen, Pirkko: *Yleisen mielipiteen paradoksi: yleisön, toimittajien ja tutkijoiden käsityksiä mielipidemittauksista*. (Paradox of public opinion: the public's, journalists' and researchers' viewpoints on public opinion polls). Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 90 p. + app. 7 p., ISBN 951-44-4389-6, (Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja, sarja Sarja A; 91/1998), ISSN 0358-4585.

The author studies public opinion polls and their use in the society and in media in general. Questions looked at are: how and under which conditions polls are produced, what is polls' value to ordinary people, how citizen make sense of polls, are polls an instrument of political hegemony or do they promote democracy?

Heinonen, Ari: *Raportteja verkkojournalismista*. (Reports on Net journalism). Tampere: Tampereen yliopisto, 1998, 129, [5] p., ISBN: 951-44-4385-3, (Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Julkaisuja, Sarja C; 25), ISSN 0358-4593.

The book consists of two reports in which author examines the relationship between journalism and new media technology. The first report, Net publications' content from a journalistic viewpoint, reviews new possibilities and problems of journalism in information networks. The second report, Visions of net journalism and net journalist, is based on interviews of new media experts. New information technology's effects on journalistic practises is a case in point.

Herkman, Juha: *Sarjakuvan kieli ja mieli*. (The language and sense of comics). Tampere: Vastapaino, 1998, 272 p., ISBN: 951-768-032-5.

The author studies the language in comics from a semiotic and textual analytic viewpoint. Comics are looked at as intercultural texts whose meanings are constructed in interaction between text, readers and context.

Häger, Andreas (ed.): *Populärkultur under press: studier av finländska tidningstexter om populärkultur*. Vasa, Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, 1997, 186 p., ISBN 951-650-998-3.

I boken behandlas diskussionen över populärkultur i finska tidningar. Författare är finlandssvenska och svenska etnografer, musik- och litteraturforskare samt sociologer.

Jauhola, Päivi ja Siipola, Päivi (reds.): *Viralliset imagot*. (Official images). Vaasa: Vaasan yliopisto, 1998, 140 p., ISBN: 951-683-750-6 (Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja; 32), ISSN 1238-7118 Note: English abstracts.

The book is an anthology of a seminar arranged by Julma -project (Publicity's meanings in everyday life - project) in Spring 1996 where the participants looked at the forms of manifestation of Zeitgeist from the imagological and rhetorical viewpoints.

Joukkoviestimet 1998. (Finnish mass media 1998). Helsinki, Tilastokeskus, 1998, 340 p., ISBN 951-727-422-X, (Kulttuuri ja viestintä Suomen virallinen tilasto; 1998, 1), ISSN 0784-8765. Note: English summary.

The publication reviews Finnish mass media's state in the 1990s. It contains media statistics and five articles written by Finnish media experts. Themes considered are: mass media economics and consumption, radio, television, phonograms, video, films, books and libraries, newspapers, magazines, governments subsidies for the massmedia. International comparisons are also included.

Kantola, Anu (ed.), Moring, Inka (ed.), Väliaverronen, Esa (ed.): *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. (Media analysis: from media text to interpretation). Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 1998, 259 p., ISBN: 951-45-7679-9 (Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus ja koulutuskeskus, Oppimateriaaleja; 78, ISSN 0784-0640).

The book introduces the various theories and methods of textual research and tells how they can be applied in media research. Researcher's role as an interpreter is also looked at.

Kauranen, Ralf: *Legitimeringen av tecknade serier som konst: en diskursanalytisk studie av finländska dagspresskrivelser om tecknade serier*. Åbo, Åbo Akademi, 1997, 133 p. + app. 2 p., ISBN 952-12-0069-3, (Meddelanden från Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi, Ser. A; 475), ISSN 0358-5654.

Frågan om estetiska hierarkier behandlas och belyses genom ett studium av dagstidningsskrivelser om tecknade serier. Utgångspunkten för arbetet är att estetiska kategoriseringar och hierarkier är socialt konstruerade.

Syftet för studien är att undersöka hur seriemediet definieras som estetisk form eller i relation till konsten.

Kurki, Eeva: *Varjojen ritarit: Jean-Pierre Melvillen elokuvat ja eksistenttialistinen moraali*. (The knights of shadow: the films of Jean-Pierre Melville and existential moral). Helsinki, Taideteollinen korkeakoulu, 1997, 384 p., ISBN 951-558-012-9. Note: Academic dissertation.

The author introduces the life, career and film production of the French director Jean-Pierre Melville.

Kivikuru, Ullamaija, Pietiläinen, Jukka: *Uutisia yli rajojen: ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. (News over the borders: foreign news landscape in Finland). Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 1998, 223 p. ISBN: 951-45-7678-0.

This book introduces the newest international foreign news flows research, Foreign News Flows Research - project and its results from the 1990s. Foreign new landscape in Finnish media is also looked at.

Pantti, Mervi: *Kaikki muuttuu...: elokuvakulttuurin jälleenrakentaminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvulle*. (Everything changes...: rebuilding of film culture in Finland from the 1950s to 1970s.) Turku: Suomen elokuvatuotkimuksen seura, 1998, 223 p., ISBN: 951-96029-5-X, (SETS-julkaisu; 3).

The author examines the 1950s' and the 1960s' Finnish film culture, film production, film policy and film debate in general. Research material used consists of film journalism, film history, long films and official documents related to films from that time period.

Pulkkinen, Matti; Tiilikka, Jussi: *Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoitusvaihtoehdot*. (Alternatives for funding public service broadcasting). Helsinki, Liikenneministeriö, 1997, 133p. + app. 6 p., ISBN 951-723-137-7, (Liikenneministeriön julkaisuja; 1997, 36), ISSN 0783-2680. Note: English abstract.

The research of Ministry of Traffic has been conducted by the Research Institute of Economics. Research's goal is to clarify the Finnish Broadcasting Company's future funding. On the basis of this study are other financing systems of European public service companies and digitalization's effects on funding of public service broadcasting.

Rantanen, Terhi; Ampuja, Marko: *"Maailman ihmeellisin asia": johdatus viestinnän oppihistoriaan*. ("The most amazing thing in the world": introduction to the history of learning of communication). Lahti, Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 1997, 152 p., ISBN 951-45-7666-7, (Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Oppimateriaaleja; 70), ISSN 0784-0640.

The book studies the history of communication and introduces different schools of communication: among other things German Zeitungswissenschaft, positivist-empirical approach, cultural studies approach. Different phases in Finnish communication research are reviewed, too.

Ridell, Seija: *Tolkullistamisen politiikkaa: television uutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta*. (Politics of sense-making: The reception of TV news from a critical genre perspective) Tampere: Tampereen yliopisto, 1998, 331 p. (Acta Universitatis Tamperensis, ISSN 1455-1616 ; 617) Väitösk. Tampereen yliopisto: English summary: ISBN: 951-44-4405-1.

The study explores both theoretically and empirically the conventionalized processes of meaning in the reception of television news. Starting from a constructionist and critical cultural studies framework the work develops a social-semiotic notion of genre and applies it in examining empirically the ways people routinely follow and make meaning of TV news. The critical genre conception approaches the daily practices of reception in terms of the politics of sense-making, in other words, as having actual social and political implications.

Tommila, Päiviö (ed.), Salokangas Raimo (ed.) *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia* (Messages to everyone: a history of Finnish press). Helsinki: Edita, 1998. 326 p.. (Kleio ja nykypäivä) ISBN: 951-37-2621-5.

The authors aim to clarify Finnish press history as a part of Finnish political history and cultural history. The focus is on newspapers's and local press's phases between the 1700s and the 1990s.

Artiklar

Ahonen, Kimmo: Entertainment Comicsin tieteissarjakuvat ja invaasion pelko 1950-luvun Yhdysvalloissa. The science fiction of entertainment comics and the fear of invasion in the 1950s America. *Lähikuva* (1998)1, ISSN 0782-3053, pp. 21-38. Note: English abstract.

The paper discusses the science fiction of Entertainment Comics from the early 1950s, Weird Science, Weird Fantasy and Weird Science-Fantasy, and their representation strategies of dealing with contemporary fears and imaginary threats.

Arffman, Päivi: Underground-sarjakuva:: seksiä, siveetömyyttä ja satiiria. Underground comics: sex, obscenity and satire. *Lähikuva* (1998)1, ISSN 0782-3053, pp. 39-64. Note: English abstract.

Underground comics originated in connection of the rest 1960s counter-culture movement as a forum of self-

expression, free from commercial restrictions and censorship. This paper discusses the origins and specific features of this rebel of comics, its relation to mainstream comics industry and its representation of contemporary world.

Bergman, Mats: Viestintä, tulkinta ja toiminta: Peircen semiotiikka viestinnän tutkimuksessa. (Communication, interpretation and action). *Tiedotustutkimus* 21 (1998)4, ISSN 0357-8070., pp. 14-35.

Charles P. Peirce's philosophical theory of signs has rarely been used in media and communication studie. In this article, some general principles of the theory are identified. Peircean sign-theory is also compared to the better-known semiology of Ferdinand de Saussure and his follower. Following traits of Peirce's version of semiotics are dealt with: the processuality of sign-relations, the plurality of interpretive effects, communication as a sharing of forms of conduct, the dialogic character of understanding, the contextuality of meaning, and communicative realism.

Luostarinen, Heikki: Mistä propaganda tuli ja mihin se meni? (The birth and disappearance of propaganda concept). *Tiedotustutkimus* 21 (1998)3, ISSN 0357-8070. pp. 24-35.

This article examines the history of the propaganda concept, which up to the 1950s was in such a prominent position in media research. The author looks at why it attained such a dominant place and why it disappeared.

Luukka, Minna-Riitta: Fyysikot kuin paita ja peppu: väitösuutiset ja intertekstuaalisuus (Intertextuality in the news about science). *Tiedotustutkimus* 21 (1998)4, ISSN 0357-8070. pp. 76-92.

In the article news items dealing with academic dissertations are analysed in terms of discourse type, intertextuality and point of view.

Pyöriä, Pasi: Mediafilosofia ja informaatioteknologian aksidentiaalisuus (Media philosophy and the accidentality of information technology) *Synteesi* 17 (1998)1, ISSN 0359-5242, pp. 86-97.

The author analyses and estimates media culture's and information technology's negative aspects. He discusses the dilemma from an individual's viewpoint by looking at citizen's rights to take part to communication and its development.

Renvall, Mika & Reunanen, Esa: Kaiken pelastava journalistinen ironia: teoria ja käytäntö. (How to save democracy with journalistic irony) *Tiedotustutkimus* 21 (1998) 3, ISSN 0357-8070., pp. 4-23.

In this article the irony found in journalism is considered from the viewpoints of social interaction and political participation. The aim of the discussion is to get rid of the notion that irony is doomed to provoke cynicism and passivity. On the contrary, its more positive and activating potentials are sought for. The starting point is so-called Socratic irony. Journalistic irony is analysed with the help of some concrete examples and focusing especially on how events are ironised/deironised, how and at whom the irony is aimed, and what its functions are.

Reunanen, Esa & Suikkanen, Risto: Latent Class Analysis: samoilua latentissa tilassa (Latent Class Analysis: wandering in latent space). *Tiedotustutkimus* 21 (1998) 4 ISSN 0357-8070., pp. 50-75.

Latent Class analysis (LCA) is a quantitative method for analysing qualitative material. From the 1990s LCA has also been used as a method of content analysis. The article gives an account of the basic principles of the method and some examples of its use. The article also provides some preliminary methodological consideration concerning the relation of quantitative and qualitative method.

Riikonen, H. K.: "Onko sivistyksessä aukkoja?": klassikoita sarjakuvina."Are there flaws in your education?": classics as comics. *Lähikuva* (1998)1, ISSN 0782-3053, pp. 65-70. Note: English abstract.

The author looks at the content of the Finnish edition of Classics Illustrated (published since 1957). Classics Illustrated endorsed that the comic versions might guide readers to the original world literature work. Their pedagogical value is evaluated in this article.

Seppänen, Janne: Subjekti katseiden kentällä (Subjectivity in the field of gazes). *Tiedotustutkimus* 21 (1998)4, ISSN 0357-8070. pp. 36-49.

The human subjectivity is constituted through social interaction. This interaction is sense-related, that is, subjects are connected with each other through the senses. The article concentrates on one part of this sensibility, namely, the sense of looking. The author draws on George Simmel, Jean-Paul Sartre and Jacques Lacan and shows that the gaze plays an essential role in the constitution of human subjectivity. The author also addresses the linguistically-based concept of subjectivity.

Sirkkunen, Esa: Sähköraitiotievaunussa: matkoja tekstistä kontekstiin (ja takaisin) (In an electric tram). *Tiedotustutkimus*, 21 (1998)3, ISSN 0357-8070., pp. 54-65.

In the article the method of synchronic contextualisation is elaborated in order to read the journalistic texts as a part of the textual world of their time. The analysis begins by examining a story entitled "In an electric tram", which is considered to be one of the first newspaper reports published in English. The aim is to study this particular story as part of journalism of certain issue of *Päivälehti* (published 1889-1904) as part of a broader textual world of a certain period.

Syrjämaa, Taina: Sarjakuva ja sota-ajan Amerikka: kotirintaman maailma Aku Ankkan päivittäissarjoissa 1941-1945.Comics and the wartime America: the homefront world in Donald Duck daily strips 1941-1945. *Lähikuva* (1998)1, ISSN 0782-3053, pp. 7-20. Note: English summary.

The article discusses the history of everyday, represented in comics. The main issues are the relation of Donald Duck strips to the contemporary American way of living and the representation of the American homefront everyday in the comics. The analysis is based on the short Donald Duck strips between 1941-1945, published over 300 papers in the USA six days a week.

Pro gradu-avhandlingar Helsinki universitet, Institutionen för kommunikationslära

Asantila, Laura: *Naiset suomalaisen dokumenttielokuvan uudistajina: katsaus 90-luvun kotimaiseen dokumenttielokuvatuotantoon*. Women as renewers of Finnish documentary movies: an overview of Finnish documentary film production in the 1990s. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 86 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Bergman, Mats: *Signs of meditation: Peirce and the Study of Communication*. Helsinki, University of Helsinki, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Euramaa, Anne: *Iltapäivälehtien julkisuus: kaupallisuus, valistus ja romantiikka iltapäivälehtien sisältöjen selittäjänä*. Publicity in afternoon tabloids: commerciality, enlightenment and romance as explaining factors of afternoon tabloids' contents. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Hemminki, Paula: *EU-kampanja ja Metsäliitto-Yhtymä: tapaustutkimus*. The Eu campaign and Metsäliitto Inc: a case study. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Huhtala, Marja: *Viestintävajeet organisaatioissa: tapaustutkimus kolmessa yrityksessä*. Communication deficits in an organization: a case study in three companies. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Hyttinen, Marikka: *Hyviä, pahoja ja rumia: maskuliinisuus ja miehen kuvat "Dollaritrilogiassa"*. Good, bad and ugly: masculinity and men:the images in "Dollar Trilogy". Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 75 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Junnila, Leena: *Tulkinta tieteessä ja tv:n katselussa: hermeneuttisen filosofian avaama näkökulma tämänhetkiseenjoukkoviestinnän tutkimukseen*. Interpretation in science and television viewing: the hermeneutic view on contemporary mass communication studies. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 135 p. + app. 2 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Järvelä, Harri: *Vastaanottajavetoinen talousviestintä*. Recipient-driven economic communication. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Kammonen, Harri: *Multimedia yrityksen viestinnässä: monitapaustutkimus suomalaisten yritysten multimedian käytöstä*. Multimedia in the communication of a company: a multi-case study on the Finnish companies' use of multimedia. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 93 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Koistinen, Eriikka: *Nainen journalistisessa diskurssissa: Pohjoismaisen Forumin uutisointi sanomalehdissä 1994*. Woman in the journalistic discourse: news coverage of Nordic Forum in a newspaper in 1994. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 111 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Koivusalo, Sarita: *Televisio osana lasten mediakultuuria: laadullinen tutkimus pääkaupunkiseudun ensi- ja neljäsluokkalaisten lasten televisionkatselutottumuksista*. Television as a part of the children's media culture: a qualitative study of television viewing habits of first and fourth graders in the capital city region. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Kuorikoski, Pia: *Kiistakysymysten hallinta: Internet yrityksen ympäristön luotauksen apuvälineenä*. Controlling controversy: the internet as a tool in probing company environment. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 91 p. + app. 5 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Nenonen, Tuomo: *Julkisesta konebyrokratiasta tulo- ja johtamisen mukaiseen pääyksiömuotoon: väestöre-*

kisterikeskuksen viestintä muutoksen yhteydessä. From public bureaucracy to result-oriented management: the communication of the Population Register Centre in transition. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 70 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Niemi, Inna-Pirjetta: *Elokuva yhteystoiminnan välineenä: filmitähdet yrityksen myyntimiehinä*. Film as a medium for co-operation: film stars as salespersons for a company. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 129 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Parkkonen, Sari: *Viron itsenäistyminen vuonna 1991: vaikuttiko itsesensuuri suomalaisten lehtitoimittajien Viro-uutisointiin?* Estonia's independence in 1991: was the reporters' writing about Estonia affected by self-censorship? Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Pere, Pia: *Kamppailu mediajulkisuudesta vaalikampanja-aikana: tapaustutkimus Euroopan parlamentin vaaleista*. The struggle for media publicity during an election campaign: a case study of European Parliament elections. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 128 p. + app. 3 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Pitkänen, Mervi: *Osallistuva viestintä kehitysyhteistyöprojektissa: tapaustutkimus Nepalista*. Participatory communication in development co-operation projects: a case study in Nepal. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 92 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Puhakka, Anna-Leena: *Myytit automainoksissa: semioottinen analyysi kahden automallin painetuista mainoskuvista*. Myths in automobile sales promotion: a semi-otic analysis of printed advertisement material of two car models. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 83 p. + app, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Sandlund, Annika: *Fiender utan motiv: diskursanalytisk av ett urval artiklar om krisen i det forna Jugoslavien under åren 1991-1993*. Helsingfors, Helsingfors universitet, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Seppälä, Mikko: *Tieto modernissa yhteiskunnassa*. Knowledge in the modern information society. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 82 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Slätis, Thomas: *Ethnicity as otherness in visual representations: an approach to a critical discursive methodology*. Helsinki, University of Helsinki, 1998, 119 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Sundelin, Minna: *Asiakasympäristön seurannan vaikutus yrityksen imagon rakentamiseen: vertaileva monitoraustutkimus*. Keeping track of the client environment; its effects on building a company image: a comparative study. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 73 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Talonen, Sirte: *Uutisia Netin täydeltä: toimittajien arkipäivää uudessa mediassa*. News on the Net: the journalists in a new media. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Timonen, Saija: *Visioluotaus: tapaustutkimus Kemira Chemicalsin henkilöstön visiomielikuvista*. Vision probing: a case study of vision associations of the personnel in Kemira Chemicals. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 92 p. + app., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Wilander, Susan: *Intranet organisaatioviestinnässä*. The Intranet in organizational communication. Helsinki, Helsingin yliopisto, 1998, 105 p. + app. 1 p., (University of Helsinki, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Jyväskylän yliopisto, Institutionen för kommunikationsvetenskap

Cools, Carine: *Cultural aspects in the interactions between non-Finnish clients and Finnish medical practitioners: perceptions and strategies*. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 1998, 119 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Hagman, Sari: *Suhtautuminen viestintään World Wide Webissä*. Attitudes towards communication in the World Wide Web. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 101 p. + app., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Hujanen, Erkki: *"Sitt se on siitä niinku jääny ja tavallaan on vieläki..." : tutkimus Keski-suomalaisen ei-tilaajien mediakäyttäytymisestä*. A study on the media behaviour of non-subscribers of the newspaper Keski-suomalainen. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 130 p. + app., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Jalkanen, Johanna: *Kokemuksia tiimityöstä: Metsähallituksen Itä-Lapin ja Itä-Suomen tiimien tarkastelua*. Experiences of team work: a study on Forest and Park Service's teams in Eastern Lapland and Eastern Finland. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 106 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Koivisto, Sirpa: *Paperilta päätteelle: päätetaito ja toimittajan työn muutokset sanomalehti Keski-suoma-*

laisessa. Computer-terminal lay-out and changes in the work of a reporter in the newspaper Keski-suomalainen. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 64 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Kuoska, Irina: *Keskusteluhalukkuus tietokonevälikäytössä opiskeluympäristössä*. Discussion willingness in a computer-mediated study environment. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 157 p. + app. 13 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Laakso, Anu: *"Are you busy tomorrow?": a cross-cultural study about communication, group forming, leisure, voluntarism and commitment among members of volleyball clubs Metso Jyväskylä and Montreal Athletics Regional Club*. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 1998, 100 p. + app., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Lamberg, Mervi: *Kunnat verkossa: internet ja kuntatiedottaminen*. Communes on the Net: internet and communal information activities. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 61 p. + app. 9 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Mäkelä, Sanna: *Myyjien näkemyksiä asiakaspalvelusta*. Salespersons' views on client service. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 98 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Nieminen, Petri: *Yksin vai lenkinä lehtiketjussa: Suomen sanomalehtien omistuksen keskittyminen sekä niiden välinen kilpailu lehtiketjujen rakenteen ja vakausanalyysin perusteella*. The concentration of ownership of Finnish newspapers and the competition between them on the basis of the structure of newspaper chains and stability analysis. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 83 p. + app. 3 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Nättiaho, Reijo: *Samassa veneessä - vai ollaanko?: Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalouden tiedottaminen ja julkisuus sanomalehti Keski-suomalaisessa*. Information activities and publicity of the social and health services of the city of Jyväskylä in the newspaper Keski-suomalainen. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 81 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Paaajaste, Katariina: *Iltapäivälehdet poliittisen vallan lähteillä*. Afternoon tabloids at the sources of political power. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 87 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Salvola, Tanja Helena: *Vaikuttaminen päihdevideoissa*. Influencing in anti-drug videos. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 122 p. + app. 1 p., (University of

Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Tainio, Susanna: *"Täällä porukka ojentautuu, kun kamerat tulee": kansanedustajien näkemyksiä television merkityksestä heidän työssään.* "Here people shape up when the cameras arrive": views of members of parliament on TV's significance to their work. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 1998, 116 p. + app., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Tervonen, Päivi Maarit: *Teollisuuslaitoksen ekologinen julkisuuskuva: ympäristökeskeinen haastattelututkimus Rautaruukki Raahe Steelin ulkoisten sidosryhmien tehtaaseen liittämistä mielikuvista.* The ecological public image of an industrial plant: interest groups' associations of Rautaruukki Raahe Steel Plant. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 118 p. + app. 25 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Tuomikoski, Mikko: *Muuttuva karisma: karisma-käsitteen merkityksen tarkastelua.* The changing charisma: a study on the meaning of the concept of charisma. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 70 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Väättäinen, Simo: *Totally honest?: the IFOR press and information operation in the eyes of the press.* Jyväskylä, University of Jyväskylä, 1998, 73 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Ylänen, Mari: *Pohjolan komein: modernin ja postmodernin rajankäynti Mr Scandinavia -kisojen uutisoinnissa.* The most handsome man in the North: the modern and postmodern in news coverage of Mr Scandinavia contest. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1998, 101 p., (University of Jyväskylä, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Lapland universitet, Medievetenskap

Mannerkoski, Olli: *Keho, kone ja kohtaaminen: keholinen kokemus ja situaatio suhteessa digitaaliseen tilaan.* Body, machine and an encounter: a bodily experience and situation in relation to a digital space. Rovaniemi, Lapin yliopisto, 1998, 111 p., (University of Lapland, Faculty of Arts). Note: Master's thesis.

Mäkelä, Tapio: *Memory, interface, public space: contextual approach to Internet and media art.* Rovaniemi, Lapin yliopisto, 1998, 159 p., (University of Lapland, Faculty of Arts). Note: Master's thesis.

Roininen, Tarja: *Demoscene: Deadbeat että tietyt aineet tomat arvot ja tavat yhdistävät joukkoa ihmisiä.* Demoscene: Deadbeat: immaterial values and habits connect

a group of people. Rovaniemi, Lapin yliopisto, 1998, 139 p., (University of Lapland, Faculty of Arts). Note: Master's thesis.

Väntsi, Sam: *Etätyö ja tietoyhteiskunta.* Teleworking and the information society. Rovaniemi, Lapin yliopisto, 1998, 177 p., (University of Lapland, Faculty of Arts). Note: Master's thesis.

Tammerfors universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation

Aho, Jaana: *Kuka, mitä eurovaaleissa 1996: päiväjärjestystutkimus Helsingin Sanomien, Savon Sanomien ja Iltalehden eurovaalijutuista.* Who and what in the 1996 Euro-elections: an agenda study on coverage of the Euro-elections in Helsingin Sanomat, Iltalehti and Savon Sanomat. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 72 p. + app. 9 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Collander, Salla: *Matkalla elinikäiseen oppimiseen: viestintäkasvatuksen haasteet peruskoulun ala-asteella.* On the way to life-long learning: challenges of media education in the lower grade of primary school. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 67 p. + app. 12 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Cygnel, Susanna: *Urheiluittomittajanaisten juttuaiheet ja juttutyypit sanomalehtien urheiluivilla.* Subjects and story types of female sports writers in the sport section of newspapers. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 102 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Elonen, Janne: *Utisgrafiikan käyttö viidessä suomalaisessa sanomalehdessä.* The use of news graphics in five Finnish newspapers. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 92 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Farid, Ikene: *Freedom and control over the press in Algeria.* Tampere, University of Tampere, 1998, 123 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Gröönroos, Reija: *Ei tullut mäenlaskijaa vaan ylioppilas ja lehtikuvaaja: Jussi Pohjakallio Suomen Kuvalehden ja ulkomaisten kuvalehtien valokuvaajana 1950-luvun puolivälistä 1960-luvun puoliväliin.* Jussi Pohjakallio - a career of a photo journalist from the mid 50's to the mid 60's. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 103 p. + app. 7 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Haring, Heli: *Hyvän ja pahan taistelu joukkotiedotuksessa - eli onko tiedonvälityksen aina oltava negatiivista ja miten yleisö sen kokee*. The battle between good and evil in mass communication: must communication always be negative and how does the public feel about it. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 59 p. + app., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: A journalistic study.

Hatzianastasiu, Ioannis: *Bridging historical and communicational study on the idea of Europe*. Tampere, University of Tampere, 1998, 86 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Hiltunen, Pekka: *Miehen esittäminen*. Representation of the man. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 80 p. + app. 7 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: A journalistic study.

Kiiveri, Stiina: *Lapsistinen kulttuurikäsitys television piirrossarjan Muumilaakson tarinoita suosion selittäjänä 3-6-vuotiaiden lasten keskuudessa*. A child-like conception of culture as an explanatory factor for the popularity of the Moomin cartoon television series among children aged 3-6-years. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 113 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Kostiainen, Riikka: *Mielipidetutkimusten käyttö journalismissa: toimittajien näkemyksiä gallup-journalismista ja mielipidetutkimusten sekundäärikäytön analyysi*. The use of opinion polls in journalism: the journalists' views on gallup journalism and an analysis of the secondary use of opinion polls. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 83 p. + app. 2 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Käyhkö, Sanna: *Uutinen Venäjän laatu-lehdistössä: aikala keskustelua ja uutisviikon analyysi*. News in Russian quality newspapers: contemporary discussion and an analysis of a week's news. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 115 p. + app. 15 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Lehtinen, Pirjo Margit: *Kuolema katsoo kuvasta: kuva-journalistinen näkökulma Estonian turman uutisoinnista suomalaisessa sanomalehdessä*. Death in the mirror: a photo journalistic angle to the coverage of the Estonia disaster in a Finnish newspaper. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 117 p. + app. 30 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Leskelä, Veli-Pekka: *Lehdistön vastuusta vapautumisen: Suomen lehdistön YYA-kirjoittelu 1979-1989, retorinen tarkastelu*. From the time of responsibility of the press

to a period of liberation: the Finnish Press and writing about the FCMA treaty 1978-1979, a rhetorical overview. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 126 p. + app. 2 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Lietsala, Katri: *Tapaus Diana: yleisön parasosiaalinen suhde julkimoihin*. The case of Princess Di: the public's parasocial relation to the celebrities. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 92 p. + app. 11 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Mannila, Merja: *Rajoitettu matka tähtiin: ideologinen myytti ja utopia television tieteissarjoissa, esimerkkinä Star Trek-Deep Space Nine*. A restricted journey to the stars: an ideological myth and utopia in television's sci-fi series: a case in point, Star Trek - Deep Space Nine. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 85 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Markula, Siri: *Suomenkielinen lehdistö Pohjois-Amerikassa: kehityssuuntia Länsirannikon lukijatutkimuksen valossa*. Finnish press in America: development trends in light of a West Coast reader survey. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 95 p. + app. 6 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Matomäki, Anja: *Paikallislehden kulttuurijutun rakentaminen ja sen taustatekijät*. A cultural article and its background factors in a local newspaper. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 110 p. + app. 3 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Mattila, Helena: *Tietoyhteiskunta, informaatioyhteiskunta, oppimisyhteiskunta...: tutkielma tietoyhteiskunnan käsitteestä ja tietoyhteiskuntaan liittyvästä koulutuksesta erityisesti tietoyhteiskuntamatematiikkaan johdattelevan erillisen koulutuskokonaisuuden näkökulmasta*. Information society: a study on the concept of information society and training for it, especially in view of a separate introductory training package. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 115 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Mäenpää, Jukka: *Julkaistu juttu: lehtiavustaja-freelance-projekti Salon ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa*. A published news story: assistant-reporter-free lance - project in the Salo Adult Vocational Training Center. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 57 p. + app. 31 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: A journalistic study.

Mäkinen, Terhi: *"Räväkämpää linjaa, muuten ok!": Sosiaalityöntekijä-lehden lukijatutkimus 1997*. More drive, otherwise OK!: a reader survey of the magazine Sosiaalityöntekijä (Social Worker) in 1997. Tampere,

Tampereen yliopisto, 1998, 87 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Noppiari, Elina: *Seksiteollisuusuutisia jäsentäneet myytit suomalaisessa lehdistössä*. Myths behind news on the sex industry in the Finnish press. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 83 p. + app. 6 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Ngård, Solja: *Nuorten poliitikkojen julkisuuspyrkimykset*. Publicity aspirations of young politicians. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 73 p. + app., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Näveri, Tuomas: *Paavo Lipposen poliittinen retoriikka ja luotauksia poliittiseen julkisuuden hallintaan*. The political rhetorics of Paavo Lipponen: probing into control of political publicity. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 103 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Passoja, Annu: *Kurjuudesta kunniaan: Seuran ja Suomen Kuvalehden Viro-kirjoittelun diskurssianalyttista tulkintaa*. Rags to riches: a discourse analytical interpretation of writing about Estonia in the magazines Seura and Suomen Kuvalehti. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 87 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Patronen, Sirpa: *"Mielestäni rasisti on se, joka yrmii ihmisiä rodun perusteella": kaksi pakolaiskeskustelua Aamulehden yleisönosastossa*. "I think racist is a person who looks down on people on the basis of race": two discussions on refugees in the letters to the editors section of Aamulehti. Tampere, Tampereen yliopisto, 1989, 130 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Pitkänen, Perttu: *Toimituksen kertovan diskurssin keinot Ulkolinja-dokumenttisarjassa: 70- ja 80-lukujen Ulkolinja-dokumenttien genreominaisuuksien tarkastelua*. The means of narrative discourse of the editors in the documentary series Ulkolinja. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 131 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Pitkänen, Ulla: *Mistä on hyvä jazzfestivaali tehty?: Pori Jazz-festivaalikirjoittelu sanomalehdissä vuosina 1966-1995 aikakautensa ja Pierre Bourdieun hyvää makua käsittelevän teorian heijastajana*. The makings of a good jazz festival?: writings on the Pori Jazz Festival in the press during 1966-1995 as reflectors of the period and the theory of good taste by Pierre Bourdieu. Tampere,

Tampereen yliopisto, 1998, 85 p. + app. 8 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Pohjalainen, Pekka: *Propagandaa, mediamyyttejä vai asiajournalismia?* Propaganda, media myths or back-to-the basics journalism? Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 72 p. + app. 8 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Pulkkinen, Pauliina: *Onko suomalainen poliittinen journalismi kielteistä?: Yhdysvaltojen ja Suomen poliittisen journalismin sävyä vertaileva päiväjärjestystutkimus*. Is the Finnish political journalism negative?: a comparative agenda study on the tone of political journalism in Finland and in the United States. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 94 p. + app. 10 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Puranen, Tuula: *"Mä vaan kirjotan": laadullinen tutkimus Aamulehden uutistoimittajien yleisösuhteesta*. "I just write": a qualitative study on the relation to the public of news reporters in the newspaper Aamulehti. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 121 p. + app. 10 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Puttonen, Hannu: *Audiovisuaalisuus 1990-luvulla: dokumenttielokuvan Chant/Xerox/Remix(1992) retrospektiivistä tarkastelua*. Audiovisuality of the 1990s: a retrospective study on the documentary Chant/Xerox/Remix (1992). Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 141 p. + app., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: A journalistic study.

Rajala, Vili: *Journalistinen suoritus osana demokraattista prosessia*. Journalistic contribution as a part of the democratic process. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 159 p. + app. 9 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Ronkainen, Leila: *Finland and Finns in five major Canadian dailies: an ethnorelative model for de-stereotyping*. Tampere, University of Tampere, 1998, 145 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Salmivaara, Janne: *"Saisinko sanoa...": idän ja lännen kolumnistit Kalevassa vuosina 1965-1991: empiirinen tutkimus*. "If I may say...": Eastern and Western columnists in the newspaper Kaleva in years 1965-1991: an empirical study. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 92 p. + app. 38 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Salumäki, Tarja: *Radioreportaasin jäljillä: Maailmanpolitiikan arkipäivää -ohjelman lajityypin tarkastelu*. On traces of the radio reportage: a study on the genre type of the programme Maailmanpolitiikan arkipäivää. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 82 p. + app. 21 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: A journalistic study.

Seppä, Satu: *"Olipa kerran elämä": kehitysvammaiset sanomalehtien henkilöjutuissa*. "I wish there was a life": the handicapped in newspaper articles. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 81 p. + app. 15 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Strandén, Tiina: *Ympäristökysymykset ja Helsingin Sanomien kirjoittelu: vertailututkimusjaksot 1987-1997*. Environmental issues and Helsingin Sanomat: comparative study periods 1987-1997. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 116 p. + app., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Tikkanen, Elisa: *Ydinkoeuutiset ja ydinkulttuuri: Ranskan 1995 ydinkokeiden uutisointi viidessä suomalaisessa tiedotusvälineessä*. Nuclear test news and nuclear culture: the French nuclear tests and news about them in five Finnish media. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 120 p. + app. 31 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Vahvaselkä, Kristiina: *"Melko monella on keittiössään pankki": aikakauslehtimainokset pankkikilpailussa, mainosten kontekstisidonnaisuus ja sisältö*. "Quite a few of us have a bank in the kitchen, too": magazine advertisements in bank competition: the contents and context-orientedness of advertisements. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 75 p. + app. 27 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Valkeapää, Risto: *Asenneajattelun ja päätöksenteon suhde viidennen ydinvoimalan päätöksenteossa*. The relationship between attitudes and decision-making in the question of a fifth nuclear power plant in Finland. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 105 p. + app. 12 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Venäläinen, Riikka: *Aviisi lukijoidensa silmin: Tampereen ylioppilaslehden lukijatutkimus 1997*. The Aviisi and its readers: a reader survey of the university paper of the Tampere university 1997. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 107 p. + app. 27 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Wiklund, Saga: *Ajankohtaista musiikin maailmasta: Radio Ylen ykkösen Musiikkiuutisten sisällöt ja lähteet*

vuonna 1996. Up to date in the world of music: the contents and sources of music news in RadioYLE's Channel One programmes in 1996. Tampere, Tampereen yliopisto, 1998, 120 p., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Master's thesis.

Turku universitet, Film och television vetenskap

Freese, Outi: *Muumien matka kirjahyllystä televisio-ruutuun ja taaperoiden tajuntaan*. Journey of the Moomins from the book-shelf to the screen and consciousness of the toddlers. Turku, Turun yliopisto, 1998, 107 p., (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Heiskanen, Outi: *Naisia jalustalla: tutkielma naisesiintyjän roolin muutoksista Hollywood-musikaalin studiohistoriassa 1920-luvun lopulta 1940-luvun alkuun*. Women on a pedestal: a study on the changes of female performers' role in studio history of the Hollywood musical from the end of the 1920s to the beginning of the 1940s. Turku, Turun yliopisto, 1998, 84 p., (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Paasonen, Susanna: *Nyt! ja ikuisesti: rewind: häät mediaspektaakkelina*. Now! and forever: rewind: wedding as a media spectacle. Turku, Turun yliopisto, 1998, 199 p. + app. 8 p., (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Pajala, Mari: *"Aikakaudet vaihtuvat Tunteet säilyvät": kokemuksen muoto 1990-luvun pukuelokuvassa*. "Periods change, emotions remain": the form of experience in costume films of the 1990s. Turku, Turun yliopisto, 1998, (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Pönni, Antti: *Kinematografi ja toiseus: Robert Bressonin elokuvateoria Emmanuel Levinasin eettisen filosofian näkökulmasta*. The cinematograph and otherness: the film theory of Robert Bresson in view of Emmanuel Levinas' ethical philosophy. Turku, Turun yliopisto, 1998, 181 p., (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Römpötti, Tommi: *Ihannenuorta luomassa: kolmen nuoriselokuvan ideologiset puheaktit suomalaisen elokuvan murroksessa 1950- ja 1960-luvulla*. Creating of the ideal youth: ideological speech acts in three Finnish youth movies in the 1950s and the 1960s. Turku, Turun yliopisto, 1998, 112 p., (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Silén, Jarkko: *Pekka ja Pätäk Huvilaitumilla: Puupää-elokuvat koomikkokomedian perinteessä*. The Puupää - comedy film series in the film comedy tradition. Turku, Turun yliopisto, 1998, (University of Turku, Film and Television Studies). Note: Master's thesis.

Vaasa universitet, Institutionen för kommunikationslära

Hukari, Mirja: *SGML-pohjainen tuotetodokumentointi: tapaustutkimus teollisuudesta*. SGML-based product documentation: a case study in industry. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 74 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Jokiniemi, Kirsi: *Sisäisen viestinnän toimiminen yritysorganisaatiossa: tapaustutkimuksena Danzas Oy*. The functioning of internal communication in a corporate organization: a case study of Danzas Inc. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 108 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Kurko, Laura: *Miten tulkita modernia tanssia?: tulkinta ja muut kritiikin toimintatavat kolmen päivälehdessä tanssiarvosteluissa vuonna 1997*. How to interpret modern dance?: interpretation and other approaches of critique in dance reviews of three daily newspapers in 1997. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 103 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Metsälä, Mira: *Itsen ja Toisen kohtaaminen seuramatkalla: valokuvien ja valokuvakertomusten analyysi*. The Self and Other meeting on a package tour: an analysis of photographs and photo narratives. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 142 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Myllyoja, Ninni: *Sanomalehti ja toimittajan työ tietoyhteiskunnassa: Sanomalehti Pohjalainen*. The newspaper and the work of a reporter in information society: a case in point, The newspaper Pohjalainen. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 103 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Mäkinen, Anu: *Erikoiskielen tutkimuksen keskeisen käsitteistön tarkastelua*. An examination of essential concepts in the study of specialized languages. Vaasa, Vaasan yliopisto, 78 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Pikkusaari, Taru: *Tietotekniikan popularisointi: tarkastelussa Helsingin Sanomien Tieto & kone -sivut*. Popularization of information technology: the computer pages of Helsingin Sanomat under scrutiny. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 115 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Pärkö, Taina: *Naisministerit ja -puhemiehet iltapäivälehtien ironisoinnin kohteena*. Female ministers and chairmen of the house as objects of irony in afternoon tabloids. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 133 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Ruohomäki, Katariina: *Yrityskylän yhteisöviestintä: esimerkkinä vaasalaisen Strömberg Parkin viestintästrategiaprojekti*. Organizational communication in an industrial park: a case study of communication strategy project of Strömberg Park in Vaasa, Finland. Vaasa, Vaasan yliopisto, 1998, 98 p. (University of Vaasa, Department of Communication). Note: Master's thesis.

Norge

Bakke, Marit: *Cultural dissemination in the media: potentials and challenges*. 1998, 9 p. + app., (Universitetet i Bergen; Institutt for medievitenskap; The social theory, politics, and the arts conference, Philadelphia, 1998). Note: Conference paper.

The author discusses the responsibilities of public broadcasting with respect to covering events and activities within the cultural sphere. She also discusses what art and culture might offer in terms of new challenges and potentials for public broadcasting programming in the future.

Bjørnstad, Nina (ed.): *MedieNorge 1997: fakta om norske massemedier*. Bergen, Nordicom/Institutt for medievitenskap, 1998, 213 p., ISBN 82-578-0383-9.

Boka inneholder statistikk som beskriver norske medier i 1997, samt en artikkel om norsk medieutvikling på 1990-tallet.

Eide, Elisabeth: *Is the African woman allowed to speak?* 1998, 12 p. + app., (Høgskolen i Oslo, Journalistutdanningen; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Participatory Communication Research" session.

The author analyses and compares two journalistic reports on African women. She argues that the portrayal of African women in Western media does not differ much across journalistic genres, and that they are generally muted and presented as different.

Eide, Martin: *Popularisering, modernisering, strukturering: en populærvise tar form: Verdens Gang i forvandling 1945-81*. Bergen, Institutt for medievitenskap, 1998, 442 p., ISBN 82-578-0390-1, (Rapport; 40), ISSN 0801-2814. (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap). Note: Dissertation for the degree of dr. philos.

The author analyses and discusses the changes of the modern paper Verdens Gang (VG) into a popular newspaper. He argues that the story of the paper invokes basic approaches for a historical-sociological investigation into journalism, and wishes to contribute to a sociologically informed history of press and journalism.

Goodnow, Katherine: *Norway: refugee policies, media representations*. Bergen, Institutt for medievitenskap, 1998, 151 p., ISBN 82-578-0392-8, (Rapport; 41). Note: Nordiske komparative studier om mottak av flyktninger i et tilbakevendingsperspektiv.

The report traces Norwegian press accounts of Bosnian refugees and Norway's policies for the periods 1993 and 1995-1996. One of the goals is to gain a more general sense of the part that the media play in framing the discussion of refugee situations and in pushing toward particular decisions.

Hagen, Ingunn: *Reaching the wrong audience?: fascination and ironic distance in viewers' relationship to "Blind Date"*. 1998, 23 p., (NTNU, Psykologisk institutt; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Media and Popular Culture" session.

The paper describes viewers' reactions to the Norwegian Blind Date-show "Reisesjekken". It portrays the main reasons viewers give for finding the program enjoyable, and also for disliking it. The author also focuses on the differing reactions to the show among different age groups.

Hagen, Ingunn: *Memories of the Disney universe: report from Norway*. 1998, 11 p., (NTNU, Psykologisk institutt; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Global Disney Audience" session.

The paper presents some aspects of consumption of Disney products as remembered by Norwegian students. The study is part of the "Global Disney Audience" project.

Hagen, Ingunn: *The impact of media in our daily lives*. 1998, 8 p., (NTNU, Psykologisk institutt). Note: Contribution to the seminar on "Improving our Understanding of Communication and Interaction", in honour of Thomas Luckman, NTNU 14 may 1998.

The author discusses Thomas Luckmans concepts of "social constructivism" and "meaning", and reflects on their usefulness and implications for media research.

Hagen, Ingunn: *"Father watches the news, while mother watches soap": reflections on gender and media consumption habits*. 1998, 19 p., (NTNU, Psykologisk institutt; Crossroads in Cultural Studies, 2, Tampere, 1998).

The paper examines the role of gender in determining media taste and preferences. It reports on some of the authors findings from studies of audiences' television

news viewing habits, and includes a discussion of David Morley's work on family television.

Harper, Morten: *Rutenes hemmelighet: 9 genrer, 99 serier*. Bø i Telemark, Telemark tegneserieverksted, 1998, 287 p., ISBN 82-91418-05-5, (Tegneserien i og utenfor rutene; 3).

Forfatteren analyserer en rekke moderne tegneserier og deler dem inn i 9 genrer etter motiver. Boken inneholder også lengre utdrag fra ni tegneserier som her for første gang foreligger på norsk.

Julsrud, Tom; Krange, Ingeborg; Ling, Rich: *Who are the computer illiterates?* (Oslo), Telenor FoU, 1998, 15 p., ISBN 82-423-0462-9, (R & D report; 1998, 19), ISSN 1500-2616. (Telenor forskning og utvikling; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Communication Technology Policy" session.

The paper presents results from a survey on PC use in Norwegian households. Differences between various groups of PC users and non-users are analysed and discussed in relation to economic status, gender, occupation, age etc. The paper also presents a demographic review of attitudes towards technology and Internet.

Larsen, Leif Ove: *Moderniseringsmoro: romantiske komedier i norsk film 1950-1965: sjangeren, publikum, sosialhistorien*. Bergen, Institutt for medievitenskap, 1998, 361 p. + app., ISBN 82-578-0397-9, (Rapport; 42), ISSN 0801-2814. Note: Dissertation for the degree of dr. art.

The dissertation is a genre study of the most popular Norwegian film comedies of the romantic type, from Vi gifter oss to Skjær i sjøen. The development of the genre, which was held in low esteem by critics, is analyzed in the context of changes in production facilities, of the audience and of social-historical processes of change in the post-war years.

Nohrstedt, Stig A.; Ottosen, Rune: *Globalization and the new world order: a theoretical perspective on war journalism*. 1998, 22 p., (Universitetet i Örebro; Høgskolen i Oslo, Journalistutdanningen; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "International Communication" session.

The authors offers an analytical framework for studies of war journalism, developed from a study on the media coverage of the Gulf War. They focus on international problems for war journalism in conjunction with transnational relations between the media and the military.

Nonseid, John; Høyer, Svennik: *Diffusion of the news paradigm in Norway 1908-1930: how telegrams influenced genres of news stories in four Oslo papers*. 1998, 10 p., (Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "History" session.

The authors present the main results from a content analysis of four different Oslo newspapers during four weeks between 1908 and 1930. They focus on the "inverted pyramid" textual structure in news reporting, and argue that an increment in the use of telegrams increased the use of the "inverted pyramid" mode of presentation.

Olsen, Einar: *...og regien var ved Johan Ona: pressestøttens ukjente sider*. Fredrikstad, Institutt for journalistikk, 1998, 96 p., (IJ-rapport; 1998, 5).

Forfatteren drøfter rollen til Norsk redaktørforening, Norske avisers landsforbund og Norsk presseforbund i arbeidet med å få innført og utformet pressestøtten i Norge. Han hevder at presseorganisasjonene først og fremst ble et viktig redskap for dem som lenge hadde ivret for en statlig støtteordning for pressen: LO, Arbeiderpartiet og Arbeiderpressen.

Puijk, Roel: *A global media event: coverage of the 1994 Lillehammer olympic games*. 1998, 21 p., (Høgskolen i Lillehammer, Avdeling for kultur- og mediefag; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "International Communication" session.

The paper presents some of the main results from an international comparative study of the media coverage of the 1994 winter olympics in Lillehammer, Norway. The results show the usefulness of the concept of media event in analyzing both the mediation of the event and its effects.

Skogerbø, Eli: *The political economy of popular entertainment: exploring the role of sponsorship in the Norwegian version of "Blind Date"*. 1998, 20 p., (Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Media and Popular Culture" session.

The author explores the relationship between sponsorship and programme production. Specifically she aims at tracing the consequences for production staff and non-professional participants in an entertainment programme like the Norwegian Blind Date-show "Reisesjekken".

Skogerbø, Eli; Storsul, Tanja: *National compromises and transnational alliances: the battle of universal service regulations in Europe*. Oslo, ARENA, 1998, 26 p., (Working paper; 1998, 10), ISSN 0805-5130. (Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Communication Technology Policy" session.

The authors investigate the development of the debates on the geographical and social distribution of telecommunication services. They have analysed the communications policy in three small Western European states: Norway, Denmark and the Netherlands.

Statens filmtilsyn: *Regulering av dataspill*. Oslo, Statens filmtilsyn, 1998, 146 p., ISBN 82-91977-01-1, (Rapport; 1998, 1).

Rapporten gjennomgår blant annet juridiske aspekter, bransjen, medieteknologi og innholdet i dataspill. På denne bakgrunnen vurderes behovet for regulering av dataspill, og det legges frem noen konkrete forslag. Rapporten inneholder også en kvalitativ studie av et miljø der det spilles mye dataspill.

Syvertsen, Trine: *The active participant?: ordinary people in extraordinary circumstances: a study of participants on Norwegian "Blind Date"*. 1998, 21 p., (Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon; International Association for Mass Communication Research. General Assembly and Scientific Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper presented to the "Media and Popular Culture" session.

The author aims at differentiating the view that people participating in a game show like the the Norwegian "Reisesjekken" are "vulnerable" and "passive" participants, subject to manipulation by television institutions. She argues that game show participants negotiate with the structural constraints imposed by the format and the production staff.

Tveiten, Oddgeir; Førland, Jon Martin: *Ny dagsorden i støpeformen: medienedslag i norsk flyktningepolitikk*. Bergen, Institutt for medievitenskap, 1998, 128 p. + app., ISBN 82-578-0389-8, (Rapport; 39).

Rapporten søker å belyse mediernes rolle som aktører og arenaer i flyktningepolitikken. Gjennom analyser av redaksjonelt stoff og debattstoff i aviser, samt en rekke intervjuer, har forfatterne forsøkt å belegge påstanden at nyhetsjournalister oppfatter sin rolle som myndighetskritisk.

Vettenranta, Soilikki: *Making sense of Chernobyl nine years after: TV news reception study of the environmental disaster*. Trondheim, NTNU, 1998, 294 p., ISBN

82-7575-012-1, (Pedagogiske rapporter; 13), ISSN 0802-8664. Note: Dissertation for the degree of dr. polit. The author examine how fifteen respondents, involved directly or indirectly with the Chernobyl disaster, experience and interpret the authentic TV evening news nine years after the accident. She aims at developing theoretical concepts on audiences' reception of risk messages.

Artiklar

Asbjørnsen, Dag: The bartender always lives...: om postmoderne ironi i Robert Rodrigues' "Desperado". In: Johnsen, Birgit Hertzberg; Sveen, Andreas (eds.): *Kommunikasjon: humanistiske perspektiver*, Oslo, Sysspress forlag, 1998, 232 p., ISBN 82-91224-22-6, pp. 116-123. (Humanioradagene, Oslo, 1997).

Forfatteren diskuterer bruken av ironi i film. Han tar utgangspunkt i filmen *Desperado*, og drøfter hvorvidt ironien i filmen kan karakteriseres som postmoderne.

Askeland, Jon; Ramírez-Ospina, Alvaro: Identidades y viajes de los personajes centrales de la película "Sur". *Corriente del Golfo* (1998) 3/4, ISSN 0804-7383, pp. 241-251.

The authors analyze some scenes from Fernando E. Solanas film "South" ("Sur", 1989). Departing from Ibsen's Peer Gynt metaphor of the peeling of the layers of an onion, the article traces a non essentialist concept of identity in the "nomadic" actions and behaviour of the two main characters in the film.

Bakke, Marit: Does it make any difference?: cultural policy implications: classical music concert repertoires in Norway and the United States. *Studia musicologica Norvegica: norsk årsskrift for musikkforskning* (1996) 22, ISSN 0332-5024, pp. 7-23.

The author seek to identify similarities and differences between classical music concert repertoires which have been presented in Norway and in the USA. She aims at identifying cross-cultural constants of musical meaning as well as cross-cultural differences.

Brurås, Svein: Sponsor vil styre programproduksjonen. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 116-122.

Forfatteren skisserer programsponsingens historie og beskriver forskjellige former for sponning. Med bakgrunn i Norsk presseforbunds nye plakat "Tekstreklame og sponning", drøfter han i hvilken grad sponser kan påvirke innholdet i programmer.

Eriksen, Trond Berg: Næringsfrihet eller yringsfrihet? In: Johnsen, Birgit Hertzberg; Sveen, Andreas (eds.): *Kommunikasjon: humanistiske perspektiver*, Oslo, Sysspress forlag, 1998, 232 p., ISBN 82-91224-22-6, pp. 226-232. (Humanioradagene, Oslo, 1997).

Forfatteren ser på positive og negative utslag av yringsfriheten. Han drøfter hvordan yringskontroll (sensur) på den ene siden og den moderne informasjonsoverfloden på den andre virker på publikums muligheter til å orientere seg.

Erstad, Ola: Den offentlige angst: betraktninger om statlige initiativ mot vold i billedmediene. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 5-18.

Forfatteren presenterer noen aspekter ved grunnlaget for Regjeringens handlingsplan mot vold i billedmediene. Han ser nærmere på hva som særpreger planen innen en offentlig debatt om medievold, og hvilke perspektiver som kan utledes fra den.

Gentikow, Barbara: Eksesser: et kulturkritisk blikk på sex- og voldstekster. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 32-53.

Om eksesser i sex- og voldsfilmer. Forfatteren hevder at årsaken til at sex- og voldsfilmer er vanskelige å akseptere i vår kultur ikke bare er at de bryter etiske normer, men også at de bryter estetiske.

Gjelsvik, Anne: Rått, rått, rått og innmari godt: vold som attraksjon i dagens fiksjonsfilm. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 54-64.

Om voldens funksjon som attraksjon i Hollywoodfilmer fra 1990-tallet. Dels drøfter forfatteren hvorvidt attraksjoner er karakteristisk for Hollywoodfilmer fra 1990-tallet. Dels drøfter hun hvordan publikum og spesielt kritikerne i dagspressen, vurderer vold på film.

Gripsrud, Jostein: Film audiences. In: Hill, John; Gibson, Pamela Church (eds.): *The Oxford guide to film studies*, Oxford, Oxford University Press, 1998, XXII, 624 p., ISBN 0-19-871115-8, pp. 202-211.

The author presents an overview of the different traditions within research on film audiences. He concentrates on the tradition of research on actual film audiences, as it has developed in response to the history of the medium.

Høyer, Sverre: Media on the eve of the third millenium: comparing revolutions in communication. In: Zassour-sky, Yassen N.; Vartanova, Elena (eds.): *Changing me-*

dia and communications: concepts, technologies and ethics in global and national perspectives, Moscow, Faculty of Journalism/Publisher ICAR, 1998, 228 p., ISBN 5-7776-0005-0, pp. 46-70. Note: Artikkelen er tidligere registrert, se NORDICOM 199830126.

The author describes two previous “revolutions” in print media and foresees a continuation of the ongoing electronic revolution. He holds that mass media will lose their dominant position in everyday life, and foresees changes in both the patterns in the consumption of public communication and how the institutions of communication will integrate into the rest of society.

Høyer, Svennik: Why study journalistic genres? In: Koivisto, Juha; Lauk, Epp (eds.): *Journalism at the crossroads: perspectives on research*, Tartu, Tartu University Press, 1997, ISBN 9985-56-272-0, pp. 65-77.

The author discusses why the forms of journalism should be studied more closely, apart from the content and effects of journalistic messages. He argues that journalistic forms and methods should be studied in their historical context, not only in their effects.

Høyer, Svennik; Ihlen, Øyvind: Journalisters utdanning og yrkeserfaring: et historisk tilbakeblikk. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 94-115.

Forfatterne undersøker påstander om en stadig økende profesjonalisering innen journalistyrket. De legger frem statistikk som over tid viser utbredelsen av forskjellige typer utdanning og utenomjournalistiske erfaringer blant yrkesaktive journalister.

Johansen, Anders: Fellowmen, compatriots, contemporaries: on the formation of identity within the expanding “now” of communication. In: Burgess, J. Peter (eds.): *Cultural politics and political culture in post-modern Europe*, Amsterdam, Editions Rodopi, 1997, 448 p., ISBN 90-420-0327-8, (Postmodern studies; 24), pp. 169-209.

The author discusses the experience of time and relates it to the construction of cultural identity. He makes a historical account of the way alien people gradually has been included into a present “now”, and pleads that the electronic media has played an important role in the development.

Johansen, Anders: Om å tenke seg om skriftlig, og med stil. *Rhetorica scandinavica* (1998) 7, ISSN 1397-0534, pp. 20-33.

Forfatteren skriver om å skrive godt, og tenker dermed gjennom retoriske problemstillinger om forholdet mellom innhold og uttrykk. Han hevder at den grammatiske konsekvensen er en betingelse for tankens konsekvens,

og skriver om muntlighet, poesi, forfatteren i teksten, skribenttyper og stilarter, samt om litterær kvalitet som en faglig ressurs.

Larsen, Peter: Drømmebyer i science-fictionfilm. In: Johnsen, Birgit Hertzberg; Sveen, Andreas (eds.): *Kommunikasjon: humanistiske perspektiver*, Oslo, Syppress forlag, 1998, 232 p., ISBN 82-91224-22-6, pp. 91-104. (Humanioradagene, Oslo, 1997).

Forfatteren diskuterer hvordan historiske forestillinger om byen, dens arkitektur, form og struktur, kommer til uttrykk i science fiction-filmer.

Maasø, Arnt: Fra stumfilm til lydfilm: hvordan påvirket lyden filmens fortellermåter? In: Johnsen, Birgit Hertzberg; Sveen, Andreas (eds.): *Kommunikasjon: humanistiske perspektiver*, Oslo, Syppress forlag, 1998, 232 p., ISBN 82-91224-22-6, pp. 77-90. (Humanioradagene, Oslo, 1997).

Forfatteren drøfter hvilken betydning bruken av lyd hadde for fortellermåten i film. Han diskuterer også hva bruken av lyd i film betyr for hva det er mulig å formidle til publikum.

Mühleisen, Wencke: Baluba: et underholdningsprogram med en postfeministisk heltinne. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 75-93.

Om den kvinnelige programlederens rolle i underholdningsprogrammet Baluba, sendt på NRK våren 1996. Forfatteren drøfter programlederrollen i forhold til tradisjonelle kvinnerepresentasjoner på fjernsyn, postmoderne estetikk og feministiske posisjoner.

Olsen, Jon Arild: Fiksjon eller virkelighet?: om Woody Allens film “Zelig”. In: Johnsen, Birgit Hertzberg; Sveen, Andreas (eds.): *Kommunikasjon: humanistiske perspektiver*, Oslo, Syppress forlag, 1998, 232 p., ISBN 82-91224-22-6, pp. 105-115. (Humanioradagene, Oslo, 1997).

Forfatteren drøfter hvordan film kommuniserer med tilskueren. Han tar utgangspunkt i Woody Allens fiktive dokumentarfilm “Zelig”, og diskuterer i hvilken grad dokumentarfilmens kommunikasjonsstruktur skiller seg fra fiksjonsfilmens.

Rasmussen, Terje: Bortenfor budskapet: hvorfor McLuhan hadde “rett”. In: Johnsen, Birgit Hertzberg; Sveen, Andreas (eds.): *Kommunikasjon: humanistiske perspektiver*, Oslo, Syppress forlag, 1998, 232 p., ISBN 82-91224-22-6, pp. 201-211. (Humanioradagene, Oslo, 1997).

Forfatteren skisserer noen sentrale synspunkter i Marshall McLuhans forfatterskap. Han argumenterer for at flere av McLuhans synspunkter fremdeles er gyldige.

Røssland, Lars Arve: Pressa, dei kriminelle og vanlege folk. *Norsk medietidsskrift* (1998) 2, temanummer, ISSN 0804-8452, pp. 19-31.

Om pressa si identifisering av involverte i kriminal-saker. Forfattaren presenterer ein muleg modell for betre å forstå journalistar si grenseoppdragning i spørsmål om identifisering.

Slaatta, Tore: Media and democracy in the global order. *Media, Culture and Society* 20 (1998) 2, ISSN 0165-4437, pp. 335-344.

The review article discusses David Held's book "Democracy and the Global Order". It focuses on how the author's presentation on the challenges for democratic theory in the global order links to an understanding of the democratic role of the media.

Østbye, Helge: Linjer i norsk medieutvikling på 1990-tallet: internasjonalisering, konsentrasjon og kommersialisering. In: Bjørnstad, Nina (eds.): *Medienorge 1997: fakta om norske massemedier*, Bergen, Nordicom/Institutt for medievitenskap, 1998, 213 p., ISBN 82-578-0383-9, pp. 7-41.

Forfatteren beskriver utviklingen i eierskap, finansieringsformer og tilbud på mediefeltet i Norge på 1990-tallet.

Sverige

Abrahamsson, Ulla B: *I allmänhetens tjänst: fakta-program i radio och television 1955-1995*. Stockholm, Stiftelsen Etermidierna i Sverige, 1999, 262 p., ISBN 91-518-3483-9, (Etermidierna i Sverige; 11), ISSN 1400-7274.

Belyser faktaprogrammen i svensk radio och television från 50-talet och framåt, samtidigt som programpolitiken och den journalistiska ideologin förändras. Fyra områden granskas: natur och miljö, vetenskap och forskning, juridik och personliga råd, samt konsumentfrågor.

Andersson Odén, Tomas: *Pressen i Skaraborg: tidningar och redaktörer från 1793 och framåt*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1997, 87 p., (Arbetsrapport; 80), ISSN 1101-4679.

En redogörelse av tidningar och redaktörer i Skaraborg från 1793 och framåt.

Andersson, Anna Maria; Christiansen, Birgitte; Fogelberg, Karin: *Vad tycker tittarna?: en publikstudie av två underhållningsprogram*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 120 p., (Arbetsrapport; 85), ISSN 1101-4679.

En receptionsanalys av televisionsprogrammen Änglarna sover och Resfeber.

Andersson, Magnus: *Populärmusik: såväl Wu-Tang Clan som Pat Bone*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1997, 58 p., (Arbetsrapport; 81), ISSN 1101-4679.

En teoretisk översikt av populärmusikforskningen.

Asp, Kent: *Medierna och giftutsläppet i Hallandsåsen*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 28 p., (Arbetsrapport; 87), ISSN 1101-4679.

Behandlar mediernas rapportering av giftutsläppet i Hallandsåsen som inträffade i oktober 1997. Studien fokuserar två huvudfrågor: händelserapporteringen och sakinformationen.

Becker, Karin: *The visual culture of the newspaper page local and/or global*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, Stockholms universitet, 1998, 16 p., (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper submitted to the "Media & Popular Culture" session.

The paper examines the relationship between photographs and texts in the context of the layout of the newspapers front page. The analysis is based on a systematic sample of Swedish local and national newspapers and examines first, how events and themes are constructed over the course of a week, and second, how this process takes different forms during different periods in the institutionalisation of journalism and its relation to society in the twentieth century. Attention is paid to the question of what roles the photographs have played in representing journalistic events as a local or national, and as global or international, and to what extent these patterns can have been accounted for by reproduction techniques and the economics of news photography.

Berglez, Peter: *Bilder av FN och Nato: Dagens Nyheters bevakning av de internationella insatserna i samband med konflikten i det forna Jugoslavien*. Humanistiska institutionen, Örebro universitet, 1999, 142 p., ISBN 917668-206-4, (Studier i kommunikation och medier; 15), ISSN 1401-9701.

Redovisar en genomgång av 200 artiklar ur Dagens Nyheter rörande bevakningen av FN och Nato och de internationella insatserna i samband med konflikten i det forna Jugoslavien (1991-1995).

Bergström, Annika: *Tidningar, radio och tv i västra Småland*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 44 p., (Arbetsrapport; 89), ISSN 1101-4679.

En översikt av huvudresultaten från en lokal läsarundersökning i Värnamoregionen. Redovisningen behandlar den allmänna läsarmarknaden över till mer specifika bedömningar av Värnamo Nyheter och dess innehåll under 1997.

Bergström, Annika: *Internet i svenska hushåll hösten 1997*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1999, 43 p., (Arbetsrapport; 90), ISSN 1101-4679.

Redovisar dator- och Internetfrågorna från 1997 års RiksSOMundersökning, som genomfördes under senhösten 1997 och omfattar ett rikstäckande urval på 2 800 personer mellan 15 och 80 år. Resultaten rör svenskarnas medieinnehav och hushållsteknologi i allmänhet, men dator- och Internetinnehav i synnerhet – användning, funktioner och effekter för individ och samhälle.

Björnberg, Alf: *Skval och harmoni: musik i radio och tv 1925-1995*. Stockholm, Stiftelsen Etermedierna i Sverige, 1998, 408 p., ISBN 91-518-3454-5, (Etermedierna i Sverige; 10), ISSN 1400-7274.

Behandlar musiken i radion från starten av Radiotjänsts sändningar år 1925 med vissa sidoblickar på tv:s utbud av musikprogram. Studien är främst inriktad på dels själva musikprogramproduktionen, dess kvantitativa omfattning, musikaliska innehåll och presentationsformer, dels på de överväganden hos producenter och andra programmedarbetare som legat till grund för utformningen av musikprogrammen.

Blomgren, Roger: *Staten och filmen: svensk filmpolitik 1909-1993*. Hedemora, Gidlunds förlag, 1998, 172 p., ISBN 91-7844283-4, (Studier i politik; 56), ISSN 0346-5942. Note: Dr. diss.

Utifrån ett historiskt perspektiv studeras politiken och debatten bakom statliga beslut, under 1909-1993, avseende produktion, distribution och visning av Svensk film. Huvudsakligt material utgörs av det offentliga trycket i form av propositioner, motioner, riksdagsprotokoll och statliga utredningar, samt Filminstitutets årsberättelser.

Bolander, Lars: *IT och framtidens lärande*. Stockholm, TELDOK, 1998, 98 p., ISBN 91-88371-09-3, (TELDOK Rapport; 125), ISSN 0281-8574.

Belyser hur lärande och förutsättningar för lärande har förändrats under de senaste århundradena, och framförallt diskuteras, utifrån olika skolmiljöer, alternativ till pedagogisk utveckling som möjliggörs genom den nya informationstekniken.

Christiansen, Birgitte; Bergström, Annika: *Tidningars symbol & bruksvärde: kvalitativa intervjuer med några av GöteborgsPostens & Hallands Nyheter läsare*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 74 p., (Arbetsrapport; 82), ISSN 11014679.

En studie om hur ett antal individer läser och uppfattar den lokala morgontidningen som de prenumererar på. Analysen bygger på djupintervjuer med dagstidningsläsare i västra Sverige.

Cronström, Johan: *Gränslöst: om tv, våld och ansvar*. Stockholm, Vårdsskildringsrådet, 1999, 181 p., (Vårdsskildringsrådets skriftserie; 21), ISSN 1102-447X.

Presenterar en uppföljningsstudie (1997) av två tidigare studier av våldsskildringar i tv (1979, 1993, 1995) – såväl i nyhets- som i fiktionsprogram. Studien är en kvantitativkvalitativ innehållsanalys av TV-utbudet i sex kanaler under en vecka.

Danielsson, Helena: *Video som språk & kommunikation: barn och unga skapar med video i skolan*. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1998, 121 p. Note: Ph. L.

Undersöker vad barn och unga försöker att uttrycka med sitt skapande när de arbetar med videoteknik och vilka slutsatser som kan dras av denna process. Studiens inriktning är av kvalitativ och pedagogisk etnografisk natur, och det empiriska materialet är hämtat från Stockholmsförorterna Botkyrka och Märsta.

Djerf-Pierre, Monika; Melin-Higgins, Margareta: *Networking in newsrooms: journalist and gender cultures*. Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG), Göteborg University/Department of Communication and Information Studies, Queen Margaret College, Edinburgh, 1998, 25 p., (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper submitted to the "Gender and Communication" session.

The paper is about "journalist cultures". First the concept is defined, by drawing from theories of culture, organizational culture and sociology of journalism. Then follows the application of the defined concept. Two examples of studies, in which the concept is used, is given. One is about a Swedish women broadcast journalists in the 1960s, and their experiences of the editorial culture in the newly established Swedish TV. The other one is about British journalists in the 1990s, and how women journalists struggle to be "one of the boys", and at the same time define their own journalistic culture.

Ekecrantz, Jan: *Globalization/Textualization*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK,

Stockholms universitet, 1998, 12 p. (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper submitted to the "Political Economy" session.

The paper sets out from the globalization turn of modernization theory and from prevailing assumptions of the role of communications media in late modernity. It is argued here that discourses of globalization often focus one-sidedly on spacial, notably territorial, aspects, defocusing political and cultural spaces as well as temporal dimensions of transnational communications. Critical attention is paid to certain assumptions relating to time-space contraction, reflexivity and power, and how these phenomena are interrelated in a transnational media world. It is stressed that the critical communication research agenda should include empirical analyses of the public textual systems, both supporting and, at times, threatening structures of power in late modernity.

Ekecrantz, Jan; Olsson, Tom: *Journalistikens tid*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, Stockholms universitet, 1998, 38 p., (Skriftserien; 1998:2), ISSN 1100-9896.

Med utgångspunkt i forskningsprogrammet Journalistikens roller beskrivs hur den svenska journalistiken utvecklats under 1900-talet. Samspelet mellan texter och kontexter i olika historiska situationer belyses, bl.a. i form av komplexa "tidstablåer" från valda år. Ett centralt material har varit en textkorpus bestående av ett slumpmässigt urval av tidningsartiklar från 1915-1995.

Ekström, Mats: *Vad är det som står på spel?: om tv-journalistikens giltighetsanspråk och publikens makt*. Humanistiska institutionen, Högskolan i Örebro, 1998, 70 p., ISBN 91-7668-175-0, (Studier i kommunikation och medier; 9), ISSN 1401-9701. Note: Rapport 4 från projektet TVjournalistikens giltighet.

Utifrån ett grundläggande begrepp "TV-journalistikens giltighet" skisseras en flerdimensionell teoretisk ansats i syfte att begreppsliggöra relationen mellan tv-journalistik och tv-publik.

Ekström, Mats; Eriksson, Göran: *Avslöjande journalistik och underhållande dramatik: en fallstudie av programmet Striptease*. Humanistiska institutionen, Högskolan i Örebro, 1998, 161 p., ISBN 91-7668-187-4, (Studier i kommunikation och medier; 10), ISSN 1401-9701. Note: Rapport 3 från projektet TV-journalistikens giltighet.

Presenterar en fallstudie av tv-programmet Striptease, ett aktualitets program som förekommer vid sidan av de traditionella nyheterna. Programmet studeras med avseende på relationen mellan den journalistiska praktiken/produktionsprocessen, det färdiga programmet samt tv-tittarnas reception.

Ericsson, Acke: *Fasta förbindelser: en utvärdering av länsbibliotekens SUNET-anslutning*. Stockholm, Statens kulturråd, 1998, 38 p. + app. 13 p., ISBN 91-38-31317-0, (Rapport från Statens kulturråd; 1998:1), ISSN 0283-4944.

En utvärdering av länsbibliotekens deltagande i SUNET-projektet. Redovisningen bygger på enkäter till de elva deltagande biblioteken och tar upp frågor som förberedelser och installation, tekniken, samverkan, säkerhetsfrågor, utbildning, användningen på biblioteket, kostnader och framtiden.

Fjellman, Erik; Sjögren, Jan: *Nyhetsläsning på Internet: Svenska CNN från ett användarperspektiv*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 59 p. + 2 app. 7 p., (Arbetsrapport; 83), ISSN 1101-4679.

Belyser användarna och användningen av Svenska CNN:s nyhetstjänst, en Internetsajt som publicerar dagliga nyheter.

Forsebäck, Lennart: *Cybershoppare, intermediärer och digitala handelsmän: elektronisk handel i ett hushållsperspektiv*. Stockholm, TELDOK, 1998, 125 p., ISBN 91-88868-95-8, (TELDOK Rapport; 120), ISSN 0281-8574.

Beskriver och analyserar ett stort antal inhemska och utländska, främst amerikanska webb-sajter. Vidare presenteras intervjuer med personer från hushåll som redan "cybershoppa".

Fredholm, Peter: *Elektronisk handel: status och trender*. Stockholm, TELDOK, 1998, 80 p., ISBN 91-88868-94-X, (TELDOK Rapport; 121), ISSN 0281-8574.

Beskriver utvecklingen av den elektroniska handeln i näringslivet i ett treårsperspektiv. Rapportens första del redovisar de trender som finns på området. I den andra delen redovisas svar från en enkät som besvarats av ca 40 svenska företag som arbetar med elektronisk handel.

Frenander, Anders: *Debattens vågor: om politisk-ideologiska frågor i efterkrigstidens svenska kulturdebatt*. Institutionen för idé- och lärdomshistoria, Göteborgs universitet, 1998, 482 p.

Avhandlar de politisk-ideologiska svängningarna avseende frågor i den svenska kulturdebatten mellan åren 1946 och 1989. Författaren analyserar kultursidesartiklar som ingår i en debatt om politisk-ideologiska frågor.

Gustafsson, Anna: *Politiska pamfletter i det fria ordets slyngelålder: en textanalys av fem inlägg i den politiska offentligheten under tryckfrihetstiden (1766-1772)*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 62 p., (Svensk sakprosa; 18).

En preliminär genomgång av hur politiska pamfletter såg ut under andra hälften av 1700-talet, främst under tiden för vår första tryckfrihetsförordning 1766-1772.

Gustafsson, Karl Erik (ed.); Rydén, Per (ed.): *Ständigt dessa landsortstidningar*. NORDICOM, Göteborgs universitet, 1998, 244 p., (Sylwan; 3), ISSN 1403-3585

Inom ramen för projektet Den svenska pressens historia behandlar artiklarna den svenska landsortspressen utifrån en rad aspekter. Följande artiklar ingår: *Otto Sylwan* (Gunilla Lundström), *Svensk landsortspress 1732-1809* (Ingemar Oscarsson), *I den offentliga delen av det publicistiska rummet* (Jarl Torbacke), *Landsortspress under 1800-talets första hälft* (Elisabeth Sandlund), *Landsortspressens s.k. emancipation* (Dag Nordmark), *Redaktören på torget* (Eric Johannesson), *Partierna präglar landsortspressen* (Gunilla Lundström), *Från notis för småstaden till scoop för hela världen* (Per Rydén), *Två tidningsstarter i Örebro* (Brigitte Mral), *Notisen i dagspressen* (Gunilla Byrman), *Är Anders Persson fortfarande vrickad?* (Håkan Hansson, Gunilla Byrman, Stig Fredriksson & Karl Erik Gustafsson), *Presstödet inverkan på journalistiken* (Lars-Åke Engblom), *Ge aldrig upp: personliga erfarenheter av forskning i tidningsarkiv* (Sverker Jonsson), *Tidningskonkurrens i Östersund förr och nu* (Karl Erik Gustafsson), *Landsortspressens arkiv* (Lars Rumar), *Landsortspressen som journalistiskola* (Birgit Petersson), *Från landsorten till Klara* (Sigurd Glans) och *Tidningsmän i Jönköping* (Claes-Göran Holmberg).

Hadenius, Stig: *Kampen om monopolet: Sveriges radio och tv under 1900-talet*. Stockholm, Prisma, 1998, 343 p., ISBN 91518-3431-6.

Skildrar radions och televisionens utveckling från introduktionsåren fram till våra dagar. Radioverksamheten sätts in i ett större sammanhang – politiskt, ekonomiskt och socialt. Det genomgående temat är den kamp som pågått kring radio- och tv-monopolet, men även utvecklingen inom företaget beskrivs, liksom programmen och publiken i den mån de speglar principiella drag i radions och televisionens förhållande till samhället och dess institutioner.

Hagström, Bo: *Malmöbornas syn på stadsdelsorganisationen: en enkätundersökning kring malmöbornas åsikter om stadsdelsreformen i Malmö ur demokratisk synvinkel*. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, 1998, 135 p., (Stadsdelsreformen i Malmö – en demokratiutvärdering; 8), ISSN 1403-3658.

Redovisar delprojektet Medborgarundersökningen, i vilken medborgarna i Malmö tar ställning till stadsdelsreformen, det lokala politiska systemet och den kom-

munal verksamheten. Kortfattat berörs kommunjournalistik, media och lokal opinionsbildning.

Hansson, Kristina: *Piteåmodellen: när eldsjälarna gjort sitt*. Stockholm, Vårdsskildringsrådet, 1997, 134 p., (Vårdsskildringsrådets skriftserie; 19), ISSN 1102-447X.

Redogör för en modell där tankar och idéer om mediekunskap omsätts i praktisk handling – den s.k. Piteåmodellen, som bygger på arbetet med att ge medieundervisningen en plats inom grundskolan i Piteå kommun.

Hedman, Lowe: *Digital media developments in Sweden*. Media och kommunikation, Institutionen för informationsvetenskap, Uppsala universitet, 1998, 12 p., (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper submitted to the "Local Radio & Television" session.

The paper gives a short description of the radio and television situation in Sweden now and how it has changed during the 1990s. Attention is also paid to the new technology, especially the digitalization and the consequences that will have (1) on the number of radio channels available on local or regional level, (2) on the variety of content in local radio, (3) on the development of local and regional television, and (4) on the competition among local radio, television and newspapers.

Hedman, Lowe; Dahlman, Christina: *Massmedier i Tanzania: en lägesrapport december 1997*. Avdelningen för medier och kommunikation, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet, 1998, 55 p. + app. 11 p.

En kartläggning av mediesituationen i Tanzania under oktoberdecember 1997. Rapporten behandlar sociala, politiska och ekonomiska förutsättningar, den massmediala marknaden, mediernas innehåll, medieaktörer, debatten om mediernas frihet och framtidsfrågor.

Hedman, Lowe; Eklund, Helena: *Invandrare, språk och dagstidningar*. Avdelningen för medier och kommunikation, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet, 1998, 330 p., ISBN 91-506-1264-6, (Working Paper Series; 2), ISSN 14030365.

Undersöker om regelbundet läsande av svenska dagstidningar kan underlätta för invandrare att ta till sig svenska språket och integreras i det svenska samhället fortare, än de som inte läser dagstidningar regelbundet.

Höglund, Arvid; Karlsson, K-G: *IT i skolan – vision och verklighet*. Stockholm, Teldok, 1998, 105 p., (TELDOK Rapport; 126), ISSN 0281-8574.

Redovisar en studie om politikernas och andra beslutsfattarens visioner om IT som ett verktyg i den praktiska skolverksamheten. Genom fallstudier undersöks gymnasieskolorna i tre svenska kommuner (Sundsvall, Öster-

sund och Järfälla), ett stort komvux (i Järfälla), samt ett par "further education colleges" i London.

Höijer, Birgitta: *Det hörde vi allihop: etermedierna och publiken under 1900-talet*. Stockholm, Stiftelsen Etermedierna i Sverige, 1998, 341 p., ISBN 91-518-3484-7, (Etermedierna i Sverige; 9), ISSN 1400-7274.

Beskriver decennierna från radions barndom på 1920-talet, televisionens ankomst i mitten på 1950-talet fram till våra dagars flerkanalssamhälle, i publikens perspektiv. Studien bygger främst på människors berättelser om sina möten med etermedierna.

Höijer, Birgitta (ed.); Werner, Anita (ed.): *Cultural cognition: New perspectives in audience theory*. NORDICOM, Göteborgs universitet, 1998, 137 p., (NORDICOM-Sverige; 12), ISSN 0349-1242.

This anthology presents some perspectives in audience theory. The authors main frame of reference are culturally based cognitive perspectives. Following articles are included: Models theory as a framework for media studies (Bradd Shore), A cognitive perspective on media effects (Ragnar Waldahl), Creation of socio-cultural meaning. Media reception research and cognitive psychology (Ingunn Hagen), Cognitive and psychodynamic perspectives on reception of television narratives (Birgitta Höijer), Media literacy among young people. Integrating culture, communication and cognition (Ola Erstad), How children make sense of TV-narratives (Ingegerd Rydin) and Understanding a story. A social semiotic approach to the development of interpretation (Elise Seip Tønnessen).

Jacobsson, Maritha; Nilsson, Marita: *Biståndets befrämjande av det fria ordet: en studie av Sidas radioprojekt i Vietnam*. Institutionen för medier och kommunikation, Umeå universitet, 1998, 113 p., (Rapportserien; 1998:), ISSN 1400-6561.

Studerar ett biståndsprojekt i Vietnam vars avsikt är att befrämja det fria ordet. En diskussion förs kring frågan om möjligheterna främja det fria ordet i en enpartistat som Vietnam. Diskussionen bygger på observationer och intervjuer som gjorts vid besök hos radiostationerna i Hanoi, Hué och Can Tho.

Jansson, André: *Dagstidningsläsning 1997: en tabellrapport från Dagspresskollegiet*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 32 p., (Arbetsrapport; 86), ISSN 1101-4679.

Belyser, i form av en kommenterad tabellsammanställning, människors dagstidningsläsning mot bakgrund av såväl den sociala situationen som de senaste årens medietveckling i Sverige. Resultaten bygger på en

bearbetning av data från 1997 års RiksSOM-undersökning.

Jonsson, Pernilla; Uhlin, Lars: *Digital-TV: Inte bara ettor och nollor: en mångdimensionell studie av digital-tv i allmänhetens intresse*. Medie- och kommunikationsvetenskap, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 1998, 113 p., ISBN 91-89078-41-1, (Working Paper; 1998:2).

Utifrån en beskrivning och en analys av läget inom digitaltv, formuleras ett policyunderlag med utgångspunkt i frågan hur digital-tv kan främja allmänheten i Sverige.

Jonsson, Sverker: *Pressen i Kalmar län under 1900-talet: tidningen Östra Småland och konkurrensen*. Nordicom, Göteborgs universitet, 1998, 339 p., (Sylwan; 2), (Den svenska presses historia), ISSN 1403-3585.

En kartläggning och beskrivning av medietvecklingen i Kalmar län under 1900-talet, samt en presentation av en fallstudie av den socialdemokratiska tidningen Östra Smålands utveckling och svårigheter i konkurrens med de privatägda företagen under perioden.

Lennerlöf, Lennart (ed.): *IT i arbetsliv och samhälle*. Stockholm, TELDOK, 1997, 64 p., ISBN 91-88868-70-2, (TELDOK Rapport; 117), ISSN 0281-8574.

Ett rundabordsamtal om människornas situation i den framtida IT-världen mellan Pelle Ehn, Birgitta Frejhagen, Bernt Ericson, Lars Ingelstam, Lennart Lennerlöf, Werner Schneider och Gunilla Westlander.

Lindal, Kurt: *Självzensur i Stövelns skugga: den svenska radions roll och hållning under andra världskriget*. Stockholm, Carlsson Bokförlag, 1998, 310 p., ISBN 91-7203822-5.

Diskuterar hur radion spelade sin roll under krigsåren i svenska folkets vardag. Här granskas bl.a. hur programledningen förhöll sig till den officiella politiken och hur den gav uttryck för det som inte kunde sägas i klartext, och insatserna för att stärka folkets försvarsvilja och bygga upp en svensk nationalkänsla. Vidare ges en rad porträtt av framträdande personligheter inom radion.

Lindgren, Simon: *Ungdomsbilder: text och kontext i den norrbottenska mediediskursen från trettiotal till åttiotal*. Sociologiska institutionen, Umeå universitet, 1998, 198 p. + app. 35 p., ISBN 91-7191-529-X, (Umeå studies in sociology; 113), ISSN 1100-3553. Note: Ph. L.

Utifrån en analys av dagstidningarna Norrbottens-Kuriren och Norrländska Socialdemokraten beskrivs diskursen omkring ungdomar i Norrbotten från 1930-tal till 1980-tal.

Lundberg, Victor: *Högervind och sossetvång: en textanalys av två partiers valbroschyrer 1928, 1958 och 1998*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 78 p., (Svensk sakprosa; 22).

Beskriver ett antal politiska propagandatexter och valbroschyrer från 1900-talet. Främst fokuseras hur denna textform förändras under seklet, förändringar i texternas språkliga och argumentativa strategier och samband mellan eventuella förändringar i texterna och andra förändringar i samhället.

Lötmarker, Lena: *Språkriktighet, affärsbrev – och retorik: läroverkens skrivundervisning under 1900-talets första hälft*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1999, 153 p., (Svensk sakprosa; 25).

En uppföljning av studien "Mellan retoriken och Skoluppsatsen. Läroverkens skrivundervisning under 1800-talets andra hälft" (1997), där material från 1860-1895 analyserades. Här redovisas en analys av motsvarande material från 1900-1940 samt undervisningsplaner och metodiska anvisningar.

Löwander, Birgitta: *Sveriges Radio och invandrapolitiken: en översikt över samhällets invandrapolitik och etermediepolitik under tre avtalsperioder, åren 1967-1992*. Sociologiska institutionen, Umeå universitet, 1998, 95 p., (Umeå Studies in Sociology; 112, 1997), ISSN 1100-3553.

Redogör för hur invandringen och invandrapolitiken återverkat på etermediepolitiken och Sveriges Radios verksamhet. Redovisningen följer Sveriges Radios avtalsperioder 1967-1978, 1978-1986/87 och 1987-1992. Rapporten beskriver den tidsmässiga utvecklingen på fyra parallella plan: den befolkningsstatistiska, den invandrapolitiska, den mediepolitiska och den programproducerande.

Melander, Björn: *"Det är Husqvarna": om språket i tre upplagor av Läsebok för folkskolan*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 78 p., (Svensk sakprosa; 17).

Presenterar resultat från en undersökning av språkliga förhållanden i Läsebok för folkskolan. Rapporten fokuserar första upplagan ur språklig och textuell aspekt, samt förändringar mellan läsebokens olika utgåvor.

Molloy, Gunilla: *Texten bakom texten: tre uppsatser om sakprosa ur ett feminist-didaktiskt perspektiv*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 77 p., (Svensk sakprosa; 19).

Tre uppsatser om språk- och textmönster: 1) De kulturbundna metaforerna diskuterar metaforer i vårt språk och deras förankring i samhällsutvecklingen utifrån en tidningstext, och begreppen klass och kön utifrån en

litterär text, 2) Finns det flickor i klassen? behandlar kön, klass och ras utifrån texter som diskuterar litteratur- och språkhistoria i ett kulturhistoriskt perspektiv, samt 3) Snön över Skåne en renodlad textanalys av hur skolbarn under olika perioder presenterats för olika slags sakprosatexter.

Mårdsjö, Karin: *Maten, metoderna och livet: svenska husliga handböcker 1750-1900*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 83 p., (Svensk sakprosa; 21).

Studien om svenska husliga handböcker fokusera fyra huvudfrågor: receptböckerna som attitydpåverkare, språklig och geografisk förändring, muntlighet och skriftlighet, samt intertextualitet och auktoritet.

Mårtensson, Eva: *Det vardagliga småpratet i radio: från trygghet till utmaning*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, Stockholms universitet, 1998, 149 p. Note: Ph. lic.

Utifrån en analys av "offentliga privatsamtal", här hämtade ur radioprogrammen "Ring så spelar vi" och "Önska", diskuteras utvecklingen av det offentliga samtalet och hur denna typ av samtal uppfattas av en grupp lyssnare. Studien har huvudsakligen ett språkvetenskapligt fokus.

Nord, Lars: *Ett brev betyder så mycket: en studie av Carl Bildts veckobrev*. Demokratiinstitutet, Mithögskolan i Sundsvall, 1998, 19 p., (DMI-rapport; 8, 1998).

En granskning av politisk kommunikation via e-post. Materialet utgörs av den moderate partiledaren Carl Bildts regelbundet återkommande nyhetsbrev inför riksdagsvalet hösten 1997.

Nordenmark, Love: *Från basar till köpcentrum: allmän historik samt fallstudie av Solna*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, Stockholms universitet, 1998, 47 p., (Arbetstexter; 1998:1), ISSN 1104-7380.

Rapportens första del ger en kort historik över varuhusens och köpcentrums utveckling i Sverige under 1900-talet. Den andra delen behandlar dels Solnas historia under samma tidsperiod, dels Solna Centrums tillblivelse samt om- och tillbyggnad. Studien ingår i forskningsprojektet Populära passager som studerar skärningspunkten mellan konsumtion, mediebruk och populärkultur, genom att utgå från de rum där medievaror möter sina användare i ett köpcentrum i Stockholmsregionen.

Nordström, Gert Z (ed.): *En lokaltidning och det offentliga samtalet: en granskning av Jönköpings-Posten under ett utgivningsår*. Högskolan för lärarutbildning och kom-

munikation/HLK, Högskolan i Jönköping, Jönköping University Press, 1998, 259 p., ISBN 91-973120-2-9.

Redovisar en studie av Jönköpings-Posten under utgivningsåret 1997. Följande artiklar ingår: *Ideologiska eller ekonomiska mål?: en ständig avvägning* (Lars-Åke Engblom), *Ledarna i Jönköpings-Posten: en analys av kommentarer och ämnen 1997* (Hans Albin Larsson), *Från SAU till PRO: årsmötesreferat 1947, 1972 och 1997* (Christina Engblom), *Frikyrkan i brytningstider: en artikelserie* (Göran Åberg), *Bilderna till en artikelserie* (Anders Åstrand), *Förstasidan i allmänhet – JP:s i synnerhet* (Gert Z Nordström), *Läsarna i tidningen: debattartiklar, insändare, dödsrunor och utrikesnyheter i JP och Morgunbladid* (Thorbjörn Broddason), *Lilla My och Hot Dogz: ayy som barn vara med i dags-tidningen* (Ebba Sundin), *Sportbilden i en ortstidning: hur elithockeylaget HV71 visuellt iscensätts i Jönköpings-Posten* (Anders Svensson) och *Stadsmiljö och Internet: 2000-talet kyrkbacke?* (Morgan Wilhelmsson).

Olsson, Björn: *Att torgföra vetenskap: det vetenskapliga föredragets och populärföreläsningens teori, praktik och kultur*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet/Institutionen för idéhistoria, Umeå universitet, 1998, 138 p., ISBN 91-7191-494-3, (Svensk sakprosa; 24), (Idéhistoriska skrifter; 27).

Redovisar en närläsning av vetenskapliga och populärvetenskapliga tal och föreläsningar från svensk medeltid till 1920-talet. Studien inriktar sig såväl på förändringar vad avser talens form och funktion som deras praktik. Särskilt uppmärksammas de skilda kulturer i vilka talen förekom.

Pasquier, Dominique; Buzzi, Carlo; d'Haenens, Leen; Sjöberg, Ulrika: *Family lifestyles and media use patterns: an analysis of domestic media reception among Flemish, French, Italian and Swedish children and teenagers*. Paris, Ecoles des Hautes Etudes en Sciences Sociales, CEMS/Lunds universitet, Media- och kommunikationsvetenskap, 1998, 21 p., (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper submitted to the "NEQTAR Working Group" session.

Examines childrens and adolescents media use, reception, and integration of electronic media in daily life in Flanders, France, Italy and Sweden. Four areas of domestic media use are discussed: children and families in the four countries, bedroom culture and collective uses of media, family interactions around media, and media rules and parental control. Contextual frames in each country are explored, e.g. family structure, children's personal freedom, time spent at school, bedtimes etc. Media equipment use in children's and teenager's bedrooms is also studied.

Persson, Sara: *Stadsdelsreformen i den kommunala debatten en studie av de lokala insändarsidorna i Malmö*. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, 1998, 25 p., (Stadsdelsreformen i Malmö – en demokratiutvärdering; 5).

En undersökning av insändarsidorna hos Sydsvenska Dagbladet och Arbetet Nyheterna under en period före och efter införandet av stadsdelsreformen i Malmö (januari/februari 1995 och januari/februari 1997) i syfte att avläsa om det skett några förändringar i debatten kring frågan. 348 insändare har analyserats.

Reimer, Bo: *Media use in contexts*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 20 p., (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998). Note: Paper submitted to the "NEQTAR Working Group" session.

A number of key studies within contemporary qualitative audience research are analysed in order to see how (and if) they deal with the question of contexts and their structures, and the author draws out the implications of their treatment of this question. Finally follows a discussion how this question has been dealt with in a study of media use, lifestyle, and cultural identity in Göteborg, Sweden.

Sandén, Weje: *Nätet som marknadsplats: de svenska pionjärerna*. Stockholm, TELDOK, 1998, 161 p., ISBN 91-8837108-5, (TELDOK Rapport; 123), ISSN 0281-8574.

Utfraån svenska företags erfarenheter beskrivs utvecklingen inom den elektroniska marknaden. Rapporten baseras på dokumentation från ett flertal företag i skilda branscher inom bl.a. bank, aktiehandel, bokhandel, bilhandel etc.

Sandström, Birgitta: *Reglera passionen: beskrivningen av en sexualupplysningsbroschyr*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 65 p., (Svensk sakprosa; 20).

Beskriver och tolkar innehållet i en sexualupplysnings-text, Tyst! Rådgivning för man och kvinna, som utgivits i många upplagor i Sverige mellan 1847-1955.

Segerlund, Carl-Ölje: *Välfärd via nätet?: hushållen och Internet om näthandel och elektroniska civila nätverk*. Stockholm, TELDOK, 1998, 92 p., ISBN 91-88371-07-7, (TELDOK Rapport; 124), ISSN 0281-8574.

Rapporten behandlar två välfärdsområden: hushållens roll som konsumenter inom näthandel och som deltagare i det civila samhällets nätverk med användning av Internet.

Severinsson, Ronny: *Lokalt innehåll i norska och svenska tidningar: fyra redaktörer läser varandras tidningar*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 10 p., 6 p., (Arbetsrapport; 84), ISSN 1101-4679.

Presenterar resultat från en kvalitativ studie av innehållet i två norska, Fredriksstad Blad och Laagendalsposten, och två svenska, Värnamo Nyheter och Smålands-Tidningen, lokaltidningar. Fyra erfarna redaktörer läste varandras tidningar för bedömning av likheter och skillnader under perioden från mitten av december 1997 till och med januari 1998.

Severinsson, Ronny: *Marjasin i medierna: en innehållsanalys på uppdrag av Medieakademin*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, Göteborgs universitet, 1998, 50 p. + app. 7 p., (Arbetsrapport; 88), ISSN 1101-4679.

Rapporten bygger på en kvalitativ innehållsanalys av nyhetsbevakningen kring Marjasin-affären i fyra olika dagstidningar och huvudnyhetssändningarna i tre olika tv-kanaler.

Sköld, Gullan: *Från moder till samhällsvarelse: vardagskvinnor och kvinnovardag från femtiotal till nittiotal i familjetidningen Året Runt*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, Stockholms universitet, 1998, 370 p., ISBN 91-88354-10-5, (Avhandling; 8 (Journalistik)), ISSN 1102-3015. Note: Dr. diss. Diskuterar veckopressjournalistik utifrån en tolkande analys av valda delar av det redaktionella innehållet i fem årgångar av familjetidningen Året Runt och beskriver bilden av den svenska kvinnan och familjen.

Thelin, Krister: *Klarar den svenska offentlighetsprincipen mötet med Cyberrymden?* Stockholm, TELDOK, 1998, 50 p., ISBN 91-88868-74-5, (TELDOK Rapport; 118), ISSN 0281-8574.

En diskussion mellan Anders R Olsson, Peter Seipel och Krister Thelin om hur Internet, Cyberrymden och elektroniken påverkar de grundläggande frågorna om integritetsskydd, yttrandefrihet och demokrati, mot bakgrund av den svenska offentlighetsprincipen och den pågående IT-utvecklingen.

Trotzig, Elisabeth; Lund, Jan: *Internationella reklammarknader: oktober 1998*. Stockholm, irm, 1998, 98 p., (Institutet för reklam och mediestatistik/irm).

Jämförande statistik över reklaminvesteringar i Sverige och övriga Europa samt Japan och USA. Redovisar investeringarna för dagspress, tidskrifter, tv, radio, utomhusreklam såväl i de enskilda länderna som totalt.

Trotzig, Elisabeth; Lund, Jan: *Reklam- & Medieprognos: november 1998*. Stockholm, irm, 1998, 60 p., (Institutet för reklam- och mediestatistik/irm).

I denna prognos för reklammarknaden 1999 läggs stor vikt vid de cykliska drivkrafterna (t.ex. privat konsumtion och lönsamhet i näringslivet). För vissa medier som prognosticeras gäller dock främst generiska drivkrafter (t.ex. strukturella förändringar som nya medier, förändrade konkurrensförhållanden, förändrad lagstiftning etc). Prognosticerar reklaminvesteringar för dagspress, storstadspress, landsortspress, kvällspress, veckopress, fackpress, tv, utomhusreklam, bio, radio, vägledande medier/kataloger, mässor, direktreklam och Internet.

Wendt, Bo-A: *Krigsmans läsning: textmönster och språkbruk i svenska soldathandböcker 1769-1994*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1998, 115 p., (Svensk sakprosa; 23).

En kartläggning av textmönster och språkbruk i svenska soldathandböcker från mitten av 1700-talet fram till nutid. Undersökningen tar sikte på de soldathandböcker som varit avsedda för de vanliga, meniga soldaterna inom hela armén, framförallt infanteriet och som varit allmänt spridda bland dessa.

Wredlund, Bertil: *Filmårsboken 1997: samtliga filmer som premiärvisades på biograf och tv 1997*. Stockholm, Proprius förlag/Stiftelsen Svenska Filminstitutet, 1999, 255 p., ISBN 91-7118-867-3.

Redovisar de 196 filmer som premiärvisades på svenska biografier under tiden 1 januari-31 december 1997. Samtliga filmer är dokumenterade med uppgifter om skådespelare, regissörer, producenter, manusförfattare och övriga produktionsuppgifter. Dessutom ges en kort innehållsbeskrivning för varje film. Detta gäller även de 212 filmer och teaterföreställningar som premiärvisades i tv under året. Volymen avslutas med fakta om filmtidskrifter och -böcker på svenska samt biograf- och filmstatistik.

Åberg, Carin: *Radio aesthetics and the popular: on public service radio as "better than commercial radio"*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, Stockholms universitet, 1998, 32 p., (IAMCR Conference, 21, Glasgow, 1998, Goldsmith, 1998). Note: Paper presented to the "Media & Popular Culture" session.

In 1992 the Swedish national public service cooperation, Sveriges Radio (SR), met competition from commercial radio for the first time. In SR's third channel, P3, several main changes and rearrangements in programming were

made in order to combine non-demanding content with public service obligations (How to sound commercial and still being able to legitimate the license fee?). By use of a model of analysis especially aimed at radio analysis the author analyses 12 hours of radio output from SR's P3 and the two main competitors in the Stockholm area (Nya Radio City and NRJ). The content, temporal flow and structure, are compared and the author tries to locate what is "public service" with the public service channel and "commercial" with the two commercial stations.

Åker, Patrik: *Vår bostad i folkhemmet: bilden av hemmet i en organisationstidskrift*. Nora, Bokförlaget Nya Doga, 1998, 327 p., ISBN 91-578-0068-5, (Avhandling; 9 (Journalistik)), ISSN 1102-3015. (Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK). Note: Dr. diss.

Behandlar relationen mellan samhällsutvecklingen, hemmet och journalistiken. Studien belyser hemmet som en abstrakt föreställning, en metafor för samhälle och samhällsutvecklingen. Analysen av bilderna av hemmet görs utifrån tre årgångar (1937, 1955 och 1987) av tidskriften *Vår bostad* – organ för HSB och Hyresgästernas Riksförbund.

Artiklar

Economou, Konstantin; Forstorp, Per-Anders: Bourdieus moralisk panik. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 195-210, pp. 7-210.

En kritisk diskussion om Pierre Bourdieus bok *Om televisionen*.

Eide, Martin: Det journalistiske mistaket. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 123-141, pp. 7-210.

Analyserar olika utvecklingstendenser inom journalistiken. Här ges journalistiken karaktären av ideologi som fått inflytande såväl inom som utanför journalistiken. Författaren pekar också på en allt starkare instrumentell anpassning till medielogiken, och att dessa och andra tendenser bidrar till att journalistikens expansion riskerar att också bli dess fall.

Ekecrantz, Jan: Modernitet, globalisering och medier. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 33-60, pp. 7-210.

En kritiskt analyserande översikt över litteraturen om modernitet, globalisering och medier. En rad centrala frågeställningar i den idag omfattande diskussionen om globaliseringens innebörder behandlas: djupare sociala och kulturella implikationer, mediernas roll i globali-

seringen, relationen mellan det moderna och det globala samhället i ett historiskt perspektiv, samt hur vi skall förstå dialektiken mellan tid och rum i det föränderliga samhälle som beskrivs i termer av globalisering.

Ekström, Mats: Attraktionens tv-journalistik. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 143-170, pp. 7-210.

Författaren introducerar begreppet "attraktionens tv-journalistik, och visar hur tv-journalistiken anpassas till attraktionens särskilda kommunikationsform; detta i en situation då konkurrensen om publikernas uppmärksamhet ökat väsentligt och strategier för att kunna attrahera en tillräckligt stor publik blivit en allt viktigare del av det journalistiska arbetet. Artikeln innehåller dels en teoretisk precisering av attraktionsbegreppet, dels en rad konkreta exempel från svensk tv-journalistik.

Fazlhashemi, Mohammad: "Att civilisera ett röfvarland": den svenska pressens syn på svenska officerare i Persien 1911-1915. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 7-25.

Ett idéhistoriskt perspektiv på den svenska pressens beskrivning av perserna i början av 1900-talet.

Ganetz, Hillevi: Medier och (populär)kultur. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 101-122, pp. 7-210.

Med utgångspunkt i Anthony Giddens teorier om föränderliga kärleksrelationer och kärleksideal i det senmoderna samhället gör författaren en analys av rocktexter. Här betraktas rocktexter, och andra former av medierad populärkultur, som delar i ett kulturellt samtal, och som symboliska uttryck för samhällets kultur, identiteter och sociala relationer. Vidare ges en översikt över de kulturbegrepp som under senare decennier tillämpats inom kultur- och samhällsvetenskaplig medieforskning.

Hadenius, Stig: Segerstedt och Tingsten – två publicistiska profiler. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 7277.

Behandlar publicisterna Torgny Segerstedt och Herbert Tingsten och deras roller i svensk partipresstradition.

Jansson, André: Smakernas begränsade frihet: om kulturindustrins makt över sin publik. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 7-31, pp. 7-210.

Med utgångspunkt i Horkheimers och Adornos Upplysningens dialektik analyseras frågan om kulturindustrins makt över människors smak. Centrala idéer inom Frank-

furterskolan konfronteras med senare års teoriutveckling och empiriska forskning om bland annat kulturimperialism, om publikens makt att tolka och ge mening åt de produkter som de konsumerar, samt om den kulturella smaken så som den fungerar för att vidmakthålla sociala distinktioner mellan grupper i samhället

Kleberg, Madeleine: Radikal kvinnosyn i TVs hem- och familjeprogram: Ingrid Samuelssons insatser åren runt 1960. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 2643. (Föreningen Pressarkivets Vänner).

Behandlar Ingrid Samuelsson, pionjär inom svensk television med de hem- och familjeprogram hon startade i början av 1960-talet.

Kratz, Charlotta; Reimer, Bo: Fashion in the face of postmodernity. In: Berger, Arthur Asa (eds.): *The post-modern presence. Readings on postmodernism in American culture and society*, London, SAGE, 1998, 320 p., ISBN 0-7619-8979-X, pp. 193-211.

The article starts off by explaining that fashion is a cultural phenomenon involving communication and meanings and is much broader than clothes people wear. The authors describes following phenomena which are characterizing fashions of our postmodern times: increasing heterogeneity, globalization, the pace of change, the blurring of distinctions and intertextual relationships. Finally discusses how fashion is created, trend setters, the unpredictability of fashion and the ambiguity of postmodern fashion.

Landgrén, Lars-Folke: Utvecklingslinjer inom finlands-svensk dagspress: värn för ett frisinnat, liberalt arv. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 4451.

Med utgångspunkt i material publicerat i de finlands-svenska dagstidningarna i januari 1966 med anledning av 225-årsjubileet av finsk tidningspress, redogörs för utvecklingslinjer inom den finländska och särskilt finlandssvenska tidningspressen.

Leth, Göran: Svensk journalistik – perioder och problem. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 82112.

Diskuterar några huvudlinjer och problem i den svenska journalistikens utveckling.

Löwander, Birgitta: Rasism och antirasism på dagordningen. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 85-100, pp. 7-210.

Presenterar en studie av de föreställningar om invandrarare, rasism och antirasism som kom till uttryck i, och legitimerades av, svenska tv-nyheter, i början av 1990-talet. Studien relateras till såväl teorier som tidigare empirisk forskning om rasistiska diskurser, deras innebörder och sätt att fungera, samt om nyhetsjournalistikens betydelse för skapande och upprätthållande av sådana diskurser.

Ohlsson, Bror-Erik: Lokalpressen och lokalhistorien i Eskilstuna. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282020X, pp. 78-81.

Diskuterar frågan hur pressens arkiv utnyttjas i den lokalhistoriska forskningen.

Rasmussen, Terje: Naervaerets moral i distansenes verden. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 61-84, pp. 7-210.

Utgår från de etiska teorier som argumenterar för att medmänsklig inlevelse och empati förutsätter rumslig, fysisk närhet; och ställer frågan vad detta betyder i ett samhälle där relationerna mellan människor i allt större utsträckning är medierade genom massmedier. Utgångspunkten är främst Zygmunt Baumanns sociologi och postmoderna etik. Närhetsetikens möjligheter och begränsningar i det globala mediasamhället diskuteras.

Reimer, Bo: Diversity and polarization: on mediatization processes in late modernity. In: Giessen, Hans W (eds.): *Long-term consequences on social structures through mass media impact*, Berlin, VISTAS Verlag, 1998, 190 p., ISBN 389158-210-2, (Schriften der LAR Saarland; Band 7), ISSN 0947-5007, pp. 84-96.

The paper starts with a discussion of the research carried out on the relationship between media and social change, and how the last decade's turn towards the humanities in media studies has given new kinds of knowledge of how the media function in everyday life. That knowledge is then problematized, the need of treating not only micro-contexts but also macro-structures when dealing with media use is pointed out. Finally, societal changes and media changes in late modernity, and possible consequences of these changes.

Romefors, Örjan: Anders Jeurling – från Gotlands Allehanda till sekelskiftets tidningskung. In: *Presshistorisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Pressarkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 113-112.

Presenterar Anders Jeurling, en av förgrundsfigurerna för den nya pressen som växte fram under slutet av 1800-talet. Utgångspunkten för framställningen är Jeurlings brevsamling.

Strand, Carl: Eterkrig och den fjärde fronten: radio-propaganda riktad till Sverige under 1940. In: *Press-historisk årsbok 1998*, Stockholm, Föreningen Press-arkivets Vänner, 1998, 151 p., ISSN 0282-020X, pp. 5271. (Föreningen Pressarkivets Vänner).

Diskuterar frågan om vilken effekt som den utländska radiopropaganda riktad mot Sverige hade på den svenska opinionen. Särskilt behandlas några av de utsändningar på svenska som Sovjetunionen, Storbritannien och Tyskland riktade till en svensk radiopublik under 1940.

Svensson, Göran: Mediekritik och mediemakt: bidrag till en kartering av mediekritikens fält. *Sociologisk Forskning* (1998)3-4, temanummer, ISSN 0038-0342, pp. 171-194, pp. 7210.

En kritisk analys av senare års omfattande mediekritik, som präglats av en demonisering av medierna, där medierna diskuterats på ett onyanserat och ensidigt sätt. Den bitvis starka och polariserade debatten om medier

tolkas som uttryck för en kamp mellan olika sociala institutioner. Författaren presenterarett antal utgångspunkter för en mer nyanserad, allsidig och konstruktiv offentlig mediekritik.

Wersäll, Britt-Louise: Könsideal och moral i 1890-talets populärpress. In: Wersäll, Britt-Louise (eds.): *Om barndom, djurmänniskor, könsideal och krisgrupper*. Litteraturvetenskapliga och sociologiska innehållsanalyser, Högskolan Kristianstad, 1998, 64 p., ISBN 91-630-6939-3, (Forskningsrapport Normer och värderingar; 1998), pp. 35-46.

Beskriver några exempel på ideal och moral från en analys av annonser, artiklar, fantasiberättelser, roliga historier m.m. i familje-, dam- och herrtidningar från 1890-talet. Följande tidningar ingick i urvalet: Familj: Allers, Blixten, För Svenska Hem, Svalan, Svea, Svensk Familjetidning, Victoria och Vid Härden. Dam: Idun och Svensk Damtidning. Herr: Förgät mig ej.

